

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

3

2012

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

3(53)'2012

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
М.Д. БЕЗУГЛИЙ

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
В.В. ДЕРЛЕМЕНКО

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
С.Ю. БУЛИГІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРІШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
О.О. ІВАЩЕНКО
С.М. КВАША
Ю.О. ЛУПЕНКО
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО
М.В. ПРИСЯЖНЮК
М.В. РОЇК
М.І. РОМАЩЕНКО
М.П. СИЧЕВСЬКИЙ

Editorial board

Editor-in-chief
M. BEZUGLY

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
V. DERLEMENKO

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
S. BULYGIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
V. ZHUKORSKIY
A. ZARISHNIAK
M. ZUBETS
O. IVASHCHENKO
S. KVASHA
Yu. LUPENKO
D. MELNYCHUCK
V. PETRYCHENKO
M. PRYSIAZHNIUK
M. ROYIK
M. ROMASHCHENKO
M. SYCHEVSKIY

Київ
2012

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Державна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий комплекс України

Заснований
у 1999 р.

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

3(53)'2012

Засновники —
Державна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:
КАПРАЛЮК О.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактори:
СИЛКА В.І.
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
РОМАЩЕНКО М.І.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.06.2012 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 11,63.
Обл.-вид. арк. 17,65.

Друк ТОВ "Есе"
пр. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ДНСГБ НААН, 2012
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2012

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	12
Ґрунтознавство	16
Агротехніка	19
Сільськогосподарська меліорація	22
Добрива	25
Охорона природи. Сталий розвиток	28
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	34
Рослинництво	36
Загальні питання	36
Хлібні злаки. Зернові культури	37
Кормові культури	40
Технічні культури	43
Садівництво. Плодівництво	46
Овочівництво. Городництво	49
Декоративні культури. Квітництво	52
Тваринництво	54
Загальні питання	54
Конярство	54
ВРХ. Скотарство	56
Вівчарство. Козівництво	59
Свинарство	61
Птахівництво	63
Домашні кролі. Хутрові звірі	66
Бджільництво	68
Рибне господарство. Аквакультура	71
Ветеринарія	73
Харчова і переробна промисловість	77
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	80
Авторський показник	84
Алфавітно-предметний показник	87
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	94
Біобібліографічні та історико-бібліографічні серії ДНСГБ НААН (1998–2011 рр.)	96
Список скорочень і абrevіатур	100

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture. Organization and Management of Agricultural Production	7
Farm Implements, Machinery and Equipment	12
Soil Science	16
Cultivation Technique	19
Agricultural Amelioration	22
Fertilizers	25
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	28
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	34
Plant Cultivation	36
General Issues	36
Food Grains. Cereals	37
Forage Plants	40
Industrial Crops	43
Horticulture. Fruit-Growing	46
Vegeticulture	49
Decorative Cultures. Flower-Growing	52
Animal Breeding	54
General Issues	54
Horse-breeding	54
General Livestock. Cattle	56
Sheep-breeding	59
Pig-breeding	61
Poultry-keeping	63
Rabbit-breeding. Fur-farming	66
Bee-keeping	68
Fish-breeding. Aquaculture	71
Veterinary Medicine	73
Food and Processing Industry	77
Products of Animal Breeding	
Forestry	80
Author Index	84
Key Words Index	87
Index of used periodical and continued editions	94
Biobibliographic and Historical-Biobibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2011)	96
Abbreviation List	100

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук; міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ "Агропромисловий комплекс України" передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ДНСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

Державна наукова с.-г. бібліотека НААН

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем і меліорації НААН

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences, interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of State Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
State Scientific
Agricultural Library of NAAS
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
Institute of Hydraulic Problems
and Land Reclamation of NAAS
Tel. (044) 263-40-30

63(091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [37+001+62](091)(477)

2012.3.1. ІСТОРІЯ ОСВІТИ, НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ: матеріали VII Всеукр. конференції молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. / НААН, ДНСГБ, ННЦ “Ін-т землеробства НААН”, Панфільська дослідна станція; редкол.: В.А. Вергунов [та ін.]. — К., 2012. — Ч. I. — 292 с. Шифр 537069; ч. II. — 216 с. Шифр 537072; Ч. III. — 72 с. Шифр 536789.

Конференція всеукр. (м. Київ, 16.03.2012 р.), історія України (освіта, наука і техніка).

У матеріалах конференції, Ч. I, опубліковано привітання Голови Верховної Ради України В. Литвина; Почесні грамоти Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Д. Табачника, Голови Київської обласної державної адміністрації А. Присяжнюка колективу Державної наукової с.-г. бібліотеки НААН з нагоди 90-річчя від дня заснування. На с. 20–281 опубліковано наукові праці з питань дослідження історії становлення та розвитку аграрної науки, освіти і техніки, історії природознавства в Україні та інформаційно-бібліотечного супроводження науково-освітнього галузевого процесу. Частина II збірника містить привітання колективу Панфільської дослідної станції ННЦ “Інститут землеробства НААН” Міністра аграрної політики та продовольства України М. Присяжнюка, Почесну грамоту колективу Панфільської дослідної станції від голови Державного агентства водних ресурсів України В. Сташука та наукові праці з питань підвищення ефективності використання осушуваних ґрунтів гумідної зони, проблем та шляхів використання осушувальної мережі, природоохоронного використання водно-болотних угідь та актуальних проблем наукового забезпечення ведення сільського господарства України, історії сільськогосподарських наук (с. 6–208). Частина III містить доповіді директора ДНСГБ НААН, членкора В.А. Вергунова на честь відкриття конференції та про історію і перспективи бібліотеки, доповідь директора Панфільської ДС ННЦ “Ін-т землеробства НААН” О. Ткачова з історії, становлення та діяльності станції, вітальні слова керівництва НААН, комітетів Верховної Ради України, Київської державної адміністрації та ін. (с. 32–57).

УДК [581.1+577](091/092)

2012.3.2. ПРОФЕСОР СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ ЛЕБЕДЄВ: ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ / Аранчій В.І., Калініченко А.В., Григорюк І.П., Богач Є.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 210–214.

Лебедев С.І. — видатний фізіолог і біохімік рослин, Інститут коноплі, ізомери радіоактивні, мінеральне живлення рослин.

Наведено творчий шлях і внесок у розвиток фізіології і біохімії рослин видатного вченого-педагога Сергія Івановича Лебедева, доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР. Народився С.І. Лебедев у 1902 р., закінчив Полтавський с.-г. інститут (1926 р.), Трудову діяльність розпочав як спеціаліст із рільництва на Полтавській, Носівській, Чемерській і Глухівській с.-г. дослідних станціях. Працюючи заступником директора з наукової частини на Глухівській ДС, він брав активну участь у створенні на базі станції Всесоюзного науково-дослідного інституту коноплі. За праці “Семья конопли”, “Водный режим конопли” та інші йому у 1936 р. було присуджено наукову ступінь кандидата с.-г. наук та звання старшого наукового співробітника. З 1944 по 1952 р. С.І. Лебедев обіймав посаду заступника директора з наукової роботи і завідувача лабораторії фізіології та біохімії рослин Ботанічного саду АН УРСР, де захистив докторську дисертацію (1952 р.). У наукових працях він всебічно висвітлював фізіологічну роль каротину в процесах росту і розвитку, спорогенезі та формуванні продуктивності рослин. З 1953 по 1959 рік С.І. Лебедев обіймав посаду ректора і завідувача кафедри анатомії і фізіології рослин Одеського (Новоросій-

ського) державного університету ім. І.І. Мечникова, де під його керівництвом було створено лабораторію радіоактивних ізотопів з вивчення мінерального живлення водоростей Чорного моря. У 1956 р. його обрано академіком УАСГН, а в 1959 р. — її віце-президентом, одночасно стає ректором Української с.-г. академії (1959–1962 рр.). С.І. Лебедеву належать наукові праці “Фотосинтез растений как фактор урожайности”, “Радиоактивные изотопы та их використання в агрономії”, “Біологічні основи програмування врожаїв на Україні” та інші. Професор С.І. Лебедев був фундатором вищої наукової школи фізіологів і біохіміків рослин, під керівництвом якого підготовлено 65 кандидатів наук. Багаторічна плідна й багатогранна науково-педагогічна діяльність С.І. Лебедева отримала високу оцінку як в Україні, так і за її межами.

УДК [581.524.1+577.34]:016(092) Гродзинський

2012.3.3. АКАДЕМІК АН УРСР ГРОДЗИНСЬКИЙ АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ (1926–1988): біобібліогр. показчик / Асоціація бібліотек України, Держ. наук. с.-г. б-ка НААН; Уклад.: Давиденко М.М., Бугаєнко Т.А., Гродзинська Г.А., Грахов В.П.; наук. ред. Вергунов В.А. — К., 2012. — 204 с. — (Сер. Відомі вчені-природознавці та освітяни України / НААН, ДНСГБ; кн. 5). Шифр 536660.

Гродзинський А.М. — видатний вчений-ботанік і фізіолог, ґрунтоутомлення, алелопатія, ботанічні сади, наукова школа.

Подано інформацію про основні етапи життя, наукову, організаційну, громадську діяльність відомого українського вченого-біолога, директора Центрального республіканського ботанічного саду (нині Нац. бот. сад ім. М.М. Гришка), голови Ради ботанічних садів України та Молдови, засновника сучасної алелопатії та теоретичних основ фітодизайну, доктора біологічних наук, професора, академіка АН УРСР — Андрія Михайловича Гродзинського. Хронологічний показчик містить: основні дати життя та діяльності А.М. Гродзинського, нарис Е.А. Головка та ін. про життєвий та творчий шлях академіка, спогади сучасників (Д. Гродзинський, І. Походня, В. Кухар, В. Романенко та ін.) про внесок вченого в галузь ботаніки і фізіології рослин, з наукової спадщини А.М. Гродзинського, фотолітопис з життя й діяльності, хронологічний показчик 500 наукових праць, авторські свідоцтва та наукову школу академіка. Головним напрямом наукової діяльності А.М. Гродзинського були дослідження з алелопатичного ґрунтоутомлення, будівництва ботанічних садів на теренах України. Андрій Михайлович є автором 7 монографій, був головним редактором журналу “Физиология и биохимия культурных растений”, республіканського міжвідомчого збірника “Интродукция и акклиматизация растений”. Ним створено наукову школу, зокрема підготовлено 3 доктори та 30 кандидатів наук. Міжнародне алелопатичне товариство заснувало іменну премію вченого А.М. Гродзинського.

УДК 631.145:633.85:061.62(“18/20”)

2012.3.4. КІРОВОГРАДСЬКИЙ ІНСТИТУТ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА: МИНУЛЕ І СЬЮГОДЕННЯ (1912–2012): короткий історичний нарис до 100-річчя заснування / Савранчук В.В. — Кіровоград: КОД, 2012. — 72 с. Шифр 537075.

Кіровоградський ін-т АПВ, Аджамська дослідна станція, станція олійних культур, обласна дослідна станція, дослідження наукові.

Наведено історію становлення та наукову діяльність Кіровоградського інституту агропромислового виробництва НААН, який у 2011 р. відмітив 100-річчя від дня заснування. Нині КІАПВ включає 3 науково-технологічні відділи, 9 наукових лабораторій та 2 дослідні господарства. Свою наукову діяльність Інститут розпочав у 1911 р. створенням Аджамської ДС для розробки кращих методів і способів вирощування польо-

вих культур в умовах північної частини Херсонської губернії. У 1932 р. Аджамську ДС було реорганізовано в Українську науково-дослідну станцію олійних культур. У цей час на станції створюються відділи селекції, насінництва та захисту олійних культур та опорні пункти з вивчення агротехніки цих культур у різних областях України. У 1956 р. на базі станції та радгоспу ім. Кірова було створено Кіровоградську обласну с.-г. ДС, яку в 2005 р. було реорганізовано в Кіровоградський інститут АПВ, який нині володіє 19 об'єктами інтелектуальної власності, серед яких: 5 сортів сої, 3 — ячменю, 6 — еспарцету, 2 — коріандру, 2 типи ВРХ молочного і м'ясного напрямку використання. Інститут, як центр наукового забезпечення Кіровоградської обл., здійснює його впровадження комплексно для агроформувань області з 30 наукових розробок, що сприяють зростанню показників продуктивності рослин і тварин та позитивно впливають на економічну ефективність. За підсумками державної атестації наукових установ НААН за 2007–2010 рр., Кіровоградський інститут АПВ зайняв перше рейтингове місце серед інститутів АПВ академії та нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

УДК 631.3(477)

2012.3.5. РОЗВИТОК МЕХАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ У 50-х рр. XX ст. / Піщенко О. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 128–136. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 536703.

Українська академія аграрних наук, Відділення механізації і електрифікації, науково-дослідна робота, системи машин, впровадження результатів досліджень.

Проведено історико-науковий аналіз наукового забезпечення механізації с.-г. виробництва у 50-х роках минулого століття. Постановою Ради Міністрів УРСР у 1956 р. було створено Українську академію с.-г. наук, до складу якої увійшло п'ять відділень. Науково-дослідну роботу в галузі механізації і електрифікації сільського господарства здійснювали Український НДІ механізації і електрифікації сільського господарства, 3 дослідні станції, 7 відділів механізації галузевих НДІ УААН, 20 відділів механізації обласних дослідних станцій, факультети і кафедри механізації сільського господарства навчальних ін-тів України. Науковці відділення механізації розробили систему, яка включала 683 типорозміри машин. Відділ застосування електроенергії Українського ін-ту механізації і електрифікації розробив методи визначення потреб в енергоресурсах для с.-г. виробництва і соціальної сфери, а також запропонував шляхи економії енергоресурсів у сільському господарстві. Слід відзначити вагомий внесок у розвиток землеробської механіки, с.-г. машинобудування, механізації й автоматизації сільського господарства академіка П.М. Василенка. Наукова спадщина вченого становить понад 200 наукових праць, переважна більшість яких має світове визначення. Під керівництвом академіка захищено близько 60 кандидатських і 7 докторських дисертацій, його послідовники стали відомими вченими: академік Л.В. Погорілий, членкорі Д.Г. Войтюк і В.М. Булгаков та ін. Наукова школа академіка П. Василенка започаткувала новий перспективний напрям у подальшому розвитку землеробської механіки — технології точного землеробства. Результати багатьох досліджень вчених впроваджено у виробництво, а 16 винаходів і відкриттів зареєстровано Комітетом при Раді Міністрів СРСР.

УДК 631.3:633/635(091/.092)

2012.3.6. ВНЕСОК АКАДЕМІКА П.М. ВАСИЛЕНКА У РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ЗЕМЛЕРОБСЬКОЇ МЕХАНІКИ / Войтюк Д.Г., Деркач О.П. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 29: Спецвипуск. — С. 6–12. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 530670.

Василенко П.М. — розробник науки землеробська механіка, механіко-математичні методи дослідження.

Висвітлено внесок видатного вченого, академіка НААН, члена-кореспондента НАН України, акад. РАСГН, доктора технічних наук, професора Петра Мефодійовича Василенка у розвиток теоретичних основ землеробської науки. Наукові здобутки П. Василенка знайшли своє визнання не тільки в колишньому СРСР, а й далеко за його межами: Франції,

Чехословаччини, Болгарії, Румунії, Китаї, США. Йому, єдиному в Україні, і одному з перших вчених було присуджено Золоту медаль ім. В.П. Горячкіна. Фундаментальним внеском у розвиток наукових основ землеробської механіки стали монографії: “Теория движения частицы по шероховатой поверхности сельскохозяйственных машин”, “Введение в земледельческую механику”, “Автоматизация процессов сельскохозяйственного производства” та інші. Остання праця увійшла у світовий фонд ООН. Академік П. Василенко один із перших у світі почав широко використовувати поряд з класичними методами, нові механіко-математичні: моделювання, лінійного й динамічного програмування, оптимальних рішень, принципів варіаційного числення і т.п. Все це разом узятє дало змогу П. Василенку в значних межах розширити теоретичні основи науки землеробська механіка, що стало значним поштовхом в її розвитку.

УДК 631.526.32.001.8.91“19”

2012.3.7. ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СОРТОВИПРОБУВАННЯ У 20-х РОКАХ XX ст. / Присяжнюк М.В. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 99. — С. 192–198. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 535988.

Сортовипробування, насінництво, сортомережа, районувannya сортів.

Викладено результати дослідження передумов історії становлення та розвитку сортовипробування на початку XX ст. У дореволюційний період перші спроби організації порівняльного сортовипробування відбувалися у приватних маєтках (П. Харитоненко, Харківська губернія; П. Трубецький, Подільська губернія та ін.). Пізніше сортовипробування стало складовою дослідних робіт полів та станцій. Спочатку вивчали одну-дві культури, згодом — комплекс культур. До 1923 р. сортовипробування проводилося за різними методиками, без єдиних програм. В 1923 р. було організовано Уксортомережу, через рік — сортомережу та території РРФСР. В Україні сортомережа станом на 1928 р. налічувала близько 35 сортодільниць. У 1929–1930 рр. сортомережі РРФСР і України було об'єднано, розширено кількість сортодільниць, які поділено на північні під керівництвом В.Є. Писарєва і південні на чолі з В.В. Тулайковим. У 1931 р. вони були знову об'єднані і увійшли до створеного нового відділу з єдиної сортомережі Інституту рослинництва. Відділом вперше було розроблено Спільну методику сортовипробування, виділено основні ознаки для вивчення, обрано асортимент сортів для вивчення. Результатом такої роботи стало перше районувannya сортів для окремих регіонів, визначено стандартні, рекомендовані і допущені сорти.

УДК 631.527:001(061.62)(091)

2012.3.8. СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРОНІВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЙНО-ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ: історіографічний нарис / Вергунов В.А. // Миронівський Інститут пшениці ім. В.М. Ремесла Національної академії аграрних наук України (1912–2012). — Миронівка., 2012. — Розділ І. — С. 18–71. — Бібліогр.: 130 назв. Шифр 537080.

Миронівська дослідно-селекційна станція, передумови створення станції, результати наукової діяльності, Всеросійське товариство цукрозаводчиків.

Наведено передумови створення та діяльність Миронівської дослідно-селекційної станції за період 1911–1968 рр. Видатну роль у створенні Миронівської ДСС відіграло Всеросійське товариство цукрозаводчиків (ВТЦ), яке започаткувало низку установ. Створена мережа дослідних полів і станцій на чолі з С. Франкфуртом стала вдалими і далекоглядним рішенням у розвитку с.-г. дослідної справи. Одним із напрямів діяльності ВТЦ було відкриття у 1911 р. Центральної станції поблизу Миронівки на чолі з С. Тулайковим. З першого року існування станції було розпочато роботи з вивчення сортів цукрового буряку, озимої пшениці, вівса та різних сівозмін. Для цього у 1912 р. було закладено стаціонарний дослід. У 1915 р. селекціонери В. Жолткевич та Л. Ковалевський зробили перший добір колосків з угорської Банатки, які стали основою сорту пшениці Українка 0246. Новий сорт відзначався високою врожайністю, зимостійкістю та доброякісним зерном. У 30–40-х роках XX ст. сорт висівали на площі

близько 7 млн га та широко використовували в якості вихідного матеріалу за створення нових сортів пшениці озимої. Відзначено, що у 20–30-х роках ХХ ст. МДСС плідно співпрацювала з галузевим освітнім закладом — Маслівським ін-том селекції і насінництва. Після війни, коли на станцію прийшов В.М. Ремесло, розпочалась розробка нового методу створення сортів пшениці озимої за допомогою термічного мутагенезу, або так званої “переробки типу розвитку рослин”. Наслідком цього методу стали сорти пшениці озимої Миронівська 264, Миронівська 808 та інші, які висівали на площі понад 10 млн га та використовували в якості вихідного матеріалу. За видатні успіхи в селекції пшениці озимої (Українка 0246, Миронівська 808 та ін.) та великий економічний ефект від використання сортів Миронівську селекційно-дослідну станцію в 1968 р. було реорганізовано в Миронівський науково-дослідний інститут селекції і насінництва пшениці (зараз Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла).

УДК 631.581.2:631.874(091)

2012.3.9. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТКУ СИДЕРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ / Ряба О.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2011. — Спецвип.: Сучасні проблеми збалансованого природокористування, листоп. 2011 р.: матеріали VI наук.-практ. конф. — С. 6–9. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 536179.

Історія, система землеробства, родючість ґрунту, сидерація, культури бобові, люпин.

Викладено історію зародження і значення сидеральної системи землеробства. Практика приорювання рослин як зеленого добрива існувала в Італії ще в XIII–XIV ст. Однак широкого розповсюдження приорювання рослин, зокрема люпину, набуло тільки в XVIII–XIX ст. в Німеччині та Польщі при освоєнні піщаних земель. У Німеччині в 80-х роках XIX ст. площі посіву люпину сягали 400 тис. га, причому частку цих посівів було виокремлено для випасання овець. У 60-ті роки XIX ст. в “Трудах Вольного экономического общества” і “Земледельческой газете” було видано низку статей про зелене добриво, його використання на легких ґрунтах західних областей Росії. Перші досліді з цього питання були закладені П. Будримом у Ново-Олександрівському інституті сільського господарства і лісівництва та С. Богдановим у Київській губернії у 1888–1915 рр. Недостатній вміст азоту в ґрунтах Нечорноземної зони і відсутність мінеральних добрив висунули на перше місце використання в якості добрива бобових культур. Для вивчення їх дії було організовано дослідні станції: Беняконська у Віленській губернії (1913 р.), Радо-

мишльська — в Київській (1914–1915 рр.), Новомишльська — в Чернігівській (1916 р.). Як результат діяльності станцій, з'явилися посіви люпину на добрива в селянських господарствах Київської, Волинської і Могильовської губерній. Люпин висівали в пар, який заорювали під посів озимих культур. З виведенням нових сортів жовтого люпину, які мають понижений вміст алкалоїдів, площі його посіву значно зросли як на зелене добриво, так і на корм худобі.

УДК 633.63:631.52:061.62

2012.3.10. ІНСТИТУТ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ВІДЗНАЧАЄ СВОЄ 90-РІЧЧЯ / Роїк М.В., Балков І.Я., Корнеєва М.О. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 11–17. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536534.

Буряківництво, селекційні установи, Науковий інститут селекції, Сортонасінницьке управління, Інститут цукрових буряків (90-річчя), історія ІЦБ.

Відмічено, що буряківництво, як наука, розпочалося майже двісті років тому з відбору рослин з підвищеним умістом цукру. Після праць Л. Фільморена (Франція), розпочався стрімкий розвиток селекційних робіт у багатьох країнах. Російське (українське) буряківництво розпочалося наприкінці XIX ст. створенням у 1887 р. сорту Калинова біла. У цей час на базі цукрових заводів виникають селекційні установи (Уладівська, Іванівська, Ялтушківська, Верхняцька та інші станції), які почали проводити селекційну роботу з покращання цукристості і врожайності цукрових буряків. На початку 20-х років ХХ ст. всі селекційні установи увійшли в єдину методичну мережу Сортонасінницького управління. За рішенням Другого з'їзду селекціонерів (1921 р., Київ) було створено Науковий ін-т селекції, який за минулі 90 років пройшов тернистий шлях свого розвитку — від НІС через УНІС, ВНДІЦ, ВНІЦ, ІЦБ до ІБКЦБ (Ін-т біоенергетичних культур і цукрових буряків). Фундаторами розвитку і становлення Інституту були професори: В.В. Колкунов, А.К. Запорожець, П.В. Ярошевський, Є.Ф. Вотчал, Л.П. Семполовський та багато інших. За цей період було створено понад 150 сортів і гібридів цукрових буряків, цукристість збільшилась втричі — від 6 до 17–18%, продуктивність досягла 60–100 т/га. Висловлюється думка, що аналіз тенденції розвитку селекції на початку ХХІ ст. показує, що пріоритетним і перспективним її методом є створення ГМ-гібридів, стійких до гербіцидів суцільної дії, хвороб і шкідливих комах. Впровадження їх у виробництво підвищить рентабельність і знизить рівень забруднення навколишнього середовища гербіцидами.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [338.431:316.422](477)

2012.3.11. УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ АГРАРНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ СОЦІОЕКОНОМІЧНА ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ: наук. доп. / Бородіна О.М., Геєць В.М., Гуторов А.О. [та ін.]; за ред. Гейця В.М., Бородіної О.М., Прокопи І.В. — К., 2012. — 56 с.

Модель аграрного розвитку, соціоекономічна переорієнтація, демографічна ситуація.

Надано короткий історичний опис етапів аграрних трансформацій і становлення дуальної структури в аграрному виробництві, розвитку системи державної підтримки аграрного сектору та оцінки її ефективності порівняно з іншими країнами світу. Розкрито характеристики окремих складових організаційної структури сучасного сільського господарства, які знаходяться на різних полюсах аграрної системи: надвеликих корпоративних утворень і господарств населення. Відображено результати земельної реформи, становлення ринку оренди с.-г. земель, зміни

у землекористуванні та землеволодінні. Розглянуто зміни щодо природоресурсної складової аграрного розвитку, досліджено як аграрні перетворення позначилися на екологічній поведінці господарюючих суб'єктів корпоративного сектору, формуванні середовища проживання в селах. Досліджено основні аспекти розвитку українського села. Проаналізовано демографічну ситуацію, проблеми зайнятості на селі, підвищення рівня добробуту сільського населення, доступу його до соціальних і інженерних послуг. Викладено основні засади і напрями соціоекономічної модернізації вітчизняного аграрного сектору.

УДК [631.15:65.011.44]:635.1/8

2012.3.12. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧІВ: монографія / Ульянов О.В., Роганіна В.Е., Рудь В.П., Кіях О.О., Черненко Ю.Ю. — Х., 2011. — 288 с. — Бібліогр.: 232 назви. Шифр 536684.

Ефективність виробництва овочів, овочівництво закритого ґрунту, інновації в овочівництві.

Розглянуто організаційно-економічні умови формування ефективного виробництва овочів. Теоретично обґрунтовано і представлено практичні рекомендації щодо підвищення економічної ефективності овочівництва (Ов) в с.-г. підприємствах регіону. Визначено основні параметри розвитку Ов на регіональному рівні; систематизовано показники визначення ефективності виробництва овочів закритого ґрунту; запропоновано методичний підхід до визначення інтенсивності й ефективності інноваційної діяльності в Ов закритого ґрунту і класифікацію видів інновацій в Ов; обґрунтовано заходи для зниження собівартості овочевої продукції; вдосконалено методичні підходи до поглиблення спеціалізації овочівництва.

УДК [631.158:331.101.262]:631.152

2012.3.13. СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: монографія / Чикуркова А.Д. — Кам'янець-Подільський, 2012. — 456 с. — Бібліогр.: 390 назв. Шифр 536827.

Система стратегічного управління, персонал суб'єктів господарювання, підприємства аграрні.

Викладено розроблені автором теоретико-методологічні і практичні засади формування та функціонування системи стратегічного управління персоналом суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки. Обґрунтовано засади стратегічного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств (АП) на ринку робочої сили та здійснено оцінку стану стратегічного управління персоналом на підприємствах аграрного сектору (ПАС). Досліджено стан стратегічного управління персоналом на ПАС, визначено засади щодо удосконалення організаційного забезпечення управління персоналом, підготовки і підвищення кваліфікації персоналу, а також пріоритетні напрями кадрової політики на АП. Здійснено оцінку рівня використання персоналу, продуктивності і оплати праці, розглянуто підходи до формування стратегії планування як складової стратегічного управління персоналом АП, висвітлено власне бачення формування мотиваційного механізму зайнятості сільського населення. Запропоновано організаційно-економічний механізм формування і використання робочої сили АП, обґрунтовано комплексний підхід до стратегічного управління персоналом за компетенціями, удосконалено механізм соціального партнерства, рекомендовано диференційний підхід щодо формування соціально-трудових відносин, а також маркетингову концепцію стратегічного управління персоналом, набули подальшого розвитку методичні підходи до формування мотиваційного профілю персоналу аграрних підприємств.

УДК 336.77:332.2

2012.3.14. ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ АГРОФОРМУВАНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА: монографія / Войтюк А.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 168 с. — Бібліогр.: 207 назв. Шифр 536494.

Кредитування іпотечне, агроформування, моделі іпотечні.

Досліджено виникнення, становлення та розвиток іпотечного кредитування (ІК) агроформувань України, висвітлено соціально-економічне значення ІК в забезпеченні фінансовими можливостями агроформувань. На основі системного підходу доведено необхідність адаптувального синтезу базових та гібридних іпотечних моделей для створення адекватної для України системи ІК агроформувань. Надано оцінку сучасному потенціалу ІК агроформувань, яка адекватно відображає сутність проблеми, здійснено у зрізі конкретного макрофінансового фону, який є наслідком прояву інтегрованої взаємодії визначальних чинників правового, економічного, політичного, інституційного, соціального, історичного та організаційного характеру. Визначено передумови поступу та доміанти активізації розширення іпотечного кредитування агроформувань.

УДК 338.246.025.2/.3:339.9"313"

2012.3.15. РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: НАСЛІДКИ І ПРОБЛЕМИ / Губенко В.І. // Економіка та управління АПК: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 6. — С. 36–39. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536665.

Регулювання виробництва, міжнародні економічні відносини, торговий обіг, кризові умови, переробка сировини.

Установлено, що економічна криза 2007–2009 рр. для світової і вітчизняної економічних систем стала катализатором процесів їх адаптації до викликів ХХІ ст. Доведено, що існуючі міжнародні і національні системи макроекономічної стабілізації не відповідають сучасним вимогам, тому необхідне посилення міжнародного регулювання процесів через надання розширених можливостей СОТ і міжнародним фінансовим структурам. Значний спад міжнародного та вітчизняного торгового обігу в кризових умовах є одним з основних факторів її поглиблення. Можливості підвищення рівня інтенсифікації економічної взаємодії України із країнами світу, як фактора зростання виробництва і життєвого рівня, залежатимуть від посилення рівнів індустріалізації та диверсифікації виробництва і зовнішніх відносин та впровадження сучасних технологічних укладів. Для цього вкрай необхідні розробка і реалізація такої політики держави, яка б забезпечила тенденції розвитку міжнародної торгівлі, зокрема стимулювання переважного розвитку галузей, що здатні забезпечити глибоку переробку сировини і високотехнологічних секторів, здатних до розширення зовнішніх ринків своєї продукції та суперництва на високих рівнях світового ринку. Такими в Україні є галузі, що входять в систему АПК, який займає п'яту частину в структурі національного ВВП і 19,8% від загального експорту України за 2010 рік. За січень–серпень 2011 р., відповідно до цього, частка продукції глибокої переробки не перевищила 10%, втрачаючи щороку до 5 млрд дол. США.

УДК 338.4:62–67

2012.3.16. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ ВИРОБНИЦТВА БІОЕТАНОЛУ / Сігайов А.О. // Облік і фінанси АПК. — 2012. — № 1. — С. 126–128. — Бібліогр.: 7 назв.

Економіка виробництва біоетанолу, біосировина високоенергетична, заводи спиртові.

Проведено аналіз світової економіки виробництва біоетанолу (БЕ). Зазначено, що виробництвом БЕ у світі займаються високорозвинені в технологічному відношенні країни та країни, що мають для цього достатньо запасів відновлюваної високоенергетичної біосировини. Частка США у виробництві БЕ становить близько 55%, Бразилії — близько 34%. В останні роки спостерігається тенденція нарощування обсягів виробництва біоетанолу в Європі та Китаї. Україна також має достатню запасів високоенергетичної біосировини (цукровий буряк, кукурудза, картопля, сорго), які можна переробляти на 78 спиртових заводах, річна сумарна потужність яких становить 58,3 млн дол./рік, коефіцієнт завантаження потужностей становить близько 50%. Оцінено нормативно-правове забезпечення виробництва БЕ в Україні. Визначено ефективність виробництва БЕ з біоенергетичних культур, а також концептуальні базові положення змісту Державної цільової програми "Біоетанол".

УДК 338.43

2012.3.17. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СЕЛА / Кучеренко В.Р., Макуха С.М. — О., 2012. — 108 с. — Бібліогр.: 74 назви. Шифр 536511.

Економіка національна, інфраструктура села, сфера соціальна, економіка трансформаційна.

Розкрито теоретичні та методологічні проблеми функціонування і розвитку соціальної інфраструктури села. Висвітлено питання функціонування фінансово-господарського механізму розвитку соціальної сфери в сучасній фазі економічного циклу. Економічний аналіз стану і динаміки впливу факторів на розвиток соціальної інфраструктури села в Україні ґрунтується на попередньому детальному розгляді понятійного апарату. Зроблено ретельний аналіз рівня забезпеченості сільського населення соціальними послугами. Представлено матеріали стосовно основних напрямів реформування управління розвитком соціальної інфраструктури села в умовах трансформаційної економіки.

УДК 338.43.02:332.2.021

2012.3.18. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ / Гнаткович О.Д. // Науковий вісник Національного

лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.5. — С. 195–199. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536950.

Особливості здійснення земельних відносин, землекористування, ринок землі, конкурентоспроможність.

Розглянуто особливості реалізації земельних відносин у с.-г. підприємстві (СП) України. Проаналізовано специфіку землекористування у сільському господарстві та показники його ефективності. Окремо виділено основні принципи використання с.-г. земель у державі. Зазначено, що основними причинами, які гальмують розвиток земельних відносин у СП України, є: нестабільна політична ситуація в державі, недосконалість законодавства та відсутність чітких норм, спрямованих на раціональне використання земель в СП, незабезпеченість фінансово-кредитної підтримки с.-г. товаровиробників; превалювання інфляційних процесів у економіці; недостатня підготовленість населення щодо впровадження ринку землі у сільському господарстві; неспроможність виходу вітчизняних с.-г. товаровиробників на міжнародні ринки збуту та низький рівень їх конкурентоспроможності. Тому, насамперед, потрібно вдосконалити механізм державного регулювання аграрного сектору економіки та підтримки розвитку земельних відносин у с.-г. підприємстві загалом.

УДК 338.432:334.012.4

2012.3.19. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В РАМКАХ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ / Бурнукіна О.А. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 26. — С. 37–49. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536669.

Розвиток підприємств, різні форми господарювання, підприємство, добробут населення.

Проаналізовано розвиток підприємств різних форм господарювання (РФГ) в умовах перехідної моделі аграрної економіки для подальшого узагальнення висновків і визначення перспектив їх розвитку в Україні (табл.). Показано, що кожне господарство розвивається індивідуально залежно від можливостей, потреб, амбіцій власника. В Україні окремі підприємства працюють ефективно і збитково незалежно від форм власності, організаційно-правових форм господарювання і розмірів. Зазначено, що об'єктивна необхідність функціонування РФГ у сільському господарстві визначається тим, що саме в цих умовах слід розраховувати на розвиток конкуренції і боротьбу з монополізмом, більш повне задоволення суспільних потреб, підвищення ефективності виробництва, розвиток духу підприємництва, забезпечення належного зростання добробуту населення. В перспективі пріоритетним є розвиток великотоварних с.-г. підприємств, які повинні включатися у виконання загальносільських позаекономічних функцій: соціально-демографічної, культурно-історичної, природоохоронної, рекреаційної. Малі форми с.-г. підприємництва можуть бути ефективними лише за умови кооперації. Ключову роль в українському модернізаційному проєкті мають відіграти інститути держави, а не ринку. Адже ринок здатний виступати локомотивом економічного зростання, але він абсолютно безсилий стосовно системних реформ, спрямованих на якісний розвиток.

УДК 338.433

2012.3.20. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ / Кириленко І.Г., Кравчук В.П. // Економіка АПК. — 2012. — № 5. — С. 26–29.

Проблеми земельного ринку, реформа, виробництво надлишків, оренда.

Висвітлено актуальні проблеми формування земельного ринку в Україні, стосовно яких точаться дискусії про майбутнє ринку земель с.-г. призначення, що розгорнулися серед політиків, науковців, аналітиків, експертів, с.-г. товаровиробників і громадян країни. Здійснено спробу привернути увагу зацікавлених інституцій до ще декількох надзвичайно важливих факторів, що досить гостро ілюструють загрози, виклики і ризики в цій надчутливій сфері, але які ще недостатньо висвітлені та потребують відповідної уваги науковців. Одна з проблем виглядає так: чи запровадити негайно ринок земель в умовах мінімально привабливої й навіть стагнуючої галузі сільського господарства, чи все-таки допомогти галузі подолати реформ

му на високій ноті пристойної інвестиційної привабливості. "Ціна питання" при цих діаметрально протилежних підходах різниться разюче: за першим варіантом вона може становити 15–25 млрд дол., за другим — розрахунково до 300 млрд дол. Наступна проблема — довіри до влади і реформ, які вона проводить. Сумніви також є й щодо фахової готовності тих, хто збирається реформу запроваджувати. Це питання до численних відомств, які постійно і часто некваліфіковано втручаються в систему функціонування аграрного ринку, деформуючи його надмірним адмініструванням. Третя проблема надлишкового виробництва — підлягає сумнівам винятково високотоварне велике виробництво та інші питання. І останнє — це досвід Білгородської області РФ. Головним покупцем наділів є місцеві громади, що зосередили в своїх руках великі масиви, які потім на конкурсних засадах передають їх ефективним господарям в оренду на довгостроковий період. Нині ця область виробляє в громадському секторі м'яса більше, ніж усі 25 областей України разом узяті.

УДК 338.433

2012.3.21. РИНОК ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В КРАЇНАХ ЄС: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ / Ходаківська О.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 5. — С. 30–36. — Бібліогр.: 5 назв.

Ринок земель с.-г. призначення, динаміка цін, оренда с.-г. земель.

Розкрито особливості функціонування ринку земель (РЗ) с.-г. призначення в країнах ЄС. Досліджено динаміку цін на с.-г. угіддя та рівень орендної плати в розрізі окремих країн та видів угідь. Відмічено, що умови функціонування ринку с.-г. земель у країнах-членах ЄС не є однаковими. Це зумовлено особливостями державного регулювання й різним рівнем державної підтримки, що тією чи іншою мірою впливає на вартість земель та її оренди, спричиняє розбіжності в інституційних умовах. На особливості національних РЗ також впливають екологічні проблеми та характер демографічних змін, рівень конкуренції на РЗ тощо. Найважливішими складовими РЗ й найбільш поширеними способами переходу прав землеволодіння та землекористування у країнах ЄС є купівля-продаж й оренда. Поширеною умовою купівлі земель с.-г. призначення є професійна підготовка покупця, наявність у нього засобів виробництва і необхідного капіталу. Також переважна більшість європейських країн законодавчо обмежує максимальні розміри земель, що можуть перебувати у власності й користуванні однієї фізичної особи. У цілому середній розмір фермерських господарств в країнах-членах ЄС становить 32 га. Залежно від обраної моделі с.-г. підприємства будуть визначені шляхи й методи подальших земельних перетворень в Україні. Світовий досвід свідчить про існування різноманітних моделей земельних відносин, які можуть бути ефективними, якщо вони відповідають національним інтересам і потребам країни.

УДК 338.434

2012.3.22. ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА / Стецюк П.А., Гудзь О.Є. // Економіка АПК. — 2012. — № 4. — С. 73–78.

Проблеми фінансові, розвиток аграрного виробництва, система фінансово-кредитна, захист антимонopolний.

Проаналізовано сучасний стан, особливості, закономірності і тенденції функціонування системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва (ФКЗАВ) та визначено основні напрями її подальшого розвитку. Відмічено, що існуюча система ФКЗАВ не вирішує актуальних питань поточного характеру й перспективного економічного розвитку. Її розвиток стримується низкою чинників, найсуттєвішими серед яких є: низька ефективність аграрного виробництва; обмежений доступ с.-г. товаровиробників до фінансово-кредитних ринків; нерозвиненість фінансово-кредитної інфраструктури, орієнтованої на обслуговування аграрного виробництва; низький рівень антимонopolного захисту; недостатній рівень державної підтримки. Ключовими напрямками розвитку системи ФКЗАВ є активізація державної аграрної політики та її фінансової складової; стимулювання концентрації аграрного виробництва; посилення антимонopolного захисту с.-г. товаровиробників; формування і розвиток фінансової

інфраструктури, орієнтованої на обслуговування підприємств галузі; розвиток й удосконалення системи управління фінансами підприємств та аграрного сектору.

УДК 338.439.5

2012.3.23. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ РИНКУ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ / Катигрובה О.В. // Економіка АПК. — 2012. — № 4. — С. 53–59. — Бібліогр.: 16 назв.

Зміни інституційні, ринок праці, сектор економіки аграрний, база демографічна.

Досліджено сутність ринку праці (РП) та інституційних змін. Відмічено, що в аграрному секторі економіки спостерігається напруженість балансу праці, оскільки демографічна база відтворення сільського населення є несприятливою щодо формування пропозиції робочої сили. Внаслідок низької ціни с.-г. праці й істотного скорочення попиту на неї проблеми зайнятості у сфері АПК загострюються, тому економіка потребує запровадження системи інституційних змін, спрямованих на розвиток ефективного РП. Інституційні зміни, що забезпечують розвиток РП на основі здорової конкуренції, зростання продуктивності аграрного виробництва є шляхом подолання істотних деформацій і суперечностей, притаманних суспільству. Основною перспективного розвитку аграрного РП в Україні є відносна стабілізація економіки, організаційно-економічні перетворення й соціальна спрямованість реформ із метою його галузевої і територіальної активізації. Охарактеризовано показники розвитку аграрного РП. Функції запровадження інституційних змін на аграрному РП покладено на державу, визначено їх пріоритети. Зазначено, що формування сучасного аграрного ринку праці залишається однією з найскладніших економічних проблем в Україні.

УДК 338.439.5:339.54

2012.3.24. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: монографія / Потриваєва Н.В. — Миколаїв, 2012. — 312 с. — Бібліогр.: 377 назв. Шифр 536565.

Пріоритети розвитку агропродовольчого підкомплексу, глобалізація світова, потенціал ресурсний.

Запропоновано нові підходи до формування і ефективного розвитку агропродовольчого підкомплексу (АП) України, зокрема визначено стратегічні та методологічні засади розвитку агропродовольчої сфери АПК і критерії оцінки економічного стану та ефективності функціонування АП. Здійснено ретроспективний аналіз трансформації розвитку АП. Визначено структуру, спеціалізацію та особливості розвитку підкомплексів рослинницького та тваринницького типу. Розроблено стратегічні напрями формування та розвитку ресурсного потенціалу, спрямовані на забезпечення його ефективного використання; обґрунтовано стратегічні пріоритети удосконалення зовнішньоекономічної діяльності АП України. Відмічено необхідність всебічної державної підтримки сільського господарства як запоруки продовольчої безпеки країни.

УДК 338.45:637.1:339.923

2012.3.25. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ: монографія / Черевко Г.В., Березівський П.С., Черевко Д.Г. — Л., 2011. — 168 с. — Бібліогр.: 206 назв. Шифр 536529.

Конкурентоспроможність, підприємства молокопереробні, система заготівлі сировини.

Висвітлено сучасні теоретичні, методологічні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств (МП). Зосереджено увагу на процесах формування конкурентного середовища та рівня конкурентоспроможності МП Львівської області з урахуванням шляхів її підвищення для задоволення потреб населення у високобілковій, доступній і екологічно безпечній харчовій молочній продукції в умовах членства України у СОТ. Обґрунтовано основні елементи системи управління якістю продукції МП, напрями активізації дії чинників рівня конкурентоспроможності та формування раціональної системи заготівлі сировини. Результати проведеного дослідження є основою для прийняття обґрунтованих рішень щодо пріоритетизації напрямів

розвитку молокопереробних підприємств з метою підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

УДК 631.115.006:330.111.66

2012.3.26. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ (ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО І МЕНЕДЖМЕНТ): монографія / Малік М.Й., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.; за ред. М.Й. Маліка. — К., 2012. — 642 с. — Бібліогр.: 292 назви. Шифр 536821.

Засади соціально-економічні, розвиток сільських територій, потенціал села.

Розкрито наукові основи інституціональних трансформацій розвитку сільських територій (СТ). Вміщено результати дослідження соціально-трудового потенціалу села, проблем демографічного стану, використання трудових ресурсів, зайнятості та безробіття. Встановлено, що за сучасних умов розвитку українського села під впливом глобалізації, посилення процесів інтеграції природних, економічних і соціальних систем аграрний сектор займає провідне місце в економіці України. Головною складовою у розбудові аграрного сектору економіки країни є комплексний розвиток СТ, спрямований на стабільне забезпечення збалансованого розвитку умов праці та проживання населення. Наведено організаційні засади розвитку підприємництва, відносин власності, оренди та продовольчої безпеки. Розглянуто проблеми управління розвитком СТ, кластерних і кооперативних формувань в аграрній сфері. Показано, що наявні інститути і інституції виступають способами і механізмами упорядкування життєдіяльності в поєднанні з економічною, соціальною, екологічною і політичною сферами. Обґрунтовується, що більш соціально спрямованою є кластерна організація розвитку. Проте розбудова кластерів — довготривалий процес і може бути реалізований лише на засадах стратегічного управління розвитком. Обґрунтовано напрями подальших перетворень в організації та управлінні комплексним розвитком агропродовольчого виробництва і соціальної сфери села.

УДК 631.115.1:658.5:001.891.3

2012.3.27. МАЛИЙ БІЗНЕС У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: монографія / Яворська Т.І. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 386 с. — Бібліогр.: 333 назви. Шифр 536686.

Бізнес у сільському господарстві, прибуток, зайнятість населення.

Обґрунтовано теоретичні основи малого бізнесу (МБ), його роль та місце в економіці. Особливу увагу приділено розгляду тенденцій розвитку та державного регулювання в зарубіжних країнах. Визначено переваги МБ в сільському господарстві та його організаційні форми. Наведено методологічні підходи до розгляду процесу наукового дослідження та обґрунтування його соціально-економічної концепції. Розкрито сутність прибутку та факторів впливу на його формування. Проаналізовано вплив виробничих витрат та собівартості на діяльність суб'єктів МБ. Запропоновано впровадити галузеву диференціацію МБ в сільському господарстві та з допомогою розроблених сценаріїв спрогнозувати його подальший розвиток, визначити основні напрями впливу на підвищення прибутку його суб'єктів. Розроблена соціально-економічна концепція передбачає процес підвищення прибутковості МБ, що в свою чергу суттєво впливатиме на поліпшення розвитку сільських територій, зростання доходів і рівень зайнятості населення.

УДК 631.115:631.115.11

2012.3.28. МАЛІ АГРАРНІ ПІДПРИЄМСТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ / Прокопенко К.О. // Економіка АПК. — 2012. — № 4. — С. 99–104. — Бібліогр.: 7 назв.

Малі аграрні підприємства, шляхи розвитку, кооперація, контрактация.

Зроблено спробу виділити сектор малих аграрних господарств з метою визначення їх ролі у сільському господарстві України, подальшого аналізу їхньої діяльності та визначення шляхів розвитку. Оцінено рівень товарності, що склався у господарствах населення, фермерських господарствах, визначено ефективність с.-г. виробництва в окремих категоріях господарств. Відмічено, що с.-г. підприємства є перспективними виробниками з погляду ефективності та

якості. Водночас саме господарства населення потребують державної підтримки для уникнення кризи у тваринництві, оскільки тут сконцентровано виробництво товарної продукції, та з метою розв'язання соціальних проблем на селі. Основною проблемою для господарств населення є забезпечення конкурентоспроможності, а, отже, і якості продукції, для чого запропоновано здійснити низку заходів. Для розв'язання цих проблем окремим сімейним чи фермерським господарствам потрібно об'єднати свої зусилля. Таке об'єднання можливе на основі кооперації малих господарств, контрактатції між малими й великими господарствами, налагодження прямих зв'язків зі споживачами.

УДК 631.15:636.22/28.002.6

2012.3.29. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКОВОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА: монографія / Шиян Н.І., Ляліна Н.С. — Х., 2011. — 287 с. — Бібліогр.: 284 назви. Шифр 536685.

Виробництво прибуткове, продукція скотарства, поголів'я ВРХ.

Розглянуто теоретичні засади господарювання та його важливі складові — організаційно-економічний механізм, їх особливості стосовно галузі скотарства (Ск) України. Показано можливі шляхи удосконалення елементів організаційно-економічного механізму прибутковості Ск. Висвітлено сучасний стан розвитку Ск, а саме довгострокових тенденцій у зміні поголів'я ВРХ, зокрема корів, визначено основні тенденції у виробництві молока та яловичини і телятини. Особливу увагу приділено розвитку Ск по регіонах України. Детально проаналізовано розвиток Ск в Харківській області. Обґрунтовано окремі напрями організаційно-економічного механізму прибутковості продукції Ск. Акцентовується увага на таких напрямках його удосконалення, як ціновий механізм, особливості впливу спеціалізації та концентрації на рівень прибутковості галузі. Показано, якою мірою споживання молока і молочних продуктів у регіонах України залежить від сукупної дії таких факторів, як рівень виробництва молока в регіонах, переміщення основного його виробництва в особисті господарства населення, рівень доходів населення за регіонами.

УДК 631.153

2012.3.30. ВИРОБНИЧІ СТАНДАРТИ Й АГРАРНІ ПАСПОРТИ У ЗБАЛАНСОВАНОМУ ФОРМУВАННІ ПРОПОЗИЦІЇ НА АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ / Кропивник М.Ф. // Економіка АПК. — 2012. — № 6. — С. 99–105. — Бібліогр.: 7 назв.

Стандарти виробничі, паспорти аграрні, формування пропозицій, ринок агропродовольчий.

Висвітлено передбачений проектом Закону України "Про сільське господарство" механізм стратегічного планування розвитку сільського господарства і збалансованого формування пропозиції на ринку с.-г. продукції та продовольства на основі запровадження виробничих стандартів с.-г. діяльності й аграрних паспортів. Передбачається, що с.-г. товаровиробники зобов'язані дотримуватися норм ведення с.-г. діяльності, установлених стандартами, а через аграрні паспорти вони одержують соціальне замовлення для планування своєї виробничої діяльності. У разі недотримання виробничих стандартів до с.-г. товаровиробників можуть застосовуватися заходи дисциплінарної, цивільно-правової або адміністративної відповідальності. Виробничі стандарти с.-г. діяльності по регіонах і державі в цілому мають розроблятися Мінагрополітики та продовольства України із залученням наукових установ і громадських організацій, а виробничі стандарти для адміністрацій районів — обласними державними адміністраціями (також із залученням наукових установ та громадських організацій АПК); для с.-г. товаровиробників, які мають статус юридичної особи, розроблятимуться районними державними адміністраціями спільно з товаровиробниками на основі стандартів, установлених для районів і мають враховувати спеціалізацію господарств, їхні плани розвитку. Установлені виробничі стандарти є складовою аграрних паспортів розвитку — документів, що містять стандарти, а також фактичні та прогнозні індикатори розвитку с.-г. виробництва і стратегію їх досягнення з урахуванням досягнутого рівня освоєння с.-г. потенціалу тієї чи іншої території. Аграрні паспорти мають розроблятися на строк до п'яти років на основі прогно-

зів, планів та пропозицій господарюючих суб'єктів і сільських територіальних громад.

УДК 631.155:636.03

2012.3.31. ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИННИЦТВА / Амбросов В.Я. // Економіка АПК. — 2012. — № 5. — С. 37–40. — Бібліогр.: 7 назв.

Шляхи відтворення тваринництва, спеціалізація галузей, підприємства великотварні, кормовиробництво.

Розкрито доцільність розвитку тваринництва (Тв) в сучасних підприємствах. Відмічено, що відтворення Тв доцільно вести шляхом спеціалізації галузей у великотварних підприємствах усіх форм власності. Рівень провідних галузей Тв має бути 60–70% і більше в структурі товарної продукції підприємства. Масштаби й концентрація виробництва мають обов'язково поєднуватися з розмірами с.-г. угідь і гарантованим забезпеченням кормами власного виробництва. Створення ферм та комплексів треба орієнтувати на науково обґрунтовані рекомендації, розроблені науковими і проектними інститутами. Ферми, й особливо комплекси, доцільно розміщувати компактно з площами кормових культур і сівозмін. Ефективність кормовиробництва найповніше проявляється через сукупну забезпеченість кормів на голову худоби й зниження витрат на одиницю продукції. В умовах раціональної спеціалізації, інтенсивного власного кормовиробництва тваринництво може стати стабільно прибутковим та інвестиційно привабливим.

УДК 631.16:338.124.4

2012.3.32. СТАБІЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ: монографія / Пріб К.А. — К., 2012. — 418 с. — Бібліогр.: 322 назви. Шифр 536813.

Стабілізація діяльності, підприємства с.-г., криза фінансово-економічна.

Наведено результати комплексного дослідження стабілізації діяльності с.-г. підприємств (СП) за умов фінансово-економічних криз (ФЕК). Розкрито питання налагодження механізмів стабілізації діяльності СП в умовах впливу ФЕК у теоретичному, методологічному та практичному аспектах. Визначено особливості і механізми перебігу, джерел небезпеки і закономірностей виникнення, а також наслідків впливу ФЕК на діяльність СП. Подано методичні рекомендації з оцінювання індикаторів поширення ФЕК у сільському господарстві, удосконалено методологічний інструментарій діагностики впливу криз на діяльність СП та методологічні підходи визначення стабілізаційного потенціалу, оцінювання ефективності антикризової програми. Розроблено технології реалізації превентивного, реактивного і посткризового управління, обґрунтовано підходи до прийняття антикризових управлінських рішень, систематизовано та удосконалено інструментарій антикризового управління. Запропоновано напрями зовнішньої підтримки засобами антикризового регулювання.

УДК 631.162(477)

2012.3.33. КОНТРОЛІНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Тархов П.В., Есманова Л.І. — Суми, 2012. — 140 с. — Бібліогр.: 89 назв. Шифр 536568.

Контролінг фінансових результатів, показники фінансово-економічні, система управлінського обліку.

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи до формування та використання фінансових результатів с.-г. підприємств. Досліджено сучасний стан менеджменту та принципів використання фінансово-економічних показників задля встановлення банкрутства. Створено дієву систему управлінського обліку як основи менеджменту та бюджетування як функції планування, контролю, регулювання та визначення ефективності, що в системі управлінського обліку інтегроване й скоординоване на збереження фінансово-економічної стабільності виробничо-господарської діяльності. З'ясовано вплив інформаційного поточного забезпечення на ефективність системи оперативного регулювання та ризики виробничо-господарської діяльності.

УДК 631.162:334.723

2012.3.34. ОБЛІК ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА: монографія / Дем'яненко М.Я., Сидоренко Р.В.; за ред.

М.Я. Дем'яненко. — К., 2012. — 194 с. — Бібліогр.: 228 назв. Шифр 536776.

Облік, центри відповідальності, бюджети підрозділів, рахунки аналітичні внутрішні.

Розглянуто теоретичні, методичні та практичні питання обліку діяльності с.-г. підприємств за центрами відповідальності (ЦВ). Досліджено економічну сутність ЦВ, зміст та завдання їх функціонування, методику та організацію обліку с.-г. діяльності у ЦВ, розкрито історичні аспекти розвитку обліку за ЦВ. Доведено, що на формування ЦВ істотно впливають галузеві організаційно-технологічні особливості. Висвітлено ЦВ не лише з позиції об'єктів управлінського, а й фінансового обліку, оскільки облік, планування, аналіз і оцінювання діяльності сільського господарства проводиться в розрізі підрозділів. Показано вплив особливостей с.-г. діяльності на побудову облікового процесу, а також доцільність використання ЦВ у сільському господарстві. Представлено комплексну систему обліку і оцінки результатів діяльності центрів відповідальності, що поєднує в собі бюджети підрозділів і внутрішні аналітичні рахунки для контролю за виконанням, враховує особливості с.-г. підприємств.

УДК 631.162:633

2012.3.35. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА: монографія / Стендер С.В. — Кам'янець-Поділ., 2012. — 236 с. — Бібліогр.: 190 назв. Шифр 536824.

Облік, контроль витрат, рослинництво, система бюджетування.

Розкрито теоретичні аспекти обліку та контролю витрат рослинництва (Ро), концептуальні засади побудови управлінського обліку в Ро. Розглянуто сучасний стан обліку та контролю витрат Ро, методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції Ро, а також сучасні підходи до внутрішньогосподарського контролю витрат у Ро. З метою формування ефективної системи бюджетування, обліку і контролю за формуванням витрат розроблено організаційну модель побудови бюджетів та організації обліку і контролю витрат у галузі Ро. Впровадження запропонованої моделі дасть можливість здійснювати координацію роботи підрозділів у галузі Ро та коригувати економічні показники. Надано пропозиції щодо удосконалення методики внутрішньогосподарського контролю витрат виробництва продукції рослинництва шляхом визначення завдань і процедур контролю.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К

УДК 631.11/.173(477.41):338.43:631.3

2012.3.36. РЕСУРСНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: монографія / Єрмаков О.Ю., Труш Н.І. — К., 2012. — 173 с. — Бібліогр.: 187 назв. Шифр 536983.

Забезпечення ресурсно-технічне, капіталоозброєність, термін експлуатації.

Розглянуто теоретичні, методичні, методологічні і практичні аспекти формування ресурсно-технічного забезпечення ефективного функціонування с.-г. підприємств. Розкрито тенденції розвитку ресурсно-технічного забезпечення ефективної діяльності с.-г. підприємств, а також напрями вдосконалення їх функціонування. Відмічено, що в с.-г. виробництві України спостерігаються тенденції скорочення обсягів фінансових ресурсів. Внаслідок цього ресурсний потенціал з року в рік вичерпується. Фактичні строки експлуатації більшості основних засобів у 2–2,5 раза перевищують нормативні. Щорічне зношення технічних засобів у 10 разів перевищує їх оновлення. Внаслідок різкого зниження платоспроможності с.-г. товаровиробників капіталоозброєність у галузі зменшилась у 4,5 раза. Кількість тракторів у с.-г. підприємствах зменшилась більше ніж на 220 тис. од., зернозбиральних комбайнів — 46, кормозбиральних комбайнів — 30, іншої с.-г. техніки — на десятки тисяч одиниць. Навантаження на один обліковий трактор перевищило 100 га ріллі, комбайн — 250 га ранніх зернових, а в окремих регіонах — понад 300 га, внаслідок чого щорічні втрати зерна досягають 5–10 млн т і значна його кількість переходить із класу продовольчого в кормове. Близько 80% наявної в с.-г. підприємствах техніки відпрацювало амортизаційний термін експлуатації. Потенційна потреба с.-г. виробництва в матеріально-технічних ресурсах становить 5 млрд у.о. на рік. Установлено, що створення техніко-технологічного кластера є одним із пріоритетних напрямів покращання ресурсно-технічного забезпечення виробничої діяльності сільського господарства, основним завданням якого є здійснення системи заходів щодо істотного рівня ресурсно-технічного забезпечення с.-г. підприємств України.

УДК 631.3

2012.3.37. ОБОСНОВАНИЕ ПАРАМЕТРОВ ДИСКОВЫХ БОРОН И АГРЕГАТОВ С ДВУХДИСКОВЫМИ СЕКЦИЯМИ / Жук А.Ф. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 75–85. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536931.

Параметри дискових борін, борони дворядні, кут атаки, ширина захвату.

Розглянуто конструктивні особливості, обґрунтовано параметри дводискових секцій з дисками різного діаметра в дворядних боронах. Зазначено, що в кожному ряду середніх дворядних борін дводискові секції мають розміщатися з інтервалом не більше 500 мм по ширині захвату і з боковим зміщенням заднього ряду секцій відносно переднього на 30–40 мм у сторону увігнутості дисків переднього ряду. При цьому великі диски кожної задньої секції мають розміщуватися у міжсліддях дисків попередньої секції. Для дисків дводискових секцій, які відрізняються радіусом на 25 і 50 мм, рекомендований кут нахилу 5,5° і 11° відповідно, а раціональний діапазон регулювання кута атаки — 16–28°. Для середніх борін рекомендуються секції з діаметром дисків 510 і 560 мм, для важких — 650 і 560, 600 або 750 мм. Відстань по ходу між рядами секцій — 850 мм. Типаж дворядних борін з дводисковими секціями до тракторів класів 1,4–5 повинен мати конструкції шириною захвату від 2,5 до 8,0 м, а типаж комбінованих дископалових агрегатів на їх базі до тракторів класу 2,3 і 5–2,5 — 3 і 6 відповідно.

УДК 631.31

2012.3.38. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СПОСОБОВ И ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ПОСЕВА ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР НА ОСУШАЕМЫХ ЗЕМЛЯХ / Митрофанов Ю.И. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 60–67. Шифр 06 536931.

Вдосконалення способів сівби, засоби сівби технічні, культури зернові, землі осушені.

Розглянуто питання удосконалення способів сівби зернових культур на осушених закритим гончарним дренажем землях Нечорноземної зони РФ. Зернові культури вирощувались на мілко сформованих при сівбі грядах і гребенях. Сівбу проводили переобладнаними сівалками СЗ-3,6 і СЗК-3,6 (сошники коткового типу). Висота гряд — 10–12 см, ширина — 1,4 і 2,2 м; висота гребенів — 6–8 см, ширина — 30 см. Вивчалось два варіанти стрічково-розкидної сівби з ущільненням ґрунту під гребенем і вдавлюванням насіння в ґрунт спеціальними котками (варіант сівалки СЗГК-3,6) і без ущільнення ґрунту і вдавлювання насіння (СЗГ-3,6). Установлено, що на осушених легкосуглинкових ґрунтах найбільш ефективним способом сівби зернових культур, особливо озимого жита,

є стрічково-розкидний із розміщенням рослин на профільованій (дрібно-гребенева) поверхні. Порівняно з рядковим способом сівби (СЗ-3,6) цей спосіб сприяє підвищенню урожайності озимого жита на 6,6–8,5 ц/га, ячменю — 2,3–5,5, вівса — на 3,7 ц/га, зниженню витрат на виробництво зерна і підвищенню рентабельності.

УДК 631.31

2012.3.39. МЕХАНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРАНКИ / Надикто В.Т. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 56–60. — Бібліогр.: 10 назв.

Аспекти оранки, родючість ґрунту, міцність структури, орний шар.

Розглянуто механіко-технологічні аспекти впливу оранки на родючість ґрунту, а також періодичність його розпушення та відновлення міцності структури в орному шарі. Відмічено, що розпушувати ґрунт можна (а часто буває і потрібно) щороку, а от відновлювати міцність структури — лише раз у кілька років. Відновлювати грудкувату структуру ґрунту можна способом здійснення безполіцевого його обробітку. Більш складним і важливим, на погляд автора, є питання відновлення міцності структури верхнього шару ґрунту. Це питання можна вирішити поки що лише за допомогою плуга з передплужниками, помінявши місцями два шари ґрунту. Наявні рекомендації щодо відмови від оранки є абсолютно не обґрунтованими. Визначення періодичності проведення оранки з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов та порядку чергування агрокультур потребує спеціальних досліджень. Зменшення енергетичних витрат на оранці можна забезпечити через впровадження правильної системи агрегування орних знарядь з енергетичними засобами.

УДК 631.31.004.67:621.9.048.4

2012.3.40. ПОКАРЩЕННЯ РЕСУРСНИХ ПОКАЗНИКІВ **ВІДНОВЛЕНИХ РОБОЧИХ ОРГАНІВ ҐРУНТООБРОБНИХ** **МАШИН /** Василенко М.О., Буслаєв Д.О., Матвійченко В.С. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 533–541. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 536931.

Показники ресурсні, відновлені робочі органи, машини ґрунтообробні, обробка електроерозійна.

Викладено результати досліджень з розроблення нових комбінованих технологій одночасного загострення та зміцнення робочих органів ґрунтообробних машин з використанням електроерозійної обробки та локального точкового наплавлення зміцнюючих матеріалів при їх відновленні методом ремонтних вставок. Електроерозійна обробка забезпечує зміцнення та загострення без застосування спеціальних зміцнюючих матеріалів, використовуючи властивість матеріалу деталі гартуватися до високих значень за твердістю на глибину 1–4 мм, забезпечуючи при цьому ефект самозагострення в процесі експлуатації. Для точкового електроерозійного зміцнення рекомендується застосовувати електроди марки Т-590 типу Е320 × 25С 2ГР, для автоматичного наплавлення дротами — порошкові дроти марок ПП-АН-138 та ПП-АН-170, дроти суцільного перерізу марки НП-40 × 2Г2М. Зазначено, що для отримання твердості в межах 58–63 НРС, що забезпечує високу зносостійкість, температура охолоджувача (вода) у ванні повинна бути не вища 60°C. Ресурс робочих органів, зміцнених за технологією ННЦ "ІМЕСГ", не нижчий ресурсу імпорتنих РО і становить 180–210 га на леміш. Річний економічний ефект від впровадження технологій — 50 тис. грн.

УДК 631.31:631.171

2012.3.41. ЕКСПЛУАТАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМПЛЕКСУ АГРЕГАТИВ ДЛЯ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ ТА СІВБИ ОЗИМОГО РІПАКУ / Черепухін В.Д., Левчук П.Л., Паєвський С.В., Кочев О.В., Шевченко Є.В. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 396–406. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 536931.

Дослідження експлуатаційно-технологічні, комплекс агрегатів, обробіток ґрунту, сієва озимого ріпаку.

У господарських умовах зрошуваного землеробства південно-степової зони України досліджено навісні комплекси МТА для обробітки ґрунту та сівби озимого ріпаку з параме-

трами продуктивності агрегатів, що забезпечують своєчасне та якісне виконання технологічних операцій. Відмічено, що для посушливої зони Південного Степу важливо вирощувати озимий ріпак на базі діючої зрошувальної системи, застосовуючи технологію полицевого глибокого обробітку, наприклад, чизелювання. Перспективний набір ґрунтообробних знарядь має включати швидкісну техніку типу комбінованого диско-чизельного глибокорозпушувача Ecolo-tiger 530C і дискову борону з батареєю котків типу Catros 6001 в агрегаті з енергонасиченим трактором типу New Holland T8040, а також комбінований передпосівний агрегат типу АП-6 і сівалку точного висіву типу Д9-40 Super. Важливим елементом технологічного процесу підготовки ґрунту і сівби озимого ріпаку є узгодження швидкісного режиму роботи агрегату передпосівного обробітку ґрунту в складі Т-150 + АП-6 і посівного агрегату в складі МТЗ-1025 + Д9-40 Super. Орієнтовно швидкість руху першого з них повинна бути в межах 6–7 км/год, а другого — 10–11 км/год. Зазначено, що технологічну схему комбінованого глибокорозпушувача Ecolo-tiger 530C доцільно використати для розробки вітчизняного аналога, удосконаливши схему розміщення чизельних робочих органів з міжряддям 70 см.

УДК 631.313

2012.3.42. ОБОСНОВАНИЕ КОНСТРУКТИВНО-РЕЖИМНЫХ ПАРАМЕТРОВ ДИСКОВОЙ СЕКЦИИ ПРИ ЭКСПЛУАТАЦИИ НА ВЛАЖНЫХ ПОЧВАХ / Кириченко В.Е., Болоташвили З.У., Болоташвили Е.П., Муштай В.С., Ковтун Н.В., Снигур Н.Н. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 30. — С. 13–32. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536671.

Параметри конструктивно-режимні, секція дискова, ґрунти вологі.

Установлено, що серійна дискова борона БДТ-7КЕ при роботі на ґрунтах з вологістю понад 30% має технологічну відмову на дискуванні. Середнє значення дальності відкидання перезволоженого ґрунту суттєво перевищує величину перекриття між передньою і задньою батареями дискової борони. Відмічено, що випробуваннями на суглинкових ґрунтах виявлено технологічну відмову борони за використання стандартного диска "ромашка" при вологості 32%, за використання круглих дисків при 36% і за використання саблеподібного диска при 40% вологості. При випробуванні на супіщаних ґрунтах відбулася технологічна відмова борони за використання стандартного диска "ромашка" при вологості 36% та за використання круглих дисків при 40%. Диск з чотирма профільними вирізами не дає технологічної відмови при проведенні польових досліджень на двох видах ґрунтів (суглинок і супісок) при вологості ґрунту 40%. Кращим варіантом установки диска на секції борони БДТ-7КЕ при експлуатації на вологих ґрунтах є диск нестандартної геометрії з профільними чотирма вирізами, при цьому відбувається економія дизельного палива і дотримуються агротехнічні вимоги до дискування ґрунту.

УДК 631.316

2012.3.43. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ РУХУ СЕКЦІЇ КУЛЬТИВАТОРА З ОДНОШАРНІРНОЮ ПІДВІСКОЮ РОБОЧИХ ОРГАНІВ / Козаченко О.В., Шкрелю О.М., Блезнюк О.В., Нестерцов О.Ю. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 30. — С. 47–52. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536671.

Стійкість руху, секції культиватора, підвіска одношарнірна.

Наведено результати експериментальних досліджень впливу параметрів секції культиватора з одношарнірною підвіскою (ОП) культиваторних лап з криволінійною формою леза на стійкість руху при виконанні технологічного процесу. Встановлено, що найбільший вплив на стійкість руху культиватора з ОП робочих органів мають: жорсткість натискної пружини, висота стовби культиваторної лапи та маса гряділя разом з робочим органом. Підвищення стійкості руху робочих органів культиватора забезпечується при наступних параметрах: раціональне значення жорсткості натискної пружини повинно бути не більше 800 н/м; висота стовби лапи — не

менше 0,3 м; маса гряділя з робочим органом — у межах 18–20 кг; довжина гряділя — в межах 0,5–1,0 м.

УДК 631.316.02

2012.3.44. ВПЛИВ ДОЛІТ, ВСТАНОВЛЕНИХ НА ПЛОСКОРИЖУЧІ ЛАПІ, НА РОЗПУШУВАННЯ ҐРУНТУ / Дубровін В.О., Мороз А.І., Тищенко С.С. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 29. — С. 390–398. — (Сер. Техн. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536670.

Лапи плоскоріжучі, долота, розпушування ґрунту, обробіток ґрунту.

Дослідження проводили на знаряддях для безполцевого обробітку ґрунту КШН-3А без доліт та ПЦН-2,5 з долотами, профіль яких виконаний по дузі кола та у прямій залежності від коефіцієнта защемлення ґрунту. Агрофон — стерня озимої пшениці, кількість рослинних решток — 355 г/м², тип ґрунту — чорнозем, рельєф рівний, середнє значення вологості ґрунту — 17,65%, твердості — 4,95 Н/см². Розпушування ґрунту вимірювалось при глибині обробітку 8 і 16 см. Виявлено, що встановлення доліт на плоскоріжучі лапи збільшує відсоток фракцій діаметром 50 мм. За швидкості руху 2,8 м/с і глибини обробітку 16 см для лап без доліт цей відсоток дорівнює 79,4%, для лап, обладнаних долотом виконаним по дузі кола, — 85,0, для доліт, виконаних по прямо пропорційній залежності від коефіцієнта защемлення, — 89,0%. Найбільший відсоток фракцій діаметром 50 мм забезпечують долота, виконані по прямо пропорційній залежності від коефіцієнта защемлення. Цей відсоток рівний 95,4, що на 9,2% більше, ніж долота, виконані по дузі кола.

УДК 631.316:633.63

2012.3.45. О КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОПАШНЫХ КУЛЬТИВАТОРОВ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ / Овсяников А.А., Аркавенко А.А. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 5. — С. 33–36. — Библиогр.: 6 назв.

Культиватори просапні, конкурентоспроможність, лізинг.

Проаналізовано технічний рівень і конкурентоспроможність вітчизняних просапних, зокрема бурякових, культиваторів нового покоління, наведено технічні і технологічні критерії якості і надійності с.-г. техніки, яка пропонується сільгоспвиробникам на умовах лізингу. Досліджували просапні культиватори і культиватори-рослинопідживлювачі КППК-9,6, КРНС-5,4 і КРНГ-5,6–04, технічну характеристику яких надано в таблиці. Показано, що за агротехнічними показниками і продуктивністю ґрунтообробна техніка, яка пропонується вітчизняною промисловістю на умовах лізингу, відповідає сучасним вимогам і знаходиться на одному рівні із зарубіжними зразками аналогічного призначення. Разом з тим, за надійністю, питомою витратою палива, вимогами безпеки, якості виготовлення в низці випадків вітчизняна с.-г. техніка поступається зарубіжним зразкам і не може бути рекомендована на її постачання на умовах лізингу с.-г. товаровиробникам. Необхідні додаткові заходи, які забезпечать потрібні показники технічного рівня досліджуваних просапних культиваторів. С.-г. техніка, що постачається по лізингу, повинна мати більш високий технічний рівень, забезпечувати ріст продуктивності праці, бути ресурсощадною і конкурентоспроможною.

УДК 631.333.92:631.344.8

2012.3.46. ІНЖЕНЕРІЯ ВИРОБНИЦТВА ГЛИВИ: монографія / Голуб Г.А., Гайденок О.М., Кепко О.І. — Кіровоград, 2012. — 448 с. — Бібліогр.: 359 назв. Шифр 537068.

Інженерія, виробництво гливи, засоби технічні, органи робочі, вентиляція.

Наведено основні принципи біологічної конверсії органічної сировини агроценозів у штучних умовах із виробництвом істивних грибів, висвітлено наукові основи створення технічних засобів для агропромислового виробництва субстратів та грибів гливи. Значну увагу спрямовано на особливості роботи технічних засобів та їх робочих органів, теоретичні основи їх розрахунку, застосування замкнутої системи опалення і вентиляції на основі теоретичних і експериментальних досліджень теплообмінних та газообмінних процесів у замкнутій системі вентиляції. Результати досліджень можуть бути використані при обґрунтуванні параметрів та проведенні дос-

лідно-конструкторських робіт зі створення та модернізації технічних засобів для виробництва субстратів та грибів гливи.

УДК 631.348.45.001.4

2012.3.47. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРНІ ВІДМОВИ НАПІВПРИЧІПНИХ ОБПРИСКУВАЧІВ ТА ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ / Коман Р. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 6. — С. 17–18. — Бібліогр.: 4 назви.

Відмови напівпричіпних обприскувачів, причини виникнення відмов, підвищення надійності обприскувачів.

Наведено основні характерні відмови різних груп складності та причини їх виникнення за результатами випробувань напівпричіпних обприскувачів. Установлено, що причини виникнення відмов носять переважно виробничий характер (78,6%), менше — конструкційний (7,1%) та експлуатаційний (14,3%). Виробничі відмови у більшості випадків відбуваються через низьку якість купованих комплектувальних вузлів і деталей (36,4%), брак виготовлення (36,4%), низьку якість монтажних (складальних) робіт (27,2%). Для підвищення надійності обприскувачів необхідно: посилити вхідний і вихідний контроль за продукцією; застосовувати елементну базу провідних зарубіжних фірм, яка є надійнішою; привести якість виготовлення обприскувачів до вимог технічних умов та кращих зарубіжних аналогів; регулярно (не рідше одного разу на два роки) проводити періодичні випробування з метою встановлення відповідності показників надійності обприскувачів вимогам технічних умов.

УДК 631.356.43.001.4

2012.3.48. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ КАРТОПЛЕКОПАЛКИ НАВІСНОЇ КМГ-1 / Ценюх Я., Ковальчук О. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 6. — С. 18–20. — Бібліогр.: 3 назви.

Картоплекопалка навісна КМГ-1, показники якості технологічного процесу, потужність двигуна мотоблока Зоря 101.

Наведено технічну характеристику картоплекопалки (КК) навісної КМГ-1. Визначено показники якості виконання технологічного процесу викопування картоплі на двох фонах сірих лісових ґрунтів. Перший фон характеризувався вологістю верхнього шару від 15,1% до 18,3% і твердістю від 1,0 МПа до 1,9 МПа, другий фон — ґрунти ясно-сірі лісові з вологістю в шарі до 25 см від 17,1% до 18,1% і меншою твердістю — від 0,9 МПа до 1,8 МПа. На першому фоні була менша засміченість ділянки бур'янами — 0,8 т/га проти 1,1 т/га. Встановлено, що глибина ходу лемеша становить 18 см, повнота викопування бульб на першому фоні — 98,4%, на другому — 97,2%. Всі бульби вибрані з бульбоносного шару, а втрати пов'язані з частково невідсепарованим технологічним матеріалом. За 30 годин напруження КК відмов у роботі машини не виявлено. Транспортабельність КК відповідає технічним вимогам. Коефіцієнт використання експлуатаційної потужності двигуна мотоблока Зоря 101 на першому фоні становив 39%, на другому — 44%. Експлуатаційно-технологічну оцінку проведено за швидкості 1,8 км/год. Встановлено, що продуктивність за годину основного часу становить 0,07 га. Коефіцієнт використання змінного часу — 0,71. Визначено, що з використанням КК прямі експлуатаційні витрати на викопування картоплі з одного гектара становлять 607,11 грн. Найменша частка витрат припадає на поточний ремонт і ТО — 14,5%, а найбільша — на оплату праці — 42,4%. Витрати на амортизацію та паливо становлять у прямих експлуатаційних витратах відповідно 17,4 і 25,7%. Зазначено, що картоплекопалка навісна КМГ-1 має перспективу використання в дрібних селянських господарствах, які займаються вирощуванням картоплі.

УДК 631.363.2

2012.3.49. АНАЛІЗ КОНСТРУКЦІЙ ДОПОДРІБНЮВАЛЬНИХ ПРИБОРІВ КОРМОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Кузьменко В.Ф., Ямпольський С.М., Максименко В.В. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 320–328. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536931.

Конструкції доподрібнювальних пристроїв, комбайни кормозбиральні, маса кукурудзи.

Проаналізовано конструкції доподрібнювальних пристроїв (ДП) кормозбиральних комбайнів, встановлено напрями їх

розвитку та основні параметри і режими роботи ДП. Відмічено, що для доподрібнення зернової складової в масі кукурудзи найбільш затребуваними є вальцеві доподрібнювачі. Діаметр вальців з 200 мм у моделях нових комбайнів збільшився до 240–250 мм. Частота обертання вальців становить 3350–4265 об./хв. Різниця швидкостей вальців дорівнює 20%, а в нових моделях комбайнів — 40%. Зазор між вальцями може змінюватися в межах 1–20 мм, робочий зазор коливається в межах 1–4 мм.

УДК 631.37:547.271

2012.3.50. ИССЛЕДОВАНИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БИОТОПЛИВА В КОГЕНЕРАЦИОННЫХ УСТАНОВКАХ МАЛОЙ МОЩНОСТИ / Кучинская В.Ю. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 378–387. — Библиогр.: 13 назв. Шифр 06 536931.

Використання біопалива, когенерентна установка, потужність, двигун дизельний.

Висвітлено питання можливості використання біопалива в когенерентних установках (КУ) малої потужності в Литві. Дослідження проводили на дизельному двигуні потужністю 37 кВт (Д-144) на дослідному стенді КІ 5542 з використанням як палива мінерального дизеля, біодизеля і ріпакової олії. Показано, що в КУ малої і середньої потужності доцільно використовувати дизельні двигуни, які працюють на біодизелі газоподібному — біогаз, рідкому — ріпаковий метиловий ефір або природна ріпакова олія, біопаливо. Питома витрата мінерального дизельного палива двигуном Д144 за середніх навантажень становить $205 \pm 1,4$ г/кВт·год, ріпакового метилового ефіру — $225 \pm 2,6$ г/кВт·год і ріпакової олії — $230,0 \pm 1,8$ г/кВт·год. Найменші викиди в атмосферу СО і твердих часток були одержані за роботи двигуна на ріпаковій олії, але викиди NO при цьому були найбільшими порівняно з роботою двигуна на мінеральному дизельному паливі. Капітальні вклади в КУ потужністю 340 кВт становлять 480 тис. LTL. Річний дохід за реалізовану електроенергію — 448,8 тис. LTL, а собівартість теплової енергії — 0,18 LTL/кВт·год.

УДК 631.371:662.754

2012.3.51. УНИВЕРСАЛЬНЕ ГІДРОДИНАМІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОДИЗЕЛЬНОГО ПАЛИВА / Уминський С., Інютін С. // Техніка і технології АПК. — 2012. — № 6. — С. 14–16. — Библиогр.: 11 назв.

Обладнання гідродинамічне, виробництво біодизельного палива, паливо біодизельне.

Узагальнено результати досліджень і розроблено універсальну гідродинамічну установку для виробництва біодизельного палива (БДП) на основі диспергування на молекулярному рівні рапсової олії з етанолом за наявності молочного каталізатора (наприклад, гідроксид натрію). Установку призначено для одержання БДП в умовах АГПВ. Принципову схему універсальної установки для одержання БДП наведено на рисунку. Установку конструкційно виконано за модульно-блочним типом, що забезпечує її універсальність, тобто роботу в трьох режимах отримання БДП: 1) на основі диспергування холоднопресованої очищеної рапсової олії, ДП нафтового походження і метанолу під впливом каталізатора; 2) на основі чистого етилового ефіру з динамічно активізованої суміші РМ, обробленої каталізатором; 3) з суміші ДП та РМ диспергуванням компонентів на молекулярному рівні. За результатами випробувань БДП за своїми фізико-експлуатаційними властивостями практично не відрізняється від ДП нафтового походження, значно зменшуються викиди відпрацьованих газів і твердих частинок, працездатність дизелів практично не змінюється без конструкційної модернізації основних вузлів і агрегатів, продуктивність установки — 1100 л/год біодизельного палива.

УДК 631.372

2012.3.52. ОБЪРУНТОВАНИЕ ГРАНИЧНЫХ ЗНАЧЕНИЙ ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ ГИДРОПРИВОДОВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ / Яременко В.М., Лютко П.Ю., Яременко М.П. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 567–578. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 536931.

Значення граничні, параметри діагностичні, гідроприводи с.-г. машин.

Наведено характерні для гідрофікованих механізмів с.-г. техніки показники працездатності та їх зміни в процесі експлуатації. Встановлено граничні значення показників працездатності гідрофікованих механізмів та обґрунтовано відповідні їм діагностичні параметри. Визначено характер зношення основних деталей гідроагрегатів та їх співвідношення з граничними значеннями показників працездатності техніки. Відмічено, що граничним значенням діагностичного параметра гідропривода, що відповідає граничному значенню показника працездатності рульового керування трактора ПМЗ 8244 за частотою обертання рульового колеса не менше 1 с^{-1} , є ефективна подача робочої рідини в порожнину гідроциліндра (при перепаді тиску 10 МПа) не менше $80 \text{ см}^3/\text{с}$ ($4,8 \text{ л/хв}$). Для гідропривода навісного пристрою трактора ПМЗ 8244 граничне значення діагностичного параметра за ефективною подачею робочої рідини в порожнину гідроциліндра становить $393 \text{ см}^3/\text{с}$ ($23,6 \text{ л/хв}$), що відповідає граничному значенню тривалості підймання навісної машини номінальної маси не більше 4 с. Зменшення потужності, створюваної на вихідному валу гідромотора ходової системи комбайна "Славутич", з 82 кВт до 37 кВт є наслідком збільшення втрат робочої рідини в спраженнях основних деталей насоса та гідромотора до граничного значення $997 \text{ см}^3/\text{с}$ (60 л/хв).

УДК 631.372:617-07

2012.3.53. ДІАГНОСТУВАННЯ ГІДРАВЛІЧНИХ ПРИВОДІВ — ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КОМБАЙНІВ ТА СКОРОЧЕННЯ ЗАТРАТ НА ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТ / Яременко В.В. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 30. — С. 348–355. — (Сер. Техн. науки). — Библиогр.: 8 назв. Шифр 536671.

Діагностування гідралічних приводів, технічна готовність комбайнів, технічне обслуговування, ремонт.

Обґрунтовано важливість діагностування гідралічних приводів (ДГП) для підвищення технічної готовності комбайнів та скорочення затрат на технічне обслуговування і ремонт. Наведено методичний підхід та результати дослідження зі створення системи технічного ДГП рульового керування комбайнів. Відмічено, що застосування розробленої системи технічного ДГП рульового керування комбайнів забезпечує доведення коефіцієнта готовності гідроагрегатів до 0,85–0,90, а також збільшення використання їх ресурсу на 20–25%. Тривалість експрес-діагностування ГП рульового керування становить у середньому 5 хв, а повне діагностування з використанням зовнішніх засобів технічного діагностування — близько 30 хв. Достовірність технічного ДГП рульового керування при заданій глибині пошуку місця несправності знаходиться в межах 90–95%.

УДК 631.658.5

2012.3.54. ИССЛЕДОВАНИЕ РАСХОДА ТОПЛИВА ПРИ УБОРКЕ ЗЕРНОВЫХ КОМБАЙНАМИ СРЕДНЕЙ ПРОПУСКНОЙ СПОСОБНОСТИ / Шпокас Л., Жебраускас Г., Булгаков В.М. // Механізація та електрифікація сільського господарства: міжвід. темат. наук. зб. — Глеваха, 2012. — Вип. 96. — С. 368–378. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 536931.

Витрати пального, комбайни зернозбиральні, частота обертання двигуна, висота стерні, здатність пропуску.

Представлено дані дослідження витрат пального при збиранні збіжжя зернозбиральними комбайнами середньої пропускної здатності. Зазначено, що при зупинці комбайна на полі необхідно знизити частоту обертання двигуна до 1200 хв^{-1} , вимкнути привід на жатку та молотарку. Внаслідок цього годинні витрати пального двигуна знижуються на $17,2 \pm 0,95 \text{ л}$. На вивантаження вологого зерна із бункера двигуном додатково витрачається $8 \text{ л} \cdot \text{год}^{-1}$, а сухого зерна — $3,7 \text{ л} \cdot \text{год}^{-1}$ пального. Вивантаження зерна із бункера можна проводити без зупинки комбайна, якщо частота обертання двигуна не знижується до 2150 хв^{-1} . За оптимальної подачі маси ячменю ($12,4 \text{ кг} \cdot \text{с}^{-1}$) у комбайн для подрібнення соломи витрачається на $5,8 \text{ л} \cdot \text{год}^{-1}$ більше пального, ніж з укладанням соломи у валки. Установлено, що зі збільшенням висоти стерні озимої пшениці від 100 до 200 мм, годинна витрата пального знижується на $4,7 \text{ л}$. При плануванні резерву пального на збирання зернових необхідно враховувати середні витрати пального на збирання з одного гектара і на збір однієї тонни зерна.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4

2012.3.55. ГУМУСОВОЕ СОСТОЯНИЕ ПОЧВ ЛОКАЛЬНО ПЕРЕУВЛАЖНЕННЫХ ЛАНДШАФТОВ НИЖНЕГО ДОНА / Тищенко С.А., Безуглова О.С. // Почвоведение. — 2012. — № 2. — С. 156–165. — Библиогр.: 25 назв.

Гумусовий стан ґрунтів, ландшафти локально перезволожені, чорноземи незрошувані.

Досліджено гумусовий стан незрошуваних чорноземів під впливом локального перезволоження, викликаного різними причинами. У перезволожених чорноземах збільшується вміст загального гумусу, знижується кількість негідролізованого залишку і збільшується кількість фульвокислот. У фракційному складі спостерігається значне збільшення частки фракцій гумусових речовин, міцно зв'язаних з глинистими мінералами. В локально перезволожених чорноземах із збільшенням глибини збільшується роль тонких фракцій у закріпленні гумусу. Фульватизація гумусу ґрунту пов'язана з переважною більшістю фульвокислот у мулі. В складі гумусу мулу в локально перезволожених чорноземах відмічено суттєве збільшення співвідношення $C_{гк}:C_{фк}$, зменшення частки негідролізованого залишку і значне збільшення кількості фракцій, міцно зв'язаних з глинистими мінералами. Склад гумусу тонкопилюватої фракції досліджуваних ґрунтів характеризується підвищеною кількістю гумінових кислот, зв'язаних з кальцієм, і значним зменшенням частки фульвокислот.

УДК 631.4.17.2

2012.3.56. ДИНАМІКА РУХОМИХ ГУМУСОВИХ РЕЧОВИН У ПРОЦЕСІ ВЕГЕТАЦІЇ БУРЯКУ ЦУКРОВОГО В ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ / Нестеров Г.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 162, ч. 2. — С. 92–95. — (Сер. Агрономія). — Библиогр.: 4 назви. Шифр 536936.

Динаміка гумусових речовин, процес вегетації, буряк цукровий, чорнозем типовий.

Наведено результати динаміки лужнорозчинної органічної речовини в чорноземі типовому за різних систем обробітку в період вегетації культур. Показано, що найбільший вміст рухомих гумусових сполук встановлений у травні на варіанті з мінімальним обробітком на фоні органо-мінеральних добрив у шарі 0–10 см (0,97% проти 0,88% на оранці). Якщо розглядати нижчі горизонти ґрунту (20–30, 30–40 см), то більшість рухомих гумусових речовин відмічається на варіанті оранки. У процесі розвитку культури на всіх варіантах досліді спостерігається зменшення вмісту рухомих форм гумусу, а в липні — різке зменшення. У вересні до періоду збору урожаю вміст рухомих гумусових речовин поступово збільшується порівняно з липнем на всіх варіантах досліді по всіх досліджуваних шарах ґрунту. Таким чином, можна стверджувати, що вегетуюча культура (табл.) рослина суттєво впливає на гумусовий стан ґрунту, особливо його рухому частину.

УДК 631.4:631.6(477.72)

2012.3.57. АГРОЕНЕРГЕТИЧНИЙ СТАН ЧОРНОЗЕМІВ ПІВДЕННИХ ТА ТЕМНО-КАШТАНОВИХ ТРИВАЛО ЗРОШУВАНИХ ҐРУНТІВ У ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Найдьонов В.Г., Нижегороденко В.М., Гольченко Н.М. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 79–93. — Библиогр.: 4 назви. Шифр 06 536178.

Стан агроенергетичний, чорнозем південний, ґрунт темно-каштановий, ґрунти зрошувані.

Наведено результати оцінки вмісту валової енергії, яку визначено за вмістом рухомого фосфору, обмінного калію, азоту і гумусу в чорноземі південному і темно-каштановому ґрунті зернопросапної зрошуваної сівозміни (табл.). Встановлено, що сукупний запас валової енергії у двох типах ґрунтів зернопросапних зрошуваних сівозмін визначався основним показником вмісту гумусу, який впливає на поживний, повітряний та водний режими, що й визначає їх структурність,

теплоємність, буферність та інші показники продуктивного потенціалу ґрунтів і слугує джерелом енергії для мікроорганізмів, що активізують ріст та посилюють ефективність мінеральних добрив, які застосовуються. На долю гумусу в досліджуваних ґрунтах припадало 93,71–94,36% до загальної вмісту в них валової енергії.

УДК 631.41

2012.3.58. РЕЦИРКУЛЯЦІЙНЕ ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМІВ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Демиденко О.В. // Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва: міжвід. темат. зб. наук. пр. — Сміла, 2011. — Вип. 11. — С. 4–12. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 06 536924.

Покращання рециркуляційне, властивості чорноземів, продукція побічна, меліорант.

Показано вплив рециркуляційного використання побічної продукції рослинництва в якості меліоранта на покращання фізико-хімічних властивостей чорноземів. Зазначено, що використання кореневої маси та побічної продукції, післяживних і післяжнивних решток в якості біологічного меліоранта, вміст Са в якому при дозріванні с.-г. культур перевищує вміст в основній продукції, при поверненні в ґрунт на місце вирощування дає можливість здійснювати щорічне біологічне вапнування ґрунтів чорноземного типу. Встановлено, що поверхнева заробка подрібненої рослинної маси більшою мірою прискорює вивільнення активного кальцію та відтворює природний порядок його надходження в ґрунт у агроценозах сівозмін різного типу; забезпечується одночасна рівноважна гуміфікація побічної продукції та кореневої маси і її мінералізація з утворенням бікарбонатів Са, надлишкова частина яких через бікарбонат кальцію накопичується у верхній частині гумусованого горизонту у формі $CaCO_3$. Відмічено, що біологічне вапнування ґрунтів чорноземного типу забезпечує посилення буферної здатності оброблюваного шару чорноземних ґрунтів до підкислення, покращання фізико-хімічних показників ґрунту та зростання врожайності основних с.-г. культур при істотному зниженні затрат і собівартості вирощеної продукції, що робить її конкурентоспроможною на ринках.

УДК 631.41(477)

2012.3.59. ГРАНУЛОМЕТРИЧЕСКИЙ СОСТАВ ПОЧВ УКРАИНЫ (ГЕНЕТИЧЕСКИЙ, ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ И АГРОНОМИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ) / Медведев В.В., Лактионова Т.Н. — Х., 2011. — 292 с. — Библиогр.: С. 232–244. Шифр 537005.

Гранулометричний склад ґрунтів, властивості ґрунтів, бонітування ґрунтів.

Зведено інформацію про гранулометричний склад ґрунтів і материнських порід, розповсюджених в Україні, описано різні аспекти використання цих даних, зокрема, для інтерпретації, моделювання і прогнозу властивостей ґрунтів і міграційних процесів, оцінки схильності ґрунтів до агрегації/деагрегації, сорбції/десорбції, деформації, абразії та інших процесів для розроблення різних типів районування. Оцінено роль гранскладу в родючості ґрунтів. Розглянуто особливості просторового розподілу різних гранулометричних фракцій, співставлено грансклад ґрунтів і порід і таким чином визначено інтенсивність перетворення ґрунтів у процесі їхньої еволюції, описано різні типи диференціації ґрунтів за гранскладом у зональному, фаціальному і ландшафтному напрямках, а також у профілях ґрунтів. Розраховано баланс дрібнодисперсних елементів у ґрунтах і обґрунтовано пропозицію про виокремлення елювіально-ілювіального, метаморфічно перетвореного *in situ* і змішаного типів диференції профілю. Представлено широку низку педотрансферних функцій, що встановлюють вид і ступінь зв'язку гранскладу практично з усіма властивостями ґрунтів, визначено рівень надійності таких зв'язків. Описано найбільш важливі особливості ґрунтів, що визначають їхню здатність до зв'язування і міграції вологи та хімічних елемен-

тив. Розглянуто роль гранскладу у формуванні сприятливості території до ведення економічно ефективної землеробської діяльності. Обґрунтовано метод бонітування ґрунтів, в основу якого покладено гранулометричний склад.

УДК 631.41/445.4

2012.3.60. РОДЮЧІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗА МІНІМАЛІЗАЦІЮ ОБРОБІТКУ І БІОЛОГІЗАЦІЮ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Балаєв А.Д., Гаврилюк М.В., Стопа В.П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 162, ч. 2. — С. 83–87. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536936.

Родючість чорнозему опідзоленого, мінімалізація обробітки, біологізація землеробства.

Досліджено вплив мінімалізації обробітки ґрунту і біологізації землеробства на родючість чорнозему опідзоленого в умовах Правобережного Лісостепу України. Встановлено, що системи обробітки і удобрення особливостей. Безполіцевий обробіток посилював гумусоутворення і сприяв накопиченню гумусу у верхніх досліджуваних шарах, а за оранки відмічались вищі показники в нижньому 30–45 см шарі. Серед добрив найбільш ефективним було внесення солом, яка не поступалася в гумусонакопиченні навіть гною, а застосування сидератів сприяло лише деякому поліпшенню гумусового стану порівняно з внесенням лише мінеральних добрив. Мінеральна система удобрення не забезпечувала відновлення гумусу і мала найгірші показники серед удобрених варіантів. У цілому в шарі 0–45 см найкращі показники мав варіант із внесенням солом, сидератів і мінеральних добрив, де запаси досягали 232,8 т/га і на 11,5 т/га переважав варіант з поліцевим обробітком. За оранки кращі показники мав варіант із застосуванням гною, де запаси становили 223 т/га і були лише трохи більшими, ніж за сумісного внесення солом і сидератів. Застосування високих норм мінеральних добрив на опідзолених ґрунтах може посилити в них деградацію ґрунтового вбирного комплексу, що в першу чергу проявляється в підкисленні реакції ґрунтового середовища і вилугуванні основ. Найкращі показники суми увібраних основ відзначалися на варіантах з високим вмістом гумусу і низькою кислотністю, тобто там, де вносили гній або солом і сидерати і досягали 27,6–29,2 мекв/100 г ґрунту.

УДК 631.41:631.811

2012.3.61. ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ НА СІРИЙ ЛІСОВИЙ ҐРУНТ ТА ЙОГО ГУМУСНИЙ СТАН / Тараріко Н.М., Ятчук В.Я., Гаврилов С.О. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 3–11. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 536703.

Обробіток ґрунту, ґрунт сирій лісовий, стан гумусний.

Показано вплив способів основного обробітки ґрунту на його гумусний стан у сівозмінах різного типу та тривалості за використання в якості органічних добрив гною та побічної продукції рослинництва. Бездефіцитний баланс гумусу забезпечує 7-пільна сівозмінна з гном 10–13 т/га та полем багаторічних трав, яка забезпечує надходження у ґрунт до 12 т/га сухої органічної речовини. У 4-пільній зернопросапній та 5-пільній зерновій сівозміні без гною і багаторічних трав надходження органічної речовини у ґрунт становить близько 7 та 9 т/га, що не покриває дефіцит гумусу в шарі 0–40 см. Встановлено, що порівняно з безполіцевими обробітками оранка забезпечує формування більших запасів гумусу в шарі ґрунту 0–40 см за рахунок кращої гумусованості його 20–40 см частини.

УДК 631.417

2012.3.62. ВОДОПРОЧНОСТЬ И ЛАБИЛЬНЫЕ ГУМУСОВЫЕ ВЕЩЕСТВА ТИПИЧНОГО ЧЕРНОЗЕМА ПРИ РАЗНОМ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИИ / Когут Б.М., Сысуев С.А., Холодов В.А. // Почвоведение. — 2012. — № 5. — С. 555–561. — Библиогр.: 22 назв.

Водостійкість, гумусові речовини лабільні, землекористування.

Досліджено водостійкість типових чорноземів, а також вміст і склад лабільних гумусових речовин структурних по-

розностей у варіантах багаторічних дослідів: переліг — загальний вміст органічного вуглецю 4,68% (C_{org}), незмінна озима пшениця без добрив — C_{org} 2,92 і 2,78%). Показано, що водостійкість структури чорноземів залежить від типу використання, вона погіршується в ланцюгу: переліг > озима пшениця > незмінний пар. Не було виявлено чіткої закономірності між вмістом C_{org} в агрегатах, одержаних сухим просіюванням, і їх розмірами. Разом з тим показано, що із збільшенням розмірів водостійких агрегатів у них зростає вміст C_{org} . На варіантах переліг і незмінна озима пшениця виявлено позитивну залежність розмірів водостійких агрегатів від вмісту в них лабільних гумусових речовин.

УДК 631.417.2/631.811

2012.3.63. БАЛАНС ГУМУСУ І ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У ҐРУНТАХ УКРАЇНИ / Заришняк А.С., Балюк С.А., Лісовий М.В., Комариста А.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 29–32. — Бібліогр.: 7 назв.

Баланс гумусу, речовини поживні, добрива органічні.

Наведено результати розрахунків балансу гумусу в ґрунтах України за окремі періоди 1961–2010 рр. (табл.). За 20 років (1961–1980), коли середньорічна норма органічних добрив у землеробстві становила 5,8 т/га, щорічні втрати гумусу сягали 250 кг/га. За період 1981–1990 рр., коли норма органічних добрив у середньому за рік відповідала 8,6 т/га, втрати гумусу зменшилися до 100 кг/га. З 1991–1995 рр. норма внесення органічних добрив зменшилась до 5,8 т/га, що зумовило втрати гумусу до 250 кг/га. За 2001–2010 рр. норма внесення органічних добрив зменшилась до 0,6 т/га. У 2001–2005 рр. втрати гумусу з ґрунту становили 70 кг/га, 2006–2010 рр. — 30 кг/га. Найінтенсивніше мінералізація гумусу відбувається в ґрунтах степової зони (табл.). Втрати гумусу коливаються в межах 320–80 кг/га (середнє по зоні 230 кг/га). У зоні Полісся, навпаки, баланс гумусу додатний і становить у середньому 210 кг/га. Лісостепова зона займає проміжне місце з перевагою додатного балансу (150 кг/га). Для досягнення бездефіцитного балансу гумусу в ґрунтах степової зони потрібно заорювати солом, стебла й іншу побічну продукцію та збільшувати обсяги внесення різних видів органічних добрив. Ґрунти України характеризуються переважно середнім умістом рухомих сполук азоту й фосфору та підвищеним і високим умістом калію. Починаючи з 1991 р. обсяги застосування органічних і мінеральних добрив різко зменшилися, що негативно вплинуло на баланс поживних речовин у ґрунтах України. За період 1996–2010 рр. спостерігався від'ємний баланс усіх елементів живлення.

УДК 631.417.2:631.95(477.41)

2012.3.64. ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВМІСТ ГУМУСУ В ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ / Манько Ю.П., Литвиненко І.В. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 41–46. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 536703.

Вміст гумусу, чорнозем типовий, системи землеробства, обробіток ґрунту.

Наведено дані про зміни вмісту гумусу у ґрунті залежно від систем землеробства та систем основного обробітки його в сівозміні. Ґрунт дослідної ділянки — чорнозем типовий середньосуглинковий має цінну грудкувато-зернисту структуру, а також сприятливі фізичні та фізико-хімічні властивості. Відмічено, що на початку досліджень середній стартовий вміст гумусу в шарі 0–30 см в 1968 р. становив 5,14%. Показано його зменшення на 11,5% протягом перших 18 років після початку моніторингу. У наступні 17 років (1986–2003) вміст гумусу продовжував істотно зменшуватись — на 12,8% за промислової, 12,1% — екологічної та на 11,5% за біологічної систем землеробства. Наступні 6 років (2003–2009) після початку вивчення цих систем позначені суттєвим зменшенням втрат гумусу — 2,8–3,8%. За 40 років спостережень вміст гумусу зменшився від 5,14 до 3,86%. Серед систем землеробства тенденцією до стабілізації вмісту гумусу в шарі ґрунту 0–30 см відрізняється екологічна модель, а серед варіантів основного обробітки ґрунту в сівозміні така тенденція властива для поліцево-безполіцевого варіанта.

УДК 631.417.2:634.1(477.7)

2012.3.65. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ВИРОЩУВАННЯ ПЛОДОВИХ НАСАДЖЕНЬ НА ГУМУСОВИЙ СТАН ҐРУНТІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Малюк Т.В., Пчолкіна Н.Г. // Садівництво: міжвід.

темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 155–161. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 536957.

Плодові насадження, стан ґрунтів гумусовий, землі цілинні, речовини органічні, баланс гумусу.

Установлено, що втрати гумусу в ріллі під плодовими насадженнями в умовах півдня України порівняно з цілини землями у середньому становили 17–20%. Найбільші зміни під впливом антропогенної діяльності відбулися у вмісті рухомих органічних речовин. Доведено, що зміни кількості та запасів гумусу в чорноземних ґрунтах у плодів агроценозах зумовлені строком вирощування насаджень, системою утримання ґрунту, рівнем застосування добрив та зрошення. Для підтримання стабільного вмісту гумусу та скорочення його втрат необхідне обов'язкове періодичне внесення органічних добрив поряд із мінеральними. Як ефективний засіб регулювання та підтримання бездефіцитного балансу гумусу та альтернатива застосуванню органічних добрив, кількість яких у даному регіоні дуже обмежена, пропонується багаторічне задерніння ґрунту у плодів насаджень.

УДК 631.423.4:[631.452:631.445.41](477.5)

2012.3.66. ГУМУС ЧОРНОЗЕМІВ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ І СТЕПУ УКРАЇНИ: монографія / Дегтярьов В.В. — Х.: Майдан, 2011. — 360 с. — Бібліогр.: 542 назви. Шифр 536342.

Гумус чорноземів, родючість чорноземних ґрунтів, процес гумусово-аккумулятивний.

Наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми охорони та збереження родючості чорноземних ґрунтів України за даними колоїдно-хімічної діагностики гумусового стану чорноземів природних і агроєкосистем Лівобережного Лісостепу і Степу України. Охарактеризовано головні закономірності формування і трансформації гумусу ґрунтів залежно від дії природних й антропогенних факторів, які визначають напрям і хід гумусово-аккумулятивного процесу ґрунтоутворення (ГАґ), що дає можливість прогнозувати й управляти основними показниками родючості ґрунтів. Установлено, що колоїдно-хімічна характеристика гумусу чорноземів дає змогу діагностувати два типи ГАґ на класифікаційному рівні: природний і агрогенний. Показано напрями оцінки родючості чорноземів на основі колоїдно-хімічної характеристики гумусу, розроблено агроєкологічну оцінку чорноземів за кількісними і якісними показниками гумусового стану. Доведено можливість використання діагностичних показників агроєкологічного стану чорноземів для здійснення їх моніторингу. Встановлено роль окремих компонентів органічної частини гумусу у утворенні мікро- і макроструктури.

УДК 631.432.2(477)

2012.3.67. ВОДНЫЕ СВОЙСТВА ПОЧВ УКРАИНЫ И ВЛАГООБЕСПЕЧЕННОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР / Медвед В.В. — Х., 2011. — 224 с. — Библиогр.: С. 156–161. Шифр 537006.

Властивості ґрунтів, вологозабезпеченість, константи гідролітичні, баланс вологи, оцінка бонітету.

Подано картографо-аналітичну характеристику ґрунтових гідролітичних констант (максимальна гігроскопічність, вологість, стійке в'янення рослин, вологість розриву капілярних зв'язків, найменша і повна вологоємність) та інших водних властивостей в орних ґрунтах України. Описано типи водного режиму, баланс вологи і вплив зволоження на агрономічно важливі властивості ґрунтів, схильність до деградації, бонітетну оцінку й інші характеристики. Проаналізовано інформацію про зволоження ґрунтів (у т.ч. про вміст доступної вологи) під час вирощування озимої пшениці, ячменю і цукрових буряків. Агрономічну оцінку вологозабезпеченості дано за допомогою нової одиниці — вологодня, як кількості днів зі зволоженістю ґрунту вище вологості розриву капілярних зв'язків. Вологозабезпеченість оцінено відносно вимог культур під час проходження ними критичних фаз розвитку — сходів, формування продуктивних органів тощо. Доведено, що допущене в останні роки зменшення площ зрошуваних земель в Україні, в т.ч. у північній частині Степу і Лівобережному Лісостепу, є помилковим. Оцінено вологозабезпеченість рослин на орних землях країни і окреслено природно-сільськогосподарські провінції з найбільш і найменш сприятливими умовами вологозабезпеченості с.-г. культур.

УДК 631.439:631.51.011

2012.3.68. ОЦІНКА ШПАРУВАТОСТІ ЧОРНОЗЕМУ ЗВИЧАЙНОГО ЗА РІЗНИХ АГРОТЕХНОЛОГІЙ / Піковська О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 162, ч. 2. — С. 88–92. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536936.

Шпаруватість, чорнозем звичайний, агротехнології.

Досліджено вплив різних технологій вирощування культур на шпаруватість чорнозему звичайного. Виявлено, що мінімізація обробітку зумовила зміни у шпаруватості ґрунту. Найбільшою загальною шпаруватістю шару 0–30 см характеризується варіант з традиційною технологією, де шпаруватість аерації була високою. За шкалою Н.А. Качинського шпаруватість верхнього (0–10 см) шару за всіма варіантами у ланці сівозміни оцінюється як відмінна, за винятком варіанта нульового обробітку, де вона входить до категорії “добра”. На всіх варіантах спостерігалось поступове зниження шпаруватості орного шару зверху вниз. Найменша шпаруватість у горизонті 10–20 см відмічена на мінімальному обробітку. Найвища шпаруватість була під час вирощування кукурудзи на силос. Орний (0–30 см) шар ґрунту на всіх варіантах характеризувався відмінною шпаруватістю. Під ячменем ярим за традиційної і ґрунтозахисної технології шпаруватість оцінена як відмінна, тоді як за прямого висіву — як “добра”. Під час вирощування пшениці озимої шар чорнозему звичайного 0–30 см мав відмінну категорію шпаруватості за традиційним і добру за іншими варіантами технологій. Відмічено, що шпаруватість аерації під час вирощування зернових культур і кукурудзи не опускалась нижче критичних рівнів і була майже однаковою за традиційної і ґрунтозахисної технології і зменшувалась за технології прямого висіву.

УДК 631.445.2:631.411.4

2012.3.69. ГУМУСОВИЙ СТАН ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО СУПІЩАНОГО ҐРУНТУ ЗА ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ СИСТЕМ ОБРОБІТКИ І УДОБРЕННЯ / Кочик Г.М. // Агропромислове виробництво Полісся. — 2011. — № 4. — С. 20–25. — Бібліогр.: 5 назв.

Стан гумусовий, ґрунт дерново-підзолистий супіщаний, системи обробітку і удобрення.

Представлено результати 27-річних спостережень за зміною гумусового стану у дерново-підзолистому супіщаному ґрунті в експериментальній 9-пільній сівозміні залежно від застосування різних способів основного обробітку і систем удобрення. Відмічено, що вирощування культур у зоні Полісся без застосування органічних і мінеральних добрив призводить до деградації орного шару дерново-підзолистого супіщаного ґрунту та незворотних втрат його родючості. За припинення внесення добрив впродовж трьох ротацій сівозміни відбувається зменшення запасів гумусу в середньому на 0,04–0,11 т/га за рік порівняно з контролем. Напруженість гумусового балансу зростає на фоні оранки. За систематичного внесення органічних добрив у дозі 7,8 т/га та мінеральних — $N_{57}P_{63}K_{70}$ кг д.р./га сівозмінної площі забезпечується стабільність гумусового стану з тенденцією до накопичення гумусу від 1,02 до 1,14–1,31%. Темпи гуміфікації шороку становлять за оранки 0,09 т/га, безполіцевих способів обробітку — 0,24–0,26 т/га. За такої системи удобрення запаси гумусу в орному (0–20 см) шарі ґрунту збільшилися, порівняно з вихідними на 2,3–7,1 т/га (11,8–28,4%). Використання в системі удобрення побічної продукції зернових та післяжнивних культур на зелене добриво на фоні зменшеної вдвічі дози добрив порівняно із загальноприйнятими сприяє накопиченню в орному шарі органічної речовини, може бути резервом підтримання і відтворення родючості дерново-підзолистого супіщаного ґрунту, забезпечує ощадливе використання добрив.

УДК 631.461:631.445.4

2012.3.70. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНА ОЦІНКА ПРОКАРІОТНОГО КОМПЛЕКСУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО / Тонха О.Л. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 1. — С. 38–40. — Бібліогр.: 4 назви.

Оцінка молекулярно-генетична, комплекс прокаріотний, чорнозем типовий.

Визначено зміни прокаріотного комплексу чорнозему типового під впливом різних обробітків та удобрення ґрунту.

Доведено, що обробітки ґрунту, впливаючи на надходження і розподіл післяжнивних решток і добрив, фізико-хімічні і фізичні його параметри, змінюють показники і будову філо-типового різноманіття ґрунтових мікроорганізмів. Відмічено, що кількість домінуючих генотипів прокаріотів за глибокого плоскорізного обробітку в 1,7 раза більша, ніж за оранки, мілкого плоскорізного — у 2,9 раза. Оранка, на відміну від плоскорізних обробітків, зумовлює диференціацію за кількістю мікроорганізмів: верхній шар (0–20 см) містить у 1,7 раза більше видів бактерій, ніж нижній (20–40 см).

УДК 631.47:550.81:004.925.8

2012.3.71. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СУЧАСНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ / Балюк С.А., Пліско І.В., Накісько С.Г., Трускавецький С.Р., Куценко М.В., Тімченко Д.О., Солоха М.О.; за наук.

ред. С.А. Балюка. — К., 2011. — 72 с. — Бібліогр.: 96 назв. Шифр 536981.

Використання ґрунтів, технології геоінформаційні, картографування ґрунтів.

Розглянуто оновні принципи ефективного використання ґрунтів із застосуванням сучасних геоінформаційних технологій. Викладені аспекти на практиці забезпечуються застосуванням сучасних комп'ютерних технологій математичного моделювання і геоінформаційних систем та можуть слугувати основою для створення баз даних з урахуванням властивостей ґрунтів для моніторингу і картографування ґрунтів, системи точного землеробства, проектування протиерозійних заходів. Розкрито можливості використання аерофотозйомки в сучасній системі землеробства та перспективи використання геоінформаційних технологій.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Наукові референти — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.,
кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.11/.15“324”:431.53.04:551.583

2012.3.72. СРОКИ СЕВА КАК ФАКТОР РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ ОЗИМЫХ КУЛЬТУР В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА / Квасов Н.А. // Земледелие. — 2012. — № 13. — С. 18–20. — Библиогр.: 8 назв.

Агротехнічні заходи, строки сівби, удобрення, врожай зерна, пшениця озима, ячмінь озимий.

Показано вплив строків сівби на врожайність сортів озимої пшениці та ячменю, вирощених за різних попередників та фонів мінерального живлення. Встановлено, що строки сівби озимої пшениці впливають не тільки на врожай зерна, але й на його якість. В умовах зміни клімату зміщення строків сівби на 8–10 днів пізніше забезпечує приріст врожаю зерна на 0,6–0,8 т/га і дає можливість щороку отримувати 3,3–5,5 тис. руб. прибутку з 1 га. Розроблені автором рекомендації з удосконалення окремих елементів технології вирощування сортів озимої пшениці та озимого ячменю в умовах Північного Кавказу широко впроваджуються на практиці. Так, восени 2010 р. с.-г. виробники краю почали масову сівбу озимих зернових культур, внаслідок чого з 1 жовтня і по 1 листопада було засіяно 85% озимих, тобто пізніше оптимальних строків. Не зважаючи на це, в 2011 р. було зібрано рекордний врожай зерна — 8,2 млн т, з них озимої пшениці — 6,8 млн т із середньою врожайністю 4,02 т/га. Це свідчить про те, що с.-г. виробництво краю успішно проводять коректування не тільки строків сівби, але й технології вирощування озимих культур у цілому, що дає змогу формувати високі врожаї та валові збори зерна.

УДК 631.171:633.63

2012.3.73. СОВРЕМЕННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ СЕВА — ЗАЛОГ ВЫСОКОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА САХАРНОЙ СВЕКЛЫ / Роик Н.В., Курило В.Л., Синченко В.Н. [и др.] // Сахарная свёкла. — 2012. — № 2. — С. 28–32. — Библиогр.: 3 назв.

Передпосівний обробіток ґрунту, сівба, цукрові буряки, сівалки, гербіциди, обприскування.

Пропонується сучасна технологія сівби цукрових буряків з урахуванням розробок та досвіду передових підприємств виробництва. Зазначеною технологією передбачено застосування комбінованої системи захисту рослин від бур'янів, що включає обов'язкове внесення в ґрунт гербіцидів з наступним обприскуванням сходів. Якість посівів цукрових буряків та рівень польової схожості насіння значною мірою визначаються особливостями весняної обробки ґрунту. Із ґрунтових гербіцидів рекомендовано: Голтикс 70% (2–3 л/га), Пірамин Турбо 52% к.е. (2–5 л/га), Фронт'єр Оптима 720 г/л (0,8–1,2 л/га), Дуал Голд 96% к.е. (1,2–1,6 л/га). Передпосівна обробка ґрунту спрямована на максимальне зберігання вологи, прогрі-

вання ґрунту, створення оптимальних параметрів насінневого ложе, забезпечення дрібногрудочкуватого стану верхнього шару. Для обробітку ґрунту рекомендовано агрегати БПЛ-9 та АПВ-8, 1–02, які забезпечують якісне його рихлення. Викладено інші особливості рекомендованої технології, а також показано організацію с.-г. робіт у період посіву.

УДК 631.5:633.1

2012.3.74. АГРОТЕХНІЧНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ОЗИМОГО ЯЧМЕНЮ / Мацай Н.Ю., Соколовська І.М., Махмуд Моххамед Сулейман Аль-Бдур // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 84–90. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536733.

Ячмінь озимий, врожайність ячменю озимого, попередники ячменю озимого.

Дослідження проводили протягом 2007–2010 рр. на кафедрі біології і в Старобільському дослідному господарстві Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Висівали сорти озимого ячменю — Метелиця ст.1 (стандарт), Зимовий, Трудівник, Селена стар, Борисфен; сорти-дворучки — Россава ст. 2, Достойний, Майстер, Ларець, Тутанхамон, Ковчег, Сейм. Встановлено, що в умовах північно-центральної помірно посушливої підзони Північного Степу України кращими попередниками озимого ячменю є чорний пар та зернобобові культури. Зазначено, що оптимальною є сівба з 15 по 30 вересня, незалежно від норми висіву насіння. Зменшення норм сівби насіння в ранні терміни від 6 до 4 млн/га і збільшення від 4 до 6 млн/га у пізні може частково компенсувати втрати врожайності зерна відповідно на 0,85–0,93 т/га й 0,13–0,31 т/га. Найвищу врожайність зерна (5,23–5,82 т/га) в усі роки досліджень формували типово озимі сорти Трудівник і Зимовий, а з сортів-дворучок — Достойний і Майстер.

УДК 631.5:633.1

2012.3.75. УРОЖАЙНІСТЬ ЯРОГО ТРИКАЛЕ ТА ЯРОЇ ПШЕНИЦІ ЗА ДІЇ РІЗНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АГРОТЕХНІКИ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бобро М.А., Рожков А.О., Прошуття Є.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10/11. — С. 32–37. — (Сер. Рослинництво, селекція і на-сінництво, плодощівництво). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536694.

Тритикале яре, пшениця яра, агротехніка, Східний Лісо-степ України.

Дослідження проводили протягом 2010–2011 рр. на дослідному полі ХНАУ ім. В.В. Докучаєва в зернопаропросапній восьмипільній сівозміні кафедри рослинництва. Об'єктом досліджень виступали два сорти ярих колосових: ярого тритикале — Коровай Харківський і ярої м'якої пшениці —

Харківська 30. Встановлено, що у погодних умовах 2010 р. найбільша виробнича врожайність рослин ярого тритикале досліджуваного сорту відзначена за норми висіву 6,0 млн/га — 1,74 т/га. За норм висіву 5,0; 5,5; 6,5 млн/га врожайність була вищою відповідно на 0,13, 0,03, 0,06 т/га. Зазначено, що у 2010 р. на посівах ярого тритикале біологічна врожайність була вищою за норми висіву 6,0 млн/га — 2,30 т/га. Показано, що у 2010 р. найбільшу виробничу потужність ярої пшениці сорту Харківська 30, відмічено за норми висіву 6,0 млн/га — 1,66 т/га. Біологічна врожайність за цієї норми висіву була найвищою і становила 2,06 т/га. Таким чином, найвищу біологічну врожайність ярого тритикале і пшениці зафіксовано у варіанті з нормою висіву 6,0 млн/га, де насіння перед сівом обробляли біопрепаратом Агро ЕМ, вона становила відповідно 2,35 і 2,32 т/га.

УДК 631.5:633.1

2012.3.76. ОПТИМІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Оничко В.І., Бердін С.І., Огієнко Н.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — Суми, 2011. — Вип. 11(22). — С. 84–89. — Бібліогр.: 10 назв.

Тритикале яре, технологія вирощування тритикале, удобрення тритикале.

Вивчали вплив удобрення і норм висіву насіння на продуктивність і якість зерна тритикале ярого в умовах північно-східного Лісостепу України. Дослідження проводилися в зернопросапній сівоzmіні на полях Сумського інституту АПВ НААН з 2006 по 2009 р. Об'єктом досліджень були сорти тритикале ярих: Хлібодар та Жайворонок харківські. Схема досліді включала три норми висіву насіння: 3,0; 4,0 і 5,0 млн схожих насінин на гектар за 4 варіантів удобрення: 1 — без добрив (контроль), 2 — $N_{50}P_{50}K_{50}$ — під основний обробіток ґрунту (ООГ), 3 — $N_{20}P_{50}K_{50}$ під основний обробіток ґрунту + N_{30} — підживлення в фазі кущення рослин (КР), 4 — $N_{70}P_{70}K_{70}$ — під ООГ + N_{30} — підживлення в фазі КР. Дві системи захисту рослин: 1 — протруєння насіння (ПН) (Вінцит — 2 л/га); 2 — ПН + обробка посіву гербіцидом (гранстар Про — 20 г/га). Встановлено, що сорти тритикале ярих Жайворонок та Хлібодар харківських дали істотні прирости врожаю зерна — 0,32–1,04 т/га, 0,235, 0,10–0,36 та 0,142 т/га відповідно до рівня живлення. Сила впливу фактора добрив по 1-му сорту становила 38,8%, а по 2-му — 13,3%. Збільшення норми висіву насіння від 3 до 5 млн/га насінин сортів Жайворонок і Хлібодар харківських сприяло отриманню приросту врожайності 0,06–0,60 т/га та 0,098 т/га відповідно. Застосування елементів інтегрованого захисту посівів тритикале на досліджуваних сортах сприяло збереженню врожаю на рівні 0,04–0,77 та 0,10–0,39 т/га. Найбільшу врожайність сорту Жайворонок спостерігали на 3- і 4-му варіантах удобрення (4,72 т/га), а Хлібодар — 4-му (5,18 т/га).

УДК 631.5:633.11

2012.3.77. ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ І МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ФОРМУВАННЯ ЛІСТКОВОЇ ПОВЕРХНІ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Середа І.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — Суми, 2011. — Вип. 11(22). — С. 53–56. — Бібліогр.: 7 назв.

Пшениця озима, добрива мінеральні, попередники пшениці озимої.

Визначали вплив попередників (горох і соняшник) та рівня мінерального (М.) живлення на площу листкової поверхні рослин та врожай озимої пшениці (сорт Зіра). Досліді проводилися в 2009–2011 рр. на Синельниківській селекційно-дослідній станції Інституту зернового господарства НААН. Норми добрив: $N_{90}P_{60}K_{60}$, $N_{150}P_{60}K_{60}$, фон+ N_{30} ранньою весною по мерзлоталому ґрунту + N_{30} у фазі виходу рослин у трубку. Встановлено, що після гороху у період відновлення весняної вегетації загальна площа листкової поверхні озимини становила 15,0 тис. м²/га (контроль — без добрив), за норми добрив $N_{90}P_{60}K_{60}$ — 27,3 тис. м²/га, $N_{150}P_{60}K_{60}$ — 37,4 тис. м²/га і фон+ N_{30} — 27,8 тис. м²/га. У фазі виходу рослин озимої пшениці в трубку листкова поверхня становила — 27,5; 35,5; 47,1 і 39,1 тис. м²/га, колосіння — 39,7; 48,9; 58,9 і 53,6 тис. м²/га залежно від рівня живлення (без добрив,

$N_{90}P_{60}K_{60}$, $N_{150}P_{60}K_{60}$, фон+ N_{30}). Зазначено, що найвищу врожайність озимини по обох попередниках було одержано у варіантах, де вносили М добриво в дозі $N_{90}P_{60}K_{60}$, а також на ділянках, де додатково проводилося підживлення рослин азотом у дозі N_{30} на час появи у них прапорцевого листка. Високий врожай зерна був отриманий і на ділянках, де в передпосівну культивування добрива не вносили, а проводилося лише їх підживлення азотом у дозі N_{60} ранньою весною по мерзлоталому ґрунту. На цих ділянках було отримано врожайність пшениці по гороху — 3,97; 4,28 та 4,19 т/га і соняшнику — 3,73, 3,95 та 3,59 т/га відповідно.

УДК 631.5:633.16

2012.3.78. УРОЖАЙНІСТЬ СУЧАСНИХ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКА ТА ФОНУ ЖИВЛЕННЯ / Манько К.М., Музафаров Н.М., Глубокий О.М. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 86–89. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536666.

Агротехніка ячменю ярого, попередники у сівоzmіні, фони живлення, врожайність, прибавка врожаю зерна.

Проведено вивчення реакції сучасних сортів ячменю ярого на попередники та фони живлення за показником врожайності зерна в умовах східної частини Лісостепу України. Досліді закладали за багатофакторними схемами методом розщеплених ділянок у стаціонарній зернопаропросапній сівоzmіні, створеній 40 років тому в Ін-ті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва. Наведено результати трирічних досліджень (2009–2011 рр.) з вивчення реакцій сучасних сортів ячменю на попередники та фони живлення у зазначених умовах. Установлено, що найкращим попередником для ячменю ярого є буряки цукрові, після яких сорти формували найбільшу врожайність. Сорт Взірець сформував найбільшу врожайність за рахунок сівоzmіні на фоні без добрив при вирощуванні після цукрових буряків — 2,75 т/га, а також дав найбільшу прибавку врожаю зерна в досліді з добривами (+1,77 т/га), на фоні з внесенням добрив в дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ при вирощуванні після кукурудзи на зерно. Показано, що за рахунок застосування добрив можливо підвищити рівень врожайності зерна ячменю ярого на 0,66–1,77 т/га.

УДК 631.5:633.16

2012.3.79. ВПЛИВ СПОСОБУ СІВБИ ТА НОРМИ ВИСІВУ ІТАЛІЙСЬКОГО ПРОСА (SETARIA ITALICA MAXIMA) В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Василенко Р.М. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 42–44. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536733.

Просо італійське, Південь України, норми висіву італійського проса.

Досліді проводили на полях Інституту землеробства південного регіону НААН у 2008–2010 рр. Досліджували сорт Дніпровський. Строк сівби припадав на другу декаду квітня. Встановлено, що найбільшу врожайність — 34,5–41,4 т/га зеленої маси італійського проса сформовано за звичайного рядкового способу сівби з шириною міжрядь 15 см, а широко-рядного — 24,4–35,6 т/га. Проте, широко-рядний спосіб сівби італійського проса забезпечує найбільшу врожайність насіння, яка становила 3,2–4,2 т/га проти 2,6–3,1 за звичайного рядкового способу сівби. Виявлено, що за вирощування італійського проса на зерно найкращою нормою висіву була 2 млн шт./га при звичайному рядковому способі сівби, а при широко-рядному — 2–3 млн шт./га. За цими нормами за роки досліджень отримано в середньому при рядковій сівбі 3,3 т/га зерна і широко-рядній — 4,1–4,2 т/га. Таким чином, кращим способом сівби для одержання більшої продуктивності зеленої маси італійського проса є звичайний рядковий спосіб сівби з нормою висіву 3 млн/га, але для одержання найбільшої продуктивності насіння домінуючим є широко-рядний спосіб з нормою висіву 2 млн/га.

УДК 631.5:633.18

2012.3.80. ВПЛИВ НОРМ ВИСІВУ І РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ НА УРОЖАЙНІСТЬ НОВИХ СОРТІВ РИСУ / Воронюк З.С., Кольцов С.О., Кольцов О.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10/11. — С. 124–130. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536694.

Сорти рису, урожайність рису, норми висіву рису.

Досліди проводили в польових умовах рисової сівозміни Інституту рису НААН (Херсонська обл.) і рисових сівозмін у північній частині степової зони АР Крим у 2008–2009 рр. Об'єктом досліджень були сорти рису Преміум і Віконт. Встановлено, що за попередником агрономіюративне поле з посівами зернових культур ранніх строків збирання найбільш продуктивні агрофітоценози рису сортів Преміум і Віконт формуються за норми висіву 9 млн/га схожих зерен на помірних фонах удобрення — для рисосійних господарств причорноморської зони Херсонської області — $N_{120+30}P_{40}$ (з внесенням частини загальної норми азотних добрив у вигляді вегетаційного підживлення), північної частини степової зони АР Крим — $N_{120}P_{30-40}$. Ефективність калійних добрив низька, оскільки ґрунти рисових зрошувальних систем містять достатній рівень цього елемента живлення. Рис сорту Віконт характеризується вищим на 0,9–1,59 т/га рівнем урожайності порівняно із Преміумом, в результаті чого окупність внесених мінеральних добрив урожаєм рису підвищується до 47,6 кг на 1 кг д.р. добрив проти 42,5 кг у менш продуктивного сорту.

УДК 631.5:633.31/37

2012.3.81. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ БОБОВИХ КУЛЬТУР НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА УРОЖАЙНІСТЬ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Данильченко О.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — Суми, 2011. — Вип. 11(22). — С. 73–76. — Бібліогр.: 11 назв.

Боби кормові, горох, чина, ризогумін, сочевиця.

Досліджували застосування бактеріальних препаратів та мінеральних добрив (МД) у технології вирощування бобових культур — гороху (сорт Царевич), кормових бобів (сорт Білун), чини (сорт Красноградська 5) та сочевиці (сорт Луганчанка). Варіанти дослідів: без інокуляції та з обробкою насіння ризогуміном і поліміксобактерином. На контролі інокуляцію не проводили. Фон мінерального живлення — $R_{60}K_{60}$; $N_{60}P_{60}K_{60}$. Встановлено, що за кількістю бобів на рослині найкращий варіант ($N_{60}P_{60}K_{60}$ + ризогумін) перевищував контроль на 27,6% у посівах кормових бобів та на 43,5% у посівах гороху. Маса зерна з однієї рослини становила 10,7 г і 5,1 г, що перевищувало контрольний варіант відповідно на 26,1 та 35,2%. Найвищі значення таких показників, як індивідуальна продуктивність рослин та їх кількість на одиниці площі були відмічені у кормових бобів з внесенням МД у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ і передпосівною обробкою насіння ризогуміном та поліміксобактерином. Подібна тенденція спостерігалась і на горохові, де найвища врожайність становила 3,01 т/га, що перевищувало контроль на 2,31%. Зазначено, що найвищу врожайність чини і сочевиці (2,95 т/га і 1,37 т/га) одержали на ділянках, де проводили передпосівну обробку насіння ризогуміном, що збільшило врожайність цих культур порівняно з контролем на 15,8 та 22,6% відповідно. Показано, що внесення $R_{60}K_{60}$ та інокуляція як ризогуміном, так і поліміксобактерином сприяли підвищенню продуктивності чини і сочевиці до 2,71 і 1,28 т/га, що перевищувало контроль на 11,8 та 21,1% відповідно. Таким чином, максимальні показники біологічної продуктивності та урожайності кормових бобів, гороху, сочевиці та чини були відмічені при сумісному застосуванні ризогуміну та $N_{60}P_{60}K_{60}$.

УДК 631.5:633.33/37

2012.3.82. ПРОДУКТИВНІСТЬ БАГАТОРІЧНИХ БОБОВИХ ТРАВ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ОВОЧЕ-КОРМОВОЇ СІВОЗМІНИ НА ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ ЛІВОБЕРЕЖЖЯ УКРАЇНИ / Парамонова Т.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10/11. — С. 115–123. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовніцтво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536694.

Трави бобові багаторічні, чорнозем типовий, Лівобережжя України.

Дослідження проводили в стаціонарному досліді лабораторії агрохімії Інституту овочівництва і баштанництва НААН на чорноземі типовому малогумусному важкосуглинковому в дев'ятипольній овоче-кормовій сівозміні (1 — ячмінь з підсівом люцерни, 2, 3 — багаторічні трави першого та друго-

го років використання, 4 — огірок, 5 — озима пшениця, 6 — цибуля, 7 — томати, 8 — капуста пізньостигла, 9 — коренеплоди). Встановлено, що для багаторічної бобової трави (люцерна) першого і другого років використання і наступних культур дев'ятипольної овоче-кормової сівозміни найбільш ефективною і економічно обґрунтованою є післядія 14 т ґною (вразкид) + $N_{30}P_{28}K_{25}$ — локально, або $N_{60}P_{57}K_{50}$ — вразкид у розрахунку на 1 га сівозміної площі, внесених у попередні ротації сівозміни. При цьому збільшується нагромадження рухомих форм поживних речовин у ґрунті — у перший рік: азоту — на 27,5–43,7%, фосфору — на 22,2–44,4%, калію — 46,0–52,6%; у другий рік: азоту — на 159–274%, фосфору — на 116–144, калію — на 54–56% порівняно з неудобреним ґрунтом за врожайності зеленої маси трави першого року — 35,9 т/га, другого — 30,6 т/га.

УДК 631.5:633.853.55

2012.3.83. ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЯКІСТЬ СОРТІВ РИЦИНИ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТРОКАМИ СІВБИ ТА ГУСТОТОЮ СТОЯННЯ РОСЛИН / Василенко Н.Є. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 34–41. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536733.

Рицина, продуктивність сортів рицини, якість сортів рицини.

Польові дослідження проводили на полях Інституту олійних культур НААН, який знаходиться на території Запорізької області. У досліді вивчали такі фактори та їх варіанти: фактор А — сорти рицини: Громада, Хортицька 1, Хортицька 3; фактор В — строки сівби: (ранній строк) за температури ґрунту 8–10°C; (середній) — 10–12°C; (пізній) — 12–14°C; Фактор С — густина стояння рослин: 30, 40, 50 і 60 тис./га. Встановлено, що ранні строки сівби сприяли підвищенню врожайності рицини. Порівняно з середнім за раннього строку сівби врожайність підвищувалася на 0,05 т/га у сорту Хортицька 1. Зазначено, що найвища врожайність всіх сортів була за густоти стояння 50 тис./га, яка забезпечувала загальний урожай насіння рицини сорту Громада — 1,77 т/га, Хортицька 1 — 1,73 т/га і Хортицька 3 — 1,62 т/га. Виявлено, що найбільша маса 1000 насінин була одержана за густоти сівби 30 тис./га і становила для центральних китиць сорту Громада — 328,0 г, Хортицька 1 — 299,0 г і Хортицька 3 — 320,2 г. Для бокових китиць цей показник становив відповідно 299,0 г, 271,4 та 293,4 г. Показано, що найвищий вихід олії для досліджуваних сортів одержали за середнього строку сівби та густоти стояння 50 тис./га, який становив для сорту Громада — 1142 кг/га, Хортицька 1 — 1090,6, Хортицька 3 — 1009,3 кг/га.

УДК 631.5:635.65

2012.3.84. СПОСІБ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ НА ТЕМНО-КАШТАНОВОМУ ҐРУНТІ В УМОВАХ ПРИРОДНОГО ЗВОЛОЖЕННЯ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коваленко А.М., Тимошенко Г.З. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 54–59. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536733.

Горох, ґрунт темно-каштановий, південний степ України.

Досліди проводили протягом 2005–2008 рр. на полях Інституту землеробства південного регіону НААН на темно-каштановому ґрунті без зрошення. Об'єктом досліджень був сорт гороху Дамір 2. Агротехніка в досліді — прийнята для південного Степу України за винятком елементів технології, які вивчалися за такою схемою: фактор А — дози добрив: R_{40} ; $N_{30}P_{40}$; $N_{60}P_{40}$; розрахункова на запланований урожай 2,5 т/га ($N_{68}P_{10}$); фактор В — норми висіву насіння: 0,8; 1,1 і 1,4 млн шт./га; фактор С — хімічний захист: без захисту, гербіцид і гербіцид + інсектицид. Встановлено, що у середньому за 2005–2008 рр. серед досліджуваних факторів максимальну ефективність вирощування гороху забезпечує внесення мінеральних добрив розрахунковою дозою $N_{68}P_{10}$ за норми висіву насіння 1,1 млн шт./га і хімічному захисті — гербіцид + інсектицид, дворазовий обробіток. Прибуток при цьому становить 1247 грн/га, рівень рентабельності — 53,7% за урожайності 2,23 т/га.

УДК 631.531:631.559(477.43):633.174

2012.3.85. ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ НА ВРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ СОРГО В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Бурдига В.М. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 76–79. — Бібліогр.: 9 назв.

Способи сівби, врожайність, сорти сорго, Західний Лісостеп України.

Досліджено вплив способів сівби та густоти рослин на врожайність 3 сортів сорго зернового та рисозернового в умовах Західного Лісостепу України. Досліди проведено 2008–2010 рр. в умовах Хмельницької області. Вивчено елементи структури врожаю зерна сорго, зокрема: спосіб сівби (звичайний, рядковий — 15 см, широкорядний — 70 см), густоту стояння рослин, масу зерна з рослини, кількість зерен з рослини, масу 1000 зерен, врожайність, ц/га. Встановлено, що в умовах Західного Лісостепу України більш перспективним є широкорядний спосіб сівби зернового та рисозернового сорго. При цьому визначено, що врожайність зерна і маса 1000 зерен сорго залежить від сорту і може досягати для зернового сорту Генічеське 209 — 69 ц/га та 24,5 г відповідно.

УДК 631.582:631.8:632.9

2012.3.86. ПРОДУКТИВНОСТЬ ЗВЕНА ЗЕРНОСВЕКЛОВОГО СЕВООБОРОТА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УРОВНЯ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ВОЗДЕЛЫВАЕМЫХ КУЛЬТУР / Доманов Н.М., Солнцев П.И., Закараев А.С. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 1. — С. 24–26. — Библиогр.: 5 назв.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6

2012.3.87. ОРОШЕНИЕ И УДОБРЕНИЕ КОРМОВЫХ УГОДИЙ НА ОКУЛЬТУРЕННЫХ ПОЧВАХ / Кузнецова Е.И., Михеев В.А., Доценко С.Г. // Плодородие. — 2012. — № 2. — С. 47–48. — Библиогр.: 3 назв.

Зрошення, удобрення, угіддя кормові, ґрунти окультурені.

Розглянуто меліоративні, агроекологічні і технічні аспекти використання тваринницьких стоків на зрошення і удобрення с.-г. культур у Нечорноземній зоні Росії. Зазначено, що за використання стоків великої рогатої худоби на зрошення в структурі посівних площ кормових сівозмін провідною культурою мають бути багаторічні, особливо злакові, трави. Рекомендована тривалість використання травостою багаторічних злакових трав — від 5 до 10 років і більше. За удобрювальних поливів стоками безпечна концентрація загального азоту в поливних водах становить (мг/л): для кукурудзи — 1560, соняшнику — 1400, суданської трави — 1450, багаторічних трав першого року вирощування — 1000, люцерни — 1540, для зернофуражних культур — 1300. Тваринницькі стоки, які містять мікроелементи, зокрема важкі метали, в кількостях, що не перевищують гранично допустимих концентрацій для води господарського призначення, доцільно використовувати для зрошення по водовикористанню рослин. За суміщення удобрювальних і зволожувальних поливів допускається зміщення строків удобрювальних поливів на 5–7 днів за сприятливої передпосівної вологоти ґрунту. За багатокісного (3-кратне) використання травостою багаторічних трав у Нечорноземній зоні рекомендується проводити три поливи стоками із розрахунку під кожне відростання злакових трав — 100 кг/га азоту. Розведення тваринницьких стоків і стічних вод з високою концентрацією біогенних елементів зрошувальною водою має проводитись у вузлах змішування.

УДК 631.6.02:631.95

2012.3.88. КОНТРОЛЬ ЗА СТАНОМ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНОЮ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗРОШЕННЯ / Шевченко А.М. // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні: зб. наук. пр. — К., 2012. — С. 138–146. Шифр 537019.

Контроль, стан використання, охорона меліорованих земель, екологізація зрошення.

Охарактеризовано стан використання та охорону меліорованих земель як основу екологізації зрошення. Зазначено, що через низку причин соціально-економічного характеру площі зрошуваних земель в Україні з середини 90-х років ХХ ст. скоротилися від 2,60 до 2,12 млн га, а обсяг площ, що

Ланка сівозміни, засоби хімізації, економічна ефективність, пшениця озима, буряки цукрові, ячмінь.

Досліджували роль засобів хімізації у формуванні врожайності зерноовочевих культур, представлено економічну ефективність їх вирощування у ланці сівозміни. Встановлено, що раціональне сполучення агротехнічних прийомів та застосування засобів хімізації, вибір сортів, технічне та технологічне забезпечення при їх вирощуванні мають важливе значення. Показано продуктивність ланки зерно-бурякової сівозміни залежно від рівня інтенсифікації вирощування культур у 2006–2010 рр., а також агроекономічну ефективність цієї ланки сівозміни залежно від рівня інтенсифікації культур. Результати досліджень свідчать, що високий рівень агротехніки та дотримання технологічних регламентів дають змогу одержувати стабільний урожай з високими економічними показниками. Встановлено, що у ланці сівозміни найкращі економічні показники було одержано на варіанті: фон + (NPK)360 сумісно із засобами захисту рослин. Чистий прибуток при цьому становив 5698 руб./га, собівартість — 4758,2 руб./т, рентабельність — 62,9%.

фактично поливаються, протягом останнього десятиріччя не перевищує 600–700 тис. га і становить 25–30% від наявних. У межах більшості областей поливається від 8–10 до 15–25% зрошуваних земель, і лише в Криму та Херсонській обл. цей показник сягає відповідно 32–35 і 60–63%. Для забезпечення продовольчої і зернової безпеки держави мінімально необхідна площа зрошення в Україні має становити 1,5–1,7 млн га. Сталий розвиток зрошуваних земель значною мірою визначається ступенем їхньої природної або штучно сформованої безпечності від проявів несприятливих природних і природно-антропогенних процесів, які знижують ефективність ведення землеробства на зрошуваних землях. Зростання екологічної напруги на зрошуваних землях зумовлюється також “старінням” меліоративних систем, зменшенням обсягів відновлювальних робіт, відсутністю досконалих засобів контролю за їхнім станом, неконтрольним припиненням зрошення тощо. Важливим аспектом екологізації зрошувального землеробства є контроль, насамперед державний, за використанням та охороною водно-земельних ресурсів. Це обов’язкова складова виробничої діяльності на зрошуваних територіях, за результатами якої здійснюють коригування та оптимізацію рішень, прийнятих на стадіях проектування й адаптації елементів системи меліоративного землеробства. Зростання ролі контролю за станом земель в умовах зрошення пов’язано також із необхідністю безпечного використання меліоративних систем, якості вирощуваної на меліорованих с.-г. угіддях продукції, розвитком органічного землеробства тощо.

УДК 631.6:631.03:635.25(477.72)

2012.3.89. ВПЛИВ РЕЖИМУ ЗРОШЕННЯ, ГУСТОТИ СТОЯННЯ ТА ПРЕПАРАТУ БАЙКАЛ ЕМ-1У НА КОЕФІЦІЄНТ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОСИНТЕТИЧНОЇ АКТИВНОЇ РАДІАЦІЇ ПОСІВАМИ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ПРИ КРАПЛИННОМУ ПОЛИВІ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ / Журавльов О.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 111–115. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 536178.

Режим зрошення, фотосинтетична активна радіація (ФАР), цибуля ріпчаста, полив краплинний.

Досліджено вплив передполивної вологості ґрунту, густоти стояння рослин та препарату Байкал ЕМ-1У на коефіцієнт використання фотосинтетичної активної радіації (ФАР) посівами цибулі ріпчастої сорту Халцедон. Ґрунт дослідної ділянки — темно-каштановий слабосолонцюватий середньосуглинковий. Встановлено, що підвищення передпо-

ливної вологості ґрунту та густоти стояння рослин, а також застосування препарату Байкал ЕМ-1У сприяє збільшенню коефіцієнта використання ФАР. Оптимальними елементами технології вирощування цибулі ріпчастої в південному Степу є вологість ґрунту 90% НВ, густота стояння 900 тис. рослин/га. За використання посівами цибулі ріпчастої 1% ФАР врожайність становить 75–80 т/га, а за досягнення використання 4,5% ФАР врожайність теоретично можливо збільшити в два рази.

УДК 631.6:631.8:633.114(477.72)

2012.3.90. ВПЛИВ УМОВ ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ФОНУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ НА ДИНАМІКУ НАКОПИЧЕННЯ СИРОЇ МАСИ ТА СУХОЇ РЕЧОВИНИ РОСЛИНАМИ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ОЗИМОЇ / Писаренко П.В., Коковіхін С.В., Грабовський П.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 70–78. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536178.

Вологозабезпечення, фон мінерального живлення, накопичення сирі маси, пшениця тверда озима.

Досліджено вплив строків припинення вегетаційних поливів та диференціації фону мінерального живлення на динаміку накопичення надземної маси та сухої речовини рослинами пшениці твердої озимої в умовах Південного Степу. Найбільшим показник приросту сирі біомаси був у фазі колосіння за внесення розрахункової дози добрив сумісно з позакореневим підживленням сечовиною при вегетаційних поливах до настання повної фази наливу зерна, зокрема Кассіопея перевищував сорт Дніпрянка на 0,3 т/га. Середньодобовий приріст сирі біомаси був максимальним від відновлення вегетації і до фази виходу в трубку, до того ж сорт Кассіопея за вологозарядкового поливу і без добрив перевищував сорт Дніпрянка на 5 кг/добу. Під час настання фази молочної стиглості зерна відмічено зниження показників приросту сирі біомаси з одиниці площі. Середньодобовий приріст сухої речовини, починаючи з фази наливу зерна, поступово знижувався й у фазі повної стиглості зерна припинився, що пов'язано з погіршенням водного режиму після закінчення проведення вегетаційних поливів та подальшим підсиханням рослин.

УДК 631.6:633.196:631.8(477.72)

2012.3.91. УРОЖАЙНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕЖИМУ ЗРОШЕННЯ, ФОНУ ЖИВЛЕННЯ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН ЗА ВИРОЩУВАННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Писаренко П.В., Карашук С.В. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2011. — Вип. 55. — С. 63–69. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 536178.

Режим зрошення, урожайність сої, фон живлення, густота стояння рослин.

Дослідження із сортом сої Фаєтон проводили у польових дослідах в зоні Інгuleцької зрошувальної системи, ґрунт — темно-каштановий середньосуглинковий при глибокому рівні залягання ґрунтових вод. Трифакторний дослід закладений за схемою: фактор А (режим зрошення): 1) біологічно оптимальний (70–80–70% НВ в шарі ґрунту 0–50 см), 2) водозберігаючий (70% НВ в шарі 0–50 см), 3) ґрунтозахисний (70% НВ в шарі 0–30 см); фактор В (добрива): 1) без добрив, 2) розрахункова доза добрив, рекомендована доза добрив; фактор С (густина стояння рослин): 1) 600 тис. шт./га, 2) 700 тис. шт./га, 3) 800 тис. шт./га. Встановлено, що сумарне водоспоживання рослин сої за шару ґрунту 0–200 см за роки досліджень залежало від режиму зрошення і зменшувалося при водозберіжливому та ґрунтозахисному, порівняно з біологічно оптимальним. Застосування різних систем удобрення та диференціація густоти стояння рослин практично не впливали на показники сумарного застосовування. Найвищу врожайність рослини сої у середньому за роки досліджень сформували за густоти стояння 600 тис. шт./га на фоні біологічно оптимального режиму зрошення. Для формування врожайності зерна на рівні 2,7 т/га рекомендовано застосовувати біологічно оптимальний режим зрошення, проводити обробку насіння нітрагіном на фоні $N_{60}P_{60}$ та формувати густоту стояння рослин 600 тис. шт./га.

УДК 631.62.631.582

2012.3.92. ІНФІЛЬТРАЦІЯ БІОГЕННИХ СПОЛУК ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ ТОРФОВИЩ / Слюсар І.Т., Гера О.М., Сербенюк В.О. // Землеробство: між-

від. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 12–16. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536703.

Інфільтрація, сполуки біогенні, використання торфовищ.

Проаналізовано склад води дренажного і поверхневого стоків заплави р. Ірпінь, відібраної на торфових ґрунтах у всіх сівозмінах під однорічними культурами й багаторічними травами за внесення мінеральних добрив, а також з осушувального і магістрального каналу р. Ірпінь навесні та восени. Відмічено, що лише за окремі періоди з деяких ділянок виносяться нормовані речовини у концентраціях, що не перевищують гранично допустимих норм (ГДК). У дренажній воді переважають іони гідрокарбонату, хлору та сульфату, меншою мірою — калію, азоту і фосфору (табл.). Установлено, що дренажна вода з дослідних ділянок, яка перебуває у с.-г. використанні, за вмістом хімічних компонентів помітно відрізняється від води, взятої з магістрального каналу р. Ірпінь і містить менше біогенних речовин. На торфовищах, зайнятих багаторічними травами, вміст хімічних елементів у дренажній воді помітно менший, ніж з просапних сівозмін. Протягом вегетації вміст їх зменшується від весни до осені.

УДК 631.626.86

2012.3.93. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ОСУШУВАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ / Колеснік А.П. // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. / НААН, ДНУСГБ; редкол.: В.А. Вергунов [та ін.]. — К., 2012. — Ч. 2. — С. 21–22. Шифр 537072.

Експлуатація осушувальної мережі, регулювання водного режиму, дренаж гончарний, мережа каналів, води ґрунтового.

Відмічено, що проекти осушення передбачають регулювання водного режиму, перехоплення схилів, делювіальних вод нагрітими каналами, прискорення поверхневого стоку, відтоку інфільтраційних вод і пониження рівня ґрунтових вод відкритою мережею каналів і гончарним дренажем, що сприяє поліпшенню теплового режиму ґрунту, його хімічних і фізичних властивостей. Охарактеризовано будову відкритої і закритої осушувальної мережі. Розкрито проблеми експлуатації осушувальних систем і шляхи їх усунення. Зазначено, що лише технологічна цінність у використанні внутрішньогосподарських осушувальних систем дасть змогу дотримуватись науково обґрунтованих методів ведення аграрного виробництва з максимальною віддачею.

УДК 631.626.86

2012.3.94. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИЩ ЗАЛЕЖНО ВІД ТРИВАЛОСТІ ТА СПОСОБУ ЇХНЬОГО ВИКОРИСТАННЯ / Соляник О.П. // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. — К., 2012. — Ч. 2. — С. 26–28. Шифр 537072.

Трансформація осушуваних торфовищ, фітоценози, елементи біогенні.

Моніторингові дослідження проводились на еталонних ділянках по 16 м² на шести основних типах фітоценозів, що розміщувалися на карбонатних торфовищах різної глибини та зволоження у заплаві р. Сулпії Панфілської дослідної станції. Показано, що за двадцятивосьмирічний період с.-г. використання торфових ґрунтів щільність торфу підвищилася в середньому в 1,2 раза, а повна вологоємність зменшилась в 1,5 раза. Торф став багатозольним — 42–59%, майже не змінилась кислотність ґрунту — рН 7,4–7,8. Вміст валового азоту зменшився від 2,3–2,5% у 1982 р. до 1,6–2,2% у середньому за 2006–2010 рр., а фосфору збільшився від 0,4–0,5 до 0,6–0,7%, вміст калію майже не змінився і був на рівні 0,1%. Кількість біогенних елементів у воді, що збігає з осушеного каналу у річку, за всі роки дослідження не перевищувала допустимих концентрацій. Продуктивність біоценозів була найвищою (6,4 т/га сухої маси) на ділянці з використанням травопільної сівозміни мінерального удобрення, що було на 0,67 т/га більше порівняно з беззмінним вирощуванням сіяних трав та на 0,9 т/га — ніж за сінокісно-пасовищного використання травостоїв, що періодично перезалужуються. Істотно залежав від способу використання осушуваних торфовищ і ботанічний склад травостоїв. Внаслідок зміни водного режиму та фізико-хімічних показників ґрунту болотні фітоценози трансформувалися на злакові та

злаково-різнотравні. Показано, що на зміну водно-фізичних та агрохімічних характеристик осушених торфовищ істотно впливали як тривалість використання цих ґрунтів, так і спосіб їхнього використання.

УДК 631.626.86

2012.3.95. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ПІД РІЗНИМИ СІВОЗМІНАМИ / Гера О.М. // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. — К., 2012. — Ч. 2. — С. 34–35. Шифр 537072.

Використання раціональне, ґрунти торфові осушувати, сівозміни, протеїни перетравляти.

Дослідження проводили на слабокислих органогенних ґрунтах заплави р. Ірпін. Низинне торфовище дослідної ділянки характеризувалося високою потенційною родючістю, високими запасами загального азоту (2,8–3,4%). Вміст валового фосфору становив 0,8–0,9%, калію — 0,09–0,15%. Вивчали 6 способів використання осушуваних ґрунтів з різним співвідношенням багаторічних трав і однорічних культур — від 4 до 7 полів багаторічних трав у сівозміні. Відмічено, що найменший збір перетравного протеїну зафіксовано за беззмінного вирощування багаторічних трав (понад 20 років) — 0,83 т/га. Сівозміни з двома та трьома однорічними культурами забезпечили відповідно 1,03 та 0,96 т/га. У цьому випадку перевагу має сівозмінна з трьома однорічними культурами внаслідок насичення її високобілковими культурами. За урожайністю сухих речовин на удобрюваних ділянках беззмінне вирощування багаторічних трав поступається сівозміні з однорічними культурами, тому що сівозміни забезпечують високий вихід кормових одиниць та перетравного протеїну. Сівозмінна з вирощування багаторічних трав шість років і на сьомий — горох з вівсом забезпечувала найвищий вихід перетравного протеїну — 1,17 т/га. За даним показником (0,99 т/га) поступалися беззмінні посіви багаторічних трав з перезалуженням через кожні 7 років.

УДК 631.626.86:631.816.1

2012.3.96. ВПЛИВ РІВНІВ ПІДҐРУНТОВИХ ВОД ТА УДОБРЕННЯ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОЧЕРЕТЯНКИ ЗВИЧАЙНОЇ НА СТАРООРНИХ ОСУШЕНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТАХ / Петренко Ю.М. // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. — К., 2012. — Ч. 2. — С. 39–40. Шифр 537072.

Води підґрунтові, ефективність енергетична, ґрунти торфові осушені староорні.

Дослідження проводили на осушених староорних торфових ґрунтах у заплаві р. Ромен в умовах Північно-Східного Лісостепу з вирощування енергетичних посівів очеретянки звичайної (ОЗ). Відмічено, що з одного гектара посівів ОЗ залежно від умов року, рівня підґрунтових вод (РПГВ) та удобрення можна одержати від 80 до 160 ГДж енергії (55–11 т/га сіна). Найбільшу енергетичну ефективність вирощування ОЗ виявлено за удобрення фосфорно-калійними добривами (Р₃₀К₁₂₀), дещо нижчу — без добрив. Додаткове внесення азотних добрив до фосфорно-калійних викликає зниження коефіцієнта енергетичної ефективності, що пояснюється високою енергоємністю та неадекватним приростом врожаю від них. Зниження РПГВ призводить не лише до зменшення врожайності, а й до зниження енергетичної ефективності незалежно від варіанта удобрення. Встановлено тісний зворотний зв'язок між РПГВ і коефіцієнтом енергетичної ефективності (рис.). Пониження РПГВ до 90 см спричиняє зниження коефіцієнта енергетичної ефективності більше ніж на 0,2 або 20%.

УДК 631.627.532

2012.3.97. ВИКОРИСТАННЯ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ГУМІДНОЇ ЗОНИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ / Мозоль Н.В. // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 берез. 2012 р. — К., 2012. — Ч. 2. — С. 37–38. Шифр 537072.

Використання меліорованих земель, зона гумідна, землеробство меліоративне.

Зазначено, що потенційна врожайність с.-г. культур на осушуваних землях досить висока завдяки можливості регулювання оптимального водно-повітряного, температурного і поживного режимів при відповідному технічному стані меліоративної системи та застосуванні ефективних технологій меліоративного землеробства. Встановлено, що на 65–70% осушуваних земель водний режим не відповідає вимогам с.-г. культур, у першу чергу через неефективну експлуатацію внутрішньогосподарської мережі (ВГМ), неможливість оперативного управління процесами водорегулювання та відсутність джерел води для зволоження в посушливі періоди. За технічним рівнем ВГМ: на 25–30% площ він добрий, на 40–45% — задовільний, а на 30–35% — незадовільний. Для забезпечення високоефективного використання земель меліоративного фонду гумідної зони запропоновано першочергові завдання, реалізація яких дасть можливість при державній підтримці забезпечити істотний приріст виробництва с.-г. продукції за рахунок ефективного використання меліорованих земель, отримати збільшення врожаїв основних вирощуваних культур понад 30%, що дорівнює 4–5 млрд грн щорічного національного доходу країни.

УДК 631.674.5

2012.3.98. ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ПОЛЯ И АГРОМЕЛИОРАТИВНЫХ ПРИЁМОВ НА КАЧЕСТВО ПОЛИВА ДОЖДЕВАЛЬНЫМИ МАШИНАМИ / Кружилин И.П., Козинская О.В. // Плодородие. — 2011. — № 2. — С. 23–25. — Библиогр.: 6 назв.

Прийоми агромеліоративні, якість поливу, машини дощувальні.

Метою дослідження було вивчити елементи техніки поливу в підзоні світло-каштанових ґрунтів південного схилу Приволзької височини (Волгоградська обл.) і обґрунтувати агромеліоративні прийоми, які забезпечують промочування 0,6 м шару ґрунту при поливі дощувальними машинами фронтальної дії "Міні Кубань-ФШ" і "Кубань-ЛШ". Відмічено, що названі дощувальні машини забезпечують достатньо високу рівномірність розподілення шару дощу ($\delta\alpha \pm 10\%$ hcr), внаслідок чого вплив дощування на водно-фізичні властивості і структурність ґрунту був майже однаковим на всій площі поливної частини зрошуваного поля. Встановлено, що в результаті дощування відбувається ущільнення верхнього шару ґрунту, зниження швидкості вбирання води від поливу до поливу, і, як наслідок, зниження якості поливу через утворення калюж та стоку води на зволожуваній площі. Водно-фізичні властивості ґрунту і якість поливу можуть бути покращені передполивною підготовкою ґрунту: проведенням щільювання, культивацією міжрядь і іншими заходами, які сприяють збільшенню вбирної здатності ґрунту і, як наслідок цього, тривалості безстокового поливу.

УДК 631.674.5:635:635.21

2012.3.99. АГРОТЕХНИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ И ПРОДУКТИВНОСТЬ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР И КАРТОФЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ОРОШЕНИЯ / Кулыгин В.А. // Плодородие. — 2012. — № 2. — С. 27–29. — Библиогр.: 7 назв.

Прийоми агротехнічні, продуктивність, овочеві культури, картопля, умови зрошення.

Дослідження проводились на звичайному карбонатно-міцелярному важкосуглинковому чорноземі. Рівень ґрунтових вод був не вище 4–6 м, мінералізація їх не більше 3,8 г/л солей, переважно гідрокарбонатно-сульфатно-кальцієвого типу. В шарі ґрунту 0–60 см максимальна гігроскопічність 11,0–11,6%, найменша вологоємність — 27,4–28,3%, об'ємна маса 1,29–1,35 г/см³. Встановлено позитивний вплив щільювання, фрезерного обробітку ґрунту, плантажної оранки і глибокого безполіцевого розпушування на врожайність і підвищення продуктивності використання зрошувальної води при вирощуванні картоплі, капусти і помідорів за зрошення. Показано, що проведення щільювання на глибину 0,35–0,40 м при вирощуванні картоплі сприяло підвищенню врожайності на 27–34% порівняно з традиційною технологією. Застосування даного прийому при вирощуванні капусти дало приросту 16,6%. Фрезерний обробіток при вирощуванні картоплі збільшив урожайність бульб на 15–40% порівняно з традиційною технологією. Плантажна оранка під посів помідорів дала можливість підвищити урожайність плодів на

24%, а глибоке безполіцеве розпушування збільшило урожайність картоплі на 10% порівняно з контролем. При цьому на фоні однакових зрошувальних норм (до 2500–6000 м³/га) коефіцієнти водоспоживання картоплі, капусти і помідорів зменшилися на 8–28,9%.

УДК 631.674.6:635.1/8

2012.3.100. ВОДОПОТРЕБЛЕНИЕ И ПРОДУКТИВНОСТЬ ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР И КАРТОФЕЛЯ ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕНИИ / Шатковский А., Черевичный Ю. // Овощеводство. — 2012. — № 6. — С. 72–76.

Водоспоживання, овочеві культури, картопля, зрошення краплинне.

Досліджено процеси водоспоживання овочевих, баштанних, плодкових культур, картоплі і винограду залежно від рівня вологозабезпечення. Встановлено кореляційні зв'язки між величиною сумарного водоспоживання овочевих культур і врожайністю. На основі цього побудовано залежності "водоспоживання — урожайність", які мають три складові: лімітувальну, стаціонарну і інгібірувальну області (рис.). Визначено питомі витрати води на формування одиниці врожаю (коефіцієнти водоспоживання) залежно від режиму краплинного зрошення (табл.). Виокремлено об'єм, який в загальному водоспоживанні займають зрошення, опади і ґрунтова волога. Показано динаміку добового сумарного водоспоживання протягом вегетаційного періоду, встановлено "критичні періоди" вологозабезпечення. Виявлено закономірності впливу різних рівнів вологи ґрунту на ріст, розвиток, накопичення біомаси, розвиток кореневої системи, біохімічні показники продуктивних органів рослин. Але встановлену залежність "водоспоживання — урожайність" з агробіологічної точки зору не можна вважати стійкою, тому що існують значні можливості підвищення урожайності за однакових норм водоспоживання сільгоспкультурами. Обґрунтовано схеми установки тензиометрів у режимному куці при різних схемах сіви (посадки) (рис.).

УДК 634.1:631.67

2012.3.101. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІКРОЗРОШЕННЯ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Горбач М.М., Козлова Л.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 182–188. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536957.

Мікрозрошення плодкових культур, режим ґрунту водний, випаровуваність, вплив метеорологічних умов.

Польові дослідження проводили на чорноземах південних на площі 0,8 га у молодих насадженнях (7 і 8 років) персика та яблуні. У досліді передбачено такі варіанти: контроль (без зрошення), поливний режим з призначенням поливів за термостатно-ваговим методом при зниженні вологості до 70% НВ у шарі ґрунту 0–60 см (персик) і до 80% НВ у 0–40 см шарі (яблуня), а також три різні поливні режими: персика — 80, 100, 120% (Е-О) та яблуні — 70, 90, 110% (Е-О) за різницею між випаровуючим фоном (Е) та опадами (О) раз у 7 днів. Показано, що формування водного режиму ґрунту значною мірою залежить від випаровуваності. Найвищий ступінь його висушування (до 40% НВ) відмічено у липні–серпні. Негативний вплив метеорологічних умов на водний режим ґрунту зменшується при застосуванні зрошення, завдяки чому в кореневмісному шарі підтримується режим вологості на рівні 80% НВ. Найбільш ефективним виявився режим зрошення, який визначається розрахунковим методом: у насадженнях персика — при 100% балансі між випаровуваністю і кількістю опадів (Е-О) та 70% НВ, яблуні — 90% (Е-О) та 80% НВ.

УДК 634.11/.12:631.674.6

2012.3.102. ВПЛИВ РЕЖИМУ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА РІСТ І РОЗВИТОК ДЕРЕВ ЯБЛУНІ НА ПІДЩЕПІ М.9 У ЗАКАРПАТТІ / Матвієць О.М. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 173–181. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 536957.

Зрошення краплинне, дерева яблуні, норми поливу, вологість ґрунту.

Викладено основні результати досліджень впливу режиму краплинного зрошення на ріст і розвиток дерев яблуні на підщепі М.9 в умовах низинної підзони Закарпаття. Виділено варіант, найбільш ефективний щодо використання вологи з диференційними нормами поливу залежно від фаз розвитку культури. Зазначено, що в інтенсивних садах, де коренева система дерев розміщується в шарі ґрунту 0–50 см, на початку періоду вегетації, коли інтенсивність водоспоживання незначна, для підвищення продуктивності рекомендується підтримувати вологість ґрунту в межах 100–70% НВ, в період підвищення інтенсивності (червень–липень) — 100–80%, а в кінці вегетації — в діапазоні 100–70% НВ. Установлено, що максимальну врожайність забезпечує диференційований рівень передполивної вологості ґрунту 70–80–70% НВ, яка за роки досліджень становила від 31,13 т/га до 52,64 т/га товарних плодів. Найкращими показниками приросту відзначилися варіанти з 80 і 70–80–70% НВ.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук, професор БІКІН А.В.

УДК 631.81.095:631.55:633.12

2012.3.103. ВПЛИВ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ГРЕЧКИ / Дорошенко О.Л. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 59–61. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536666.

Добрива (мікроелементи), гречка, врожайність гречки, магній, бор, мідь.

Проведено визначення найбільш ефективних мікроелементів для підвищення врожайності гречки. Досліджено 2 сорти гречки: Вікторія і Зеленоквіткова-90. Установлено, що найбільший приріст врожаю одержано при обприскуванні вегетуючих рослин сорту Зеленоквіткова-90 MgSO_4 — 2,2 ц/га, для сорту Вікторія — MgSO_4 і H_3BO_3 — 1,3 ц/га. Найбільш ефективною у передпосівній обробці насіння сорту Зеленоквіткова-90 була мідь, приріст становив 1,6 ц/га. Найбільший приріст за обробки насіння сорту Вікторія забезпечувався застосуванням магнію і бору. Рекомендовано застосовувати зазначені мікроелементи для підвищення врожайності гречки.

УДК 631.81.095+631.445.2:635.655

2012.3.104. ПРИМЕНЕНИЕ МИКРОУДОБРЕНИЙ В ТЕХНОЛОГИИ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ЗЕРНОБОБОВЫХ КУЛЬТУР / Босак В.Н. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 2. — С. 24–25. — Библиогр.: 7 назв.

Мікроелементи, технології інтенсивні, продуктивність (соя і квасоля овочева), зернобобові культури.

Застосування мікроелементів є важливим с.-г. прийомом інтенсивних технологій вирощування зернобобових культур у Білорусі. Дослідженнями встановлено, що борні, марганцеві, молібденові та комплексні мікродобрива забезпечили підвищення продуктивності сої та квасолі овчевої. За вирощування сої на дерново-підзолистому супіщаному ґрунті позакоренева обробка мікродобривами у фазу бутонізації підвищувала врожайність зерна на 1,8–3,7 ц/га, вміст білка — на 2,8–5,1% за загальної врожайності зерна 25,8–27,7 ц/га, вміст білка 30,7–33,0%, жиру — 17,5–18,2%. У дослідженнях з квасолею овчевою позакоренева обробка посівів мікродобривами у фазу бутонізації забезпечила приріст врожаю бобових (фаза технологічної стиглості) на рівні 9,6–14,2 ц/га,

зерна у фазі повної стиглості 3,6–4,9 ц/га за загальної врожайності 200,1–204,7 ц/га для бобів та 44,5–45,8 ц/га для зерна та вмісту білка 15,4–15,9 і 23,2–23,7%.

УДК 631.81:095.337

2012.3.105. ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННЫХ МИКРОУДОБРЕНИЙ / Гаврин Д.С., Бартенев И.И., Кравец М.В. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 4. — С. 27–29. — Библиогр.: 10 назв.

Мікродобрива, мікроелементи, підживлення позакореневе, хелати, регулятори росту, гумати.

Розглядаються і класифікуються сучасні мікродобрива, що призначені для позакореневого підживлення рослин. Визначаються найбільш використовувані у наш час препарати, які представлені у таблиці із зазначеним елементарним складом. Показано вміст макроелементів та гуматів, а також мікроелементів: Mg, Ca, S, Fe, B, Mn, Cu, Zn, Mo, Co. Описуються регулятори росту та хелати, що входять до складу деяких із них. Це дає змогу підібрати найбільш ефективні препарати для позакореневого підживлення, враховуючи вміст тих чи інших елементів у ґрунті та їх виведення рослинами. Відомо, що застосування мікродобрив у насінництві істотно впливає на підвищення врожайності та посівні якості насіння буряку. Вважається, що роботи в цьому напрямі є актуальними. Рекомендовано проведення ґрунтовних досліджень на буряках 1- та 2-го років життя.

УДК 631.81:633.112.9:633.31

2012.3.106. РЕАКЦІЯ СОРТІВ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО НА СИСТЕМУ УДОБРЕННЯ ПІСЛЯ ЛЮЦЕРНИ / Авраменко С.В. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 22–25. — Библиогр.: 8 назв. Шифр 536666.

Система удобрення, тритикале озиме, урожайність тритикале, умови метеорологічні, внесення добрив роздільно.

Наведено результати досліджень із вивчення впливу різних систем удобрення на врожайність сортів тритикале озимого після люцерни. Вивчено 3 сорти, визначено більш урожайні з них та виявлено їх реакцію на формування вищого врожаю зерна. Встановлено пряму залежність між урожайністю сортів та застосуванням мінеральних добрив. Показано, що формування врожаю сортів, що досліджувалися значною мірою залежало як від метеорологічних умов періоду вегетації, так і від системи мінерального удобрення культури. Встановлено, що застосування локального внесення мінеральних добрив під час сівби у рядки, весняного й позакореневого підживлення та інтегрованої системи захисту посівів від хвороб, шкідників та бур'янів сприяло забезпеченню максимальної урожайності сортів тритикале озимого після люцерни.

УДК 631.81:633.853.494

2012.3.107. ЩОБ РОДИВ ЯРИЙ РІПАК / Мельник А., Полежа О. // Agroexpert. — 2012. — № 5. — С. 28–29.

Удобренья, ріпак ярий, мікро- і макроелементи, внос із ґрунту, азот, сірка, магній, бор, кальцій.

Основною причиною низьких врожаїв ріпаку ярого в Україні є порушення агротехніки його вирощування: недодержання раціональної сівозміни, системи обробітку ґрунту, системи удобрення макро- та мікроелементами і захисту посівів. Культура ріпаку особливо вимоглива до збалансованого мінерального живлення. Для формування врожаю насіння 2,5–3,0 т/га із ґрунту вноситься: 150–200 кг азоту, 50–70 кг фосфору, 120–150 кг калію, 150–200 кг кальцію, 30–45 кг сірки, 250–350 г бору, 500–650 г марганцю, 200–300 г цинку, 8–15 г молібдену. Встановлено, що азот найефективніше вносити частинами: чверть — восени, решту — навесні, тричі. За відсутності сірки у ґрунті стручки можуть не формуватися ззагалі. Сірка поглинається ріпаком так само як і азот, тому необхідно вносити її на початку вегетації. Магній необхідний для утворення вегетативних органів рослини. Нестача посилюється за рахунок закислених ґрунтів. Завдяки внесенню магнію врожай ріпаку збільшується до 6 ц/га і більше. Серед мікроелементів для розвитку рослин ріпаку озимого найбільше значення має бор. Ознаки дефіциту бору підсилюються за нестачі кальцію. Встановлено, що ріпак

ярий особливо чутливий до внесення добрив, що містять азот, калій, мікроелементи: сірку, магній, бор і кальцій.

УДК 631.81+631.582:633.16

2012.3.108. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ ТА СПОСІБІВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУЛЬТУР У СІВОЗМІНІ / Мартиненко В.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2011. — Вип. 11(22). — С. 56–60. — Библиогр.: 10 назв.

Удобренья (системи), обробіток ґрунту (способи), врожайність зерно-просапних сівозмін, сівозміни короткоротаційні, добрива, агротехніка.

Вивчали ефективність використання побічної (нетоварної) продукції рослинництва як самостійно, так і в поєднанні з мінеральними добривами за різних строків та способів їх внесення у сівозмінах. Наведено схему досліду, метеорологічні умови та врожайність (еспарцет, озима пшениця, цукрові буряки, ячмінь) залежно від системи удобрення. Дані 3-річних досліджень короткоротаційної сівозміни показали, що елементи біологізації, як і мінімальні дози мінеральних добрив, справляли ефективний вплив на врожайність с.-г. культур. Встановлено, що застосування сидератів, побічної продукції рослинництва та мінеральних добрив на всіх культурах короткоротаційної зерно-просапної сівозміни сприяло зростанню врожайності. Виявлено, що найбільший приріст урожаю спостерігався у варіантах з внесенням гички під озиму пшеницю та соломи під цукрові буряки. Варіанти з оранкою за врожайністю перевищували варіанти з поверхневим обробітком ґрунту.

УДК 631.811.98+631.559:633.11

2012.3.109. ВПЛИВ СПОСОБІВ І ТЕРМІНІВ ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРА РОСТУ ЕМІСТИМ С НА ВРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ СОРТІВ КАРТОПЛІ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ / Ільчук Р., Завірюха П., Андрушко О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 15(1): Агрономія. — С. 323–331. — Библиогр.: 19 назв. Шифр 536392.

Регулятори росту, картопля, урожайність картоплі, якість бульби картоплі.

У роботі встановлено вплив способів і строків обробки регулятором росту Емістим С на ріст і розвиток рослин картоплі, формування врожаю та якість бульб залежно від групи стиглості сортів. Польові дослідження проводили впродовж 2005–2007 рр. на двох сортах: Серпанок та Віра. Обробку препаратом здійснювали у 4 фази розвитку рослин. Встановлено, що застосування Емістиму С сприяло формуванню більшої асиміляційної поверхні рослин у ранньостиглого сорту Серпанок на 14,3, у середньостиглого сорту Віра — на 13,5 тис. м²/га. Дія цього регулятора росту була найефективнішою у фазі повних сходів. При цьому врожайність сортів була більшою, ніж у контролі для сорту Серпанок — на 15,0 і Віра — 15,2%. Показано, що показники якості бульб були найоптимальнішими за обробки бульб регулятором росту Емістим С. Вміст сухої речовини і крохмалю у бульбах цього варіанта для сорту Серпанок становив 20,7 і 14,9%, а у сорту Віра — 23,4 і 17,6% відповідно.

УДК 631.811:633.854.78

2012.3.110. ЕЛЕМЕНТИ ЖИВЛЕННЯ ДЛЯ СОНЯШНИКУ / Корчагіна І. // Agroexpert. — 2012. — № 5. — С. 30–32.

Добрива мінеральні, соняшник, елементи живлення, азот, фосфор, калій, мікроелементи.

Проведено визначення потреби соняшнику в елементах живлення. Встановлено, що для формування врожаю на рівні 1 ц/га соняшник потребує близько 5 кг азоту, 3 кг фосфору, 11 кг калію, що значно перевищує потребу зернових культур. Визначено вміст поживних речовин окремо у насінні та у насінні зі стеблами і показано, що азоту і калію у соняшнику міститься найбільше, відповідно 5,5 та 11,4 кг/ц. Встановлено, що надмірна кількість азоту посилює схильність до хвороб і може призвести до вилягання. Як олійна культура соняшник належить до таких, які мають високу потребу у сірці, позаяк утворення жирних кислот залежить від активності сірковмісних ензимів. Соняшник має відносно високу потребу у мікроелементах: B, Mn, Mg та Ca. З-поміж усіх поживних речовин зазначена культура найбільше потребує

калію. Більша частина калійних добрив витрачається на формування листової і стеблової маси рослин. Калій підвищує посухостійкість та стійкість до хвороб, запобігає виляганням. Нестача фосфору негативно впливає на формування насіння й обмежує досягнення потенціалу врожайності.

УДК 631.82:631.445.4+452:631.559

2012.3.111. ЕФЕКТИВНОСТЬ ДЛИТЕЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ НА ЧЕРНОЗЕМЕ ОБЫКНОВЕННОМ / Шустикова Е.П., Шаповалова Н.Н., Богатырёва Е.В. // Земледелие. — 2012. — № 3. — С. 13–16. — Библиогр.: 7 назв.

Добрива мінеральні, врожай, продуктивність сівозміни, використання добрив.

Показано вплив тривалого застосування різних доз і співвідношень мінеральних добрив на продуктивність сівозміни та вміст у ґрунті фосфору. Встановлено, що максимальна продуктивність зернопророслої сівозміни на чорноземі звичайному досягається за рахунок збалансованого удобрення. Приріст умовного зерна з кожного гектара сівозміної площі в цьому випадку становить 23–29%. Однак найвищий рівень окупності одиниці діючої речовини туків відзначено за систематичного застосування 30–60 кг/га фосфору. В середньому за 5 ротаций сівозміни кожні 10 кг P_2O_5 сприяли збільшенню вмісту рухомих фосфатів на 0,18–0,30 мг/кг ґрунту. Показано, що інтегральний показник оцінки позитивної дії добрив, який включає витрати поживних елементів, для фосфатів повинен становити не менше 40–45% від внесеної їх кількості.

УДК 631.82:633.174

2012.3.112. РІСТ І ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРГО ЗЕРНОВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Господаренко Г.М., Климович П.В., Стасіневич О.Ю. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 14: Новітні технології вирощування с.-г. культур. — С. 51–56. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536666.

Добрива (окремі елементи), сорго зернове, висота рослин, урожайність, якість зерна.

Вивчено норми і строки внесення окремих поживних елементів під сорго зернове в Уманському районі. У досліді під сорго зернове восени під оранку вносили суперфосфат і хлористий калій. Аміачною селітрою удобрювали весною під культивування. Встановлено, що максимальний ріст рослин сорго відбувається лише за застосування всіх трьох елементів живлення у повному складі. Найефективнішим є застосування під сорго $N_{90}P_{90}K_{90}$ у запропонованій схемі. Підтверджено основну роль азоту у формуванні врожаю зерна сорго на чорноземі опідзоленому. Тому внесені з добривами фосфор і калій повинні лише компенсувати їх винос урожаєм зерна з поля. Визначено оптимальну схему внесення добрив під сорго зернове для зростання вмісту протеїну в зерні. Встановлено, що на чорноземі опідзоленому, середньо забезпеченому рухомими формами головних елементів живлення, оптимальні умови формування врожаю сорго зернового забезпечуються внесенням N_{90} під весняну культивування на фоні $P_{90}K_{90}$ (восени).

УДК 631.82:633.854.79:631.55

2012.3.113. ВПЛИВ ВОДОРОЗЧИННИХ КОМПЛЕКСНИХ ДОБРИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Бикін А.В., Зінченко Н.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 9–12. — Бібліогр.: 7 назв.

Комплексне добриво Folicare, ріпак озимий, врожайність, якість насіння, олія, кислота ерукова, глюкозинолати.

Вивчено ефективність використання позакоренових підживлень ріпаку озимого на фоні передпосівного удобрення на темно-сірому опідзоленому ґрунті Лівобережного Лісостепу України. Застосовано водорозчинне комплексне добриво Folicare, що містить азот, фосфор, калій та 8 мікроелементів: MgO , SO_3 , B , Mo , Cu , Fe , Mn , Zn . Наведено схему позакоренового підживлення ріпаку водорозчинним добривом. Показано вплив зазначених підживлень на врожайність та показники якості насіння ріпаку озимого. За внесення добрива Scorscare NPK (8:12:23) вміст олії у насінні ріпаку був на 2,4% вище контролю. Позакоренове підживлення рослин

на фоні зазначених добрив сприяли підвищенню вмісту олії на 1–2,7%. Найбільший вміст ерукової кислоти в олії ріпаку було виявлено за унесення добрива Scorscare NPK (8:12:23), який становив 0,19%, що на 0,08% більше, ніж у контролі. За позакоренового підживлення Folicare спостерігалась тенденція до зниження вмісту ерукової кислоти на 0,02–0,06%. Найбільшу кількість глюкозинолатів спостерігали за внесення добрива Scorscare NPK (8:12:23) — 15,3 мкмоль/г. Позакоренове підживлення добривом Folicare на фоні передпосівного удобрення сприяло зниженню вмісту глюкозинолатів у шроті ріпаку озимого на 0,7–0,9 мкмоль/г.

УДК 631.82+874+862:633.63

2012.3.114. ДИНАМІКА АГРОХІМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ВИЛУГУВАНОГО ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Зацерковна Н.С., Іваніна В.В., Мазур Г.М. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 333–337. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536534.

Удобрення, буряки цукрові, чорнозем типовий вилугуваний, норма добрив.

Показано вплив різних систем удобрення цукрових буряків на динаміку формування поживного режиму чорнозему типового вилугуваного. Застосовували мінеральні добрива: аміачну селітру (34,5% N), суперфосфат простий гранульований (19,5% P_2O_5), калій хлористий (60% K_2O). Органічні добрива вносили у формі підстилкового гною та зеленої маси післязбирного сидерату гірчиці білої — 25 т/га. Встановлено, що норма мінеральних добрив $N_{90}P_{90}K_{90}$ достатня для формування оптимального вмісту мінерального азоту в чорноземі типовому вилугуваному в першій половині вегетації рослин. Вміст нітратного азоту в цьому шарі ґрунту становив 1,41 мг/100 г ґрунту, органо-мінеральної по комплексу на основі гною — 1,30 і на основі сидерату — 1,24 мг/100 г. Найбільший вміст рухомого фосфору в шарі ґрунту на початку вегетації у варіанті з внесенням $N_{120}P_{80}K_{120}$ був 22,5 мг/100 г ґрунту. Застосування органо-мінеральної системи удобрення знижувало вміст рухомого фосфору у варіантах з $N_{90}P_{60}K_{90} + 40$ т/га гною + сидерат відповідно до 21,5 і 21,3 мг/100 г ґрунту. Найкращі умови калійного режиму ґрунту спостерігались за органо-мінеральної системи удобрення. Вміст обмінного калію за внесення $N_{90}P_{60}K_{90} + 40$ т/га гною + сидерат становив 8,4 мг/100 г ґрунту.

УДК 631.841:633.11

2012.3.115. ИСТОЧНИКИ АЗОТА И ДИАГНОСТИКА АЗОТНОГО ПИТАНИЯ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ В ПОЛЕВОМ СЕВООБОРОТЕ НА ЗЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЕ / Конончук В.В., Бородуля М.В. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 1. — С. 8–11. — Библиогр.: 8 назв.

Добрива азотні, пшениця озима, забезпеченість азотом, врожайність, якість зерна.

Досліджували роль біологічного та технічного азоту у формуванні врожаю зерна пшениці озимої, що вирощувалась після трав різного видового складу, діагностичні параметри забезпеченості ґрунту і рослин азотом відповідно до досягнутої максимальної врожайності та якості зерна. Встановлено, що максимальна врожайність пшениці озимої, що вирощувалась після багаторічних бобових трав, становила 5,5–6,0 ц/га з умістом у зерні сирого білка 10,5–11,5%. Вона формувалась при запасах нітратного азоту в ґрунті весною у фазі кушіння — в зерні 75–100 кг/га. Вміст загального азоту в рослинах у фазі кушіння та колосіння-цвітіння становив відповідно 4,4–4,8% і 1,7–2,4%. Показано, що за вирощування пшениці озимої після бобово-злакових сумішей рівень урожайності був нижчим. Близько до максимальної врожайності (4,5–5,5 т/га) створювалась за більш високих весняних запасів $N-NO_3$ порівняно з попередником бобові трави (100–125 кг/га). За цього вміст сирого білка в зерні становив 11,0–11,5%. Зазначено, що досягнення зазначеної врожайності та якості зерна можливе за вмісту загального азоту в рослинах весною у фазі кушіння не менше 4,2–4,9%, у фазі колосіння-цвітіння — 1,6–2,3%.

УДК 631.86:631.95:635.7

2012.3.116. ЗАСТОСУВАННЯ БІОГУМУСУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ КОРІАНДРУ ПОСІВНОГО ЯК ШЛЯХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ РОСЛИННИЦТВА / Улянич О.І., Філонова О.М., Василен-

ко О.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10. — С. 196–200. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодощовивництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536694.

Добрива (біогумус), Eisenia foetida Savigny, коріандр посівний, щільність популяції коріандру, приріст зеленої маси, врожайність коріандру.

Проведено вивчення ефективності внесення біогумусу, виробленого із різних субстратів з використанням червоного компостного (гноювого) черв'яка (*Eisenia foetida Sav.*) як добрива для вирощування коріандру посівного в умовах Правобережного Лісостепу України. Показано динаміку щільності популяції вермикюльтури. Визначено біометричні показники коріандру посівного у фазі технічної стиглості зелені залежно від внесення біогумусу за 2010–2011 рр. Встановлено, що оптимальним щодо приросту популяції *Eisenia foetida Sav.* за використання для субстрату довільної суміші гною ВРХ після процесу ферментації, землі, органічних решток трав'яного, овочового, плодового походження, є її об'єм у 0,002 м³/особину на момент формування популяції вермикюльтури. Щільність популяції перевищила вихідний показник у 9,4 раза. Визначено, що застосування біогумусу забезпечило додатково 0,6–1,2 т/га зеленої маси та 0,1–0,2 т/га насіння коріандру посівного.

УДК 631.87:631.17:579.22

2012.3.117. МЕТОДОЛОГІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ У ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Волкогон В.В., Заришняк А.С., Гриник І.В. [та ін.]; за наук. ред. чл.-кор. Волкогона В.В. — К., 2011. — 153 с. — Бібліогр.: 30 назв. Шифр 536609.

Технологія оптимізації живлення рослин, препарати мікробні, поєднання з мінеральними добривами, застосування мікробних препаратів, культури с.-г. різні.

У роботі узагальнено результати багаторічних досліджень Інституту с.-г. мікробіології НААН з питань застосування мікробних препаратів за вирощування с.-г. культур. У системі ґрунт — мікроорганізми — рослина ґрунтові бактерії та мікроскопічні гриби є незамінною і невід'ємною складовою. Тому рослина, забезпечена повноцінним комплексом мікроорганізмів, здатна одержати необхідне живлення і реалізувати свій потенціал урожайності. У книзі наведено характеристики вітчизняних мікробних препаратів, діючою основою яких є

азотфіксуювальні фосфатомобілізувальні бактерії та мікроорганізми регуляторної дії; особливості їхнього впливу на формування рослинно-мікробних асоціацій і симбіозів; дані щодо ефективності застосування біодобрив у технологіях вирощування різних с.-г. культур: пшениці, жита озимого, ячменю ярого, кукурудзи, сої, люпину, гороха, нуту, гречки, буряку, соняшнику, ріпаку, картоплі, бобових та злакових трав, овочевих культур. Представлено способи застосування таких добрив. Обговорюються основні чинники, що зумовлюють позитивний ефект застосування мікробних препаратів.

УДК 631.871.874:631.5:635.25/.26

2012.3.118. АЛЬТЕРНАТИВНА СИСТЕМА УДОБРЕННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ З НАСІННЯ БЕЗ ЗРОШЕННЯ / Музика Л.П., Гармаш Т.І., Несін І.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2011. — Вип. 11(22). — С. 22–25. — Бібліогр.: 12 назв.

Удобрення, добрива мінеральні і органічні, сидерати, цибуля ріпчаста, ефективність економічна, технологія (цибуля).

Представлено ресурсощадні, екологічно безпечні елементи і прийоми технології вирощування цибулі ріпчастої з насіння. Зазначено, що використання елементів біологічного землеробства сприятиме покращанню поживного режиму ґрунту, поліпшенню його родючості та підвищенню врожайності. Показано біометричні показники рослин цибулі ріпчастої з насіння, залежно від систем удобрення, для листків всієї рослини та цибулин. Визначено врожайність та економічну ефективність вирощування цибулі залежно від семи систем удобрення. В результаті досліджень встановлено, що за сидеральної системи удобрення найвищу товарну врожайність цибулі ріпчастої з насіння (30,1 т/га) забезпечило розміщення її посіву по фоні: післяжнивні рештки гороху + N₆₀ + сидерати. Прибуток при цьому становив 25637 грн/га, тобто 60,8% до варіанта без удобрення. Врожайність цибулі ріпчастої на рівні 28,7–27,5 т/га (приріст до контролю 38,2–44,2%) була досягнута розміщенням посівів по фонах: післяжнивні залишки попередника + N₆₀ + P₃₀K₃₀ (локально) та поживні залишки попередника + посів сидератів. Збільшення прибутку досягло 7862–7538 грн/га або 49,3–47,3%. Визначено, що розміщення цибулі ріпчастої за внесення органічних, мінеральних та сидеральних добрив сприяло збільшенню середньої маси цибулин на 14,1–15,8 г (39,4–46,4%) та товарності врожаю на 76,9–85,3%.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 504.054.064.3

2012.3.119. ПИТАННЯ БІОІНДИКАЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ: період. наук. вид. / Держ. вищий навч. заклад "Запоріж. нац. ун-т"; редкол.: Омеляничук Л.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Запоріжжя: Дике Поле, 2011. — 220 с. Шифр 536953.

Екологія, біоіндикація, різноманіття видове, екосистема, токсичність важких металів, забруднення водою, біогеоценоз.

Висвітлено проблеми біоіндикації забруднення довкілля, антропогенного впливу на рослинний і тваринний світ, медичної екології, охорони природи та раціонального природокористування. Розглянуто розвиток промислової ботаніки, як основи теоретичних і прикладних досліджень з оптимізації ландшафтів з використанням визначальної та меліоративної функції рослин. Проаналізовано стан питання щодо поглинання рослинами хрому, його біологічної ролі, накопичення у вегетативних і генеративних органах та впливу на морфологічні показники. Висвітлено функцію донних осадів у водних екосистемах та умови їх формування. Показано основні риси деградації лісової екосистеми гідрологічного заказника

"Хапхал" за структурно-функціональними компонентами. Досліджено комплексну негативну дію промислових викидів на водний режим різних видів таволги. Наведено результати комплексних біогеоценологічних досліджень Кривбасу, які слугуватимуть основою системи управління станом доквілля гірничо-металургійного регіону. Висвітлено підсумки екозоологічних та медико-екологічних досліджень, зокрема морфологічних, змін скелетних м'язів та деяких біохімічних показників крові тварин за дії цезію хлориду, а також особливості забруднення важкими металами донних відкладень водою антропогенного ландшафту тощо.

УДК 504.062:631.1"737"

2012.3.120. ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ / Кобзев І.С. // Агроінформ. — 2012. — № 1/3. — С. 49–52. — Бібліогр.: 10 назв.

Природокористування с.-г., стійкий розвиток аграрної сфери, екологізація АПК.

Висвітлено й проаналізовано особливості використання природних ресурсів в аграрній сфері — основні напрями

та інструменти впливу держави на розвиток с.-г. природокористування. За оцінками спеціалістів внесок АПК України в екологічну кризу, забруднення і деградацію довкілля становить 30–40%, зокрема земельних ресурсів — понад 50%, а поверхневих водойм — від 45 до 50%. Площа еродованих земель с.-г. призначення за останні 30 років зросла майже в півтора рази. Енерго-, земле- та водомісткість вітчизняного продовольчого виробництва в 3–5 разів вища, ніж у країнах Західної Європи і Північної Америки. Наведені основні національні екологічні проблеми, спричинені великою мірою агропромисловим виробництвом (АПВ), мають світове значення і загальні напрями їх вирішення. В основі цих рішень закладено, передусім, необхідність визначення сукупної економічної (вартісної) оцінки як наслідків впливу АПВ на довкілля, так і збитків, яких зазнає агропродовольча система через забруднення й виснаження природних ресурсів. Виділено 3 екологічні напрями, які практично реалізуються в країнах ЄС у контексті сталого розвитку, а саме: виведення з с.-г. обороту еродованих земель з відповідною компенсацією фермерам часткової втрати доходів від такого виведення і додаткових витрат на догляд за цими землями; обмеження, зокрема за рахунок оподаткування, використання агрохімічних засобів (з виплатою дотацій фермерам за скорочення їх застосування); цілеспрямована підтримка спеціальних агро-екологічних заходів (agrienvironment).

УДК 504.062:631.95:628.35:619(470)

2012.3.121. БИОПРЕПАРАТ ДЛЯ ОБЕЗВРЕЖИВАНИЯ И ОЧИСТКИ СТОЧНЫХ ВОД / Иванов А.А., Матросова Л.Е., Трemasов М.Я. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 3. — С. 83–84. — Библиогр.: 5 назв.

Охорона довкілля, стічні води, очищення стічних вод, біотестування стічних вод, токсичність стічних вод.

Вивчалась ефективність застосування "Засобу для біодеградації і знезараження гною і посліду (УФ-1)", створеного на основі виділених з ґрунту мікроорганізмів (*Actinomyces fradiae*-96 і *Candida krusei*-96), для очищення і знезараження стічних вод (СВ). У перші 10 діб після внесення біопрепарату безпосередньо в резервуар каналізаційних очисних споруд зафіксовано поліпшення органолептичних і мікробіологічних показників стоків. Знижувалося перевищення нормативів щодо кольору води і запаху. Кількість загальних поліморфних і термотолерантних поліморфних бактерій становила відповідно 9,14 і 7,36 Ід КОЕ/100 мл, що на 11,95 і 35,3% нижче вихідних значень. Спостерігалось статистично достовірне зменшення вмісту аміаку, біохімічного та хімічного споживання кисню. На 20-ту добу в зразках, оброблених СВ, не було виявлено сальмонел та ооцист найпростіших за наявності їх у вихідному субстраті. Кількість термотолерантних і загальних коліформних бактерій була знижена відповідно на 81,7 і 71%. На кінець експерименту (30-та доба) не було виявлено перевищення нормативів щодо органолептичного і мікробіологічного показників фізико-хімічного складу та вмісту важких металів. Показник іонів водню зразків, оброблених СВ, становив $6,93 \pm 0,1$; біохімічне і хімічне споживання водню відповідно 3 і $8,6 \text{ мг/дм}^3$. Вміст завислих речовин становив $0,2 \text{ мг/дм}^3$. Біотестування токсичного ефекту не виявило.

УДК 504.062*737*(477)

2012.3.122. ЕКОЛОГІЯ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: зб. наук. пр. / НАНУ, Ін-т проблем природокористування та екології; редкол.: Шапар А.Г. (голова) [та ін.]. — Д., 2011. — 260 с. Шифр 536601.

Екологія, природокористування раціональне, сталий розвиток, екологоорієнтовані технології, моніторинг довкілля.

Висвітлено результати теоретичних і прикладних досліджень з актуальних проблем екології та природокористування. Розглянуто питання щодо загальних проблем довкілля й сталого розвитку, природно-ресурсного потенціалу території та його раціонального використання, а також екологоорієнтованих і ресурсоощадних технологій, поводження з відходами, моніторингу довкілля, екологічної і техногенної безпеки. Обговорення проблемних питань дало змогу в короткий строк виконати дослідження стосовно обґрунтування вибору системи індикаторів сталого розвитку регіонів України й

оцінювання сучасного стану їх збалансованості, які входили важливою складовою у Цільову комплексну міждисциплінарну програму наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку, раціонального природокористування й збереження довкілля.

УДК 504.54:004.9

2012.3.123. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ЛАНДШАФТНОЇ ЕКОЛОГІЇ / Парпан В.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.1. — С. 52–56. — Библиогр.: 14 назв. Шифр 536946.

Екологія ландшафтна, ландшафтна екологічна система, інформаційні технології, географічні інформаційні системи, лісонавство гірське.

Висвітлено й проаналізовано західне трактування ландшафтної екології. Зазначено, що в Україні недостатньо відоме прагматичне західне бачення ландшафтної екології (ЛЕ) — антропоцентричної і гуманістичної науки. Ландшафтна екологія досліджує ландшафтно-екологічні системи з точки зору процесів, які в них відбуваються, тобто будує наукові принципи, виходячи із взаємодій, що породжують структуру. Для західних ландшафтних екологів поняття ландшафт — це гетерогенна територія, яка складається з функціонально пов'язаних між собою екосистем. Сучасне зростання ЛЕ пов'язане з розвитком технології географічних інформаційних систем (ГІС) і наявності широкомасштабних даних про природне середовище (спутникові фотографії, аерофотозйомки тощо). Слід згадати, що поруч з терміном ЛЕ існує також термін "геоекологія". У Європі ландшафтна екологія зосереджена переважно на типології класифікації, номенклатурі і на дослідженні будови систем. Її враховують у ландшафтній архітектурі, плануванні та ландшафтному дизайні. Розглядаючи ЛЕ в країнах Східної Європи, варто згадати ідеї В.В. Докучаєва, який розглядав людину та її культуру в складі ландшафту. Близькими до ЛЕ виявилися підходи В.Б. Соичи та дослідників з Латвії, а також українського професора М.Д. Гродзинського, який опублікував працю "Основи ландшафтної екології", де представлено головні надбання географів та екологів з колишнього СРСР і є спроба ландшафтної й екологічної інтеграції, а також підходів в екології ландшафту з більшим тяжінням до географічних традицій. Для українських учених важливо орієнтуватися на здобутки науковців європейської спільноти, куди прагне Україна, та Північної Америки, де більше коштів вкладається в збереження довкілля, гармонізацію урбоекосистем, розвиток новітніх технологій. Зазначено, що ландшафтна екосистема є методологічною базою сталого розвитку природного й урбаністичного середовища.

УДК 631.95:504.54:631.445.4:631.416.856:631.5

2012.3.124. ИЗМЕНЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПОДВИЖНОЙ МЕДИ В ПОЧВЕ АГРОЛАНДШАФТА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ АГРОТЕХНИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ / Дубовик Д.В., Дубовик Е.В. // Плодородие. — 2012. — № 2. — С. 51–52. — Библиогр.: 4 назв.

Агроландшафт, мідь, сівозмінна, обробіток ґрунту, експозиція схилу, добрива мінеральні, чорнозем.

Проведено дослідження з метою визначення зміни вмісту рухомої міді (РМ) в чорноземі залежно від експозиції схилу й агротехнічних факторів. Установлено, що вміст РМ у ґрунті за 20 років (1984–2004 рр.) значно знизився для всіх досліджуваних елементів рельєфу. До початку освоєння сівозмін (1984 р.) ґрунти за вмістом РМ відносились до 3-ї групи забезпеченості (високозабезпечені — 5–10 мг/кг). До кінця 5-ї ротації (2004 р.) за рівнем вмісту РМ ґрунти перейшли в 1-шу групу забезпеченості (низькозабезпечені — 1–2,5 мг/кг) як на полях схилах, так і на водороздільному плато. На всіх досліджуваних елементах рельєфу зернотрав'яна сівозмінна (50% насичення травами) дає змогу найефективніше скоротити втрати РМ в ґрунті, особливо на еродованих схилах. За безполіцевого способу основного обробітку ґрунту у всіх ротаціях сівозміни вміст РМ у ґрунті менший, ніж за поліцевої оранки на всіх елементах рельєфу. Застосування мінеральних добрив у дозі $\text{N}_{40}\text{P}_{80}\text{K}_{80}$ у усіх досліджуваних сівозмінах практично на всіх елементах рельєфу призводило до зниження вмісту рухомої міді в ґрунті.

УДК 631.95:504:657.6

2012.3.125. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ / Кочерга М.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.5. — С. 102–107. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536950.

Екологічний аудит, виробники с.-г., структура екологічного аудиту.

Обґрунтовано підхід до формування системи екологічного аудиту (ЕА) в АПК, заснований на порівняльному аналізі основних напрямів розвитку цієї процедури як комплексної форми контролю, що враховує встановлені екологічні норми і фінансові показники господарської діяльності в екологічній сфері с.-г. товаровиробників. Зазначено, що ЕА є також істотним моментом у розробці та розвитку стратегії бізнесу, запорукою успіху діяльності с.-г. підприємств внаслідок підвищення їх конкурентоспроможності в умовах зростання екологічної спрямованості ринку та споживачів. Структурно алгоритм ЕА в АПК повинен включати: аналіз існуючої ситуації та вибір пріоритетних напрямів, після чого розпочнеться процес реалізації ЕА; вибір та обґрунтування етапів; навчання персоналу і фахівців; оцінка результативності ЕА, включаючи зміну ставлення, поведінки й посилення економічної відповідальності за вплив на довкілля; інформування населення й активізація участі громадськості. Наведено порядок проведення ЕА с.-г. підприємств. Результати та рекомендації проведеного ЕА доводять до його об'єктів, які повинні оцінити поточний стан довкілля, розробити відповідні коригувальні заходи і здійснити запропоновані інструкції. Екологічний аудит с.-г. підприємств базується на комплексному аналізі господарської та природної підсистем, завдяки чому передбачається аналіз сумісності, по-перше, господарської та природної підсистем у межах об'єкта аудитування; по-друге, об'єкта та його середовища; по-третє, створення територіальної організації з середовищем і природно-ресурсними властивостями, достатніми для компенсації всіх деструктивних процесів.

УДК 631.95:550.378:546.36:631.1

2012.3.126. РАДІАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА С.-Г. СІРОВИНИ В РЕГІОНАХ, ЗАБРУДНЕНИХ УНАСЛІДОК ЧОРНОБІЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ / Дутов О.І., Замула Х.П. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 1. — С. 35–40. — Бібліогр.: 6 назв.

Радіоекологія, сировина с.-г., радіонуклідне забруднення с.-г. продукції, ¹³⁷Cs, стабілізація радіаційної ситуації.

Висвітлено радіаційно-екологічні аспекти виробництва с.-г. сировини в регіонах, забруднених радіонуклідами внаслідок аварії на ЧАЕС. Зазначено, що на сьогодні в Україні залишаються 5,35 млн га територій, зокрема 1,24 млн га с.-г. угідь, із щільністю радіоактивного забруднення ґрунту ¹³⁷Cs понад 37 кБк/м². Потребують реабілітації та повернення у виробництво 130,6 тис. га с.-г. земель. З'ясовано, що 75–95% загальної дози опромінення населення реалізується за рахунок споживання с.-г. продукції, яку виробляють на землях, забруднених радіонуклідами. Радіаційно-екологічні аспекти виробництва с.-г. сировини в забруднених радіонуклідами регіонах зводяться до впровадження додаткових заходів з гарантованого забезпечення її відповідності чинним гігієнічним нормативам вмісту ¹³⁷Cs у продуктах харчування та питній воді (ДР-2006). Найефективнішими з них виявилися с.-г. заходи (внесення мінеральних добрив у співвідношенні N:P:K = 1:1,5:2; вапнування кислих ґрунтів; залуження луків і пасовищ; використання комбікормів, цеоїтів та преміксів з радіопротекторними властивостями), оскільки природні реабілітаційні процеси стабілізації радіаційної ситуації себе вже вичерпали, тому й надалі спосіб ведення сільського господарства визначатиме ступінь радіаційної безпеки населення.

УДК 631.95:631.1:504.75(477)

2012.3.127. МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНО ОБґРУНТОВАНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНИХ АГРОЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ / Кочерга М.М. // Агроекологічний журнал. — 2012. — № 1. — С. 15–18. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроландшафт екологічно збалансований, екологічна рівновага, біокліматичний потенціал України.

Викладено перспективний, альтернативний, науково обґрунтований і демократичний підходи до формування агроландшафтів (АЛ) за взаємоузгодження економічної вигоди та екологічної рівноваги, які сприятимуть підвищенню ефективності використання біокліматичного потенціалу в Україні. Сформульовано основні принципи конструювання оптимальних АЛ (адекватність, сумісність, відповідність фітоценозу умовам місцезростання, пріоритет фітомеліорації та ін.). Використання і розміщення компонентів АЛ мають відбуватися на основі балансу між економічними, соціальними й екологічними потенціалами цього ландшафту за тісного взаємоузгодження економічної вигоди й екологічної рівноваги, що сприятиме формуванню природних комплексів, відновленню порушених природних екосистем до рівня, який гарантує екологічну безпеку довкілля; і в подальшому — економічному розвитку країни. Згідно з вимогою концепції сталого розвитку, базовою метою вдосконалення природокористування є досягнення балансу між соціальними, економічними й екологічними інтересами.

УДК 631.95:631.438:546.36:631.445.24:631.86

2012.3.128. ДИНАМІКА БІОЛОГІЧЕСКОЇ ПОДВИЖНОСТІ ¹³⁷Cs ПРИ ПРИМЕНЕННІ ОРГАНІЧЕСКИХ УДОБРЕНІЙ НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЇ ПЕСЧАНОЇ ПОЧВІ / Федоркова М.В., Белова Н.В., Санжарова Н.И. // Агрохимический вестник. — 2012. — № 1. — С. 18–21. — Библиогр.: 7 назв.

Радіоекологія, цезій, добрива органічні, дерново-підзолистий ґрунт, сидерат, гній, солома.

Вивчалася динаміка вмісту в ґрунті потенційно доступних для рослин форм ¹³⁷Cs і його накопичення культурами з дерново-підзолистого ґрунту за використання органічних добрив (ОД). Проаналізовано ефективність і тривалість дії соломи, сидерату, підстилкового гною ВРХ за роздільного і сумісного їх застосування на зниження біологічної рухливості ¹³⁷Cs. З'ясовано, що на 2-й рік після внесення ОД частка доступних форм радіонукліда скоротилася на 5,8% за умови заорювання сидерата окремо, а в поєднанні із соломою — на 5,1–5,3%. Застосування зеленого добрива в поєднанні з соломою має пролонговану дію — кратність зниження накопичення ¹³⁷Cs рослинами в перший рік ротації чотирьохпільної сівозміни становила 2,2 раза; в останній рік — 1,3 раза. Результати кореляційного аналізу виявили обернену залежність між вмістом органічної речовини й обмінної форми ¹³⁷Cs у ґрунті ($r^2 = -0,8$), пряму залежність між коефіцієнтом переходу ¹³⁷Cs в с.-г. рослини і його вмістом у ґрунті в обмінній формі. Післядія органічних добрив проявляється протягом 2–3 років.

УДК 631.95:631.459.2:631.432

2012.3.129. ЕРОЗІЙНО-ГІДРОЛОГІЧНІ ІНДИКАТОРИ У СТРУКТУРІ ВОДОЗБОРУ / Белопіський В.О., Носівська Т.А., Михайлов В.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 59–62. — Бібліогр.: 9 назв.

Екологія с.-г., ерозія ґрунтів водна, водний режим ґрунту, водозбір, ерозійно-гідрологічний індикатор.

Наведено результати дослідження просторової диференціації індикаторів ерозійно-гідрологічного процесу на балочному водозборі і його впливу на перерозподіл вологи ґрунту на всьому водозборі. З'ясовано, що просторова неоднорідність організації території балкового водозбору з використанням тільки агротехнічного блоку (агрофони польової сівозміни) не забезпечує оптимального вологонасиченого й екологічного рівня протиерозійного захисту ґрунтів. За умови вітрової активності взимку виявлено 3 індикатори зовнішніх параметрів протиерозійної стійкості ґрунтів і вологонакопичення: розміщення лісосмуг, стерньовий фон зі смуговим розміщенням агрофонів (озимина, рослинні рештки соняшнику) і частина схилу геоморфологічного профілю. Зазначено, що вологонакопичення і протиерозійну дію параметрів ґрунту приводоїльної частини схилу можна підвищити шляхом застосування способів зяблевого обробітку ґрунтів, а всього водозбору — завдяки внутрішньопольовій організації території з використанням лісосмуг через 300 м.

УДК 631.95:631.618(477.61)

2012.3.130. ЭДАФИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РЕКУЛЬТИВИРОВАННЫХ ТЕРРИКОНОВ / Зубова Л.Г., Харламова А.В. //

Агроекологічний журнал. — 2012. — № 1. — С. 41–47. — Бібліогр.: 10 назв.

Рекультивация териконів, екологічна небезпека териконів, радіоактивність териконів, мікроелементи у відвалах териконів, метали важкі.

Висвітлено результати комплексних досліджень макро- і мікрокомпонентного складу ґрунтів рекультивованого терикону (РТ) вугільної шахти в Луганській області. Вивчення едафічних умов типового для Донбасу РТ дало змогу зробити висновок, що в цілому ситуація щодо макро- і мікрокомпонентного складу є сприятливою. Отримані значення концентрацій хімічних елементів ґрунто-підґрунта терикона знаходяться в оптимальних межах, необхідних для нормального росту і розвитку рослин. Винятком є Zn, вміст якого вищий оптимального, що викликано неоднорідністю (мозаїчність) геохімічного середовища в межах РТ. Вміст Cu в ґрунто-підґрунті терикона коливався від 7 до 50 мг/кг залежно від глибини відбору проб та експозиції відвалу, що свідчить про дефіцит Cu. Його недостатня кількість може бути поповнена за рахунок внесення спеціальних добрив. Практичний інтерес представляє вивчення впливу фізичних і хімічних властивостей ґрунто-підґрунта на біоценози для прогнозування ефективності рекультиваційних заходів.

УДК 631.95:631.67:539.16(477.7)

2012.3.131. ПОВТОРНЕ РАДІОНУКЛІДНЕ ЗАБРУДНЕННЯ У СИСТЕМІ “ҐРУНТ — РОСЛИНА” ЗРОШУВАЛЬНОЮ ВОДОЮ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Гудков І.М., Майдебур О.П. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 300–307. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536733.

Агроекологія, радіонуклідне забруднення “ґрунт — рослина”, зрошення, зрошувальна вода, моніторинг міграції радіонуклідів.

Висвітлено результати досліджень (1996–2000 рр.) щодо впливу зрошення на забруднення радіонуклідами деяких типових для Півдня України с.-г. культур. Досліді передбачали вивчення динаміки накопичення радіонуклідів ^{90}Sr і ^{137}Cs у поливній воді, ґрунтах, у продукції рослинництва: пшениця і ячмінь озимі, кукурудза, горох, помідор, огірок і кормова суміш (суданська трава з люцерною). З’ясовано, що в цілому рівні радіонуклідного забруднення продуктивних органів рослин невисокі й відповідають діючим державним гігієнічним нормативам ДУ-2006 (для ^{137}Cs і ^{90}Sr відповідно 50 і 20). Проте, якщо забруднення ^{137}Cs у всіх випадках у багато разів нижче допустимих рівнів, то по ^{90}Sr у зерні такий запас усього двократний. Виявлена тенденція до збільшення міграції ^{90}Sr в навколишньому середовищі потребує систематичного моніторингу за його поведінкою в усіх ланках трофічних ланцюгів, особливо в умовах штучного зрошення на відносно радіаційно чистих с.-г. землях Півдня України. У зв’язку з відсутністю фінансування дослідження було зупинено, але пробні аналізи вмісту радіонуклідів у воді та ґрунтах, проведені за попередній період до 2008 р., свідчать про те, що ситуація в регіоні не змінилась, проте стабілізувалась на рівні 2000 року.

УДК 631.95:635.1/8:632.937/938.001.25

2012.3.132. ЕКОЛОГІЧЕСКИ БЕЗОПАСНАЯ ЗАЩИТА ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР ОТ ВРЕДИТЕЛЕЙ И БОЛЕЗНЕЙ / Токарь А., Корецкая Е., Сидорчук О. // Овощеводство. — 2012. — № 5. — С. 62–65.

Агроекологія, біометод, екологічно безпечний захист овочевих культур, триходермін, актофіт, лепідоцид, трихограма.

Висвітлено питання щодо біологічних методів екологічно безпечного захисту овочевих культур від шкідників і хвороб. На сьогодні в “Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні”, зареєстровано 42 біологічні препарати, з яких на овочеві культури припадає 12. Добре зарекомендував себе екологічно безпечний препарат триходермін, створений на основі грибів роду Триходерма. Антагоністичні властивості триходерми виявляються двояко: по-перше, гриб, розмножуючись, виробляє антибіотики, які знищують збудників хвороби, по-друге, використовує чужі грибибниці як поживне середовище, знищуючи гриби патогену. Триходермін застосовують проти фузаріозу, фітофторозу, борошнистої роси, чорної ніжки і корневих гнилей. У боротьбі з шкідниками овочевих культур рекомендовано такі препарати, як актофіт і лепідоцид. Актофіт — біологічний інсектоакарицид, здатний захистити овочеві культури від основних шкідників і абсолютно нешкідливий для людини. Лепідоцид — препарат кишкової дії на основі бактерії *Bacillus thuringiensis* var. *Kurstaki*, призначений для обмеження кількості листогризухих шкідників на овочевих культурах. Нарівні з біопрепаратами захистити овочеві культури можна за допомогою ентомофагів, таких як трихограма. Це єдиний ентомофаг, що стримує шкодочинність комплексу таких лускокрилих шкідників, як листогризуха совка, вогнівка, блянка капусти та міль. Застосування біометодів дає змогу отримувати біологічно безпечну високоякісну продукцію, зменшити пестицидне навантаження на довкілля.

УДК 631.95“313”:631.145(477)

2012.3.133. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ [Текст]: зб. наук. пр. / ННЦ “Ін-т аграр. економіки”; за заг. ред. Ю.О. Лупенка, О.В. Хомаківської. — К., 2012. — 182 с. Шифр 537019.

Екологізація АПК, харчова промисловість, продукти харчування, органічне виробництво, сертифікація органічної промисловості.

Аналізується сучасний стан та перспективи екологізації с.-г. та харчової галузей України. Висвітлено проблеми діяльності харчових компаній у сфері забезпечення належної якості та безпечності продуктів харчування з урахуванням потреби прозорого моніторингу всього харчового ланцюга від поля до столу. Загострено увагу на особливостях запровадження новітніх технологій органічного виробництва й проблеми сертифікації органічної продукції в Україні. Розглянуто актуальні питання залучення інвестицій у проекти екологізації аграрного виробництва. Визначено концептуальні напрями виходу України з еколого-соціально-економічної кризи та важелі економічного стимулювання екологізації с.-г. землекористування.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632:633.11

2012.3.134. ПІРЕНОФОРОЗ — ПРОГРЕСУЮЧА ХВОРОБА ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Лісовий М.П., Швець І.С. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 57. — С. 120–130. — Бібліогр.: 42 назви. Шифр 06 537218.

*Піренофороз, вірулентність, расовий склад, збудник — *Pirenophora tritici-repentis* Died., конідії, псевдометонії, популяція.*

Піренофороз — шкодочинна, швидкопрогресуюча в багатьох країнах світу хвороба, викликана збудником *Pirenophora tritici-repentis*. На основі аналізу літературних даних іноземних та вітчизняних авторів викладено біологічні особливості та цикл розвитку збудника піренофорозу. Патоген щорічно проходить сумчасту та конідіальну стадії розвитку, що сприяє появі більш вірулентних та агресивних форм. Ураження

грибом впливає на довжину колоса, кількість зерен у колосі, масу зерна з колоса і масу 1000 зерен, блокує процес перенесення азоту з листя до колоса. Восени на стеблах та листових піхвах формуються дрібні, чорні псевдогенії. Оптимально для росту гриба є температура +12 — +18°C. Вивчено розповсюдження та шкідливість піренофорозу, а також вірулентний та расовий склад патогену. Встановлено 8 рас збудника, що продукує Ptr. токсини A, B, C і D. Зазначено, що в системі захисту озимої пшениці від хвороб провідне місце займають стійкі сорти.

УДК 632.038:632.937:632.95

2012.3.135. ФИТОСАНИТАРНОЕ СОСТОЯНИЕ АГРОЦЕНОЗОВ УКРАИНЫ / Федоренко В.П., Чайка В.Н. // Защита и карантин растений. — 2012. — № 4. — С. 48–52.

Хвороби рослин України, перелік хвороб 2011 р., хвороби окремих культур.

У статті використано матеріали співробітників Ін-ту захисту рослин НААН, наукових закладів НААН, Головної державної інспекції захисту рослин України та державних обласних інспекцій захисту рослин. Представлено дані фітосанітарної ситуації в Україні у 2011 р. Зазначено, які шкідливі комахи, гризуни та хвороби будуть становити загрозу с.-г. культурам у 2012 р. і потребують посиленого нагляду. Серед них особливо шкідливими є: мишвидні гризуни, сарана, стебловий (кукурудзяний) метелик, дротяники, озима та інші підгризаючі совки, листогризучі совки, луговий метелик. Детально описано шкідники, найбільш розповсюджені у 2011 р., конкретно за кожною культурою. Зокрема, для зернових культур найбільш характерними були хлібні блощиці, пшеничний трипс, злакові мухи, хлібні жуки, білшка, попелиці, цикадки. Ранньою весною на сходах озимої пшениці часто спостерігали пошкодження сніжною пліснявою. Повсюдно виявлено кореневі гнилі, борошністу росу та септоріоз. Від 5 до 20% зернових уражено темно-бурою плямистістю та бурою іржею, 10–20% — пероноспорозом та твердою сажкою. Найбільш характерні шкідники описано для кукурудзи, рапсу, сої, соняшнику, цукрових буряків. Зазначено, що річний прогноз фітосанітарного стану агроценозів дає змогу обґрунтовано спланувати можливі обсяги застосування пестицидів.

УДК 632.34:632.6+7+8:633.15

2012.3.136. ВРАГИ КОРОЛЕВЫ. 25 МИЛЛИОНОВ ТОНН КУКУРУЗЫ МЫ МОЖЕМ ВЫРАСТИТЬ В ЭТОМ ГОДУ. НО У ЭТОЙ КУЛЬТУРЫ, КОРОЛЕВЫ ПОЛЕЙ, НЕМАЛО ВРАГОВ / Пинчук Н. // Зерно. — 2012. — № 5. — С. 107–111.

Шкідники кукурудзи, хвороби кукурудзи, біологія розвитку, шкодочинність, засоби захисту.

Описано біологію розвитку, шкодочинність, розповсюдженість в Україні та засоби захисту від 11 шкідників та 8 хвороб кукурудзи. Представлено фото кожного шкідника та пошкоджені ними рослини. Надано характеристики наступних шкідників: ковалек посівних (*Agriotes gurgistanus* Fald.) і степовий (*A. sputator* L.); медляк піщаний (*Opatrum sabulosum* L.) і кукурудзяний (*Pedinus femoralis* L.); шведська муха ячмінна (*Oscinella pusilla* Meig.) та вівська (*Oscinella srit* L.); білшка хлібна смугаста (*Phyllotreta vittula* Redt.); совка озима (*Agrotis segetum* Schiff); бавовняна совка (*Chloridea obsoleta* F.); стебловий кукурудзяний метелик (*Pyrausta nubilalis* Hb.); луговий метелик (*Margaritita sticticalis* L.). Описано хвороби: плісняву (гриби) родів *Penicillium*, *Fusarium*, *Cladosporium*, волотеподібну сажку (*Sorosporium reilianum* McAlp.), пузирчасту сажку (*Ustilago maydis* Cda) та хвороби качанів: фузаріоз (*Fusarium moniliforme* Scheld.), бактеріоз качанів (*Bacillus mesentericus vulgatus* Fl.), плісняву пеніцильозну (*Penicillium* sp.), сіру гниль (*Rhizopus maydis* Brud.), білизну качанів.

УДК 632.4:632.931:633.63

2012.3.137. ГНИЛИ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ТА ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ В УКРАЇНІ / Запольська Н.М., Шендрік К.М. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 72–75. — Бібліогр.: 4 назви.

Гнилі коренеплідів, фузаріозні хвороби, ризоктоніди, цукрові буряки.

Наведено опис гнилей, які зустрічаються на коренеплодах цукрових буряків та вказано на причини їх виникнення. Дослідження проведено протягом 2003–2009 рр. Показано склад

грибів, виділених із коренеплідів, з ознаками загнивання під час вегетації. Визначено видовий склад грибів роду *Fusarium* — збудників корневих гнилей цукрових буряків. При цьому найбільший відсоток припадає на *F. oxysporum* (43,2%) та *F. sambucinum* (36,8%). Встановлено, що друге місце після фузаріозних хвороб коренеплідів посідають ризоктоніози, збудником яких є гриб *Rhizoctonia aderholdii*, який має велике коло рослин-господарів. Показано, що на виникнення патологічного процесу істотно впливає щільність популяції збудників у ґрунті. Зазначено, що імунних до корневих гнилей сортів не виявлено. Збудниками найпоширеніших хвороб коренеплідів визначено гриби фузарії.

УДК 632.5:632.95

2012.3.138. НЕ ЧЕКАЛИ? А МИ ПРИЙШЛИ... АБО БОРОТЬБА З БЕРІЗКОЮ ПОЛЬОВОЮ І НЕ ТІЛЬКИ З НЕЮ / Потьомкін В. // Зерно. — 2012. — № 4. — С. 96–97.

Хімічні засоби боротьби, бур'яни на пшениці, берізка польова, препарат Старане Преміум.

Представлено хімічні засоби боротьби з бур'янами на пшениці озимій, зокрема з особливо шкодочинним — берізкою польовою, яка маючи потужну кореневу систему (загальна довжина до 500 м), може висушити ґрунт до критичного стану. Агротехнічні методи боротьби у такому разі недоцільні, бо необхідно 10–12 культиваций протягом 1 року. Використання хімічних методів є досить обмеженим через щільний восковий наліт на листках берізки. Пропонується препарат компанії "Сінгента" — Старане Преміум, ефективний не лише проти берізки польової, але й проти підмаренника чіпкого, зірочника середнього, пасльону чорного, гірчаків та інших бур'янів. Рекомендовано використання Старане Преміум на пшениці у нормі 0,5 л/га при досягненні довжини стебла берізки польової 20 см. Характерно, що даний препарат здатний контролювати бур'яни у будь-якій фазі розвитку, навіть у дуже пізній. Показано можливість застосування даного препарату проти бур'янів на інших культурах. На кукурудзі можливе використання у фазі 3–5 листків з нормою 0,3–0,5 л/га. На цибулі можливе внесення препарату (0,25 л/га) у суміші з Лотрелом Гранд (0,08 кг/га). Рекомендовано застосовувати Старане Преміум і для олійного маку у фазі 2–5 листків у нормі 0,3–0,4 л/га.

УДК 632.7:582.635.38:632.934

2012.3.139. ОСНОВНІ ШКІДНИКИ КОНОПЕЛЬ ПОСІВНИХ ТА КОНТРОЛЬ ЇХ ЧИСЕЛЬНОСТІ В ПОЛІССІ УКРАЇНИ / Кабанець В.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2011. — Вип. 11. — С. 19–21. — Бібліогр.: 9 назв.

Хімічні засоби захисту, конопля посівна, конопляна білшка, протруйник Круїзер 350FS.

Проведено дослідження з уточнення видового складу шкідників та визначення домінуючих найбільш шкідливих видів у посівах конопель посівних в умовах північно-східної частини України. Використано систему польових обліків: ґрунтові розкопки, пробні майданчики, пробні рослини та інше. Ґрунтові розкопки в умовах 2011 р. проведені за прогрівання ґрунту до 10°C на глибину 20 см, починаючи з 24 квітня. Встановлено, що домінуючими шкідниками конопель посівних у 2011 р. були конопляні білшки (КБ), які зустрічались у кожній пробі протягом усього вегетаційного періоду. Значний популяції КБ сприяли погодно-кліматичні умови в період вегетації рослин та зимівлі комах. Відмічено високу ефективність інсектицидного протруйника Круїзер 350FS у н.в. 2 л/т для захисту рослин конопель посівних від шкідників, що забезпечує формування сталих і високих врожаїв якісного волокна і насіння конопель.

УДК 632.7:632.3:632.937

2012.3.140. СОСУЩЕ, ГРЫЗУЩИЕ И ИНФЕКЦИОННЫЕ ВРАГИ ПШЕНИЦЫ / Кук Р. Джеймс, Фессет Р. Дж. // Зерно. — 2012. — № 4. — С. 108–115.

Хвороби рослин, шкодочинні комахи, вірусні хвороби, розповсюдженість в Америці.

Представлено перелік основних шкодочинних комах та вірусних хвороб, розповсюджених у даний час на пшениці в Америці. Описано біологію розвитку, шкодочинність, розповсюдженість та засоби боротьби з ними. Зокрема, це такі різновиди: нематоди, які пошкоджують кореневу систему

пшениці; звичайна злакова попелиця; ячмінна та інші види попелиць, які вприскують у рослину фітотоксини, що викликають відмирання тканин; пшеничний клоп-черепашка; кліщі; різні види совки. Найбільш небезпечними вважаються токсикогенні комахи, а саме: злакова та ячмінна попелиці. Вірусні хвороби, небезпечні для пшениці, вважаються системними, тобто можуть пересуватись із клітини в клітину по всій рослині. Серед таких хвороб, розповсюджених во всьому світу, названо чотири: вірус жовтої карликовості ячменю та вірус смугастої мозаїки пшениці — передаються через ґрунт; вірус мозаїки пшениці та вірус жовтої мозаїки пшениці — передаються грибами у ґрунті. Жоден з них не передається через насіння. Найбільш надійним та ефективним засобом боротьби з вірусними хворобами вважається створення стійких сортів пшениць. Стійкість до хвороб є спадковою ознакою, яка передається традиційними методами селекції.

УДК 632.7:632.934:633.15

2012.3.141. ЗАХИСТ КУКУРУДЗИ ІНСЕКТИЦИДОМ КОРАГЕН / Довгеля В. // *Зерно*. — 2012. — № 3. — С. 26–28.

Інсектицид Кораген, норми витрат, кукурудза, кукурудзяний стебловий метелик.

Проведено вивчення ефективності використання Корагену та інших інсектицидів в умовах України для захисту кукурудзи від комах. Кораген від компанії "Дюкон" вже зареєстровано на яблуні, томатах і картоплі. На кукурудзі Кораген застосовано проти небезпечного шкідника — кукурудзяного стеблового метелика. Препарат випробували в 2010 р. в умовах Київської області в нормах 100, 150, 175 мл/га. Обприскування посівів кукурудзи проведено у фазі викидання волоті, бо саме ця фаза співпадає з масовим льотом метелика. Серед різних застосовуваних інсектицидів найбільшу ефективність (97–98%) показав препарат Кораген за норм 150–175 мл/га. У 2012 р. Кораген зареєстровано та рекомендовано для застосування проти кукурудзяного метелика та комплексу листогризучих совок. Встановлено, що завдяки унікальному механізму дії, інсектицид Кораген порівняно з іншими препаратами проявляє високу ефективність і забезпечує тривалий різнорівневий захист на різних стадіях розвитку шкідника.

УДК 632.752.2:632.937.12

2012.3.142. ЕНТОМОФАГИ ЗЕЛЕНОЇ ЯБЛУНЕВОЇ ПОПЕЛИЦІ / Федоренко В.П., Броун І.В. // *Карантин і захист рослин*. — 2012. — № 2. — С. 20–22. — Бібліогр.: 15 назв.

Ентомофаг, зелена яблунева попелиця, чисельність шкідників, корисні комахи, захист.

Досліджено видовий склад ентомофагів зеленої яблуневої попелиці (*Aphis pomi* Deg.), ступінь їх поширення в садово-паркових насадженнях на території державного дендрологічного парку "Олександрія" НААН та запропоновано засоби боротьби зі шкідником. Зафіксовано та визначено 20 найпоширеніших видів ентомофагів попелиці, більшість яких належить до родин *Coccinellidae* та *Syrphidae*. Встановлено, що масовими (5 видів) були: *Adalia bipunctata* L., *Anthrenus nemorum* L., *Coccinella septempunctata* L., *Chrysopa carnea* Steph. та *Syrphus ribesii* L., а звичайними — 4 інші види, які зустрічались дуже рідко. Протягом усього періоду досліджень відмічено більший відсоток наявності ентомофагів на межах розсадника, розташованих ближче до парку. Показано, що саме паркові насадження є місцем зимівлі та скупчення багатьох корисних комах, наявність яких у великих кількостях дає змогу зменшити кратність обробок. Установлено, що у період масового розмноження шкідника ентомофаги значного впливу на нього не мали. Головним фактором просторового розміщення корисних комах по території розсадника є видовий склад та розташування флори.

УДК 632.9:633.14.324

2012.3.143. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАЩИТЫ ОЗИМОЙ РЖИ / Сорочинский Л.В. // *Защита и карантин растений*. — 2012. — № 4. — С. 23–27. — Бібліогр.: 9 назв.

Система захисту рослин, жито озиме, Білорусь, врожайність, економічний ефект.

Визначено об'єм захисних заходів для одержання максимального економічного ефекту без підризу потенціалу, закладеного у заплановану технологію вирощування жита озимого на території Білорусі. Визначено та математично

оцінено взаємозв'язки між урожаєм та факторами, що визначають його рівень. Показано головні елементи технології вирощування жита. Це — сорт, добрива та захист рослин. Основні фактори, що визначають продуктивність рослин жита озимого представлено у вигляді схем, які показують ефективність систем захисту жита від шкідників, хвороб і бур'янів за різних рівнів урожайності, а також витрати на вирощування 1 га озимого жита в дол. США/га. Представлено структуру витрат на вирощування 1 га жита за різних рівнів урожайності та основні показники для розрахунку оптимальних варіантів захисту жита від шкідників. Встановлено, що ефективна родючість ґрунтів і застосування мінеральних добрив забезпечують урожайність жита озимого на рівні ~38,2 ц/га, за використання інтегрованої системи захисту культури цей показник підвищується на 7–8 ц/га.

УДК 632.937:632.95

2012.3.144. ЭФФЕКТИВНОСТЬ БИОПЕСТИЦИДОВ И РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА РАСТЕНИЙ В ЗАЩИТЕ ПШЕНИЦЫ ОТ БОЛЕЗНЕЙ / Санин С.С., Назарова Л.Н. [и др.] // *Защита и карантин растений*. — 2012. — № 3. — С. 16–18. — Бібліогр.: 10 назв.

Біологічний захист рослин, біопестициди, індуктори стійкості, фази розвитку рослин, чистий прибуток.

Зазначено, що біологічний захист рослин стає актуальним у різних країнах світу. Найбільш широко для захисту зернових культур від хвороб застосовують препарати на основі деяких грибів та продуктів життєдіяльності бактерій. Поряд із пестицидами це можуть бути амінокислоти та їх аналоги, олігоцукри, карбонові кислоти, кремнійорганічні сполуки тощо. Проведено оцінку біологічної, господарської та економічної ефективності біопестицидів та регуляторів росту рослин для захисту пшениці від хвороб у різних агроекологічних умовах порівняно з фунгіцидами хімічної природи. Встановлено, що біопестициди та регулятори росту можуть бути застосовані за передпосівного протравлення насіння для стримування насіннєвих та ґрунтових інфекцій, а також обприскування рослин у період вегетації як захист від листостеблових хвороб та захворювань колосу. Ці препарати за біологічною та господарською ефективністю поступаються сучасним хімічним фунгіцидам, але за рахунок нижчої вартості мало відрізняються за економічною ефективністю. Біопестициди та регулятори росту рослин рекомендовано застосовувати на полях з відносно низькою продуктивністю зернових культур та в умовах без епіфітотійного розвитку хвороб.

УДК 632.937:635.[25+342+63+64]

2012.3.145. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ткаленко Г.М., Борзих О.І., Сергієнко В.Г. // *Карантин і захист рослин*. — 2012. — № 3. — С. 9–14. — Бібліогр.: 10 назв.

Шкідники, хвороби, біопрепарати, капуста білоголова, огірки, томати, цибуля.

Представлено розробки технологій захисту овочевих культур для приватних господарств з переважним застосуванням екологічно безпечних засобів захисту, зокрема біологічних препаратів. Дослідження проводили в 2005–2010 рр. у Васильківському, Сквирському, Фастівському районах Київської обл. На основі фітосанітарного моніторингу овочевих агроценозів визначено видовий склад шкідників і хвороб, їх співвідношення та поширення. Встановлено, що серед проаналізованих сортів і гібридів незначна кількість характеризувалась відносною стійкістю щодо домінуючих фітопатогенів, що свідчить про необхідність здійснення інших захисних заходів. Високу ефективність у зниженні розвитку хвороб (38,0–55,0%) на різних сортах томатів забезпечували препарати на основі азотфіксуючих бактерій та неспорових бактерій роду *Pseudomonas*. Зазначені препарати рекомендовано використовувати в сумішах з фунгіцидами зі зменшеною нормою витрат. Комплексне застосування біопрепаратів у технології вирощування капусти білоголової забезпечує зниження розвитку хвороб і підвищення врожайності.

УДК 632:631.8:633.34

2012.3.146. БІОЛОГІЗАЦІЯ ЖИВЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ СОЇ ВІД ХВОРОБ / Дерев'янський В.П. // *Карантин і захист рослин*. — 2012. — № 3. — С. 6–8. — Бібліогр.: 3 назви.

Захист від хвороб, бактеріальна обробка, вапнування, мікробіологічні препарати, соя, продуктивність, якість.

Визначено композиції захисту та живлення, що дають можливість прискорити ріст і розвиток рослин сої, зменшити поширення хвороб, підвищити продуктивність та покращити якість продукції. В дослідженні застосовано мікробні препарати бульбочкових бактерій Ризогумін торф'яний і Ризогумін рідкий, біопрепарат Хетомік, вапнякові добрива, а також Еколист стандарт з додаванням Са, S. Встановлено, що домінуючими хворобами в посівах сої були кореневі гнилі та церкоспороз. Посіви сої, де проводили інюляцію та обробляли препаратом Хетомік на фоні внесення вапнякових добрив, були найбільш толерантними до патогенів. Показано, що високий рівень урожайності насіння сої одержано за обробки препаратом Ризогумін + Хетомік, а також обприскування посівів препаратом Хетомік з наступним позакореневим підживленням Еколистом стандарт на фоні вапнякових добрив. Визначено, що при застосуванні вапнування під впливом мікробіологічних препаратів Ризогумін і Хетомік спостерігалися зміни чисельності мікроорганізмів. За дії цих препаратів залишилась підвищеною потенційна активність азотфіксації ґрунту. Виникає можливість позитивного впливу на зв'язування молекулярного азоту.

УДК 632.08:632.937.1+3

2012.3.147. РАСТЕНИЯ ПРОТИВ ВРЕДИТЕЛЕЙ / Самойленко И. // Зерно. — 2012. — № 5. — С. 86–92.

Біологічні методи захисту, шкідники рослин, рослини-відлякувачі шкідників, змішані насадження.

Наведено результати вивчення нехімічних методів боротьби зі шкідниками, що потребують глибокого знання біології рослин. Як біологічні засоби боротьби використовують рослини екстракти, інсектициди рослинного походження, що швидко розкладаються, вибірково діючи на певного шкідника. Визначено, що зменшення пошкодження культур шкідниками та хворобами — це перевага правильного вибору сусідства для вирощуваних культур. Якщо на експериментальній ділянці створено правильне агроугруповання, воно починає жити своїм власним життям і в дію вступають закони саморегуляції. Наприклад, комаха "сонечко" може бути термінатором для попелиці — це літаючий хижак, який обирає для відкладання яєць рослини пижма та деревію. Описано які саме рослини корисні хижі комахи використовують для розмноження і де їх краще висаджувати. Визначено види рослин, які характеризуються відлякуючою дією для низки шкідливих комах і тварин. Підтверджено, що змішані насадження різних видів овочевих культур стримують розповсюдження шкідників. Наведено схеми змішаних насаджень овочевих культур для боротьби зі шкідниками. Так, біла конюшина підвищує врожай брюссельської капусти; грецький горіх добре відлякує різних мух; чорнобривці притягують мух, які вбивають попелицю та інших шкідників. Рицина звичайна та пижмо відлякують комарів і мух, мурахи не люблять м'яту.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:546.26.043

2012.3.148. НАНОБІОТЕХНОЛОГІЯ: ШЛЯХ У НОВИЙ МІКРОСВІТ, СТВОРЕНИЙ СИНТЕЗОМ ХІМІЇ ТА БІОЛОГІЇ / Демченко О.П., Назаренко В.І. // Біотехнологія. — 2012. — Т. 5, № 2. — С. 9–30.

Нанобіотехнологія, наночастинки, самоскладання, наноконструкції, наноматеріали, наноензимологія, застосування.

Представлено огляд становлення та розвитку нової наукової дисципліни на стику фізики, хімії та біології. Показано, що частинка розміром 1–100 нм та композити з молекул і таких частинок неорганічної, органічної та біологічної природи мають унікальні властивості, не притаманні іншим матеріалам. Застосування їх зумовлює революційні зміни в існуючих технологіях і створення нових. Це — напівпровідникові квантові точки, наночастинки благородних металів, синтетичні полімери і дендримери, силікатні наночастинки, наноконструкції, кон'юговані полімери, фулерени і вуглецеві нанотрубки та інші. Описано будову та властивості таких наноконструкцій, а також їх різноманітне біотехнологічне застосування. Обговорюються нові можливості для досліджень та впровадження в промислову та медичну практику нанотехнологій, пов'язаних зі включенням ензимів у наноструктури. Новітні технології охоплюють охорону здоров'я людини і тварини, що сприяє формуванню нанофармакології і наномедицини. На завершення подано нове визначення нанотехнології, запропоноване авторами.

УДК 60:57.085.2:504.73

2012.3.149. СОМАТИЧЕСКИЙ ЭМБРИОГЕНЕЗ И ОРГАНОГЕНЕЗ КАК ОСНОВА БИОТЕХНОЛОГИИ ПОЛУЧЕНИЯ И СОХРАНЕНИЯ МНОГОЛЕТНИХ САДОВЫХ КУЛЬТУР / Митрофанова И.В. — К.: Аграр. наука, 2011. — 342 с. — Библиогр.: 552 назв. Шифр 536716.

Біотехнологія, органогенез, ембріогенез *in vitro*, експлантати садових та декоративних культур, генобанк.

Викладено результати багаторічних досліджень процесу морфогенезу та особливостей регенерації рослин *in vitro* у деяких багаторічних садових та декоративних культур. Установлено загальні закономірності індукції та реалізації процесів соматичного ембріогенезу *in vitro*, зокрема: особливості складу поживних середовищ, інтенсивності освітлення і

температури, онтогенезу соматичних зародків, впливу віку донора та інше. Показано закономірності органогенезу в культурі органів і тканин садових рослин. Створено та удосконалено системи розмноження і збереження *in vitro* декоративних, субтропічних, кісточкових плодових та ефіроолійних культур. На завершення представлено основи створення генбанку рослинної плазми деяких видів рослин, а саме: морфогенетичний потенціал та оптимізацію умов тривалого депонування експлантів троянд, клематисів, орхідей, юки, ківі, фейхоа, абрикоса, аличі, сливи та інших для створення колекцій *in vitro*.

УДК 60:57.085.2:575.113:636.2

2012.3.150. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА БУГАЇВ РІЗНИХ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА ЛОКУСАМИ КІЛЬКІСНИХ ОЗНАК (QTL) / Копилова К.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 47–49. — Бібліогр.: 7 назв.

Молекулярно-генетичний аналіз, ПЛР-ПДРФ, локуси кількісних ознак, ВРХ.

Проведено індивідуальний молекулярно-генетичний аналіз генотипів плідників у 25 порід великої рогатої худоби за локусами кількісних ознак, зокрема: k-Sn, β-LH, GH, TG, CAPN1 530, MSTN. Зразки біоматеріалу взято від 145 плідників ВРХ з Національного банку генетичних ресурсів тварин ІРГТ НААН. Поліморфізм локусів визначено за ПЛР-ПДРФ методом. Електрофоретичне розділення ДНК-фрагментів проведено у 2% агарозному гелі. Зазначено, що накопичення в банку ДНК сперми плідників, зокрема плідників аборигенних порід, створює передумови для подальших наукових досліджень на популяційному рівні процесів, пов'язаних з формуванням мікропопуляцій ВРХ. Установлено, що під час формування банку ДНК важливо ідентифікувати генотипи тварин ВРХ за генами: k-Sn, p-LG, GH, TG, CAPN1 530, MSTN. Отриману індивідуальну інформацію рекомендовано використовувати для поліпшення якісних показників продуктивності тварин та збереження біоматеріалу з різною генетичною комбінаторикою.

УДК 60:57.085.2:576.31/5:591.04:636.2

2012.3.151. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕЗЕНХИМНЫХ СТОЛОВОЙ КЛЕТКИ, ВЫДЕЛЕННЫХ ИЗ КОСТНОГО МОЗГА И ЖИРОВОЙ ТКАНИ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА / Волкова И.М., Викторова Е.В., Савченкова И.П., Гумокин М.И. //

Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 2. — С. 32–37. — Библиогр.: 26 назв.

Клітинні технології, мультипотентні мезенхімні стоволові клітини, кістковий мозок, жирова тканина, корови, культивування.

Проведено виділення із кісткового мозку та жирової тканини великої рогатої худоби клітин, за фенотипом подібних до мультипотентних мезенхімних стоволових клітин (ММСК). Здійснено порівняльний аналіз властивостей та ознак одержаних популяцій клітин. Морфологічні характеристики ММСК вивчали за допомогою інвертованого фазово-контрастного мікроскопа Carl Zeiss AG. Основними показниками були розмір і форма клітин, ядерно-цитоплазматичні взаємовідношення, гомогенність цитоплазми та наявність ядерець у ядрі. Встановлено, що ММСК ВРХ, виділені як із кісткового мозку, так і з жирової тканини, здатні формувати клітини кісткової та жирової тканин за культивування в індукційних середовищах *in vitro*. Ілюстровано ММСК ВРХ, виділені з досліджених тканин на різних етапах культивування: 2-га, 10-та і 14-та доба. Представлено клоноутворювальні потенції ММСК ВРХ: на 7-му та 9-ту добу культивування. Встановлено, що кісткова та жирова тканини с.-г. тварин являють собою важливе джерело ММСК, які можуть бути використані у с.-г. та харчовій біотехнології, ветеринарії, вірусології.

УДК 60:57.085.2:581.17:633.111.16:633.112.9

2012.3.152. КЛЕТЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАСТЕНИЕВОДСТВЕ, ГЕНЕТИКЕ И СЕЛЕКЦИИ ВОЗДЕЛЫВАЕМЫХ РАСТЕНИЙ: ЗАДАЧИ, ВОЗМОЖНОСТИ, РАЗРАБОТКИ СИСТЕМ *IN VITRO*: монографія / Игнатова С.А. — Одесса, 2011. — 223 с. — Библиогр.: 706 назв. Шифр 536465.

Клітинні технології, культура клітин in vitro, пшениця, ячмінь, тритикале, методичні рекомендації.

Викладено результати науково-дослідної роботи з удосконалення біотехнологічних систем *in vitro*, спрямованої на утримання вихідного матеріалу та прискорення селекції пшениці, ячменю, тритикале. Наведено історичний огляд розвитку біотехнології рослин на основі систем *in vitro*, проблеми рослинництва та застосування методів культури *in vitro* для їх вирішення. Розглянуто низку питань, пов'язаних з реалізацією клітинами експлантів тотипотентності в культурі тканин, представлено метод ембріокультури. Вивчено клітинні популяції як джерело генетичної мінливості, розроблено методичні основи створення вихідного матеріалу для селекції. Вивчено комплекс факторів різної природи, які впливають на процеси диференціації та проліферації, шляхи морфогенезу та регенерації рослин. Результати досліджень пропонуються для використання в селекції при створенні нових типів культивованих видів рослин.

УДК 60:57.085.2:582.681.86

2012.3.153. РОЗРОБКА ПРОТОКОЛУ КЛОНАЛЬНОГО МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ *IN VITRO* BEGONIA RIGER ELATIOR ДЛЯ МАСОВОГО ВИРОБНИЦТВА САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ / Іванова Н. // Вісник Львівського університету: зб. наук. пр. — Л., 2011. — Вип. 57. — С. 24–29. — (Сер. Біологічна). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 536588.

Біотехнологія, клональне розмноження, бегонія, культура in vitro, регулятори росту.

Вивчено вплив певних регуляторів росту на індукцію морфогенетичних процесів у культурі *in vitro* рослин *B. riger elatior* чотирьох сортів та розроблено методику клонального мікророзмноження дослідженої культури для подальшого тиражування цінних генотипів. Показано можливість одержання регенерантів чотирьох сортів бегонії. Визначено оптимальні концентрації регуляторів росту в поживному середовищі. Розроблено методику клонального мікророзмноження рослин бегонії, яка складається з таких етапів: стерилізація рослинного матеріалу; введення первинного експланту в умови *in vitro*; непрямий органогенез в умовах *in vitro*; укорінення мікропагонів в умовах *in vitro*; адаптація рослин у певних умовах. Встановлено оптимальні концентрації регуляторів росту в модифікованих поживних середовищах на різних етапах регенерації рослин бегонії через непрямий органогенез. Розроблену методику рекомендовано використовувати для масового тиражування вивчених сортів бегонії.

УДК 60:57.085:575.827:634.86

2012.3.154. МЕТОДИ ОЦІНКИ НОВИХ ГЕНОТИПІВ СОРТІВ ТА КЛОНІВ ВИНОГРАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ БІО- ТА ДНК-ТЕХНОЛОГІЙ / Ковальова І.А., Герус Л.В. [та ін.] // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 72–87. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 536517.

ДНК-технології, технології in vitro, генотипи винограду, ідентифікація, селекція, адаптивні показники.

Наведено результати розробки і оптимізації новітніх методів селекції та дослідження генотипів винограду нового покоління за використанням культури тканин *in vitro* та ДНК-аналізу. Протягом 2007–2009 рр. у культурі *in vitro* проводилося культивування недозрілих зародків восьми комбінацій схрещування. Для оцінки філогенетичних взаємозв'язків стародавніх сортів, а також запобігання безконтрольному розмноженню нових сортів шляхом ідентифікації генотипів рослин було застосовано ДНК-аналіз. У результаті проведених досліджень розроблено поживні середовища та доведено можливість отримання за їх допомогою повноцінних рослин винограду із недозрілого насіння, що сприятиме отриманню ранньостиглих великоплідних генотипів винограду. Розроблено склад живильних середовищ та показано придатність методу культивування *in vitro* для прискореної оцінки генотипів винограду на посухостійкість та стійкість до різних типів засолення. Ефективно використано методи генетичного та молекулярно-генетичного аналізу на різних етапах селекційного процесу для дослідження поліморфізму гібридів, сортів і клонів винограду.

УДК 60:573.6.086.83:619

2012.3.155. З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЇ У НАЦІОНАЛЬНОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРІ “ІНСТИТУТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ І КЛІНІЧНОЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ” / Корольов А.Г., Вовк Д.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 426–429. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 535959.

Біотехнологія, ННЦ ІЕКВМ, історія розвитку, напрями досліджень, наукові досягнення, науковці.

У статті представлено історію розвитку біотехнологічних досліджень від їх початку в Ін-ті наукової і практичної ветеринарії у 1923 р. та висвітлено напрями роботи співробітників наукового закладу. Зокрема, створення біопрепаратів та розробка методів діагностики сапу, туберкульозу та плевропневмонії великої рогатої худоби. Досконально вивчено біологію збудника сибірки та заходи боротьби з цією хворобою. Розроблено методи алергічної та серологічної діагностики бруцельозу, схему оздоровлення стад тварин та ефективну вакцину проти цього захворювання. З 1952 р. науковцями визначено засоби діагностики та профілактики вірусу ящуру, вивчено його ультраструктуру організації, реакцію нейтралізації, особливості епізоотії. В останні роки в Інституті під керівництвом акад. НААН Б.Т. Стегнія створено вакцину проти патогенного грипу птиці та ньюкаслської хвороби, тест-систему для виявлення антитіл до вірусу грипу H5N1, тест-систему для діагностики хвороби Марека методом ПЛР та інше. У 2009 р. за наукову розробку “Система епізоотичного моніторингу, імунпрофілактики та діагностики високопатогенного грипу птиці в Україні” колектив авторів Ін-ту був удостоєний Державної премії. У 1996 р. Лабораторія вивчення тканинних культур була названа Лабораторією біотехнології (ЛБ). Досягненням лабораторії є одержання моноклональних антитіл до вірусу лейкозу ВРХ. У новому тисячолітті пріоритетним напрямом досліджень ЛБ залишається розробка біологічних препаратів діагностики та профілактики інфекційних хвороб тварин на основі клітинних культур. На сьогодні зібрано унікальну колекцію ліній і клітин видів тварин, яку постановою Кабінету Міністрів України визнано об'єктом, що становить національне надбання.

УДК 60:575.2:575.113:636.2.034

2012.3.156. ПОЛИМОРФИЗМ ГЕНОВ ГОРМОНА РОСТА И ПРОЛАКТИНА В СВЯЗИ С ПРИЗНАКАМИ КАЧЕСТВА МОЛОКА У КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА ЯРОСЛАВСКОЙ ПОРОДЫ / Лазебная И.В., Лазебный О.Е., Максименко В.Ф., Сулимова Г.Е. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 2. — С. 39–44. — Библиогр.: 19 назв.

Біотехнологічні методи, поліморфізм, гени гормону росту та профілактину, корови ярославської породи, білково-жиромолочність.

Проведено оцінку індивідуальної та сумісної дії генів bGH(Alu I) та bPRL (Rsa I) на удій, білково- та жиромолочність (%) у корів ярославської породи. Методом ПЛР-ПДРФ досліджено поліморфізм bPRL та bGH у 113 чистокровних корів ярославської породи. Фрагменти досліджених генів ампліфікували за стандартними методиками із застосуванням набору GenePak PCRCore. Встановлено комплексні генотипи цих генів, пов'язані з більш високим та низьким відсотковими вмістами молочного жиру та білка. Показано, що оцінка сумісної дії генів та її обрахунок дають можливість здійснювати більш тонкий аналіз продуктивного потенціалу тварин. Передбачається, що одержані закономірності можуть бути використані для виявлення тварин, перспективних стосовно білково- та жирномолочності, у ранньому тестуванні кандидатів у племінне або товарне стадо.

УДК 60:575.22:577.218:633.15

2012.3.157. РОЗВИТОК МАРКЕРНИХ СИСТЕМ ВСТАНОВЛЕННЯ ТИПОВІСТІ ЛІНІЙ ТА ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ / Соколов В.М., Сиволап Ю.М., Кожухова Н.Е. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 11. — С. 176–184. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 536694.

Молекулярні маркери, кукурудза, інбредні лінії, гібриди, ПЛР-аналіз, типовість.

Здійснено оцінку придатності ДНК-маркерів для встановлення типовості насіння кукурудзи та розроблено молекулярно-генетичний спосіб визначення типовості насіння кукурудзи. Згідно з Програмою "Зерно України — 2015" заплановано розроблення та запровадження в насінницький процес нових біотехнологічних та молекулярно-генетичних методів насінневого контролю, зокрема з визначення сортової чистоти, ідентифікації сорту, ступеня гібридності, рівня стерильності та інше. Наведено дані скринінгу 100 мікросателітних локусів кукурудзи з 92 ліній та гібридів. Відібрано 3 найбільш поліморфні локуси, за якими проведено тестування типовості насіння кукурудзи: phi 064, phi 079, phi 015. Розроблено спосіб встановлення типовості насіння кукурудзи за молекулярними маркерами. Спосіб включає такі етапи: виділення ДНК, створення 5 сумішей, що містять ДНК 10 зернівок, ПЛР-аналіз мікросателітних локусів, електрофорез фрагментів ДНК в ПААГ, порівняння профілів ДНК з еталонним зразком. Здійснено оцінку типовості чотирьох інбредних ліній — Одеська 24, Од.1–1–4 № 46, Од24 8–5 № 47, Од24 2 № 48, Од24 зм № 49. Порівняльний аналіз електрофоретичних профілів ДНК показав, що лінія Одеська 24 є гетерогенною в межах кожного зразка та між зразками.

УДК 60:575.22:631.52:635.64

2012.3.158. ГЕНОТИПИЧЕСКАЯ ВАРИАБЕЛЬНОСТЬ В ПОТОМСТВЕ ТРАНСГЕННОГО МЕЖВИДОВОГО ГИБРИДА ТОМАТА. СООБЩЕНИЕ II. ИДЕНТИФИКАЦИЯ САЙТА ИНТЕГРАЦИИ ЧУЖЕРОДНОЙ ДНК / Чесноков Ю.В., Бочар-

никова Н.И. [и др.] // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2012. — № 1. — С. 14–19. — Библиогр.: 18 назв.

ДНК-технології, міжвидовий гібрид томата, чужорідна екзогенна ДНК, сайт інтеграції.

Установлено факт генетичної трансформації томата із застосуванням молекулярно-генетичних методів аналізу геному селекційно цінних генотипів та їх батьківських форм, а також виявлено точний сайт інтеграції чужорідної екзогенної ДНК в геномі відібраних міжвидових гібридів. Проведено ПЛР-аналіз 19 форм трансгенних генотипів різних поколінь та двох батьківських форм міжвидового гібрида томата *Lycopersicon esculentum* Mill. (сорт Факел) × *Solanum pennellii* Cor. Виявлено відмінності за довжиною одержаних ПЛР-фрагментів. Відомо, що чужорідна ДНК, привнесена в рослинні клітини, інтегрується в ядерний геном рослини і спадкується за законом Менделя. Завдяки проведеному порівняльному аналізу первинних послідовностей ПЛР-ампліконів встановлено точне місце розміщення сайту інтеграції чужорідної екзогенної ДНК у геномі трансгенних рослин. Ця інтеграція відбулася, мабуть, за рахунок гомологічної рекомбінації за триплетом AGG із 5'-кінця інтегрованого в геном фрагмента за рахунок негомологічної рекомбінації за невстановленим нуклеотидним сайтом з 3'-кінця.

УДК 60:575:631.52:633.63

2012.3.159. НОВЫЕ СЕЛЕКЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ СОЗДАНИИ ГИБРИДОВ САХАРНОЙ СВЕКЛЫ (BETA VULGARIS L.) / Богомолов М.А., Федулова Т.П. // Збірник наукових праць / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукр. буряків. — К., 2012. — Вип. 13. — С. 291–298. — Библиогр.: 9 назв. Шифр 536534.

Біотехнології, ДНК-аналіз, мутагенез, міжвидова гібридизація, ізоферменти, цукрові буряки.

Запропоновано нову біотехнологічну методику створення вихідного матеріалу для гетерозисної селекції цукрових буряків на основі сучасних уявлень та комплексу експериментальних розробок, у т.ч. методів, запропонованих авторами. В дослідження залучені пилкостерильні однонасіні рослини буряків різного походження. Батьківським компонентом були дикі види з елементами апоміксису. Пилок запилювача опромінювали гамма-промінням у дозах 1–3500 Г. Ідентифікацію гібридних генотипів здійснювали ізоферментним та RAPD-аналізами. Застосовано 5 праймерів при ампліфікації з геномною ДНК цукрових буряків, виявили 5–18 ампліконів у зразку з М.М. 250–300 п.н. Подібність або відмінність селекційних зразків оцінювали як присутність-відсутність RAPD-локусів. Визначено RAPD-маркери, специфічні для деяких селекційних матеріалів. Показано ефективне використання гамма-опроміненого пилку диких видів буряків з елементами апоміксису для одержання гомозиготних ліній і створення за їх участю високопродуктивних гібридів цукрових буряків. Установлено, що застосування нових технологій із застосуванням апоміктичних ліній при створенні гібридів цукрових буряків може викликати істотні зміни їх селекції.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:631.527:631.445.52(94)

2012.3.160. АВСТРАЛИЯ: УЧЁНЫЕ ВЫВЕЛИ НОВЫЙ СОРТ ПШЕНИЦЫ, СПОСОБНЫЙ РАСТИ НА ЗАСОЛЕННОЙ ПОЧВЕ / Косолапов В.М. // Кормопроизводство. — 2012. — № 4. — С. 37.

Пшениця тверда, геном, генна інженерія, солестійкість рослин, врожайність.

Повідомляється, що група генетиків під керівництвом Метью Гіліхема (Matthew Giliham) з університету м. Аделаїда (Австралія) методом генної інженерії вставили в геном твердої тургидної пшениці (*Tr. turgidum durum*) декілька копій супергена Naх 2, який додавав стійкості до селей її предків — дикої пшениці однозернянки (*Tr. monosocum*). Уведений ген відповідає за виробництво особливих білків, розташован-

них на мембрані клітин ксилеми — водопроводів у стеблах пшениці. Ці білки захоплюють зайві іони натрію і не дозволяють їм піднятися до тканин листка. Найголовніше те, що додавання супергена *Naх 2* не призвело до зниження врожайності нового сорту пшениці. У сприятливих умовах врожайність нового і звичайного сортів однакові. За високої солонуватості ґрунту новий сорт перевищує звичайну пшеницю на 25% (Richard James, Австралія). За словами Rana Munus (Австралія), новий сорт пшениці може бути використано повсюдно фермерами Австралії, він не належить до трансгенних рослин (ГМО), що знижує неприйняття серед виробників і споживачів хліба, і тому може впроваджуватись без будь-яких побоювань.

УДК 633.11“324”:631.523(477)

2012.3.161. ГЕНЕТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ СПЕЛЬТИ ОЗИМОЇ ЗА ГОСПОДАРСЬКИМИ ОЗНАКАМИ В УМОВАХ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Нінієва А.К. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2012. — Вип. 101. — С. 156–167. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 537606.

Спельта озима, генотип, ознаки, кореляція.

Наведено результати оцінки 11 зразків спельти озимої з колекції Національного банку генетичних ресурсів рослин України, які походять з Великобританії (GBR), Австрії (AUT), Сербії (SCG), Швеції (SWE) та Таджикистану (TJK). У результаті проведення досліджень установлено особливості зразків спельти озимої за врожайністю, її елементами, тривалістю вегетаційного періоду, стійкістю проти хвороб. Урожайність у середньому по вивчених зразках у 2008 р. становила 5,95 т/га, що на 3,13 т/га більше порівняно з 2009 р. (2,82 т/га). Найбільша урожайність — 5,99 т/га була у лінії NSS 6/01 із SCG, найменша — 2,84 т/га у лінії NSS 1/01 (SCG), що свідчить про високий потенціал і значне різноманіття зразка спельти за врожайністю. Найбільша довжина колоса — 13,8 см була у NSS 1/02 і Nirvana (SCG), найменша — 9,4 см у UA 0300075 (TJK). Найкоротшим періодом сходи-колосіння характеризувалась таджицька спельта UA 0300075 — 235 діб, найдовшим — 251 доба у сорту Baulander (AUT). За стійкістю проти бурі іржі виділилися: сорт Nirvana (9 балів), лінія NSS 1/02 (8,5 балів). Аналіз кореляції між урожайністю та іншими господарськими ознаками спельти виявив, що в оптимальних погодних умовах (2008 р.) більшість досліджуваних ознак мали позитивну кореляцію, тоді як у посушливому 2009 р. майже усі кореляції були негативними. За поєднанням господарських ознак відібрано низку зразків: лінія NSS 6/01 (SCG), сорт Nirvana (SCG), які необхідно використовувати в селекції у напрямі голозерності, підвищення зимостійкості рослин та стійкості колосу до обламвання.

УДК 633/635:631.527:631.531.02:061.62(470.63)

2012.3.162. СЕЛЕКЦИЯ И СЕМЕНОВОДСТВО СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР В СТАВРОПОЛЬСКОМ НИИХС / Дриггер В.К., Кравцов В.В., Володин А.Б., Кожевников В.И., Комаров Н.М., Морозов Н.А., Чумакова В.В. // Земледелие. — 2012. — № 3. — С. 9–10.

Ставропольський НДІСГ, селекція, сорти, насінництво, врожайність.

Наведено історію створення Ставропольського НДІСГ, історію селекційної роботи та основні досягнення селекціонерів. Інститут було започатковано у 1912 р. зі створення Святокрестовського дослідного поля і розпочали селекційні роботи, а у 1924 р. — Прикумської дослідно-селекційної станції. Спочатку проводили селекцію тільки озимої пшениці та озимого ячменю. Вперше було створено сорти пшениці озимої з виповненою соломом (Прикумская 55, Прикумская 115, Прикумчанка), які мали стійкість до хлібного пильщика. З 1964 р., у зв'язку з переведенням станції до с. Шпаківське і організацією Інституту, розпочалась селекція із сорго, багаторічного жита, кормових і лікарських культур. За 100-літній період було створено 250 сортів, з яких 129 (51,6%) районовано. Багаторічне жито, яке без сіви вирощується протягом п'яти років, — сорт Державинская 29 (*Secale derzavini* Tzvel.), створене у 1965 р., і знаходиться в Державному реєстрі Росії і сьогодні. Проводиться велика робота з розмноження і впровадження сортів селекції інституту. Для цього створено понад 40 базових насінневих господарств в 11 регіонах Росії. За останні три роки обсяг реалізації базового насіння зернових в інституті збільшився на 1 тис. т (2011 р. — 3,8 тис. т). Реалізація репродукційного насіння у базових насінневих господарствах перевищила 25 тис. т (в 1,7 раза).

УДК 633/635:631.559(470+571)“2011”

2012.3.163. АГРОНОМИ ПОДВЕЛИ ИТОГИ СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО СЕЗОНА 2011 / Балабанова Г.И. // Сахарная свёкла. — 2012. — № 1. — С. 4–11.

Всеросійська агрономічна нарада, рослинництво, фінансова підтримка виробників, культури с.-г.

Відмічено, що в січні 2011 р. у Москві відбулася Всеросійська агрономічна нарада, на якій було підведено підсумки роботи галузі рослинництва за 2011 р.; намічено задачі на 2012 р. Відкриваючи нараду, заступник Міністра сільського господарства А.В. Петриков підкреслив, що завдяки державній підтримці АПК, самовідданий праці землеробів, у 2011 р. отримано добрий врожай зернових культур. Так, валовий збір зернових досяг близько 92 млн т, що дасть змогу забезпечити внутрішні потреби країни і відновити експорт зерна. В минулому році зібрано рекордний врожай сої — 1,5 млн т, ріпаку — 1100 тис. т, соняшнику — 8 млн т, цукрових буряків — до 45 млн т, кукурудзи — 6 млн т. Росія в 2011 р. займає третє місце у світі по виробництву зерна пшениці — 54029 тис. т, перше — зерна ячменю (17 млн т). По виробництву цукрових буряків вийшла з четвертого місця у світі (2009 р.) на перше (15,4% світового виробництва). На 2012 р. Уряд країни планує збільшити державну підтримку рослинництва до 46500 млн руб., що на 4% більше, ніж у 2011 р. (44800 млн руб.), зокрема пряму підтримку виробників — до 9500 млн руб., що на 7% більше 2011 р. (8900 млн руб.). Згідно з прогнозом МСГ, виробництво основних видів продукції рослинництва у 2020 р. повинно досягти: зернових — 125 млн т, цукрових буряків — 42, соняшнику — 7,5, кукурудзи — 25 млн т. Для цього в Росії є всі можливості — значні земельні ресурси, найбагатший у світі генетичний фонд рослин, широкий спектр кліматичних зон, що дає змогу вирощувати понад 110 с.-г. культур.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:631.523:631.531.01

2012.3.164. ГЕНЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КАЧЕСТВА ЗЕРНА МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ / Паладова Г.Г. // Аграрная наука. — 2011. — № 12. — С. 13–14. — Бібліогр.: 3 назв.

Пшениця м'яка, фенотип, ознаки пшениці, якість зерна.

Наведено результати впливу умов вирощування на основні ознаки рослин і якість зерна пшениці озимої. Вивчали зміну висоти рослин, вміст та якість клейковини, скловидність і седиментацію у 14 ліній, гомозиготних по фенотипу. Попередниками

були бобові рослини. Встановлено, що на висоту рослин сильно впливали умови довкілля, тому добір за цією ознакою був мало ефективним. Вміст клейковини відносно стабільний, тому добір рослин за цим показником може бути ефективним. Скловидність і показник седиментації також мало змінювалися від року вирощування — різниця дуже мала. Зроблено висновок, що якість зерна пшениці озимої залежить від умов вирощування. Однак при цьому сорти зберігають свою генетичну характеристику за показниками вмісту клейковини та седиментації.

УДК 633.11"321":631.527:631.559

2012.3.165. ЭФФЕКТИВНОСТЬ СЕЛЕКЦИИ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ / Гриб С.И. // Селекция и насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 152–159. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 06 536517.

Пшениця яра, селекція, врожайність, якість зерна.

Відмічено, що селекцію ярої пшениці в Білорусі, розпочату у 1934 р. селекціонером Н. Мухінін, у 80-ті роки — було призупинено, а у 1993 р. — відновлено. За цей час вивчено понад 700 сортотварів колекції, з яких відібрано джерела більш важливих господарсько цінних ознак (продуктивність, якість зерна, короткостебловість, скоростиглість та ін.). Виділено джерела схрещування для різних типів: внутрішньовидова, міжвидова. Проведено близько 1160 комбінацій схрещування. Добір елітних рослин проводився багаторазово — в F_2 – F_5 , оцінка робилася комплексно: на якість зерна, стійкість до хвороб та вилягання. Кращі номери конкурсного сорто випробування 3-го року вивчення розмножуються. За період 1993–2010 рр. створено 7 нових сортів: Виза, Рос-тань, Дарья, Рассвет та ін. Врожайність їх сягає 8–10 т/га. Основними ознаками якості зерна є "сила борошна" та "об'єм хліба". Крім хлібопекарської якості, всі сорти оцінюються на придатність до виготовлення макаронів. Майже всі вони мали добру оцінку. Зроблено висновок, що зерно сучасних ярих сортів придатне не тільки для випікання хліба, але й виробництва макаронів.

УДК 633.11"324":631.582:631.559:631.531.01:631.526.32

2012.3.166. ВПЛИВ ПОПЕРЕДНИКІВ НА ЕЛЕМЕНТИ СТРУКТУРИ ВРОЖАЙНОСТІ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ / Жемела Г.П., Курочка А.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 33–36. — Библиогр.: 4 назви.

Пшениця озима, сорт, попередники, елементи структури врожайності, якість зерна.

Наведено результати вивчення впливу попередників на елементи структури врожайності: кількість продуктивних стебел на 1 м², зерен у колосі, масу зерна з колоса, натуру і склоподібність різних за біологічними властивостями сортів пшениці (Смуглянка, Добірна, Володарка і Землячка) в умовах Полтавської обл. Сорти висівали в 2009–2010 рр. по попередниках: соняшник, ріпак озимий, соя, кукурудза на силос, ячмінь, однорічні трави і горох. За результатами досліджень встановлено, що кількість зерен у колосі змінювалася від 24 (соняшник — сорт Добірна) до 38 шт. (горох — сорт Володарка). Найбільша маса зерна з колоса була у сорту Володарка (1,9 г, горох), найменша — у сорту Добірна (0,7 г, соняшник). Кількість продуктивних стебел була найбільшою у сорту Землячка (582 шт./м², однорічні трави), найменшою — у сорту Добірна (410 шт./м², соняшник). Вищу врожайність відмічено у сортів Володарка, Землячка і Смуглянка (98,2; 95,2 ц/га — горох і 75,9 ц/га — кукурудза на зерно відповідно). Склоподібність зерна залежала від року і в 2010 р. вона була вищою за попередній. Найкращими попередниками для пшениці озимої були горох та однорічні трави. Найоптимальніші показники елементів структури врожайності були у сортів Землячка і Володарка. За фізичними показниками якості зерна можна виділити Землячку (за масою 1000 зерен і натурою), Володарку і Добірну (за склоподібністю).

УДК 633.11"324":631.8:631.559:631.531.011:631.5

2012.3.167. ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ / Олійник К.М., Давидюк Г.В. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 72–77. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 06 536703.

Пшениця озима, сорти, технології вирощування, урожайність, показники якості зерна.

Висвітлено результати вивчення впливу сортових особливостей озимої пшениці на її врожайність та показники якості зерна залежно від систем технологій вирощування (інтенсивна та захист рослин). Вивчали сорти озимої пшениці: Поліська 90 (стандарт), Копилівчанка, Столична, Пошана, Панна, Одеська 267, Смуглянка, Фаворитка та Миронівська 65, висіяні по попереднику гречка. За вирощування сортів пшениці

по інтенсивній технології в середньому за 2008–2010 рр. сорт Поліська 90 сформував урожайність 6,25 т/га. Сорти Пошана і Столична — 6,60 та 4,48 т/га відповідно. Вищим цей показник був у сортів Копилівчанка, Одеська 267 і Смуглянка — від 6,88 до 7,08 т/га відповідно. Найвищу врожайність (7,72 т/га) сформував сорт Фаворитка. За такої продуктивності сорти пшениці значно різнились за якістю білка — від 10,75% (Фаворитка) до 13,2% (Панна). Кількість сирової клейковини змінювалась від 22,42% (Смуглянка) до 24,93% (Поліська 90). За якістю клейковини майже всі сорти належали до першої групи (65–78 о.п.). Однак за показниками седиментації сорти пшениці значно відрізнялись — від 32 (Миронівська 65) до 46 о.п. (Панна). Сила борошна сягала від 171 о.а. (Столична) до 440 о.а. (Панна). Сорти Пошана і Панна за якістю зерна належать до надсильних пшениць.

УДК 633.11"324":632.754Вч

2012.3.168. ХЛІБОПЕКАРСКА ЯКІСТЬ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОШКОДЖЕННЯ ЗЕРНА КЛОПОМ-ЧЕРЕПАШКОЮ / Жемела Г.П., Бараболя О.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 11–13. — Библиогр.: 8 назв.

Пшениця м'яка озима, клоп-черепашка, пошкодження зерна, оцтова кислота, якість хліба.

Відмічено, що пошкодження зерна озимої пшениці клопом-черепашкою (КЧ) призводить до погіршення хлібопекарських якостей, що відбувається внаслідок дії ферменту протеази, який виділяє КЧ. Було розроблено метод інактивації ферменту протеази в процесі приготування тіста для випікання хліба за рахунок використання водного розчину оцтової кислоти (ОК). Так, використання водного розчину з концентрацією ОК 0,2% нейтралізує фермент протеази за пошкодження зерна КЧ до 10%. Завдяки цьому об'єм хліба, шпаристість, еластичність і смак м'якуша відновлюються до рівня хліба з непошкодженого зерна. За пошкодження зерна 10–15% потрібно використовувати 0,3% розчин, за більшого пошкодження — 0,4% водний розчин ОК. За цих умов показники хлібопекарської якості досягають рівня хліба з непошкодженого зерна.

УДК 633.11"324":664.641.12:664.68

2012.3.169. КОНДИТЕРСКАЯ ПШЕНИЦА / Рыбалка А. // Зерно. — 2012. — № 4. — С. 30–35.

Пшениця озима, напрям використання, якість зерна, колір зерна.

Відмічено, що в індустріально розвинених країнах світу кондитерську продукцію виробляють із борошна спеціальних сортів м'якої пшениці — кондитерської (soft). В США, наприклад, існує понад 70 сортів кондитерської пшениці (КП) і виробляється щороку 13–16 млн т зерна для кондитерської промисловості. В Україні сортів КП немає. Щоб заповнити цю прогалину, в селекційно-генетичному інституті створено перший національний сорт-стандарт КП Оксана, який у 2007 р. занесено у Державний реєстр сортів рослин. Борошно із зерна цього сорту має низьку питому вагу і характерну консистенцію, більш пухку, ніж хлібопекарське. У нього також нижча водопоглинальна здатність, внаслідок чого печиво стає пухким і якісним. Крім цього, в Інституті створено новий сорт екстра м'якої білозерної пшениці Білява. Сорт має ідеально вивпечене біле зерно, борошно якого призначається для кондитерських виробів, які потребують високої білизни. Використання білозерної пшениці як у кондитерській, так і хлібопекарській галузі дає змогу покращити харчову цінність продуктів. Біле зерно порівняно з червоним дає більше борошно, навіть із 100% наявністю висівку, у складі яких є всі корисні для здоров'я людини нутрієнти. Крім цього, зерно білозерних пшениць використовується для виготовлення із його проростків соку, який має високі лікувально-профілактичні властивості.

УДК 633.112.9"324":631.559:632.9

2012.3.170. ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОГО ЗАХИСТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО / Гірко О.В., Волощук С.І., Гірко В.С. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 78–87. — Библиогр.: 13 назв. Шифр 06 536703.

Тритикале озиме, урожайність тритикале, елементи технології вирощування, комплексний захист рослин.

Наведено результати трирічних досліджень з впливу комплексного захисту рослин на ефективність елементів технології вирощування та відповідно на врожайність зерна озимого тритикале. Вивчали сорти АДМ 11 та Пурпурний, висіяні по сидеральному пару протягом 2006–2009 рр. за різних норм висіву (3; 4,5 і 6 млн/га), 3 строків сівби (15.IX, 25.IX і 5.X), осіннього передпосівного внесення добрив (без NPK, NPK₃₀ і NPK₆₀), весняного підживлення по етапах органогенезу: N₃₀ на II–IV етапах та комплексного захисту рослин (обробка насіння + весною у фазі кущення + початок колосіння). Дисперсійний аналіз впливу факторів досліджу показав, що основний внесок на факторіальні суми квадратів (h^2 , %) вносять умови року досліджень (близько 23%) та комплексний захист (понад 17%). Сорт, осінній фон добрива та норма висіву — близько 6% і 8–9% — строк сівби та весняне підживлення азотом. Середня врожайність за всіма варіантами досліджу становила 8,12 т/га (АДМ 11 — 7,91 т/га та Пурпурний — 8,33 т/га). Мінімальну врожайність — 6,15 і 6,22% одержано на варіантах без добрив і комплексного захисту. Вищі рівні продуктивності формувались за ранніх строків сівби та норм висіву 3 та 4 млн/га. Комплексний захист рослин на фоні підвищеного живлення рослин (NPK₆₀) дає можливість максимально реалізувати біологічний потенціал сорту. Кращим сортом озимого тритикале виявився Пурпурний (8,33 т/га), який на 0,42 т/га перевищив сорт-стандарт АДМ 11.

УДК 633.112.9"524":631.527.82

2012.3.171. РЕЗУЛЬТАТИ ИЗУЧЕНИЯ СПОНТАННОГО ПЕРЕКРЕСТНОГО ОПЫЛЕНИЯ ОЗИМОЙ ГЕКСАПЛОИДНОЙ ТРИТИКАЛЕ / Рубец В.С., Пыльнев В.В., Митрошина О.В. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — Вып. 2. — С. 162–164. — Библиогр.: 8 назв.

Тритикале озиме, перехресне запилення, запилення.

Наведено результати вивчення спонтанного перехресного запилення озимої гексаплоїдної тритикале з сортами тритикале та батьківськими формами (жито і пшениця). Дослідження показали, що за сівби рядків рослин з некастрованими і рослин з кастрованими квітками, запилення залежало від сорту. Так, кастровані рослини за ізоляції сортів Валентин і 21759/97 з сортом Водолей зав'язали понад 50% зерен, а з сортом Ставропольський 2 — тільки 8%. Гексаплоїдне тритикале легше схрещується з тетраплоїдним житом (11–37%), ніж з диплоїдним (0–7%). Сорт пшениці Московская 39 легше запилював всі сорти тритикале (13–22%), ніж сорт Гармонія (1–1,5%), що пояснюється вибірністю квітками чужого пилку. Пилок квіток тритикале здатний переноситися повітрям на відстань до 100 м, залишаючись при цьому життєздатним. Існуюча вибірність чужого пилку може призвести до засмічення насіннєвих посівів, тому насінники потрібно висівати ізольовано сорт від сорту на відстані понад 100 м.

УДК 633.15:631.524.85.01:551.577.38

2012.3.172. ЗАСУХОУСТОЙЧИВАЯ КУКУРУЗА: ЗАРОЖДАЮЩАЯСЯ РЕАЛЬНОСТЬ / Грег О. Эдмеадес // Зерно. — 2012. — № 4. — С. 80–86.

Кукурудза, стійкість до посухи, селекційні фірми, генна інженерія, інвестиційні витрати на селекцію кукурудзи.

Відмічено, що кукурудза займає третє місце у світі серед найбільш важливих хлібних злаків. Однак посухи є значним стресом, який обмежує, а іноді і знижує посіви кукурудзи. Втрати від посух сягають приблизно 15% від потенційної світової врожайності, що становить понад 5 млрд доларів США. Для усунення цих втрат низка світових компаній (Монсанто, Сингента, Піонер та ін.) почали вести селекцію зі створення гібридів трансгенної кукурудзи, стійких до посухи. Однак очікувати відчутних результатів можна у найближчі 5 років, а створення трансгенних гібридів — після 2020 року. Для прискорення цього процесу приватні фірми у США і Європі почали робити великі капіталовкладення у фірми для розвитку і створення генетично модифікованих культур, які дорівнюють інвестиціям державного сектору Китаю, Індії, Бразилії та США. Недавна заява про інвестицію у розмірі \$3,5 млрд у розвиток та створення генетично модифікованих культур у Китаї протягом наступного десятиліття є прикладом найбільш відчутних капіталовкладень за останній час.

УДК 633.15:631.527.5:631.559:631.531.02:631.559

2012.3.173. УКРАИНСКИЕ ГИБРИДЫ ПРОБИВАЮТ СЕБЕ ДОРОГУ. ПОВЫШАЕМ УРОЖАЙНОСТЬ, СНИЖАЕМ ВЛАЖНОСТЬ / Черчель В. // Зерно. — 2012. — № 1. — С. 52–58.

Гібриди кукурудзи, продуктивність гібридів, насінництво гібридів.

Відмічено, що в останні роки конкурентоспроможність вітчизняних гібридів кукурудзи значно збільшилась завдяки успіхам українських селекціонерів. Підвищено потенціал урожайності (до 12–15 т/га), стійкість до стресових факторів середовища і хвороб, вирішено проблему зниження вологості зерна при збиранні. Виробникам запропоновано понад 200 вітчизняних гібридів різних груп стиглості і напрямів використання. Гібриди Дніпровський 181СВ, Квітневий 187 МВ, Ортиця 237, Хмельницький, Батурін 287 МВ, Солонянський 298 СВ, Красилів 327 СВ та ін. на державному сортовипробуванні України досягли врожайності 14–16 т/га, а в умовах Білорусі — 15–18 т/га. Підрахунок врожайності зерна гібридів Ін-ту зернового господарства НААН за 1994–2010 рр. в конкурсному сортовипробуванні показав, що у несприятливі роки врожайність за 7 років становила 4,4 т/га, у більш сприятливі (9 років) — 6,67 т/га. Середня врожайність за 16 років — 5,67 т/га, а кращих гібридів — 7,01–8,57 т/га. Однак вузьким місцем для впровадження вітчизняних гібридів у виробництво є нестача насіння з високими посівними і сортовими властивостями. Для цього потрібно навколо оригінальних сортів сформувати фірми виробників насіння, які разом розроблятимуть технології виробництва, контроль його якості, маркетинг продукції і фінансування селекційних робіт та реєстрації гібридів.

УДК 633.15:631.527.5:631.9

2012.3.174. КУКУРУДЗА: КРИТЕРІЇ ВИБОРУ ГІБРИДІВ І ПРЕПАРАТІВ / Зозуля О., Косолап С. // Агроекспорт. — 2012. — № 3. — С. 60–63.

Кукурудза, гібриди, стиглість гібридів, технологія вирощування.

Наведено, що в Україні щороку збільшуються площі посіву кукурудзи на зерно — з 1,4 млн га у 2000 р. до 3,5 млн га у 2011 р. У 2012 р. слід очікувати збільшення площ посіву до 4,5 млн га. Одночасно з площами зростає й урожайність. Середня врожайність кукурудзи у 2011 р. сягнула 64 ц/га, а в окремих господарствах — 100–150 ц/га, загалом зібрано понад 22 млн т зерна. Завдяки цьому Україна посіла третю позицію серед світових виробників зерна кукурудзи. Компанія "Сингента" (один із лідерів створення сучасних гібридів кукурудзи) пропонує широкий вибір насіння кукурудзи для будь-якої природно-кліматичної зони. Насамперед, це середньоранні (FAO 200–299); середньостиглі (FAO 300–399) і середньопізні (FAO 400–499). Серед кожної групи гібридів є кременистозубовидні і зубовидні, інтенсивного, помірно інтенсивного і екстенсивного типу вирощування. Для нормального розвитку обраного гібрида слід також звертати увагу на: строки сівби, глибину посіву насіння, його обробку фунгіцидами, своєчасне формування щільності посіву та ретельне дотримання всіх умов технології (боротьба з бур'янами, хворобами, шкідниками, своєчасне збирання). Все це разом узятє дасть змогу одержувати прогнозований врожай кукурудзи та добрий прибуток.

УДК 633.16"324":631.527

2012.3.175. КАКОГО ЯЧМЕНЯ ВАМ НАДО? О СОВРЕМЕННЫХ СПОСОБАХ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВЕННЫМИ ПРИЗНАКАМИ ЯЧМЕНЯ / Рыбалка А. // Зерно. — 2012. — № 3. — С. 96–102.

Ячмінь озимий, напрями використання, маркери використання, маркерна селекція.

Показано, що зерно ячменю має три напрями використання: виготовлення пива, виробництво кормів і продуктів харчування. Кожен напрям використання чітко визначено ознаками, які пов'язані з одним або декількома генами. Сьогодні генетичні дослідження ознак зерна ячменю дали змогу сформувати принципово нову методичну базу для селекції ячменю, яка дає змогу не тільки контролювати усадкування окремих генів, а й цілеспрямовано впливати на їх прояв. За кордоном розроблено новий розділ селекції ячменю за допомогою використання молекулярних маркерів. Найбільш перспективним є використання SSK-маркерів, які тісно

пов'язані з локусами, що контролюють важливіші селекційні ознаки. В США створено ДНК-мікрочипи, які представляють 22 тис. генів. Молекулярні маркери успішно використовують у селекції за створення пивоварного, кормового і харчового ячменів. Значних успіхів досягнуто в галузі генної інженерії з покращання деяких ознак, зокрема створення трансгенних ліній, в зерні яких синтезується тваринний білок, на основі якого виробляється желатин, гемоглобін тощо. Великого напрямку набула селекція голозерного ячменю, який містить більше β -глюкотанів, токалів і проантоціанідів. Однак практика селекції з використанням молекулярних маркерів є дуже складною і вартісною. Вона потребує добре підготовлених фахівців, нових приладів і великого обсягу робіт.

УДК 633.162"324":631.531.01

2012.3.176. ФІЗІОЛОГІЧНА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ОЗИМОГО ПИВОВАРНОГО ЯЧМЕНЮ / Горах О.Є., Климишена Р.І. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 76–77.

Ячмінь озимий, напрями використання, енергія проростання зерна, підприємства солодові.

Наведено оцінку зерна ячменю озимого за показниками фізіологічної якості в післязбиральний період. Зерно оцінювали кожні сім днів одразу після збирання врожаю. Вивчали 5 сортів 2-рядного ячменю озимого (Граціоза, Нустік, Вінтмалт, Саламандра і Маскара) та 6-рядного — Луран. Установлено, що енергія проростання зерна ячменю озимого починається на 7-й день після збирання врожаю. За цей період у сортів дворядного ячменю вона сягає 50,4–72,6%, у 6-рядного — лише 17,4%. При кожному наступному аналізі енергія проростання збільшувалася: на період 5-го аналізу (через 35 днів) енергія проростання досягала 98,0–98,4% у сортів дворядного ячменю і 54,6% — у 6-рядного. Зроблено висновок, що зібране зерно нового врожаю стає придатним

для використання на потреби солодових підприємств не раніше місячного терміну після збирання.

УДК 633.174:631.54:631.527.5(477.61)

2012.3.177. ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ В ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВОГО СОРГО ГІБРИДА ПРАЙМ В ПОСУШЛИВИХ УМОВАХ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Барановський О.В., Мірошніченко О.А., Пудова Х.С., Туртанов В.С. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 25. — С. 9–12. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536615.

Сорго зернове, гібриди, погодні умови, густина стояння рослин, добрива, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов, густоти стояння рослин та доз азотних добрив на врожайність гібридів сорго в умовах Луганської обл. протягом 2008–2010 рр. Установлено, що погодні умови року викликали велике варіювання показників урожайності. Так, урожайність гібрида Анна (контроль) варіювала від 50,9 ц/га до 28,4 ц/га, кращих гібридів: Прайм — від 63,1 до 47,2 ц/га, Янтарний — від 69,2 до 39,0 ц/га. Відмічено стійку тенденцію до зменшення маси 1000 зерен за поступового збільшення густоти стояння рослин — від 32,1–49,3 г (60 тис./га) до 9,8–18,7 г (340 тис./га), або зменшувалась в 2,6–4,2 раза. На фоні допосівного внесення P_{40} вищу врожайність зерна одержано від гібрида Прайм (56,7 ц/га). За рахунок приросту зерна (8,2 ц/га) кожен кг азотних добрив забезпечив додаткове одержання зерна (13,7 кг). Подальше збільшення доз азоту не сприяло зростанню врожайності зерна. В умовах Луганської області більш пристосованими є ультрананьостиглий гібрид Прайм (54,9 ц/га) і ранньостиглий гібрид Янтарний (54,8 ц/га), що відповідно на 17,0–16,9 ц/га більше врожаю контрольного гібрида Анна (37,9 ц/га).

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.352+633.253+633.11+633.16]:631.559:631.584.5

2012.3.178. УРОЖАЙНОСТЬ И БЕЛКОВАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ ВИКИ ПОСЕВНОЙ В СМЕСИ С ОВСОМ, ПШЕНИЦЕЙ И ЯЧМЕНЕМ / Храмой В.К., Рахимова О.В. // Кормопроизводство. — 2012. — № 3. — С. 9–10. — Библиогр.: 3 назв.

Вика посівна, овес, пшениця яра, ячмінь, суміші трав, добрива азотні, врожайність травосумішей, продуктивність білкова травосумішей.

Наведено результати вивчення впливу видів вико-злакових сумішей на врожайність зерна і білкову продуктивність в умовах Калузької області Росії. Вивчали двокомпонентні суміші (вика + овес і вика + пшениця яра) і трикомпонентні (вика + овес + пшениця і вика + ячмінь + пшениця) на фоні внесення N_{60} кг/га і без добрив. Установлено, що врожайність двокомпонентних сумішей виявилась майже однаковою — 22,0 і 21,8 ц/га. Однак збір білка у суміші вика + пшениця яра був набагато вищим — 284,0–367 кг/га проти 168,5–291,0 у суміші з вівсом. Трикомпонентні суміші виявилися більш врожайними — 24,9–23,4 ц/га, ніж двокомпонентні — 22,0–21,8 ц/га. У них накопичилось також більше білка — 447,0–446,0 кг/га проти 320,5–409,5 кг/га відповідно. Азотні добрива у дозі 60 кг/га майже не збільшували врожайності зерна сумішей — на 6,9 і 9,1%. При цьому відбувалось значне зниження врожайності вики — в 1,8–3,3 раза. Вихід кормових одиниць при внесенні азотних добрив збільшився на 4,2–9,8%, однак вико-вівсяна суміш за виходом к. од. значно поступалася (24,3 ц/га) вико-пшеничній (29,0 ц/га) і трикомпонентним сумішам — без азотних добрив — на 14,8–23,0%, з ними — на 19,3–21,4%.

УДК [633.367+633.34]:631.582:631.559

2012.3.179. РАЗНОРОТАЦИОННЫЕ СЕВООБОРОТЫ С ЛЮПИНОМ И СОЕЙ И ИХ ЭФФЕКТИВНОСТЬ В ПОЛЕВОМ КОРМОПРОИЗВОДСТВЕ / Исаева Г.И., Артюхов А.И. // Кор-

мпроизводство. — 2012. — № 5. — С. 8–10. — Библиогр.: 3 назв.

Сівозміни, ротація сівозмін, технології вирощування, перетравний протеїн, кормова одиниця, врожайність 1 га сівозміни.

Наведено результати вивчення впливу різноротаційних сівозмін ярого ріпаку з посівом сої або люпину на врожайність зернових та продуктивність одного га сівозміни за трьох технологій вирощування: альтернативної, помірно інтенсивної і інтенсивної. Встановлено, що продуктивність гектара сівозміни зростає зі збільшенням часу ротації у сівозміні і за використання енергоємної технології вирощування. За всіма технологіями вирощування сівозміни з люпином були більш продуктивними (1,4–2,8 т/га) порівняно з соєю (0,8–2,2 т/га). Так ячмінь, посіяний по люпину, формував до 20 ц/га зерна, по сої — тільки 9 ц/га. Зроблено висновок, що сівозміни: ярий ріпак — люпин — ячмінь — озимий ріпак — люпин — яра пшениця більш продуктивні за врожайністю (1,4–2,8 т/га), збором перетравного протеїну (125,4–174,2 ЕКЕ/г), енергоємністю (7,1–10,5 ГДж), економічною ефективністю (1,8–2,6 к.од.), ніж сівозміни з соєю (0,8–2,2 т/га, 89,4–142,5 ЕКЕ/г, 8,2–14,3 ГДж), 0,9–2,3 к.од. відповідно.

УДК [633.853.52+633.2]:631.584.5:636.085

2012.3.180. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЕВО-ЗЛАКОВЫХ СМЕСЕЙ В СЫРЬЕВОМ КОНВЕЙЕРЕ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ВЫСОКОБЕЛКОВЫХ ОБЪЕМНЫХ КОРМОВ / Слободяник Т.М. // Кормопроизводство. — 2012. — № 1. — С. 10–12. — Библиогр.: 5 назв.

Конвеєр сировинний, вівсяно-соева і пайзово-соева суміш, врожайність, строки використання, якість корму.

Наведено результати вивчення вівсяно-соевої і пайзово-соевої сумішей у сировинному конвеєрі з метою стійкого виробництва об'ємистих кормів. Вивчали п'ять строків сів-

би (через декаду), різні норми висіву та строки використання (вихід рослин вівса у трубку, початок і кінець викидання волоті, молочна і молочно-воскова стиглість зерна). Врожайність зеленої маси вівсяно-соевої суміші залежно від варіанта становила 12–30 т/га, сухої речовини — 1,3–8,1 т/га. Вміст протеїну у сухій речовині 13–17%, забезпеченість перетравним протеїном однієї КО змінювалась від 104 до 170 г. Використання вівсяно-соевої суміші за фазами розвитку вівса давало можливість протягом 90–95 днів одержувати у сировинному конвеєрі високоякісні корми. Соево-пайзова суміш давала змогу отримувати корми тільки протягом 60–65 днів. Однак, уміст протеїну в 1 кг сухої речовини у соєво-пайзовій суміші залежно від фази розвитку сягав 19–21%, що на 4–6% вище вівсяно-соевої суміші, врожайність — 18–32 т/га (на 6–2 т/га вище), сухої речовини — 3–12 т/га (на 1,7–3,9 т/га вище). Вівсяно-пайзова і соєва суміші дають змогу створювати сировинні конвеєри з використанням зеленої маси у різні фази розвитку вівса.

УДК 633.2.03:06

2012.3.181. ЕВРОПЕЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ ЛУГОВЕДОВ (ЕФЛ) / Благовещенский Г.В. // Кормопроизводство. — 2012. — № 1. — С. 8–9.

Європейська федерація луківників (ЕФЛ), організаційна структура, міжнародне співробітництво.

Наведено аналіз організаційної і наукової діяльності Європейської федерації луківників (ЕФЛ), заснованої у 1963 р. Задачами діяльності ЕФЛ є обмін досвідом між науковими і виробничими організаціями та скликання симпозіумів і генеральних зібрань (один раз на три роки) для обговорення проблем з виробництва кормів. Управління ЕФЛ здійснюється виконавчим комітетом на чолі з Президентом. Членами можуть бути всі національні організації і приватні особи, які займаються виробництвом кормів. Членство є безкоштовним. Бюджет формується за рахунок внесків від учасників зібрань і симпозіумів та добровільних внесків спонсорів. Зібрання складається із центрального, східного, західного, північного, північно-східного, південно-східного, південного регіонів. До східного регіону входять Росія, Україна, Болгарія і Румунія. ЕФЛ видає наукові праці, матеріали зібрань, має офіційний науковий журнал "Наука о травах и кормах". Доповіді і статті проходять ретельний відбір і повинні мати інноваційний характер та актуальну значущість. Робоча мова — англійська. Слід відмітити, що поняття "луки" у Європі і Росії тлумачать по-різному. В Європі луки — це всі землі, які використовуються для вирощування багаторічних трав і не включені у сівозміни п'ять і більше років, а також землі, зайняті вирощуванням багаторічних трав менше п'яти років у сівозмінах. У Росії луки — це природні кормові угіддя.

УДК 633.2.03:631.559:631.816:551.58

2012.3.182. ПРОДУКТИВНІСТЬ ДОВГОТРИВАЛИХ ЛУЧНИХ УГІДЬ ЗА РІЗНИХ ПОГОДНИХ УМОВ ТА РІВНІВ УДОБРЕННЯ / Ярмолюк М.Т., Панахид Г.Я., Котяш І.О. // Агроекологічний журнал. — 2011. — № 4. — С. 53–57. — Бібліогр.: 6 назв.

Луки низинні, погодні умови, добрива, продуктивність луків.

Викладено результати врожайності лукопасовищних угідь залежно від погодних умов, рівнів удобрення за окремими роками і місяцями впродовж 1970–2009 рр. в умовах Західного Лісостепу України. Дослідження засвідчили, що на низинних луках Західного Лісостепу забезпечення трав вологою здійснюється завдяки атмосферним опадам і ґрунтовим водам, які перебувають на глибині не більше 1,5 м. За коефіцієнтами зволоження ($K_3 \leq 0,29$ — слабкий і $K_3 > 1,50$ — надлишковий) за перші 20 років (1970–1989) виявлено сприятливих для виробництва лучних кормів 198 місяців і 42 місяці — посушливих. За друге двадцятиліття (1990–2009) — 204 і 36 місяців відповідно. Урожайність луків у сприятливі роки сягала 83,1–106,1 ц/га, посушливі — 39,1–63,4 ц/га у сухій масі. Злаковий травостій під впливом фосфорно-калійного удобрення трансформовався у бобово-злаковий. Особливо це проявлялось у вологі роки. Частка впливу погодних умов на врожайність за період 1990–1995 рр. становила 29,5%, мінеральних добрив — 70,5%. У наступних п'ятирічках вплив погодних умов був удвічі слабший, а чинник удобрення силь-

нішим (14,3 і 85,6%). Зроблено висновок, що погодні умови на низинних луках сприяють одержанню високих зборів корму. У посушливі роки урожайність знижувалась на 18–40% порівняно з середньобагаторічними показниками, а у сприятливих — підвищувалась на 23–34%. Систематичне використання повного комплексу мінеральних добрив ($N_{240}P_{60}K_{90}$) зумовлювало зростання врожайності на 104–106 ц/га у сухій масі, поширення бобових видів на 47–55%.

УДК 633.2/3:631.559:631.584.5

2012.3.183. ПРОДУКТИВНОСТЬ СМЕШАННЫХ ПОСЕВОВ ЗЕРНОВЫХ И БОБОВЫХ КУЛЬТУР В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ДОЛИ ИХ СЕМЯН В НОРМЕ ВЫСЕВА / Шевченко В.А., Просвяряк П.Н. // Кормопроизводство. — 2012. — № 4. — С. 13–15.

Зернові і бобові культури, посіви чисті і змішані, співвідношення насіння у нормах висіву, продуктивність.

Наведено результати вивчення продуктивності чистих зернових і змішаних з бобовими культурами посівів за різного співвідношення насіння у нормах висіву. Вивчали ячмінь, овес і тритикале за норм висіву від 100 до 50%, суміші: ячмінь + горох (10–50%), овес + вика (10–50%), тритикале + пелюшка (10 + 50%). Установлено, що найвища польова схожість була на чистих посівах зернових: ячменю — 88,7%, вівса — 81,2 і тритикале — 78,0%. Змішування зернових і бобових культур призводило до зменшення польової схожості насіння пропорційно збільшенню частки бобових і ячменю — до 65,5%, вівса — до 68,8 і тритикале — до 71,4% за співвідношення 50:50%. Збереженість рослин зернових до збирання залишалась високою і сягала: у ячменю — 94,4–87,1%, вівса — 92,4–69,5% і тритикале — 92,0–79,1%. Серед зернових культур найбільшою збереженістю відрізнявся ячмінь з горохом, найменшою — овес з викою. Максимальна продуктивність сухої маси отримана на посіві ячменю з горохом за співвідношення 70+30% — 5,67 т/га, вівса з викою у співвідношенні 80+20% — 5,28 т/га, тритикале з пелюшкою — 70+30% — 5,45 т/га. Малі норми висіву бобового компонента (20–30%) сприяють покращанню якості корму і формуванню максимальної врожайності зернофуражу.

УДК 633.2/3:631.559:631.584.5

2012.3.184. ПРОДУКТИВНОСТЬ СЕЯНЫХ ТРАВСТОЕВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СООТНОШЕНИЯ СЕМЯН РАЗНЫХ ТРАВ В НОРМЕ ВЫСЕВА / Шофман Л.И., Мурашко В.Н. // Кормопроизводство. — 2012. — № 4. — С. 22–24.

Травосуміші сіяні, співвідношення норм висіву, конкурентоздатність трав, продуктивність травостой.

Наведено результати вивчення конкурентоздатності різних видів трав, їх продуктивність у травосумішах залежно від співвідношення насіння у нормах висіву. Вивчали травосуміші, створені верховими (грястиця біла, тимфіївка лучна, костриця лучна) і низовими (костриця червона, райграс пасовищний, конюшина повзуча) рослинами трав у співвідношенні: висіяного насіння 1:1 (по 3 млн кожного виду), 1:2 (6 млн верхових + 12 млн низових), 0,8:1 (8 млн верхових + 10 млн низових), 1:2,6 (5 млн верхових + 13 млн низових), 2:1 (12 млн верхових + 6 млн низових). Установлено, що на шостий рік використання травосумішей змінилась інтенсивність пагоноутворення і відбулася природна зміна видів трав — стали переважати рослини низових трав з численними короткими пагонами. На шостий рік використання конюшина повзуча збереглася на 50,5–60,5%, райграс пасовищний — на 10,5–23,9%. Показник конкурентоздатності (відношення частки рослини, що збереглися до частки висіяного насіння — ІЦА > 1 стійко домінуючий, 1 — конкурентоздатний, 1–0,5 — стійко пригнічуючий, $< 0,5$ — повне пригнічення). На шостий рік використання травосуміші конюшина повзуча мала ІЦА 1,14–4,5, райграс пасовищний — 0,20–2,14, костриця лучна — 0,22–0,87, тимфіївка лучна — 0,01–0,25. Останні види (костриця і тимфіївка) майже повністю випали і їх частка у формуванні врожаю не перевищувала 0,1–8,5%. Зроблено висновок, що при створенні пасовищних травостой оптимальною нормою висіву насіння слід вважати 8 млн шт. насінин/га верхових трав + 10 млн шт. насінин/га низових, що дає змогу отримувати до 6 т/га сухих речовин, 6,29 ГДж/га обмінної енергії і 5,16 т/га КО з умістом 120,1 г перетравного протеїну.

УДК 633.2/.3:631.6.02

2012.3.185. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВСУМІШОК НА ЕРОДОВАНИХ ҐРУНТАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Молдован В.Г., Молдован Т.А. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 35–40. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 536703.

Травосуміші, злаково-бобові трави, агрофітоценоз, продуктивність травосумішей.

Представлено результати вивчення продуктивного довголіття трав у складі бобово-злакових травосумішей залежно від умов року, конкурентних взаємовідносин між компонентами травостою. Вивчали чотири варіанти травосумішей: 1) стоколос безостий + конюшина лучна; 2) стоколос безостий + конюшина гібридна; 3) стоколос безостий + люцерна посівна; 4) стоколос безостий + еспарцет на фоні різного обробітку ґрунту та систем удобрення. Встановлено, що у травосумішах першого року використання переважала конюшина (48–75%), тоді як частка еспарцету була найменшою і становила 32–50% загального врожаю. Близько до цих показників була і частка люцерни посівної. Процес переформування бобово-злакових травостоїв продовжувався і на третій рік використання частка бобових становила 14–85% загального врожаю. Найстійкішими до негативного впливу погодних умов виявилися еспарцет і люцерна посівна, частка яких у травості становила 69,0–83,5% і 53,0–82,5% загального врожаю. Внаслідок випадіння конюшини лучної та гібридної їх частки в травості зменшились, а стоколосу безостого і різнотрав'я — зросли. На четвертий рік використання травостоїв конюшина практично не брала участі у формуванні врожаю, а травостій трансформувалася у стоколосо-різнотравний, де частка стоколосу безостого зросла до 90–98%. Стійкими компонентами виявилися люцерна посівна і еспарцет, частка яких становила 64–83% та 73–87% загального врожаю відповідно. У середньому за 4 роки використання травосуміш стоколосу безостого з люцерною посівною в сумі за три укоси забезпечила найвищу врожайність зеленої маси (24,5–40,7 т/га), вихід сухої речовини (5,4–9,1 т/га), збір кормових одиниць (5,1–8,3 т/га). На другому місці — травосуміш стоколосу безостого з еспарцетом — 24,9–37,5 т/га, 5,5–8,1 та 5,1–7,6 т/га відповідно. Найменш придатною для вирощування на еродованих ґрунтах Західного Лісостепу виявилася травосуміш стоколосу безостого з конюшиною, яка трансформувалася у стоколосо-різнотравний травостій і сформувала 21–27,8 т/га зеленої маси, 5,5–6,9 т/га сухої речовини та 3,7–4,9 т/га к.од.

УДК 633.3:577(477.5)

2012.3.186. ХІМІЧНИЙ СКЛАД ДИКОРΟΣЛИХ І КУЛЬТУРНИХ БОБОВИХ ВИДІВ РОСЛИН У ЛІВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ / Боговін А.В., Шаповалов С.О., Варчук С.С., Халін С.Ф., Верягіна Н.В. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 113–120. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536703.

Дикі й культурні бобові рослини, хімічний склад рослин, протеїнове співвідношення.

Представлено результати вивчення хімічного складу 23 уведених у культуру та дикорослих видів бобових рослин Лівобережного Лісостепу України. Встановлено, що більшість видів дикорослих рослин, що вивчалися, не поступаються традиційним бобовим культурам за вмістом сирого протеїну та біогенних мікроелементів. Так, в усі фази розвитку найбільшим умістом сирого протеїну відзначались однорічні бобові — сорти гороху, кормові боби, вика (яра й озима); з багаторічних видів трав — чина бульбиста, горошок мишачий, люцерна серпоподібна й румунська та деякі інші. Найбільший вміст протеїну видів бобових рослин мали у фазі бутонізації (в межах 17,5–27,9% на суху речовину), менше — у фазі цвітіння (11,9–27,8%). З проходженням наступних фаз розвитку, різним видам притаманні неоднакові темпи зниження протеїну у рослинній масі. Якщо конюшина лучна, альпійська та гірська від фази бутонізації до початку цвітіння знизили вміст протеїну в 1,20, а до повного цвітіння — в 1,44 раза, то козлятник східний майже не знизив. Навпаки, вміст сирого протеїну та сирого жиру суттєво підвищувались при зміні фаз вегетації. Безазотисті екстрактивні речовини не мали чіткої залежності від фаз розвитку. За вмістом сирого протеїну, жиру, клітковини (поживні речовини) всі види диких бобових,

за винятком конюшини гірської та альпійської, у пізніх фазах розвитку мали досить вузьке протеїнове співвідношення: 2,2–4,9 у фазі бутонізації, 2,6–6,3 — на початку цвітіння і 2,1–7,5 — повного цвітіння за норми співвідношення 7–8 для жуйних тварин, тобто на одну частину перетравного протеїну припадає 7–8 частин усіх безазотистих перетравних речовин. Всі види бобових трав в усі фази розвитку характеризувались значним вмістом каротину, а також мікроелементів (купрум, манган, цинк, ферум). Зроблено висновок, що всі досліджені культурні бобові рослини й абсолютна більшість дикорослих видів природних ценозів Лівобережного Лісостепу є цінними для формування кормових ресурсів. Рівень важких металів і нітратів у дикорослих і культурних трав знаходився у межах безпечності.

УДК 633.352*321:631.559:631.816:581.132(477.4)

2012.3.187. ВПЛИВ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ НА ФОТОСИНТЕТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ І ЗЕРНОВУ ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИКИ ЯРОЇ / Петриченко В.Ф., Фостолович С.І. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 6. — С. 23–25. — Бібліогр.: 6 назв.

Вика яра, сорти, норми мінеральних добрив, врожайність, фотосинтетичний потенціал.

Висвітлено результати досліджень впливу норм мінеральних добрив та інокуляції на підвищення фотосинтетичної продуктивності та рівня врожайності зерна вики ярої в умовах Правобережного Лісостепу України. Вивчали два сорти вики (Віаріка і Білоцерківська 7), інокуляцію насіння та норми мінеральних добрив (без добрив, $P_{60}K_{60}$, $N_{30}P_{60}K_{60}$, $N_{30}P_{60}K_{60}$ + кристалон особливий у фазі гілкування та бутонізації). Встановлено, що мінеральні добрива підвищили листову поверхню від 50,7 тис. m^2 /га до 62,5 тис. m^2 /га ($N_{30}P_{60}K_{60}$). Фотосинтетичний потенціал (ФП) сорту Віаріка збільшувався від 1,952 до 2,704 млн m^2 діб/га, сорту Білоцерківська 7 — відповідно від 1,661 до 2,213 млн m^2 діб/га. Коефіцієнт кореляції між показниками ФП та урожайністю сухої речовини вики ярої становив 0,94, зерна — 0,60. За внесення фосфорно-калійних добрив ($P_{60}K_{60}$) рівень урожайності зерна становив 2,53–2,57 т/га або на 0,47–0,42 т/га більше контролю. Повне мінеральне удобрення ($N_{30}P_{60}K_{60}$) формувало збільшений листовий апарат, високі ФП та урожай сухої речовини. Однак використання фотосинтезу на утворення нових пагонів призводило до зниження врожаю зерна і коефіцієнта господарської придатності від 0,40 до 0,38. Позакореневе підживлення кристалом особливим сприяло підвищенню коефіцієнта господарської придатності до 0,42–0,43. Максимальну врожайність зерна вики ярої (3,38 т/га) одержано на варіанті повного мінерального удобрення ($N_{30}P_{60}K_{60}$), інокуляції насіння та двох позакореневих підживлень кристалом особливим, що більше контролю на 1,32 (с. Віаріка) і на 1,17 т/га (с. Білоцерківська 7).

УДК 633.367:636.085.51.55

2012.3.188. ЛЮПИН — ВАЖНА СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЧАСТЬ СТРАТЕГИИ САМООБЕСПЕЧЕНИЯ РОССИИ КОМПЛЕМЕНТАРНЫМ БЕЛКОМ / Артюхов А.И., Подобедов А.В. // Кормопроизводство. — 2012. — № 5. — С. 3–4. — Библиогр.: 2 назв.

Люпин — високобілкова культура, комплементарний білок, переробка люпину.

Констатується, що на сьогодні тільки дві культури у світі здатні повністю задовольнити потреби сучасного інтенсивного тваринництва в концентрованому комплементарному білку — соя і люпин. Останній для Росії, як і України, такий же важливий білковий компонент корму, як і соєві боби для США і Бразилії. Однак значною перешкодою на шляху розширення площ посіву і споживання бобів у тваринництві стала традиційна технологія — згодовування їх в непереробленому вигляді. Боби сирого люпину не дають таких результатів, як застосування термічно обробленої сої. Для широкого застосування люпину на корм потрібно розробити технологію його переробки, за якої може зніматися клітковина (оболонка), а 40% баластних полісахаридів перетворюються у корисний корм. Для цього потрібно збудувати не менше 20 бобовопереробних заводів та висівати люпин на площі близько 7 млн га.

УДК 633.39:631.559.

2012.3.189. УРОЖАЙНОСТЬ ЗЕЛЁНОЙ МАССЫ СИЛЬФИИ ПРОНИЗАННОЛИСТНОЙ В РАЗНЫЕ ФАЗЫ РАЗВИТИЯ РАСТЕНИЙ / Емелин В.А. // Кормопроизводство. — 2012. — № 3. — С. 22–23. — Библиогр.: 5 назв.

Сильфія пронизаннолистий, врожайність, зелена маса.

Відмічено, що сильфія пронизаннолистий є найбільш урожайною кормовою культурою, яка здатна формувати до 150–160 т/га зеленої маси, яка може використовуватися в якості зеленого корму, силосу, трав'яного борошна тощо. Розвиток рослин і формування врожаю залежить від умов погоди. За роки вивчення (2008–2010) висока врожайність зеленої маси отримана з перших укосів: 44,07–49,45 т/га при збиранні у фазі стеблуння, 57,2–69,1 т/га — бутонізації, 73,2–85,2 т/га — цвітіння, 70,9–77,06 т/га — у фазі початок дозрі-

вання насіння. Після цвітіння рослин листя починає засихати, ростові процеси майже повністю призупиняються, що призводить до зниження врожаю другого укосу: 28,28–47,16 т/га; 15,27–31,96; 12,7–23,28 т/га відповідно. На четвертому варіанті — збиранні зеленої маси на початку дозрівання насіння — рослини не формували зелену масу. За сумою двох укосів (до 108,5 т/га) перевагу мав варіант, у якому перший укіс проводили у фазі цвітіння. За першим укосом у фазах стеблуння і бутонізації, при другому укосі отримано 28,3 і 15,3 т/га зеленої маси відповідно. В середньому за три роки використання найвищу врожайність (91,1 т/га) за два укоси отримано на варіанті збирання зеленої маси у фазі цвітіння. При використанні сильфії пронизаннолистий у системі зеленого конвеєра збирання зеленої маси слід проводити у фазах стеблуння — бутонізації рослин.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.354.78:631.527.52:631.559

2012.3.190. ВПЛИВ ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН НА ПРОЯВ ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИХ ОЗНАК ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОНЯШНИКУ / Грабовський М.Б. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 136–139.

Гібриди соняшнику, густина стояння рослин, біометричні показники, врожайність і вихід олії.

Наведено результати досліджень впливу густоти стояння (50, 60, 70 та 80 тис. рослин/га) на продуктивність гібрида соняшнику Ригасол ОР, посіяного по попереднику ячмінь ярий в умовах Центрального Лісостепу впродовж 2008–2009 рр. Встановлено, що висота рослин та діаметр кошика змінювалися залежно від густоти стояння. Найменша висота рослин (169,3 см) відмічена за густоти стояння 30 тис./га, максимальна (176,9 см) — 80 тис. рослин/га. Найбільші кошики соняшнику (19,9 см) формувалися за густоти 30 тис. рослин/га, найменші (15,1 см) — 80. Кількість насіння в кошику визначалась рівнем освітленості рослин. За недостатнього освітлення (80 тис./га) в кошику закладалась мінімальна кількість насіння — 744 шт., за густоти 50 тис./га — максимальне значення — 1058 шт. Максимальну масу 1000 насінин (78,4 г) одержано за густоти 30 тис./га, мінімальну (56,7 г) — 80 тис./га. В середньому за два роки найвищу врожайність — 2,75 т/га одержано за густоти стояння 50 тис. рослин/га. Збільшення густоти стояння від 50 до 80 тис./га зумовило зниження врожайності на 0,04–0,34 т/га порівняно з контролем (40 тис.). Найбільший вихід олії (1,38 т/га) спостерігався за густоти 50 тис./га. За густоти 60–80 тис./га вихід був також високим — 1,32–1,25 т/га, але різниця була неістотною. Отже, в умовах Центрального Лісостепу України для гібрида Ригасол ОР оптимальною густотою є 50 тис. рослин/га, за якої одержано максимальну врожайність насіння та високий вихід олії.

УДК 633.63:[631.9+631.527+631.8+631.51]

2012.3.191. ЦУКРОВИЙ БУРЯК: ВИРОЩУВАННЯ ТА ПОЛІПШЕННЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ, У ТОМУ ЧИСЛІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГІБРИДІВ, СТІЙКИХ ПРОТИ ЗБУДНИКІВ ПОШИРЕНИХ ХВОРОБ / Трибель С.О., Стригун О.О. // Насінництво. — 2012. — № 1. — С. 13–18. — Бібліогр.: 9 назв.

Цукрові буряки, посівні площі, врожайність, система захисту.

Відмічено, що у 2008–2009 рр. частка України в загальносвітовому виробництві цукру (близько 153 млн т) становила 0,8%, а бурякового цукру — 3,7%. В Україні протягом останніх 20 років виробництво цукру із 5,15 млн т зменшилось до 1,53 млн т, тобто у 2,89 раза. Це зумовлено істотним зменшенням площ під посівом цукрових буряків від 1719,4 тис. га в 1986–1990 рр. до 300–500 тис. га в 2008–2010 рр. (у 4,3 раза). Урожайність (32,3 т/га) вдвічі менша, ніж у Франції (72 т/га) та Німеччині (63 т/га). Основними чинниками низьких урожаїв

коренеплодів і зменшення площ посіву під цукровими буряками є: зміна форм господарювання, порушення сівозмін, спрощення систем основного обробітку ґрунту, удобрення та незадовільний рівень захисту цукрових буряків від шкідливих організмів. Зроблено висновок: щоб підвищити рівень врожайності і досягти площ посіву під цукровими буряками на рівні 1986–1990 рр., необхідно впровадити бурякопросапні сівозміни, вирощувати стійкі до шкідників та проти збудників хвороб сорти і гібриди, покращити системи обробітку ґрунту, удобрення та інтегрованого захисту рослин.

УДК 633.853.494“324”:631.51:631.559:631.582(470.6)

2012.3.192. ОБРАБОТКА ПОЧВЫ ПОД ОЗИМЫЙ РАПС / Пенчуков В.М., Зайцев Н.И., Фролова И.Н. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 26–28. — Библиогр.: 3 назв.

Попередники, ріпак озимий, обробіток ґрунту, гербіциди, врожайність.

Викладено результати вивчення способів обробітку ґрунту різних попередників в умовах Північного Кавказу впродовж 2006–2009 рр. Вивчали попередники: пшеницю та кукурудзу на зелений корм, на яких проводили оранку (20–22 см) та поверхневе дискування на глибину 12–14 см. Дискування попередників призводило до збільшення чисельності бур'янів (на 25–30%), розповсюдження хвороб і зниження врожайності. Так врожайність ріпаку озимого за оранки попередників пшениці і кукурудзи на зелений корм становила 3,57 і 3,20 т/га насіння відповідно, а за поверхневого обробітку — 3,43 і 3,25 т/га, тобто великої різниці не відмічено. Висока врожайність насіння ріпаку озимого за поверхневого обробітку ґрунту дає можливість рекомендувати використовувати цей спосіб більш широко. Основними чинниками, які призводять до зниження врожайності за поверхневого обробітку попередника, є залишки соломи, падалиця попередника та бур'яни. Рештки соломи негативно впливали на проростання насіння ріпаку озимого, погіршували розподілення гербіцидів, сприяли розвитку шкідників, а при розкладанні поглинали із ґрунту вологу і мінеральний азот. Для усунення негативних явищ решток соломи потрібно їх збирати перед поверхневим обробітком ґрунту, застосовувати протруйники насіння, гербіциди Трефлан або Галера.

УДК 633.853.52:631.5(477.5)

2012.3.193. ПЕРСПЕКТИВИ І НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА СОЇ В ПІВНІЧНО-СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Шарубін І.О., Нагорний В.І. // Насінництво. — 2012. — № 1. — С. 8–10.

Соя, площі посіву, врожайність, структура посівних площ за стиглістю сортів.

Відмічено, що соя за площею посіву займає четверте місце у світі. Україна входить до першої десятки виробників сої, але обсяги виробництва можливо збільшити в три–п'ять

і більше разів. Сумська область за останні дванадцять років збільшила площі посіву сої із 0,8 тис. га у 2000 р. до 42,5 тис. га у 2011 р. Відповідно зростає і рівень продуктивності культури — із урожайності 6,8–10,1 ц/га у 2004 р. до 16,9 ц/га у 2008–2011 рр. Аналіз вирощування сої в Сумській обл. показав, що є можливість у багатьох р-нах області довести рівень посівів сої до 10–15% в структурі орних земель (замість 3–5%). Важливу роль у підвищенні врожайності відіграють насінництво, сорт та технології вирощування. У 2010–2011 рр. в області спостерігалася тенденція до збільшення посівних площ під сортами ранньостиглої та середньостиглої груп (від 47 до 54,6%) і зменшення частки скоростиглих сортів (від 35,7 до 25,4%). Таким чином, збільшення виробництва насіння, зокрема елітного, від 104 до 226 т і покращання структури посівів сої дають підстави Сумській області у найближчі 3–5 років збільшити площі посіву сої до рівня 12% у структурі орної землі.

УДК 633.853.52:631.527:631.559(470.61)

2012.3.194. ИЗУЧЕНИЕ КОЛЛЕКЦИИ СОИ В УСЛОВИЯХ РОСТОВСКОЙ ОБЛАСТИ / Григорьева А.В. // Земледелие. — 2012. — № 2. — С. 44–46. — Библиогр.: 6 назв.

Сортозразок сої, елементи продуктивності сої, вегетаційний період сої, врожайність сої.

Наведено результати вивчення колекційних зразків сої в умовах Ростовської обл. впродовж 2007–2009 рр. Вивчали 105 сортозразків сої з країн Західної Європи, Росії, України, США, Китаю та Японії. За тривалістю вегетаційного періоду зразки сої розподілили на: ультраскоростиглі (80–90 дн.), скоростиглі (91–110 дн.), середньоранньостиглі (111–120 дн.), середньостиглі (121–130 дн.). Кількість продуктивних вузлів варіювала від 4,2 до 68,8 шт., бобів — від 4,9 до 114,3 шт., насіння — від 50 до 101 шт. на рослину. Маса 1000 насінин — від 72,3 до 222 г, маса насіння з рослини — від 2,5 до 11,5 г. За комплексом ознак (термін вегетаційного періоду — 95–120 днів, кількість продуктивних вузлів — > 20 шт., бобів на рослині — > 20 шт., насіння — > 70 шт., маса 1000 насінин — > 210 г, маса насіння з рослини — > 9,1 г, висота прикріплення нижнього бобу вища 17 см), відібрано зразки: Holesavsska, Л-33, М-27, Гамма 85, Зейка, ИТ-55-2 і Прип'ять, які рекомендовано використовувати в якості джерел для селекції на комплекс ознак в умовах Ростовської області.

УДК 633.853.52:631.559:631.8

2012.3.195. ВПЛИВ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ЗА РІЗНОГО НАСИЩЕННЯ СІВОЗМІН СОЄЮ НА ЇЇ УРОЖАЙНІСТЬ ТА ВАГОВІ ЗБОРИ ЖИРУ Й БІЛКА / Андрієнко А.Л., Семеняка І.М., Машенко Ю.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 10. — С. 27–36. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 536492.

Соя, системи удобрення, насиченість соєю сівозмін, врожайність сої, валовий збір білка та жиру.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу систем удобрення та насичення сівозмін соєю на врожайність і збір білка в умовах Північного Степу України. Вивчали сорт Медея, розміщений після парової озимої пшениці та пшениці по сої з насиченням 20, 40 і 60% без добрив, за внесення $N_{40}P_{40}K_{40}$ та $N_{40}P_{40}K_{40}$ + побічна продукція попередника (ПП). Встановлено, що внесення мінеральних добрив як у чистому вигляді, так і в комплексі з побічною ПП сприяло збільшенню листової поверхні і маси рослини сої. Найвища врожайність сої (1,45–1,46 т/га) формувалася при її вирощуванні після парової озимої пшениці з насиченням бобовими до 20% за органо-мінеральної системи удобрення, що на 14,2–14,9% більше, ніж без добрив (1,27–1,30 т/га). При вирощуванні сої після озимої пшениці по попереднику соя з насиченням нею до 40% порівняно з 20% призводило до зниження продуктивності на 2,8–4,3%, а з насиченням 60% — на 6,6–10,7% порівняно з вирощуванням по паровій озимій пшениці. Більший валовий збір білка (545–553 кг/га) та жиру (319–320 кг/га) одержували при розміщенні сої після парової озимої пшениці за органо-мінеральної системи удобрення. Обробка насіння сої Ризогуміном забезпечувала зростання урожайності на 2,0–4,3%, білка — на 3,8%.

УДК 633.853.52:631.559"100"

2012.3.196. МИРОВОЙ ОПЫТ В ПОМОЩЬ УКРАИНСКОМУ ПРОИЗВОДИТЕЛЮ СОИ / Мариноха Павел // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 144–146.

Соя, країни-виробники сої, врожайність сої, інокулянти насіння.

Відмічено, що основними виробниками сої у світі є США, Аргентина, Бразилія, Китай, Індія, Парагвай і Канада. Причому на долю США, Аргентини, Бразилії та Китаю припадає 87% усього світового виробництва. В Україні площі під соєю в 2011 р. перевищили млн га (1121,9 тис. га), зібрано 2020 тис. т зерна, а середня врожайність становила 20,3 ц/га. Для підвищення врожайності в світі широко застосовують інокулянти азотфіксуючих бактерій. Фахівці компанії "Біона" вивчали дію впливу інокулянтів: Нітрофікс (Glycimax) із Бразилії, Нітрофікс (PreNoclin A) і Нітрофікс (Ниброгін) із Аргентини на врожайність сої в умовах України. Значні переваги при обробці насіння показав бразильський інокулянт на сухому торфі Нітрофікс (Glycimax), який можна застосовувати в різних умовах погоди весною, на кислих ґрунтах та обробляти насіння заздалегідь до сівби. Середня врожайність сої становила 23,8–24,2 ц/га і 35,6–36,7 ц/га на зрошенні. Приріст урожайності від інокулянта сягав від 2,4 до 3,1 ц/га, сприяв накопиченню азоту в ґрунті, збільшував уміст протеїну в урожаї на 1–2%, а фінансова ефективність досягала інколи 500%. Заміна інокулянтом мінерального азоту дає можливість економити на кожному гектарі посіву сої до 550 грн. Інокулянти із Аргентини Нітрофікс (PreNoclin A) і Нітрофікс (Ниброгін) застосовують безпосередньо перед сівбою, що створює великі труднощі. Таким чином, для отримання більш високих урожаїв сої в Україні слід широко застосовувати інокулянт Нітрофікс (Glycimax) із Бразилії, який навіть в умовах посухи весною дає можливість одержати приріст урожайності до 3,1 ц/га порівняно з необробленим насінням.

УДК 633.853.52:632.954:631.559

2012.3.197. ПУЛЬСАР У ПОСІВАХ СОЇ / Гутянський Р.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 10. — С. 86–91. — Библиогр.: 12 назв. Шифр 536492.

Соя, гербіциди, бур'яни, врожайність сої, якість насіння сої.

Наведено результати вивчення впливу гербіцидів півот і пульсар на забур'яненість посіву, врожайність та якість насіння сої в умовах Харківської області. Вивчали сорт сої Романтик з шириною міжрядь 45 см. Контролем були варіанти з ручним прополюванням та без нього. Різні види бур'янів мали неоднакову чутливість до гербіцидів. Так, на час збирання врожаю сої півот і пульсар знижували кількість мишію сизого відповідно на 97 і 81%, плоскухи звичайної — на 44 і 37%. Щирцю звичайну пульсар знищував на 11% краще, ніж півот. У середньому за 2006–2008 рр. найбільшу врожайність сої одержано при проведенні систематичних річних прополювань посіву (1,59 т/га). Між дією півоту і пульсару не виявлено значної різниці за врожайністю (1,43 і 1,41 т/га), умовно чистим прибутком (465 і 433 грн/га). Однак застосування гербіцидів сприяло одержанню більшої врожайності (1,43 і 1,41 т/га) порівняно з необробленим і непрополюваним варіантом. За середніми трирічними даними не виявлено достовірної різниці впливу гербіцидів за вмістом білка, олії, каротиноїдів і золи в насінні сої — вони були на одному рівні.

УДК 633.854.78:631.5/526.32:[631.8+632.954](470.44)

2012.3.198. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРИЁМОВ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ СОРТОВ И ГИБРИДОВ ПОДСОЛНЕЧНИКА В СТЕПНОМ ПОВОЛЖЬЕ / Горшенин Д.В., Нарушев В.Б. // Плодородие. — 2012. — № 1. — С. 31–32. — Библиогр.: 6 назв.

Соняшник, сорти і гібриди соняшнику, мінеральні добрива, гербіциди, способи обробітку ґрунту, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу мінеральних добрив, гербіцидів та способів обробітку ґрунту на врожайність сортів і гібридів соняшнику в умовах Степового Поволжжя. Вивчали шість сортів і гібридів (Саратовський 20, Саратовський 85, Саратовський 87, Александр, ЮВС-2 і ЮВС-3), полицеву, глибоку і мілку оранку ґрунту, мінеральні добрива ($N_{60}P_{60}$) та гербіцид Дуал Голд. Виявлено, що мінеральні добрива сприяли збільшенню площі листків на 22–32%, сухої надземної маси рослин на 39–60%, маси насіння з кошика (31,7–31,9 г без добрив; 42,1–59,5 г з добривами). У середньому за 2004–2007 рр. урожайність на варіантах без

добрив становила 1,31–1,57 т/га, на удобрених фонах — 1,77–2,44 т/га. Урожайність гібридів (2,32–2,44 т/га) була вищою порівняно з сортами (1,77–2,03 т/га). За роки досліджень (2008–2010) найнижчу врожайність (0,92 т/га) одержано на варіанті мінімального обробітку ґрунту без добрив. На варіантах поливкової і глибокої оранки врожайність була 1,51–2,19 т/га. Зроблено висновок, що для умов Степового Поволжя найвища врожайність соняшнику може бути одержана за глибокої безполивкової оранки ґрунту, внесення мінеральних добрив ($N_{60}P_{60}$), гербіциду Дуал Голд та заміни сортів на гібриди соняшнику.

УДК 633.854.78:631.523/.527

2012.3.199. ОЦІНКА РІЗНОМАНІТТЯ РОБОЧОЇ КОЛЕКЦІЇ БАТЬКІВСЬКИХ ЛІНІЙ СОНЯШНИКУ ЗА ГЕНЕТИЧНИМИ ДИСТАНЦІЯМИ / Кириченко В.В., Сивенко О.А. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 279–285. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 536517.

Соняшник, батьківські лінії, RAPD-аналіз, генетичні дистанції.

Відзначено, що селекціонерами створено значне різноманіття вихідного лінійного матеріалу соняшнику, яке потрібно систематизувати на генетичну близькість або віддаленість, відібрати найкращі з них для гібридизації. Для цього потрібно, крім оцінки за морфологічними ознаками, використовувати біотехнологічні методи — ПЛР-аналіз та аналіз довільно ампліфікованої поліморфної ДНК (RAPD). Вивчали 100 ліній соняшнику, з яких 90 ліній-відновників фертильності пилку та 10 материнських ліній. Лінії різнилися за багатьма ознаками (за походженням, морфотипом, олійністю тощо). Для проведення ПЛР-аналізу з п'ятиденних паростків методом СТАВ виділяли ДНК. На основі одержаних даних побудовано дендрограму (рис.), яка наявно демонструє генетичну схожість ліній. Виділено 7 наявних кластерів, у які згруповано лінії з найменшими та найбільшими ($d = 0,041\text{--}0,060$) генетичними дистанціями. Найбільш генетично віддалені лінії (Мх 42А, Ск 1010А, Ск 2111А та ін.) залучено до схрещування, одержано близько 200 експериментальних гібридних комбінацій, які в подальшому будуть вивчатися щодо рівня їх комбінаційної здатності та гетерозису. Включення найменш генетично віддалених батьківських ліній у схрещування не є ефективним.

УДК 633.854.78:631.527.5(477)

2012.3.200. АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ДО УМОВ СХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кириченко В.В., Коломацька В.П. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 200–205. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 536517.

Соняшник, гібриди соняшнику, біокліматичні фактори, екологічна пластичність, урожайність соняшнику.

Наведено результати багаторічного вивчення диференціації гібридів соняшнику за адаптивними властивостями до умов східної частини Лісостепу України. Вивчали 50 гібридів соняшнику різних груп стиглості: скоростиглі, ранньостиглі, середньоранні та середньостиглі. Результати врожайності показали значне варіювання як у межах гібридів, так і за роками. Середня врожайність знаходилась на рівні 3,08 т/га з коливанням від 2,33 до 3,82 т/га. При цьому врожайність гібридів коливалась за роками у різному ступені. Коефіцієнт пластичності (КП) гібридів варіював у межах 0,02–1,83. Гібриди з оптимальною реакцією на умови року мали КП у межах одиниці. Гібриди з КП за межами одиниці більше реагували на біокліматичні фактори. Гібриди селекції Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (Кий, Квін, Раут, Максимус та Барей) у більшості мали КП у межах одиниці, тому є конкурентоспроможними і заслуговують на увагу виробників.

УДК 633.854.78:631.527.5:061.62

2012.3.201. СЕЛЕКЦІЯ ВИСОКООЛЕЇНОВИХ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ В ІНСТИТУТІ РОСЛИННИЦТВА ім. В.Я. ЮР'ЄВА / Кириченко В.В., Тимчук С.М., Сивенко В.І., Супрун О.Г. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2011. — Вип. 10. — С. 105–117. — Бібліогр.: 38 назв. Шифр 536492.

Соняшник, жирнокислотний склад олії, мутантні лінії, гліцериди олеїнової кислоти.

Висвітлено результати селекції Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва зі створення гібридів соняшнику з високим вмістом гліцеридів олеїнової кислоти. Встановлено, що створити вихідний матеріал з високим вмістом гліцеридів олеїнової кислоти можна за рахунок обробки природного різноманіття дикорослих видів хімічними мутагенами (N-нітрозозетил-сечовина, диметилсульфат та ін.) у концентраціях від 0,05 до 0,8% при експозиції обробки 12–18 годин. Шляхом гібридизації отриманих індукованих мутантів з неспорідненими лініями та гібридами соняшнику традиційного типу з наступним інцухтом та індивідуальним доббором було створено понад 200 селекційних інбредних ліній з оліями високоолеїнового типу. Подальше вивчення створених ліній показало, що більш перспективними виявилися гібриди Еней, Ант, Дарій та Квінт, які здатні формувати врожайність на рівні 3,54–4,04 т/га насіння з високим вмістом гліцеридів олеїнової кислоти (80–85%), вмістом олії (50,8–52,4%) проти показників стандартного гібрида Світлох — 3,60 т/га, 25–28 і 52,3% відповідно. У 2011 р. гібриди високоолеїнового типу Харківської селекції висівались в Україні на площі понад 400 тис. га з розрахунковою прибутковістю 2200–2350 грн/га.

УДК 633.854.78:631.527.5:551.58

2012.3.202. УРОЖАЙНІСТЬ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ В РІЗНІ ЗА ПОГОДНИМИ УМОВАМИ РОКИ / Ткаліч І.Д., Марчук О.Л. // Агроном. — 2012. — № 1. — С. 128–135.

Гібриди соняшнику, погодні умови вегетації, біометричні показники, урожайність, олійність насіння.

Наведено оцінку гібридів соняшнику в умовах Степу України впродовж 2007–2009 рр. Попередником соняшнику слугувала озима пшениця за умови його повернення через 5 років. Оранку попередника проводили на глибину 25–27 см, під передпосівну культивування вносили $N_{30}P_{50}$ і гербіцид Харнес (2,5 л/га). Густота стояння рослин залежно від року коливалась у межах 56–65 тис. рослин/га. Для соняшнику 2007 р. був несприятливим (суха погода, мало опадів), погодні умови 2008 р. виявилися сприятливішими (високі запаси вологи, тепла), 2009 р. був сприятливим для росту і розвитку рослин. Коливання погоди вплинуло на врожайність гібридів: у 2007 р. — 2,19–3,38 т/га, у 2008 р. — 2,34–4,30 т/га, у 2009 р. — 2,74–4,26 т/га. Різниця в урожайності була зумовлена довжиною періоду вегетації, крупністю насіння і його кількістю в кошиках. Серед гібридів біометричні показники рослин — урожайність і олійність насіння — визначалися як генетичними особливостями, так і погодними умовами. У середньому за три роки кращими гібридами в умовах Степу виявилися Ясон, Дарій, Квін, Форвард, Рюрік, Запорізький 26, Одеський 122, Символ, Синтез, Тітанік, Мілутін, Кансон, Конгрес, Гена, Альянс та Президент. Вони мали стабільно високу продуктивність за роками, адаптованість до певних умов, досягання без десикації.

УДК 633.854.78:631.531.01

2012.3.203. ОЦІНКА ІНБРЕДНИХ ЛІНІЙ СОНЯШНИКУ ЗА ТЕПЛОСТІЙКІСТЮ НАСІННЯ / Макляк К.М., Кириченко В.В., Токар І.В. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 192–199. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 536517.

Соняшник, інбредна лінія, насіння соняшнику, теплостійкість, група стійкості.

Відзначено, що висока температура повітря у період вегетації відчутно знижує врожайність на значних площах посівів соняшнику. Тому селекція на підвищення стійкості рослин до цього стресового чинника в останні роки набуває все більшої важливості. У діагностиці стійкості рослин до високих температур застосовують облік ростових параметрів (схожість та довжину проростка насіння), що відображають відносний рівень стійкості дорослих рослин ($r = 0,629$). Для добору теплостійких джерел інбредних ліній соняшнику в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва провели оцінку 151 лінії. За параметрами схожості насіння інбредні лінії було поділено на 5 груп стійкості: 1) високостійкі (схожість 81–100%), 2) стійкість вища за середню (61–80%), 3) середня стійкість (41–60%), 4) слабка стійкість (21–40%), 5) низька стійкість (0–21%). За довжиною паростка корінця лінії також розподілено на п'ять груп стійкості. За показниками "схожість насіння" і "довжина наростка корінця" між групами стійкості відмічено

неповну відповідність щодо показника теплостійкості. Тому основним критерієм для визначення теплостійкості лінії повинна бути схожість насіння, а довжина наростка корінця — як допоміжна оцінка.

УДК 633.854.78:631.531.04:551.58

2012.3.204. АДАПТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗМІНОЮ АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВ / Драніщев М.І., Стотченко В.Ю., Решетняк М.В., Попитченко Л.М., Яйков І.О. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 25. — С. 62–64. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536615.

Соняшник, строки сівби підзимовий і весняний, врожайність соняшнику, рентабельність.

Наведено результати вивчення підзимової сівби (кінець листопада) гібрида соняшнику Ясен порівняно з весняною сівбою в умовах Луганської області. Встановлено, що вплив осіннього і весняного строків сівби на польову схожість був незначним — за підзимового вона становила 77,6%, весняного — 82,8%. За підзимового строку сівби (ПСС) порівняно з весняним тривалість періоду “сходи — утворення кошика” виявилась на 6 днів довшою. Проте у подальшому проходженні наступних фаз розвитку різниця виявилась незначною, за виключенням у настанні календарних строків повної стиглості соняшнику. На варіанті за ПСС вона настала на 17 днів раніше весняного. Сумарне водоспоживання рослин соняшнику за ПСС виявилось на 418,5 мм меншим порівняно з весняним, що суттєво вплинуло на врожайність. На варіанті

ПСС вона становила 20,2 ц/га, весняного — 12,8, а рівень рентабельності відповідно 258,4 і 178,3%. Зроблено висновок, що технологія вирощування соняшнику за підзимового строку сівби може бути рекомендована для впровадження у виробництво.

УДК 633.854:631.524.01.527:631.53.02(569.5)

2012.3.205. РЕАЛІЗАЦІЯ АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛА ГЕНОТИПОВ ПОДСОЛНЕЧНИКА В УМОВАХ ЙОРДАНИЇ / Адиб Абуобайд, Мельник А.В., Троценко В.И. // Селекція і насінництво: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 100. — С. 131–138. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 536517.

Соняшник, екологічні умови, сорти соняшнику, гібриди соняшнику, продуктивність соняшнику.

Наведено результати вивчення сортів (Постолянський і Онікс) і гібридів (Візит, Кий та Валентина) соняшнику в умовах Йорданії. Вивчали тривалість фаз розвитку та продуктивність (маса кошика та олії). Установлено, що умови розвитку впливали по-різному у сортів і гібридів на морфологічні параметри (зменшувалася висота рослин і діаметр кошика) і продуктивність. Так, в умовах Йорданії спостерігалось збільшення кількості і маси насіння з одного кошика у гібридів Візит та Валентина порівняно з їх продуктивністю в умовах України на 6–12 і 16–30% відповідно. Зроблено висновок, що шляхом вивчення сортів і гібридів соняшнику в умовах Йорданії можна виявити форми з високим рівнем адаптивності до умов вирощування і налагодити власне виробництво насіння соняшнику.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Наукові консультанти — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В., кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 634.1:631.111.5

2012.3.206. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЗИМІВЛІ НАСАДЖЕНЬ ПЛОДОВИХ ТА ЯГІДНИХ КУЛЬТУР У 2011–2012 рр. / Бублик М.О., Китаєв О.І., Кривошапка В.А., Патица Т.І., Кучер М.Ф., Чухіль С.М., Насталенко І.П., Гризодуб С.М., Приймачук Л.С., Бабіна Р.Д., Дроник Н.І., Шахнович Н.Ф., Толстолік Л.М., Можаява Л.Л., Мельничук Г.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 287–295. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 536957.

Морозостійкість плодів культур, абрикос, персик, черешня, слива, обрізування дерев, захист плодів, підживлення плодів, волога у садах.

Відзначається, що в критичних умовах зими 2011–2012 рр. серед досліджуваних зерняткових і кісточкових плодів культур найбільш уразливими виявились насадження абрикоса і персика практично в усіх регіонах України, а також черешні і сливи в окремих районах Криму. Пошкодження генеративних бруньок понад 85% може призвести до значної втрати врожаю, а несприятливі погодні умови у подальшому — до повного знищення його. Тому рекомендується проводити лікувальні заходи: обрізку з використанням садових замазок, коригування системи захисту, збереження вологи в ґрунті, внесення фосфорно-калійних добрив (60–90 кг/га діючої речовини). Для позакореневого підживлення і росту зав'язі необхідно застосовувати комплексні добрива, які містять цинк і бор.

УДК 634.11.076:631.563

2012.3.207. ЗМЕНШЕННЯ ЗАГАРУ ПЛОДІВ ЯБЛУНІ (MALUS DOMESTICA BORKH.) СОРТУ КАЛЬВІЛЬ СНІГОВИЙ У ПЕРІОД ЗБЕРІГАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОПЕРЕДНЬОЇ ОБРОБКИ НИЗЬКОЮ КОНЦЕНТРАЦІЄЮ КИСНЮ / Кондратенко П.В., Шевчук Л.М., Левчук Л.М., Песіс Е., Фейсберг О. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 64. — С. 164–169. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 536954.

Яблука (товарність і лежкість), зберігання яблук, загар плодів, киснева обробка яблук, метилциклопропен.

Яблука з жовтим і зеленим забарвленням шкірочки (Кальвіль Сніговий, Ренет Симиренка, Сапфір та ін.) для підвищення потенціалу лежкості при зберіганні потребують таких технологій, які б зумовлювали уникнення симптомів загару (побурування шкірочки). Показано екологічно безпечну та малозатратну технологію післязбиральної обробки плодів яблуні Кальвіль Сніговий низькими концентраціями кисню (Low-O_2) та 1-метилциклопропеном (1-MCP). Її проводили в герметичних ємностях з поліетилену за t 20°C. Контролем були плоди, які зберігали в холодильних камерах зі звичайною атмосферою (3А) при 0°C (1-й варіант) і ті, які протягом періоду стресової обробки зберігалися при t 20°C + 3А при t 0°C (2-й варіант). Результати досліджень засвідчили, що попередня обробка плодів Low-O_2 сприяє уникненню симптомів загару шкірочки та в'янення. При цьому зберігається щільність м'якоті, поживність та смакові якості яблук упродовж 5,5 місяця (за t 0°C); вихід товарних яблук (без ураження) становив 97,6%, або на 8,2% перевищував контроль і лише на 0,1% був меншим, ніж з обробкою 1-MCP. Для встановлення “залишкового ефекту” подальше зберігання проводили при кімнатній t 18°C. Через 12 днів товарність контрольних плодів знизилась до 51,5%, водночас, оброблених Low-O_2 , залишалась на рівні 92,9%.

УДК 634.11:631.541:631.527.6(477.54)

2012.3.208. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ КЛОНОВИХ ПІДЩЕП ЯБЛУНІ В УМОВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Леус В.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10. — С. 136–138. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодівництво). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536694.

Яблуня, підщепи яблуні, субстрати в розсадниках, тирса, клони.

Показано, що в умовах Харківської області для підгортання маточних рослин вегетативних підщеп яблуні типів М9 та 54–118 доцільно використовувати тирсу, яка забезпечує максимальний вихід стандартного садивного матеріалу

з одиниці, а також найбільший рівень прибутку і рентабельності. Мінімальну вартість стандартних підщеп мали відсадки М9 на контрольному (субстрат-ґрунт) варіанті (157,8 тис. грн/га), а максимальну — 54–118 за підгортання тирсою (225,2 тис. грн/га). Максимальна для 54–118 пояснюється високим виходом стандартних відсаджів з од. площі — 119,7 тис. шт./га). Щодо собівартості, то кращим відзначено вирощування підщепи 54–118 — 0,37 тис. грн. У контрольному варіанті собівартість становила 0,47 тис. грн за низького виходу стандартних відсаджів — 21,2 тис. шт./га. Незалежно від типу підщеп застосування тирси як субстрату, порівняно з ґрунтом збільшило прибуток для 54–118 на 19,8 тис. грн, а для М9 — 6,5 тис. грн. Рівень рентабельності становив 412,2% та 307,6–309,8% відповідно.

УДК 634.11:632.112(477.8)

2012.3.209. ФІЗІОЛОГІЧНА ПОСУХОСТІЙКІСТЬ ПЕРСПЕКТИВНИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ ПІДЗОНИ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Трохимчук А.І., Макарова Д.Г. // Садівництво: міхвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 230–234. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 536957.

Яблуня Правобер. Захід. Лісостепу, посухостійкість яблуні, грибні хвороби яблуні, водообмін у яблуні, сорти яблуні.

Оцінювали посухостійкість яблуні 10 сортів вітчизняної та іноземної селекції: Айдаред, Аскольда, Вільмута, Голден Делішес Рейндерс, Джонаголд, Джонагоред, Пінова, Пілот, Ренет Симиренка, Рубін Стар (контроль). Наведено обводненість тканин листків (%) у 2006, 2007 та 2011 рр. Досить високим ступенем посухостійкості відрізнялись дерева сорту Пілот. За дуже посушливих умов 2007 р. у тканинах листків дерев сортів Пілот, Аскольда, Джонагоред спостерігали достатній вміст води, а надто низьким він був в Айдареда, й особливо, в Голден Делішес Рейндерса та Ренета Симиренка. Значення обводненості тканин у них були істотно меншими, ніж у контролі. Водночас, дерева по-різному вражались грибними хворобами. Так, Аскольда у сприятливому щодо зволоження 2006 р. уражалась борошнистою россою на 4,0 бала, при цьому обводненість була найнижчою за всі роки досліджень, а в спекотний 2007 р. — практично не уражалась, а вміст води у тканинах її листків був оптимальним — 70%. Це свідчить про певний зв'язок між обводненістю тканин листків яблуні та ураженням дерев основними грибними хворобами, який потребує подальшого вивчення.

УДК 634.13:631.842(477.7)

2012.3.210. ДІАГНОСТИКА МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ ГРУШІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ АЗОТНОГО РЕЖИМУ ҐРУНТУ / Малюк Т.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 31–33.

Груша (Конференція та Ізюминка Криму), ґрунти Південного Степу, мінеральне живлення груші, азот (нітратна форма).

Дослідженнями 2005–2010 рр. встановлено, що до складу мінерального азоту в зрошуваному чорноземі Південного Степу за утримання його під чорним паром переважно входили нітратні сполуки. Ця закономірність відповідала контролю — без внесення азоту та із застосуванням $N_{15}-N_{90}$. Залежно від періоду вегетації груші (Г) в інтенсивних насадженнях та дози добрив частка вмісту $N-NO_3$ у складі мінерального азоту досягала 60–90%. Між рівнем накопичення $N-NO_3$ й урожайністю Г встановлено істотний зворотний зв'язок середньої сили — $r = -0,44-0,81$. З іншими показниками азотного режиму зв'язок менш тісний. Представлено розрахунки оптимального азотного живлення сортів груші Конференція (К), Ізюминка Криму (ІК). Для К у фазі активного вегетативного росту при $R^2 = 0,953$ похибка відхилення від регресії $\pm 15,5$ ц/га: $Y = -2,56 x_1 + 0,49 x_2 + 0,04 x_3 + 0,20 x_4 + 1,01 x_5$; фазі диференціації плодів при $R^2 = 0,857$ (похибка — $\pm 24,7$ ц/га): $Y = -2,07 x_1 - 2,19 x_2 + 2,51 x_3 + 0,09 x_4 + 1,08 x_5$. Для сорту ІК у фазі активного вегетативного росту при $R^2 = 0,955$ (похибка — $\pm 19,4$ ц/га): $Y = -3,33 x_1 - 0,36 x_2 + 0,06 x_3 + 0,28 x_4 + 1,47 x_5$; фазі диференціації плодів при $R^2 = 0,859$ (похибка — $\pm 27,7$ ц/га): $Y = -1,52 x_1 - 5,77 x_2 + 5,89 x_3 + 0,14 x_4 + 1,43 x_5$. У цій математичній моделі: Y — урожайність, ц/га; x_1 — вміст у ґрунті $N-NO_3$; x_2 — вміст $N_{\min}$;

x_3 — екстра-азот; x_4 — накопичення температур ґрунту понад $10^\circ C$; x_5 — доза добрив, кг/га. Отже, врожай молодих дерев Г обох сортів на 95% визначається дією вищенаведених факторів. Найбільший вплив (39,4–44,4%) на врожай має вміст у ґрунті нітратної форми азоту.

УДК 634.21:632.38

2012.3.211. АДИТИВНИЙ ВПЛИВ ВІКУ НАСАДЖЕНЬ І СТРОКІВ ДОЗРІВАННЯ СОРТІВ АБРИКОСА (*PRUNUS ARMENIACA*) НА ПОШИРЕННЯ ІПАРВІРУСІВ / Тряпичина Н.В., Васюта С.О., Дунаєва Л.І. // Садівництво: міхвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 330–337. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536957.

Абрикос, іпарвіруси, вірусні хвороби абрикоса, сорти абрикоса ранні.

Представлено результати обстеження 2008 р. (червень) двох насаджень абрикоса (1999–2000 і 2001–2002 рр. садіння) 14 сортів і гібридів, перспективних для селекції та інтродукції в умовах Степу України: Дар Мелітополя, Зоряний, Краснощокій, Кумір, Мелітопольський лучистий, Мелітопольський пізній, Мелітопольський ранній, Тащенакський та ін. Серологічними дослідженнями виявлено присутність вірусів карликовості сливи (КС) та некротичної кільцевої плямистості (НКП). Вірус КС ідентифіковано лише у старому саду серед ранніх сортів, а НКП — у молодому (52,4%) та у старому (85,7%). Найменше ураження НКП виявлено у молодих садах сортів середнього та пізнього термінів дозрівання. Ефект впливу фактора віку становив 28,5% і перевищував чинник “строк досягання” у 2 рази (14,2%). Щодо ландшафтних особливостей, то в низинних насадженнях взимку температура була на $2-3^\circ C$ нижча, а це для теплолюбного абрикоса посилювало стрес-фактор. Для зниження рівня реінфекції насаджень надраних та ранніх сортів абрикоса іпарвірусами рекомендується не допускати просторової агрегації дерев у промислових і колекційних садах.

УДК 634.22:631.541.1

2012.3.212. ОЦІНКА СОРТО-ПІДЩЕПНИХ КОМБІНУВАНЬ СЛИВИ (*PRUNUS DOMESTICA* L.) У РОЗСАДНИКУ / Кішак О.А., Омельченко В.В., Барабаш Л.І. // Садівництво: міхвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 96–102. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 536957.

Слива, підщепи сливи Лісостепу, сади сливи промислової, розсадники сливи (Ін-т садівництва НААН), зимостійкість сливи, алича.

Показано, що вегетативно розмножувані підщепи сливо-аличевої групи: ВВА-1, Весняне полум'я, ВСВ-1, Спікер і Фортуна, а також сіянці аличі, після садіння їх фракцій з товщиною штамба 3–4 мм у перше поле розсадника протягом вегетації мали високу інтенсивність ростових процесів. Унаслідок цього штаб потовщав в 1,7–2,4 раза, а придатність для окуліровки становила 100%. Тому фракція вегетативно розмножуваних і насінневих підщеп з товщиною штамба 3–4 мм рекомендується розсадницьким господарством для використання без дорощування та одержання стандартних саджанців. Це істотно поліпшить економіку господарств. Серед вегетативно розмножуваних підщеп для сливи, що вивчались у 2-му полі розсадника, найкращими виявилися ВВА-1 та Евріка 99, які забезпечили вихід стандартного садивного матеріалу — 25,1–29,2 тис. шт./га (на рівні контрольних — сіянці аличі та Весняне полум'я). Відзначено, що найвищу збереженість вічок після перезимівлі зафіксовано в усіх досліджуваних сортів, щеплених на сіянцях аличі (81,8%), а також на підщепах Весняне полум'я (80,0) і ВВА-1 (78,0%). Найкращим гілкуванням виділялись саджанці всіх сортів на сіянцях аличі, де утворилося від 4,9 у с. Ненька до 7,2 пагона у с. Стенлей (в інших — 3,2–5,7); найнижчий ступінь галузнення відмічено на ВСВ-1 (2,5–3,3 пагона).

УДК 634.23.1.076:631.546

2012.3.213. ТОВАРНА ЯКІСТЬ ТА БІОХІМІЧНИЙ СКЛАД ПЛОДІВ ЧЕРЕШНІ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ НАСАДЖЕНЬ / Кішак О.А. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 37–41. — Бібліогр.: 15 назв.

Черешневі сади, підщепи черешні, плоди черешні (товарність, біохімія).

Досліджено товарну якість плодів черешні (Ч) залежно від типу насаджень і погодних умов 2008–2010 рр. Розглянуто: сорти — Китайська чорна, Ніжність, Дончанка; інтенсивні типи насаджень — на дикій Ч з округлою кроною і зниженою зоною плодоношення ($O_{3\text{зн}}$) — контроль та малогабаритною (Мг) кроною (6×3 м); на антипці — з $O_{3\text{зн}}$ та Мг (6×3 м); на Л-2 з $O_{3\text{зн}}$ та Мг ($4,5 \times 2,5$ м); на Л-2 з веретеноподібною ($4,5 \times 2,0$ м); на ВСЛ-2 з $O_{3\text{зн}}$ та Мг кроною ($4,5 \times 2,5$ м); на ВСЛ-2 з веретеноподібною $4,5 \times 2,0$ м. Установлено, що сорти Ч Ніжність та Дончанка в умовах Лісостепу в усіх досліджуваних типах насаджень забезпечують найвищу товарну якість плодів (98–98,8%), а за біохімічним складом вони на рівні кращих, вирощених в умовах Криму, Приазов'я та Молдови. Плоди обох середньопізніх сортів мали масу 6,3–7,5 г та відсутність розтріскування. Найбільший поперечний діаметр у них — 22–23 мм, що на 5 мм перевищував стандарти. Завдяки світлому забарвленню приваблюють птахів незначно, а ушкодження плодів цих сортів — мінімальні (0,1–0,2%). Загалом вихід товарної продукції більше залежав від сорту, ніж від типу підщепи або форми крони. Дружне досягання плодів на ВСЛ-2 зменшило % недостиглих і поліпшило їх товарність. Установлено вплив підщепи на середню масу плодів Ч ($НР_{05}$ — 0,13–0,58). Найбільшою вона була у Китайської чорної на насінних підщепах та ВСЛ-2 — 4,7–5 г, а на Л-2 через фізіологічну несумісність підщепи — 4,3–4,5 г. Сорти Ніжність і Дончанка мали кращу сумісність з Л-2. Плоди піддослідних сортів Ч характеризуються високим умістом сухих розчинних речовин (18,1–20,7%), цукрів (9,5–14%) та кислот (0,63–0,84%), помірним глюкоацидиметричним показником. Щодо пектину, то плоди Ч накопичують їх незначну кількість — 0,25–0,86%, що обмежує асортимент продукції для її переробки, зокрема на желе. Максимум пектину відзначено лише в сорту Ніжність на вегетативно розмножуваній підщепі ВСЛ-2 — 0,84–0,91%.

УДК 634.23:632.7:632.95

2012.3.214. НЕХІМІЧНИЙ МЕТОД ЗАХИСТУ ЧЕРЕШНИ (CERASUS AVIUM MOENCH.) ВІД ВИШНЕВОЇ МУХИ (RHAGOLETIS CERASIL.) В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ / Шевчук І.В., Тонконоженко А.А., Кручек А.Н., Лисанюк В.Г., Богоріл О.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 64. — С. 130–142. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 06 536954.

Черешня (Ніжність, Драгана жовта), інсектициди екологічні, препарати "Нім Ацаль-Т/С" та "Спінтор", вишнева муха.

Експерименти здійснювали в насадженнях черешні сортів Ніжність (серед. строк досягання) та Драгана жовта (пізній с.д.) в умовах Ін-ту садівництва НААН (Північ. Лісостеп) і на Артемівській дослідній станції розсадництва (Степ). Застосування інсектицидів на основі мікроорганізмів ("Спінтор") та рослинний ("Нім Ацаль-Т/С") у Північному Лісостепу показали їх високу ефективність (79,3–92,4 і 83,6–85,2% відповідно) за дворазового обприскування проти вишневої мухи на сорті Ніжність. Водночас в умовах Степу ефективність цих біопрепаратів на сорті Драгана жовта була значно нижчою (65,8–70,4 і 65,1–66,7%). Отже, у різних кліматично-географічних зонах ефективність піддослідних інсектицидів — "Спінтор" та "Нім Ацаль-Т/С" на 40–67% залежала від погодних факторів, на 11–29 від їх концентрації та 17–24% — від їхньої взаємодії. Враховуючи екологічність піддослідних біопрепаратів, які є безпечними для споживача і довкілля, рекомендується використовувати їх для захищення насаджень черешні від *Rhagoletis cerasi* L.

УДК 634.25:631.527(477.75)

2012.3.215. НОВІ СЕЛЕКЦІОННІ ФОРМИ ПЕРСИКА (PRUNUS PERSICA L. BATSCH.) В НИКИТСЬКОМУ БОТАНИЧЕСЬКОМУ САДУ / Шоферистов Е.П., Запорожченко Е.И. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 66. — С. 61–68. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 536957.

Персик Червоном'ясий, антоціани, лікарські властивості персика Червоном'ясого.

Плоди персика (П) із м'якоттю білого і жовтого забарвлення містять незначну кількість антоціанів (розчинні рослинні пігменти з групи флавоноїдів), а Червоном'ясії форми П накопичують майже у 4 рази більше аскорбінової кислоти, у 2 — поліфенолів і близько 550 мг/100 г сирової маси — антоціанів

та сприяють виведенню з організму людини радіоактивних речовин. Охарактеризовано домінуючі сорти П: Червоном'ясий 3–11–4, 3–11–5, 7–1–2–3, 7–1–2–3–2. Селекційні форми П червоном'ясого в умовах південнобережної зони Криму не мають істотної різниці щодо господарської цінності і використання їх плодів. Строки досягання в них: 1-ша — 2-га декади вересня. Проте за масою плодів є відмінності: у Червоном'ясого 3–11–4 — 108–115 г; Червоном'ясого 3–11–5 — 70 г; Червоном'ясого 7–1–2–3 — 30 г. Усі 4 червоном'ясії форми П автори рекомендують досліджувати як насінневі підщепи П, вектарина та інших кісточкових культур Криму.

УДК 634.31/34:60

2012.3.216. БІОТЕХНОЛОГІЯ ЦИТРУСОВИХ КУЛЬТУР: ДОСТИЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ / Самарина Л.С., Коломиец Т.М., Горшков В.М. // Садоводство и виноградарство. — 2011. — № 6. — С. 30–34. — Бібліогр.: 10 назв.

Цитрусові (культивування in vitro), селекція цитрусових, біотехнологія цитрусових, кислоти, апельсин, лимон, ківі, грейпфрут.

Обговорюються проблеми і перспективи біотехнологічних досліджень на цитрусових (Ц) культурах в умовах субтропіків Росії та ін. країн. Розглянуто культивування *in vitro*, соматичну гібридизацію та генетичну трансформацію цитрусів. Найкращі результати щодо подовження регенеруючих пагонів (100%) дає середовище Мурасиге і Скага (МС) з додаванням 1 мМ гіберлової кислоти; 60% цих пагонів формують кореневу систему на МС з додаванням 5 мМ нафтилоцтової кислоти і 100% з них виживають. Нещодавно встановлено, що регенерації визначаються полярністю експланта та його фізичним контактом із середовищем, а не його орієнтацією. Сім'ядолі — найліпші експланти для оптимізації методик регенерації через їхню добру морфогенетичну відповідь. Відмічено позитивний вплив бензила-мінопурина і нафтилоцтової кислоти на регенерацію пагонів та утворення коріння. Встановлено кількість і концентрації ростових гормонів для регенерації грейпфрута, кислого апельсина, лимона. Показано ефективність регенерації у Ц за використання ювенільних експлантів. Описано введення в культуру *in vitro* сортів лимона в умовах субтропіків Краснодарського краю. Окреслено одержання соматичних гібридів Ц методом електрохімічного злиття протопластів. Зауважується, що для генетичної трансформації Ц бажано використовувати супервірулентні штами агробактерій, такі як А281, відомий як успішний у трансформації генотипів, що мало піддаються, та неонкогенного походження — ЕНА 105, широко використовуваний нині. Ацетосирінгон — фенольний компонент, секрет, що продукується ураженими рослинними тканинами, також відіграє важливу роль в ефективності трансформації деревних рослин та тих, що важко піддаються регенерації. Зазвичай його використовують у концентрації 100 μM у середовищі для сумісного культивування у Ц. Його позитивний ефект як стимулятора, що сприяє інфікуванню агробактерій, встановлено при трансформації багатьох видів деревних рослин (яблуня, ківі та інші).

УДК 634.733:631.529

2012.3.217. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНИЦІ ЩИТКОВОЇ ЗА ЇЇ АКЛІМАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ / Улич Л.І., Гринів С.М., Каражбей Г.М., Матус В.М., Улич О.Л. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 21–24. — Бібліогр.: 13 назв.

Чорниця щиткова, сорти чорниці.

Дослідження проведено в колекційних насадженнях на присадибній ділянці фермерського господарства "Теософ" та ДП "Рейлін" (Правобережний Лісостеп). Наведено біологічну характеристику чорниці щиткової (ЧЩ). Селекційні сорти ЧЩ значно відрізняються від чорниці дикорослого типу за морфологічними, біологічними та господарсько-агрономічними ознаками і властивостями. Вони характеризуються поліпшеною архітектонікою куща, придатністю до механізованого збирання, набагато вищою продуктивністю та добрими адаптивними властивостями. Більшість із досліджуваних сортів належали до прямостійних, а розлогої форми куща мали сорти Діксі, Коллінс, Нуї. Переваги прямостійних у тому, що вони придатні до механізованого догляду за плантаціями і збирання ягід. Найнизькоросліші — Блюголд і Чік 725М, Нортскай, Нортблю, Норткантрі (0,3–0,9 м), найбільшу висоту

мають сорти прямостійні — до 2,5 м. За часом розпукування бруньок і початком цвітіння сорти ЧЩ бувають: дуже ранні — Patriot, Weymouth, ранні — Berkeley, середні — Darrow, пізні — Jersey і дуже пізні — Elizabeth. Серед піддослідних — ранні: Блустар 701М, Джонні 716Л, Патріот, Блюджей; середні: Керрі 728С і Чік 725М; пізній — Аманда 718М. Ранні — можуть ушкоджуватись заморозками. Охарактеризовано сорти за часом досягання плодів, їх масою та кислотністю, а також терміном зберігання. Більшість зимостійких сортів витримують морози до $-30\ldots-34^{\circ}\text{C}$. Найстійкіші — Ерліблю, Нортланд, Ранкокас, Блюетта. Добре пристосованими до посухи є Блюкроп, Хардіблю, Нельсон, Ранкокас, Берклі та ін. Ефективним є краплинне зрошення. ЧЩ — світлолюбна рослина, найкращі для неї ґрунти — торф'яно-піщані, торф'яно-суглинні або дерново-підзолисті легкосуглинкові з підвищеною кислотністю. На плантації доцільно висаджувати кілька сортів з неоднаковими морфо-агробіологічними властивостями.

УДК 634.8:528.44(088.22)

2012.3.218. АГРОЕКОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КАДАСТРУ ВИНОГРАДНИКІВ В УКРАЇНІ / Власов В.В., Ляшенко Г.В., Власова О.Ю., Шапошнікова О.Ф. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 60–62. — Бібліогр.: 10 назв.

Виноградники України, кадастр виноградників, паспорт виноградників, агропоекологічне районування, ГИС-технології.

Висвітлено агроекологічне обґрунтування методології складання кадастру (К) виноградних насаджень в Україні із застосуванням ГИС-технологій. Представлено структуру бази даних кадастру, у якій виокремлено 3 основні блоки: місцезонавання та екологічні умови вирощування винограду (В); характеристика насаджень; характеристика врожаю. Кадастр виноградників містить дані про конкретний сорт В: морфологічну та біологічну характеристику, вибагливість його до умов середовища, технологію обробітку, ділянку, представлену географічною, геодезичною, ґрунтовою і кліматичною інформацією, економічні показники. Для складання КВ допоміжним є паспорт виноградника, який необхідно вести безперервно щороку від закладання до викорчовування. Паспорт, окрім вище зазначених даних, має містити інформацію про ступінь ураження В хворобами, шкідниками, морозами, а також поточне навантаження кущів: кількість вічок, суцвіть, грон. Такий паспорт розроблено у 2009 р. на прикладі сорту Сухолиманський білий для виноградників ДП ДГ "Тайровське" площею близько 48 га. Попередньо для досліджуваної території здійснено ідентифікацію ділянки із цим сортом за космічними знімками на великомасштабній карті (М 1: 10000). Подальша робота була пов'язана з геодезичною прив'язкою ділянки в умовній системі координат, характеристикою елементів рельєфу, ґрунтового покриття, мікроклімату і стану В на конкретній ділянці.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.7:631.95:613.22

2012.3.219. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ТА НОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ОВОЧІВ, ПРИЗНАЧЕНИХ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ТА ДІЄТИЧНОГО ХАРЧУВАННЯ / Скалецька Л.Ф., Завадська О.В., Завгородній В.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 162, ч. 1. — С. 256–265. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536933.

Овочі для дитячого харчування, вирощування овочів, стандарт якості овочів.

Наведено й обґрунтовано вимоги до умов вирощування та якості основних видів овочевої продукції, призначеної для дитячого та дієтичного харчування (ДДХ). Для розробки стандартів на технологію вирощування якісних овочів було використано результати досліджень галузевих наукових установ, авторських досліджень та передових господарств, які вирощують органічну продукцію. Овочі, призначені для ДДХ, мають бути біологічно повноцінними й екологічно безпечними. З цією метою потрібно враховувати основні елементи технології їх вирощування, які детально подано в СОУ 01.12–37–495:2006, а саме: овочі, призначені для ДДХ, слід вирощувати у спеціальних сировинних зонах; використовувати насіння сортів та гібридів, внесених до Держреєстру сортів рослин України, стійких проти шкідників і хвороб, з високою харчовою та біологічною цінністю плодів; вирощувати овочі в зонах, які найбільше відповідають біології розвитку рослин; застосовувати біологічне землеробство, пестициди й препарати біологічного походження; перед вирощуванням овочів проводити моніторинг ґрунтів на забезпеченість поживними речовинами та вміст залишків шкідливих речовин; уводити в сівозміну, в якій вирощують овочі (крім капустяних), післяживні сидеральні культури з родини капустяні, які мають негативний алелопатичний вплив на бур'яни; забезпечувати розміщення культур після кращих попередників; не застосовувати пестициди та агрохімікати синтетичного походження; встановлювати норми добрив та їх співвідношення з урахуванням забезпеченості ґрунту поживними речовинами, їх виносу і рівня запланованого врожаю.

УДК 635.1/.8(091)(477.5)

2012.3.220. КРЫМСКОЕ ОВОЩЕВОДСТВО — ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ / Адаменъ Ф.Ф., Сташ-

кина А.Ф.; Ин-т сел. хоз-ва Крыма НААН. — Симферополь, 2012. — 44 с. Шифр 536657.

Овочівництво Криму, історія кримського овочівництва, сорти овочів, гібриди овочів, технології енергоощадні в овочівництві.

Висвітлено історичні аспекти розвитку кримського овочівництва (О.) і його роль у сучасному аграрному виробництві. Зазначено, що інтенсивне розповсюдження О. на півострові пов'язане з появою на Південному березі Чорного моря грецьких колоністів. У Криму О. розповсюджувалося, входило в устрій аграрного господарства і збагачувалося новими видами овочевих культур завдяки жвавій торгівлі, подорожам, численним племенам і народам. Своєрідними центрами розвитку О. стали монастирські городи на південному узбережжі Криму. З розвитком торгівлі на півострові потрапляло багато нових нетрадиційних овочів (червоноголова і брюссельська капуста, картопля, артишок, баклажан). Одним з останніх розповсюджених в культурі помідор (ХІХ ст.), і перші його посадки було закладено в Криму. У наш час О. розвивається в напрямі селекції й поліпшення якісних показників сортів овочевих культур, оскільки дотепер мало пластичних сортів широкого ареалу вирощування, здатних давати високий урожай незалежно від непередбачуваних погодних факторів; сортів, пристосованих до екстремальних чинників довкілля, а також стійких до типових хвороб, з високою опірністю шкідникам. Основні напрями наукової діяльності в галузі овочівництва Криму — створення нових конкурентоздатних сортів і гібридів, забезпечення галузі високопродуктивним насінням, розробка енергоощадних технологій вирощування овочевих і баштаних культур, реалізація й переробка овочів.

УДК 635.1/.8:641.1:613.26

2012.3.221. ХАРЧОВЕ І ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОВОЧЕВИХ І БАШТАННИХ КУЛЬТУР / Хареба В.В., Кузнецова І.В., Хареба О.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 141–146. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536733.

Овочі, баштанні рослини, харчування раціональне, поживність овоче-баштаних рослин, лікувальні властивості овоче-баштаних рослин.

Досліджувалися харчові та лікувально-профілактичні (ЛП) властивості овочевих і баштаних культур. Зазначено, що

вчені науково-дослідних установ НААН створили низку нових сортів і гібридів ЛП призначення з підвищеним вмістом біологічно активних речовин і вітамінів. Розроблено відповідні технології вирощування, зберігання та переробки цих рослин. Розглянуто ЛП властивості плодів основних овочевих і баштанних культур (ОБК): огірка, помідора, капусти, перцю, баклажана, цибулі, часнику, моркви, кавуна, гарбуза і гороху. Зауважується, що переважна кількість корисних речовин зберігається під час засолювання, консервування, заморожування та висушування. Сьогодні виникає потреба не лише в удосконаленні й розробці нових способів зберігання ОБК, але й у правильному використанні їхнього багатого біохімічного складу (вміст вуглеводів і білків, вітамінів, харчових волокон, мінеральних та пектинових речовин, органічних кислот та ін. корисних сполук) у поєднанні з органолептичними показниками. Це дасть змогу створювати нові технології переробки овочевих і баштанних культур з лікувально-профілактичними властивостями цільового призначення для різних верств населення.

УДК 635.13:631.5

2012.3.222. СЕКРЕТЫ ПОЛУЧЕНИЯ ВЫСОКИХ УРОЖАЕВ МОРКОВИ / Бобось І.М. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 4. — С. 12–16.

Морква, урожайність моркви, вирощування моркви, хвороби моркви, шкідники моркви.

Висвітлено деякі особливості технології вирощування моркви (М.) з метою одержання високого і якісного врожаю. Для сівби насіння М. ґрунт має бути ретельно підготовленим, поверхня вирівняною, інакше схожість насіння знизиться і з'явиться розгалуження коренеплодів. За вирощування М. з довгими коренеплодами (Нантська, Валерія) використовується технологія вирощування на грядках, гребенях, яка особливо ефективна на краплинному зрошенні і важких ґрунтах. Для запобігання розгалуженню коренеплодів і зниженню їх товарності, М. слід вирощувати на 2-й рік після внесення гною або вносити перегній. Найкращими попередниками для цієї культури є цибуля ріпчаста, огірок, помідор, капуста ранніх строків достигання. Не рекомендовано розміщувати М. після рослин з родини зонтичні (петрушка, селера, пастернак, кріп). Для сівби краще використовувати дражироване насіння. У вирощуванні М. велику роль відіграє догляд за рослинами: своєчасний і якісний міжрядний обробіток ґрунту, боротьба з бур'янами, шкідниками і хворобами; поливи і підживлення. Найнебезпечнішим шкідником М. є морквяна муха. Заходи боротьби з мухою дуже складні, оскільки вона тривалий час продовжує відкладати яйця, тому дуже важливим є профілактичне агротехнічне упередження (вирощування на продувних ділянках, на незагущених посівах). З'ясовано, що менше ушкоджуються морквяною мухою сорти моркви з нижчим вмістом цукрів і завдовжки понад 15 см. Шкодочинними для рослин М. також є попелиця, міль, вовчок, дротяник, совка і слимаки. Зауважується, що за вирощування на пучкову продукцію хімічні препарати використовувати заборонено.

УДК 635.21:631.5(477.7)

2012.3.223. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КАРТОФЕЛЕВОДСТВА В СТЕПИ УКРАИНЫ / Вожегова Р., Балашова Г. // Овощеводство. — 2012. — № 4. — С. 62–65.

Картопля, картоплярство, вирощування картоплі в Степу, урожайність картоплі, біотехнологія.

Висвітлено стан, перспективи й проблеми розвитку картоплярства в Степу України, на яке припадає 6% світового виробництва, проте ринок картоплі (К.) в нашій країні слабо розвинутий і нестабільний. За врожайністю цієї культури Україна займає 95–100-те місце у світі серед 130 країн, а в 2011 р. було одержано рекордно високий урожай — 24247,6 тис. тонн. Степова зона України розташована в південній і південно-східній частині України (40% площі країни). Більша частина посівів К. культивується у відкритому ґрунті, з яких 25–30% площ збирають у ранні строкі урожаю, а 70–75% доводять до біологічної стиглості бульб. Урожайність К. у всіх категоріях господарств зони Степу у середньому за 2006–2011 рр. становила 10,1 т/га. Основний напрям картоплярства на Півдні — вирощування ранньої продукції для споживання в регіоні і деяких північніших областях. Використання насіннєвого матеріалу високої якості — один з вирішальних факторів розвитку галузі, наукове забезпе-

чення — Інститут зрошуваного землеробства (ІЗЗ НААН). У результаті досліджень було розроблено трирічну схему насіннєвого процесу, використання якої дасть змогу: знизити собівартість еліти на 21% і відходи насіннєвих бульб у період осінньо-зимового зберігання від 25–30 до 5–6%; отримувати врожай К. за раннього збирання і в літніх насадженнях свіжозібраними бульбами на рівні 150–180, у біологічній стиглості — 350–400 ц/га; скоротити строк створення еліти від трьох до півтора року польового репродукування і, відповідно, знизити ризик повторного інфікування картоплі вірусними хворобами. З метою стабілізації репродукційного процесу ІЗЗ НААН організовує мережу опорних пунктів у регіоні, проте процес їх створення потребує рішень на державному рівні.

УДК 635.21:631.524.85.01:631.527.32:551.577.38:[546.32+546.41](477)

2012.3.224. ОЦІНКА ЖАРОСТІЙКОСТІ СОРТІВ КАРТОПЛІ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ЗА РІВНЕМ ВИТОКУ ЕЛЕКТРОЛІТІВ І ВІСМОМ У НИХ K⁺ ТА Ca²⁺ / Мойса І.І., [Мельник П.О.], Бундук Ю.М., Даскалюк О.П. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 34–36. — Бібліогр.: 17 назв.

Картопля, сорти картоплі, жаростійкість картоплі, селекція картоплі, метод витоку електролітів.

Проведено дослідження з метою оптимізації процедур застосування методу витоку електролітів для оцінки порівняльної жаростійкості різних сортів картоплі, а також можливих кореляцій між жаростійкістю і вмістом у листках іонів калію та кальцію. Відносний витоку електролітів виражали співвідношенням електропровідності за певної температури (E₅₅) і (E₁₀₀). Встановлено, що оптимальними для виявлення відмінностей між сортами щодо витоку елементів є дози теплового шоку за t 50–55°C, які призводять до витоку приблизно 50% електролітів. Виявлено здатність листків картоплі низки сортів української селекції утримувати електроліти після дії теплового шоку (ТШ). За стійкістю до ТШ сорти розміщені в такому висхідному порядку: Водограй = Немішаєвська < Поліська рожева = Горлиця < Явір = Загадка < Слов'янка = Серпанок. Останні два сорти є найжаростійкішими. З'ясовано, що здатність листків картоплі утримувати електроліти після дії теплового шоку позитивно пов'язана з їх умовним поширенням за жаростійкістю і позитивно корелює з вмістом у них калію і кальцію.

УДК 635.348:631.5/559

2012.3.225. ВПЛИВ ОКРЕМИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КАПУСТИ КОЛЬРАБІ / Ковтунюк З.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10. — С. 208–214. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодовоовочівництво). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536694.

Капуста кольрабі, урожайність капусти кольрабі, вирощування капусти кольрабі, регулятори росту, сорти капусти кольрабі.

Досліджувався вплив біологічних особливостей сорту і регуляторів росту рослин (РРР) на врожайність і товарну якість плодів капусти кольрабі (КК) в умовах Правобережного Лісостепу України. У проект досліджень було включено сорти з білими (Віденська біла 1350, Глобус і Титан) та фіолетовими плодами (Пурпурова, Фея і Віолета). Дослідними РРР слугували азотфіт, емістим С і лігногумат. Одержані результати біохімічного складу продукції КК підтверджують, що РРР не лише стимулюють ріст і розвиток рослин, але й поліпшують якість врожаю, збільшують вміст сухої розчинної речовини, цукрів і вітаміну С. В умовах нестійкого зволоження Центрального Лісостепу України врожайнішими є сорти капусти кольрабі Титан і Глобус зі світло-зеленими плодами і масою стеблосплодів 0,93–1,16 кг. Найпродуктивнішими серед сортів з фіолетовими плодами були Фея і Віолета (0,60–0,80 кг відповідно). Найвищий загальний урожай (36–37,2 т/га) забезпечили варіанти з намочуванням насіння й обприскуванням рослин препаратами азотфіт і емістим С, що перевищує контроль на 2,2 і 3,4 т/га.

УДК 635.62:631.5.559

2012.3.226. ТЫКВА ГОЛОСЕЯННАЯ / Шатковский А., Червичный Ю., Кныш В. // Овощеводство. — 2012. — № 5. — С. 48–51.

Гарбуз голонасінний, вирощування гарбуза голонасінного, збирання врожаю гарбуза голонасінного.

Розглянуто деякі аспекти технології вирощування перспективної овочевої культури — гарбуза голонасінного (ГГ), який почали культивувати в Україні з 2008 р. в промислових масштабах. На світовому ринку за останні 3–4 роки різко підвищився попит на насіння і гарбузову олію. Цю культуру не виділено в окремий вид, оскільки ГГ є різновидом гарбуза твердокорого (ГТ). Технологія вирощування ГГ теж не має значних відмінностей, але деякі особливості все ж існують. Визначено, що за вирощування ГГ на насіння необхідно дотримуватись просторової ізоляції від ГТ, кабачка і патисона щоб запобігти переzapиленню. Найходовішими сортами ГГ є Південний і Гамлет, старий випробуваний сорт Голонасінний, а також знаменитий олійний штирійський гарбуз австрійської селекції. Підвищити на практиці вихід насіння можна за допомогою таких агротехнологічних заходів, як загущення посівів та краплинне зрошення. Оптимальною вважається площа живлення від 1,5 до 2,5 м². Непогані результати демонструють схеми розміщення рослин 2,1×0,7 м; 2,1×1 чи 1,8×1 м. Приблизна кількість рослин на 1 га — від 4,8 до 6,8 тис. шт. Висівати ГГ найкраще в теплий ґрунт (14...16°C на глибині 10 см). Інтегрований захист ГГ включає агротехнологічні, біологічні та хімічні заходи. Цей різновид гарбуза добре реагує на внесення органічних і мінеральних добрив. Наведено рекомендовані рівні передполивної вологості ґрунту, глибини зволоження залежно від фази розвитку рослин, а також середні величини норм поливу для середньосуглинистого ґрунту (НВ = 18,7%) за схеми сівби 2,1×0,7 м. Стиглі плоди ГГ збирають спеціальними гарбузозбиральними комбайнами, які відділяють і насіння, виробництва таких зарубіжних фірм, як MOTY, DMM, Claas та вітчизняного — ВК-КТ-0.1. Урожайність сухого насіння на богарі становить до 700 кг/га, на краплинному зрошенні — до 1200 кг/га.

УДК 635.621.3:631.559:551.515

2012.3.227. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ КАБАЧКА ЗАЛЕЖНО ВІД КЛІМАТИЧНИХ УМОВ / Пузік Л.М., Образцова З.Г. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 30–32. — Бібліогр.: 4 назви.

Кабачок, урожайність кабачка, температура повітря, кореляція, опади.

У багаторічних дослідях (2003–2010 рр.) вивчався вплив кліматичних умов (сума ефективних температур повітря та кількість опадів за вегетацію) на врожайність кабачка. Встановлено, що зі збільшенням суми ефективних температур понад 430°C урожайність кабачка зменшується. У 2008 р. урожайність цієї культури була більшою (19,1 т/га) за суми температур 429,7°C; при підвищенні температури до 558,2°C у 2005 р. вона зменшилася до 16,7 т/га. Тобто, на суму температур 128,5°C урожайність знизилася на 2,4 т/га. Різниця між максимальною (348 мм) і мінімальною (211 мм) кількістю опадів знаходилася на рівні 137 мм за різниці врожайності 2,4 т/га. З'ясовано, що зі збільшенням суми опадів на 1 мм урожайність зменшується на 2,6 кг/га. Статистичні параметри метеорологічних чинників та врожайності засвідчили, що між урожайністю й сумою опадів та сумою ефективних температур існує незначна обернена залежність ($r = -0,133$, $r = -0,197$ відповідно).

УДК 635.63:631.526.32

2012.3.228. НОВИНКИ УКРАїнСКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Позняк А., Петренко М. // Овощеводство. — 2012. — № 6. — С. 52–54.

Огірок, селекція огірка, сорт огірка Дарунок осені.

Наведено біологічні й господарсько цінні властивості нового конкурентоспроможного сорту огірка Дарунок осені, створеного на дослідній станції "Маяк" Інституту овочівництва і баштанництва НААН. Для створення цього сорту було застосовано метод індивідуально-родинного відбору з гібридної популяції Рі-20-05 × Чорнобривець. Новий сорт середньоранній, від масових сходів до початку плодоношення — 39...41 доба, період плодоношення — близько 2 місяців. Насіння досягає через 85–100 діб. Огудиння розгалужене, завдовжки 1,5–2,1 м. Зеленець циліндричної форми, у поперечному розрізі округло-трикутний, довжина — 9–11 см.

Плоди дрібні — 80...90 г. Забарвлення плодів темно-зелене з поздовжніми смугами до 1/2–1/3 їх довжини. Урожайність плодів нового сорту — 27,1 т/га, товарна врожайність пікулів і корнішонів — 21,1 т/га; товарність — 78%. Сорт відносно стійкий до найшкодочиннішого захворювання — несправжньої борошнистої роси (пероноспорозу). Деугаційна оцінка свіжих плодів — 5 балів, солоних — 4,5 бала. Новий сорт рекомендовано для вирощування у відкритому ґрунті в умовах Лісостепу і Полісся України. Сфери впровадження: агропідприємства всіх форм власності і господарювання, а також приватний сектор.

УДК 635.64:631.5/563

2012.3.229. ВИРОЩУВАННЯ РАНЬОГО ПОМІДОРА / Кутенко В.Б., Гаврилюк О.С. // Настоящий хозяин. — 2012. — № 5. — С. 24–28.

Помідор ранній, вирощування помідора, розсада помідора, зрощення рослин помідора, збирання плодів помідора.

Висвітлено особливості технології вирощування раннього помідора в умовах України. Помідор є найпоширенішою овочевою рослиною родини пасльонових. Світове виробництво його становить близько 70 млн т, а площі — майже 3 млн га. Найбільшими у світі виробниками плодів помідора є Китай, Мексика, Італія, Іспанія та США. В Україні в середньому вирощують 1600–1800 тис. т цієї продукції, але є всі можливості виробляти в найближчий період 3–5 млн т плодів. Найвища вартість на міжнародних ринках вищеподібного, сливоподібного і крупноплідного помідора. Добрим попитом користується помідор з рожевим та оранжевим забарвленням. Для отримання раннього врожаю використовують розсадинний спосіб вирощування, що дає змогу значно раніше одержати ранню продукцію і реалізувати її за вигіднішими цінами, ідеально підготувати ґрунт для висаджування розсади, максимально очистити його від бур'янів та уникнути перших (найскладніших) ручних прополовань, заощадити насіннєвий матеріал, краще контролювати густоту стояння рослин, одержати вищий урожай і зібрати його в оптимальний строк. Наведено рекомендації щодо вирощування і висаджування розсади і догляду за рослинами. Зазначено, що більш рання реалізація продукції (на 1–2 тижні) може подвоїти доходи фермерів завдяки вищій ринковій ціні. Для реалізації й переробки плоди збирають у рожевій стиглості, а через день вони стають червоними. Зберігати свіжі плоди рекомендовано в закритих чистих вентиляваних приміщеннях за відносної вологості повітря 85–90% і за температури 0–14°C залежно від різного ступеня стиглості.

УДК 635.646:631.563

2012.3.230. ЛЕЖКІСТЬ ПЛОДІВ БАКЛАЖАНА ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ЗБЕРІГАННЯ / Зінченко Є.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 74–76. — Бібліогр.: 3 назви.

Баклажан, лежкість плодів баклажана, зберігання плодів баклажана, сорти баклажана, підвиди баклажана.

Наведено результати досліджень щодо визначення мінімальності показника лежкості й оптимальні умови зберігання плодів баклажана (ПБ) залежно від підвиду та сорти типу. Встановлено, що ПБ різних сортотипів мають різну лежкості, яка залежить від сорту, кольору плоду, хімічного складу, виду упаковки та умов зберігання. Після 10 діб зберігання ПБ у холодильній камері в перфорованих поліетиленових пакетах найбільший вихід стандартної продукції спостерігався у сорту Алмаз західно-азіатського підвиду (96,8%), з природною втратою маси 0,4% і в сорту Сауран східно-азіатського підвиду — 78 і 0,2% відповідно. Після 20 діб зберігання кращим варіантом з виходу стандартної продукції був сорт Біла Лілія західно-азіатського підвиду, плоди якого зберігали в умовах овочесховища в дерев'яних ящиках (79%), природна втрата маси — 12,7%. Зауважується, що в умовах холодильної камери спостерігалось їхнє ураження хворобами незалежно від виду упаковки. Отже, ПБ сортів Алмаз і Сауран найдоцільніше зберігати в холодильній камері за температури +3...4°C у перфорованих поліетиленових пакетах, а плоди білого кольору сорту Біла Лілія — в овочесховищах з природною вентиляцією в дерев'яних ящиках. Не рекомендовано зберігати плоди баклажана понад 20 діб.

УДК 635.652/653:631.527

2012.3.231. ДЖЕРЕЛА ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ КВАСОЛІ ОВОЧЕВОЇ НА КОМПЛЕКСНИЙ ВМІСТ ХІМІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ У ЗЕЛЕНИХ БОБАХ / Горова Т.К., Сайко О.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2011. — № 10. — С. 65–71. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536694.

Квасоля овочева, селекція квасолі овочевої, сортозразки квасолі овочевої, урожайність квасолі овочевої.

Висвітлено результати досліджень параметрів мінливості хімічного складу зелених бобів квасолі овочевої (КО) з метою виділення кращих зразків як джерела для подальшої селекційної роботи. У 2010–2011 рр. було проаналізовано 71 зразок квасолі звичайної овочевої. За результатами проведених досліджень встановлено параметри мінливості хімічних ознак. Виявлено, що стабільною ознакою у фазі зелених бобів КО є загальний цукор, уміст якого в зразках не змінювався за роки досліджень. Аналіз оцінки на вміст корисних речовин у зразках КО дав змогу за комплексом ознак (суха речовина, вітамін С, загальний цукор) виділити зразки: Б/н (06) та Б/н (15), які можна використовувати як батьківські компоненти. Виявлено високу адаптивну реакцію до збільшення вітаміну С у зразках: Білозерна, Українська, Шахія, Б/н (15), Сюїта, Б/н (09). Визначено потенційні джерела для селекції за комплексом ознак хімічних речовин у зелених бобах квасолі звичайної овочевої — Б/н (06), Б/н (03), Б/н (15), Б/н (09), Б/н (11), Б/н (01) та сорт Гайдарська.

УДК 635.656:631.526.32:577.114

2012.3.232. ВМІСТ СУХОЇ РЕЧОВИНИ ТА ЦУКРІВ У ТЕХНІЧНО СТИГЛОМУ ЗЕРНІ РІЗНИХ СОРТІВ ОВОЧЕВОГО ГОРОХУ / Василенко А.О., Дерезізова О.Ю., Тимчук С.М., Поздняков В.В., Тимчук В.М. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2011. — Вип. 76. — С. 26–33. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 536733.

Горох овочевий, сорти гороху овочевого, мутація, селекція гороху овочевого, суха речовина, цукри, генотип.

Проведено дослідження з метою визначення мінливості вмісту сухої речовини (СР) і цукрів у технічно стиглому зерні сортів гороху — носіїв мутації г. Виявлено, що ця мутація викликає зниження вмісту СР і крохмалю й підвищення вмісту водорозчинних фракцій вуглеводів у зерні технічної стиглості. Сорти гороху, які є носіями цієї мутації, дуже відрізняються один від одного за вмістом СР, відновлювальних цукрів (ВЦ) та цукрози, остання з яких вирізняється найширшим розмахом мінливості. Визначено негативну кореляцію вмісту СР з вмістом ВЦ та цукрози, проте ці кореляції невисокі за силою і не виключають можливості поєднання цих ознак у межах одного сорту. Виділено джерела високого вмісту цукрози з метою використання в селекції овочевого гороху на якість зерна (Green shaft — 31,9; Radim — 29,5; Перас — 29; Восход — 27,9; Dans Panantenuns — 26,4%).

УДК 635.713:631.5/631.563

2012.3.233. БАЗИЛИК — ЦЕННИЙ ОВОЩ / Болотских А.С. // Настоящий хозяйин. — 2012. — № 5. — С. 29–34.

Васильки (базилік), сорти і гібриди васильків, вирощування васильків.

Висвітлено питання щодо походження, харчової цінності і технології вирощування цінної овочевої культури — васильків пахучих (ВП) або базилику. Батьківщиною ВП є Східна

Індія та Іран, але він добре росте і в Україні, особливо в Криму. Свіже листя ВП містить 10–20% сухої речовини; 16,3 азотистих речовин (білок); 4,73% жиру, вітаміни, фітонциди та ефірні олії (0,2–0,6% маси) тощо. Використовують ВП у свіжому, сушеному, солоному і свіжозамороженому вигляді як кулінарну приправу, а також у консервній промисловості. В Україні і Росії розповсюджені три види ВП: благородний базилік, евгенольний і священний. Рослини ВП вирізняються тепловимогливістю (спостерігається вимерзання навіть у субтропіках), тому їх часто розмножують розсадою. Кислі і засолені ґрунти для вирощування ВП непридатні. За останні роки сортовий склад ВП поповнився новими селекційними сортами: Бадьорий, Перекотиполе, Рутан, Сяйво і Юнга. Наведено рекомендації щодо розміщення ВП на ділянці, обробітку ґрунту, внесення добрив, сіви і висаджування, догляду за рослинами, захисту від шкідників і хвороб, а також збирання і післязбиральної обробки врожаю. Зауважується, що для заготівлі сировини прозапас, скошену зелену масу потрібно сушити в сушарках за $t \leq 35^\circ\text{C}$, а для одержання ефірної олії — переробляти свіжозібрані рослини, оскільки сушіння сильно знижує її вихід.

УДК 635.8.001.18(477)

2012.3.234. УКРАЇНСЬКЕ ГРИБОВОДСТВО: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ / Захаренко О., Чунихин А. // Овощеводство. — 2012. — № 6. — С. 78–83.

Грибівництво українське, грибівництво промислове, печериця, глива, вирощування грибів.

Висвітлено тенденції розвитку і сучасний стан галузі грибівництва (Г.) в Україні. Розквіт промислового виробництва грибів, який спостерігається у світі в останні 30 років, базується на знаннях про біологічні властивості об'єктів культивування. Найновіші технології дають змогу контролювати важливі функції грибного організму й забезпечувати одержання плодівих тіл з бажаними властивостями і в потрібній кількості. Створюються принципово нові методи вирощування, наприклад, у рідкому середовищі. Грибний ринок України сьогодні теж динамічно розвивається в напрямі запровадження галузевих методів ведення господарства. Агробізнесу у сфері виробництва й переробки грибів необхідна державна підтримка, але на сьогодні спостерігається відсутність уваги до розвитку науково-практичної бази грибівництва з боку держави. На фоні високого рівня розвитку наукового й виробничого потенціалу у всьому світі українське грибівництво виглядає досить непривабливо. За обсягом виробництва культивованих грибів і по їхньому асортименту Україна значно відстає від інших країн. Китай виробляє 800 тис. т грибів у рік, США — 410, Голландія — 220, Польща — 230, а Україна — 35–50 тис. тонн. Сьогодні на ринку виробництва компосту і товарного гриба успіх і стабільність мають ті господарства, де рівень технічного й технологічного забезпечення відповідає світовим стандартам, або хоча б наближений до них. У загальній кількості виробників печериці (шампінйони) тон задають великі господарства. Реальні зрушення в бік промислового виробництва гливи в Україні почали відчуватись з 2000 р. За 2011 р. було вирощено 5 тис. т гливи (3-тє місце в Європі). Перед українськими грибовиробниками стоїть завдання не тільки утримати існуючі темпи росту екологічно досконалих харчових продуктів з різноманітними, зокрема й лікувальними властивостями, але й з кожним роком нарощувати об'єми грибної продукції.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — кандидат с.-г. наук КРУЧЕК А.Н.

УДК 635.91/92"321"

2012.3.235. ВЕСЕННИЙ МАРАФОН / Алексеенко А. // Овощеводство. — 2012. — № 3. — С. 36–38.

Квітництво промислове, вирощування весняних квітів, добрива для квітів.

Наведено рекомендації щодо технології вирощування ранньої весняної продукції в умовах промислового квітництва, зокрема застосування добрив та імуностимуляторів, а саме: ROST-концентрату, Master, Radifarm, Megafol і Байкал-ЕМ-1. ROST-концентрат — комплексне органіко-мінеральне добриво

на основі гумату калію, збагачене азотом і калієм у різному відсотковому співвідношенні, а також повним набором мікроелементів у хелатній формі. Препарат забезпечує розвиток потужної кореневої системи, а також збільшення біомаси і кількості пагонів. ROST-концентрат калійний сприяє рясному й тривалому цвітінню, збільшує розміри та посилює інтенсивність забарвлення квіток. Radifarm — біостимулятор розвитку кореневої системи — дає змогу зменшувати стрес, викликаний пересаджуванням рослин, і сприяє швидкому вкоріненню розсади, чагарників, дерев, хвойників та квітів. Біостимулятор росту Megafol допомагає рослинам долати стресові ситуації, викликані природними й антропогенними чинниками. Мікро- і макроелементи добрива Master задовольняють всі потреби рослин у поживних речовинах, стимулюють активне й тривале цвітіння, сприяють інтенсивності забарвлення листків і квіток та ін. Мікробіологічний препарат Байкал-ЕМ-1 містить повний комплекс ефективних мікроорганізмів, які активізують мікробіоту ґрунту і поліпшують її структуру, а також пригнічують розвиток патогенної мікрофлори, запобігаючи розвитку багатьох хвороб. Рекомендовано висівати насіння літників у субстрати Super Terra і Щедра земля, через три тижня після сходів обробити рости препаратом Radifarm, через тиждень полити розчином Master для розсади + Radifarm і пікірувати в касети, а потім у технічну тару. Для зниження фунгіцидного навантаження рослини обробляють Байкалом-ЕМ-1.

УДК 635.92.051.053

2012.3.236. КАМПСИС — НАДЗВИЧАЙНО ДЕКОРАТИВНА ЛІАНА / Марущак Ю.В. // Дім, сад, город. — 2012. — № 3. — С. 38–39.

Озеленення вертикальне, кампсис, ліана декоративна, вирощування кампсису, розмноження кампсису.

Наведено біологічну характеристику й низку рекомендацій щодо вирощування високодекоративної ліани — кампсису (К), придатного для вертикального озеленення. Ця деревовидна багаторічна ліана здатна витягуватися до 15 м по вертикальній опорі. Цвіте К. із червня до першого приморозку. В Україні його культивують в Криму, деяких західних областях, у Прикарпатті і Закарпатті. В інших регіонах К. зустрічається рідше, зазвичай у ботанічних садах і дендрологічних парках. Ця рослина світлолюбна і досить зимостійка, але в лісостеповій зоні потребує укриття. За дуже суворі зими пагони можуть підмерзати, проте навесні відростають знову. Кампсис не має специфічних хвороб і шкідників, росте швидко, особливо на багатих і помірно зволжених ґрунтах, легко витримує обрізування. Особливістю К. є його пізні "пробудження", тому він може видаватися безнадійно сухим, але пізніше "прокидається". Рослина дає багато порослі, яку можна успішно використовувати для розмноження. Кампсис є посуховитривалим, але для збереження декоративності й рясного цвітіння його необхідно регулярно поливати. Необхідною умовою догляду є обрізування рослини, оскільки вона швидко розростається (можливе найрізноманітніше формування крони). Розмножувати К. найкраще зеленими здерев'янілими живцями й відсадками, а насінням — лише деякі рідкісні сорти (найкраще восени). Зазначено, що вирощені з насіння рослини зацвітають на 7–8-й рік, а вкорінені живці з рясноквітучого екземпляра — вже на третій.

УДК 635.92:582.675:631.526.32

2012.3.237. СОВРЕМЕННЫЕ СОРТА ПИОНОВ / Денисенко Е. // Цветоводство. — 2012. — № 3. — С. 23–25.

Квітництво, півонія, сорти півоній, гібриди півоній.

Охарактеризовано сучасні сорти і гібриди трав'янистих і деревовидних півоній, серед яких іто-гібриди, створені 35 років тому японським селекціонером Т. Іто. За останні 10 років їх зареєстровано понад 70. Серед них є також пристосовані для вирощування в кліматичних умовах Європи, зокрема в Україні. Квіткові бруньки іто-гібриди утворюють під землею, як трав'янисті півонії, а забарвлення квіток у них, як у деревовидних (жовте, рожеве, теракотове, бузкове, червоне і біле). Габітус цих півоній дуже добрий: стрункі кущі ніколи не розлягаються. Квітуть іто-гібриди до 3 тижнів, пуп'янки розташовані на всьому кущі знизу доверху. Захворюваність цих гібридів досить низька. Вони стійкі до надлишку чи нестачі води. Особливість їх вирощування полягає в додаванні в родючий шар кісткового борошна і мікроелементів. Триває

робота з трав'янистими півоніями. В останнє 10-річчя американським селекціонером Клемом одержано культивари, об'єднані в групу "cactus-flowering dahlia type" (кактусові). У цих півоній незвичайне забарвлення пелюсток (триколірне, біло-зелено-рожеве та ін.), а також оригінальна форма останніх (зубчасті і закручені). Цвітіння дуже рясне, в основному в середні строки. За останні 5 років було створено цілу серію карликових культиварів (Silly Sally і Elfin Beauti). Серед іто-гібридів є також невисокі культивари, які квітуть у третій декаді червня (Border Charm і запашні Earlybird, Rose Gnome та ін.).

УДК 635.922.051:582.998.16(477.41)

2012.3.238. ІНТЕНСИВНІСТЬ РИЗОГЕНЕЗУ ТА ПРИЖИВЛЮВАНІСТЬ ЖИВЦІВ ХРИЗАНТЕМИ ДРІБНОКВІТКОВОЇ НА РІЗНИХ СУБСТРАТАХ / Крупкіна Л.І., Петкова І.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 187–191. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536674.

Квітництво, хризантема дрібноквіткова, живці хризантеми, сорти хризантеми, приживлюваність хризантеми.

Висвітлено результати дослідження інтенсивності ризогенезу в живців 7 сортів хризантеми дрібноквіткової (ХД) (*Chrysanthemum indicum* L.) та їхньої приживлюваності у відкритому ґрунті в умовах Києва на таких субстратах, як: 1) вермикуліт, пісок, дернова земля — 1,5:1,5:1; 2) агроперліт, пісок, дернова земля — 1,75:1,25:1; 3) кокосовий органічний субстрат, дернова земля — 2:1; 4) контроль — пісок, дернова земля — 1:0,25. Установлено, що приживлюваність ХД на випробуваних субстратах була різною: кращі результати отримано на першому і третьому субстратах, де вона становила відповідно 91,2 і 92,9%. Процес ризогенезу протікав інтенсивніше теж на 1- і 3-му субстратах, чим пояснюється високий відсоток приживлюваності на них. Максимальна інтенсивність утворення кореневої системи спостерігалась у сортів Зорепад, Браво, Жар пустелі на першому субстраті, а на третьому — у сортів Золотоволоска, Скіфське золото, Колобок і Космічна.

УДК 635.922/925:582.711.712:631.532/533

2012.3.239. СТИМУЛЯЦІЯ РИЗОГЕНЕЗУ У ЗЕЛЕНИХ ЖИВЦІВ ПАРКОВИХ ТРОЯНД / Мелешко Г.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 309–313. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536674.

Троянда паркова, ризогенез, розмноження троянди вегетативне, живцювання зелене троянди, стимулятори ризогенезу.

Здійснювався пошук найефективніших сучасних стимуляторів росту (СР), які сприяють підвищенню ефективності живцювання паркових троянд з різним ступенем укорінення. Живцювання проводили напівздерев'янілими живцями у фазі забарвленого бутону. Встановлено, що позитивна дія стимуляторів ризогенезу більшою мірою проявилась на середньовкоріюваних сортах паркових троянд, а на важковкоріюваних — вона менш помітна. Укорінюваність зелених живців троянди варіювала від 5 до 60%, проте в більшості випадків була нижчою за 40%. Найкращі результати з обкорінення зелених живців отримано за використання СР потейтин і чаркор, зокрема у сортів Абрахам Дербі (60%), Отелло (50%), Цезар (47%), Полька і Rosa centifolia (45%). У сортогрупі паркових троянд існують сорти, які по-різному реагують на застосування різних стимуляторів коренеутворення за розмноження зеленими живцями.

УДК 635.928:631.82:631.5:631.445.122

2012.3.240. ВЛИЯНИЕ МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ НА ПРОДУКТИВНОСТЬ РАСТЕНИЙ РУЛОННОГО ГАЗОНА, ВЫРАЩИВАЕМОГО НА ВЕРХОВОМ ТОРФЕ / Шуршин К.А., Большаева Т.Н. // Проблемы агрохимии и экологии. — 2011. — № 4. — С. 33–36. — Библиогр.: 13 назв.

Озеленення, газон рулонний, добрива мінеральні, торф верховий, продуктивність рослин газону, злаки, сульфат міді.

Вивчався вплив мікродобрив і сульфату міді на продуктивність рослин газонних злаків (ГЗ), вирощуваних на верховому торфі. Результати досліджень засвідчили, що ГЗ на пропавнованих верхових торф'яниках позитивно реагували

на збільшення дози добрив. Рослини на контрольному варіанті без внесення мінеральних добрив загинули на стадії проростків. Найефективнішим виявилось часте внесення високих доз мінеральних добрив ($N_{120}P_{120}K_{120}$ і $N_{180}P_{180}K_{180}$) сумісно з сульфатом міді, який стимулював приріст біомаси ГЗ. Низька ефективність менших доз добрив пов'язана з

нестачею макроелементів для розвитку нових пагонів. Невисока ефективність високих доз макродобрив, внесених за один раз, пов'язана з недостатньою кількістю азоту в кінці періоду вирощування трав. З'ясовано, що внесення сульфату міді сприяло збільшенню біомаси укусу, густоти паростків і вмісту азоту в рослинах газонних злаків.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636:57.082.25

2012.3.241. ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГНОТОБІОЛОГІЇ В УКРАЇНІ / Ханджарян В.М., Курман А.Ф., Ксьонз І.М., Лепета Л.В. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 4. — С. 11–14. — Бібліогр.: 5 назв.

Тварини-гнотобіоти, гнотобіологія в Україні.

Сьогодні гнотобіологія знайшла широке застосування у практиці продуктивного тваринництва та ветеринарній науці. В Україні та країнах СНД, незважаючи на наявність розроблених методик щодо одержання та вирощування тварин-гнотобіотів, широке використання таких об'єктів у дослідницькій роботі стримується через відсутність вітчизняної гнотобіологічної апаратури, спеціальних стерильних кормосумішей, доступних наборів наркотичних речовин тощо. В Україні питаннями гнотобіології займаються Ін-т ветмедичини НААН та його Полтавська дослідна станція. Перші генерації безмікробних тварин одержують шляхом гістеротомії та гістеректомії. Операції роблять у терміни, максимально наближені до природних родів: свиноматок — на 113–115 добу поросності; віщематок — на 147–150 кітності; кролематок — на 30, морських свинок — за 1,5–2 доби тощо. Описано використання порослят-гнотобіотів та інших тварин-гнотобіотів. Висвітлено нормативну технічну документацію, патенти та стандарти. У висновках підкреслено, що науковці Полтавської ДС IBM НААН використовують створену у 1979 р. технологічну гнотобіологічну лінію та розроблені методи не лише для власних потреб, але й для наукових досліджень фахівців інших установ.

УДК 636:681.5.015(477)

2012.3.242. СИСТЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТВАРИН У ЄС: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ / Ботік І.І., Самаріна М.О. // Тваринництво сьогодні. — 2012. — № 1. — С. 16–19.

Тварини с.-г. (ідентифікація), епідемії, системи автомат. управління, законодавство у тваринництві, субсидії тваринникам, продукти тваринництва (біобезпека), реєстрація тварин, забій тварин, електронні бази даних.

Спалахи епідемій серед тварин (Т) у країнах ЄС (BSE, FMD, ESP) стали каталізатором розробки та впровадження цілісної політики щодо безпеки продукції тваринництва. Впровадження системи ідентифікації та реєстрації Т стало необхідним і важливим для будь-якої держави ЄС стосовно торгівлі ВРХ чи іншими Т. Повноцінна та обов'язкова реєстрація господарств, тварин та їх переміщень у створеній єдиній базі даних є основною ланкою ефективного і маловитратного моніторингу поширення захворюваності тварин, а також програм контролю і знешкодження спалахів хвороб. За вимогами Директиви 1760/2000 ВРХ має бути ідентифікована та зареєстрована в Реєстрі впродовж 20 днів після народження, а використання електронного документообігу має зменшити цей інтервал до 7 діб. Окреслено особливості тваринництва в Україні та ідентифікації Т. Експерти рекомендують розробити дієвий спосіб економічного стимулювання процесів ідентифікації Т, а саме: системи дотації виробникам та адаптовані методи її роботи. Подальше планування функціонування системи з урахуванням національних особливостей передбачає спеціалізоване міжнародне консультування щодо законодавства та інформаційних технологій.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.046:798.28:612.42

2012.3.243. АКТИВНІСТЬ Т- І В-КЛІТИННОЇ ЛАНКИ ІМУНІТЕТУ У КРОВІ КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЧИСТОКРОВНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ВЕРХОВИХ ПОРІД ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ФІЗИЧНОГО НАВАНТАЖЕННЯ / Ковальчук Н.А., Віщур О.І. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 417–422. — Бібліогр.: 6 назв.

Коні спортивні, імунітет коней верхових порід, тренінг коней, кров коней, лімфоцити.

Функції імунної системи забезпечуються імунокомпетентними клітинами, формування яких відбувається в кістковому мозку, в якому зі стовбурової клітини попередника формуються основні клітини імунної системи, зокрема Т- і В-лімфоцити. Т-лімфоцити забезпечують клітинний, антивірусний, антибактеріальний імунітет. В-лімфоцити відповідальні за гуморальний імунітет і утворення антитіл. Результати представлено дослідження показують, що в коней української верхової породи кількість Т- і В-лімфоцитів у крові більша, ніж у коней чистокровної англійської породи. Встановлено

стимулювальний вплив фізичного навантаження на спортивних коней обох порід відразу після роботи, який спостерігався на активності Т-лімфоцитів, особливо Т-активних і теофілін-резистентних, що сприяло активації гуморальних механізмів захисту. При цьому у крові коней чистокровної англійської породи виявлено меншу кількість Т- і В-лімфоцитів з низькою щільністю рецепторів і більшу — недиференційованої у функціональному відношенні популяції імунокомпетентних клітин; відновлення Т- і В-клітинного імунітету після фізичних навантажень до вихідного рівня проходило повільніше, ніж у коней української верхової породи.

УДК 636.1.082.451:619:615.612.433.62

2012.3.244. СОВРЕМЕННЫЕ ЛЕКАРСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА КОНТРОЛЯ РЕПРОДУКТИВНОЙ ФУНКЦИИ КОБЫЛ. АГОНИСТЫ ГОНАДОЛИБЕРИНА И ГОНАДОТРОПНЫЕ ПРЕПАРАТЫ / Дюльгер Г., Храмов В., Кертиева Н., Табаков Г., Вариченко Т. // Ветеринария сельскохозяйственных животных. — 2012. — № 5. — С. 52–56. — Библиогр.: 5 назв.

Кобили, відтворення коней, репродуктивність кобил, препарати контролю репродуктивності кобил.

Для корекції, пригнічення або стимулювання репродуктивної функції кобил застосовують гонадоліберини, окситоцин, гіпофізарні та екстрагіпофізарні гонадотропіни, естрогени, прогестини і препарати ПгФ2а. Подається характеристика препаратів (гонадоліберини, Бусерелін, Деслорелін, Овуплант, Біо Ріліз Деслорелін, гонадотропіни, eFSH, ПгФ2а) та вказано їх практичне застосування (способи та дози).

УДК 636.1.082.453.53

2012.3.245. УСТОЙЧИВОСТЬ СПЕРМЫ ЖЕРЕБЦОВ К ЗАМОРАЖИВАНИЮ ПОД ВЛИЯНИЕМ АНТИОКСИДАНТА SkQ1 / Науменкова В.А., Брагина Е.Е., Никиткина Е.В. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 2. — С. 64–68. — Библиогр.: 13 назв.

Жеребці, кобили, кріоконсервація сперми жеребців, антиоксидант SkQ1 ("іон Скулачова"), запліднюваність кобил.

Синтезовані антиоксиданти групи SkQ1 мають здатність відновлюватись дихальним ланцюгом мітохондрій, завдяки чому вони справляють багаторазову дію і порівняно з класичними антиоксидантами, які втрачають активність одразу після взаємодії з радикалом, мають свої переваги. Показано, що додавання в кріопротективне середовище мітохондріально адресованого антиоксиданту SkQ1 ("іони Скулачова") сприяє кращому збереженню мембран, акросом і мітохондрій у сперміях жеребців і тим самим підвищує стійкість цих статевих клітин до заморожування. Оброблені SkQ1 сперматозоїди зберігають здатність до нормального запліднення (більш того, їх запліднювальна здатність зростає). Так, за осіменіння кобил цією спермою у дослідній групі тварин запліднення відбулося в трьох із чотирьох кобил, тоді як у контрольній групі — тільки в одній із трьох. Підвищення запліднювальної здатності сперми за введення компонента SkQ1 у розріджувач, який використовували для заморожування-відтавання, пояснюється кращою збереженістю ультраструктури статевих клітин.

УДК 636.1.083.42:619:616.7–085

2012.3.246. ВИРІВНЮВАННЯ МЕДІО-ЛАТЕРАЛЬНОГО ДИСБАЛАНСУ КОПИТ У КОНЕЙ / Передера Р.В., Сахарова О.Ю. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 135–137. — Бібліогр.: 6 назв.

Коні, копита коней (деформації), травматизм коней, хвороби копит, ветеринарна ортопедія.

Висвітлюються причини порушення функцій копит у коней, а також оптимальні способи лікування диспропорцій медіальної і латеральної копитних стінок у них. Показано, що медіо-латеральний дисбаланс зустрічається у 92% коней із деформаціями копит і супроводжується аритмією рухів, недостатнім виносом кінцівки, інколи кульгавістю та болісністю у плечах, спині, попереку. Основними лікувальними заходами цієї патології є поступове та поетапне зменшення медіо-латеральної диспропорції на 0,2–0,3 см щоденно, або ж — 0,5 см з інтервалом у 3–5 днів до повного відновлення фізіологічної пропорції копит. Отже, найпершим у лікуванні є звільнення тварин від надмірних навантажень та розчистка копит, за які використовують кутиметр та лінійку. Зауважується, що різке виправлення копита до фізіологічних параметрів, особливо в медіальному та латеральному напрямках, призводить до низької захворюваності кінцівок: тендинітів, тендовагінітів, синовітів.

УДК 636.1.084.1:619:616.98:578.831.3П

2012.3.247. КЛІНІЧНИЙ ПРОЯВ ТА ПАТОМОРФОЛОГІЧНІ ЗМІНИ ПРИ РИНОПНЕВМОНІЇ У ЛОШАТ ПІДСИСНОГО ПЕРІОДУ / Колич Н.Б., Бруско Є.П. // Мир ветеринарии. — 2012. — № 2. — С. 41–43. — Бібліогр.: 9 назв.

Коні, ринопневмонія у лошат, гістологічні дослідження (ринопневмонія), герпесвіруси в коней, легені коней.

Ринопневмонія (Р) серед лошат у підсисному періоді клінічно проявляється респіраторною формою із симптоматикою ураження нижніх відділів дихальної системи. Показано, що у групі ризику знаходились лошата віком від 1 до 4 місяців. Пік летальності — 2–3-міс. вік. При Р макроскопічні зміни були виражені в органах дихання, лімфатичних вузлах, селезінці, печінці та нирках. Спостерігалось абсцедування лімфатич-

них вузлів, печінки, легеневої тканини. Про тривалість патологічного процесу за інфекційного ринотрахеїту свідчили розростання сполучної тканини в легенях, паренхімі нирок з подальшою атрофією паренхіматозних елементів. При цьому кістозне розширення каналців нирок носило компенсаторний характер. У печінці відбувалися глибокі дистрофічні (білкова, жирова дистрофії) та атрофічні зміни гепатоцитів. У хворих лошат розвивались вторинні імунodefіцити, спричинені впливом вірусу на організм, про що свідчить гіперплазія лімфоїдних вузликів лімфатичних вузлів і селезінки та делімфатизація їх реактивного центру. На фоні цього відбувалось нашарування умовно-патогенної мікрофлори, що призводило до прогресії інфекційного процесу та розвитку тяжкого респіраторного дистрес-синдрому у лошат.

УДК 636.127.1.082.12/251:575.11

2012.3.248. ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ЛІНІЙ РИСИСТИХ ПОРІД КОНЕЙ / Алещенко О.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 3. — С. 75–77. — Бібліогр.: 4 назви.

Коні рисистих порід, генеалогічні лінії рисаків, кінні заводи, генетика коней, діагностика рисаків генетична, кров рисаків.

Представлено результати вивчення особливостей генетичної структури за системою груп крові D у коней орловської (1103 гол.) та російської (1087 гол.) рисистих порід провідних господарств України. Встановлено, що в сучасному кіннозаводстві під час активного використання стандартбредної породи селекційний термін "російський рисак" дедалі більше набуває географічного визначення. Нині у російській рисистій породі є 6 ліній американського рисистого походження: Воломайта, Скотленда, Лоу Ганновера, Хут Мона, Репріза, Стар'с Прайда; 1 лінія французького — Фанданго та 1 лінія російського рисистого походження — Заморського Чуда. В обох рисистих породах сформовано нові лінії (л.). Так, в орловській — л. Запада, що відгалужується від л. Барчука, та л. Приказа, яка відгалужується від л. Пілота; у російській рисистій — л. Репріза та Стар'с Прайда, що виникли в л. Воломайта та л. Хут Мона, яка має походження від л. Скотленда. Імуногенетичні профілі ліній в орловській рисистій породі розрізняються між собою генними частотами алелів D^{bcm} і $D^{de}D^{dk}$, окрім л. Запада та Барчука. Побудова імуногенетичних профілів у російській рисистій породі характеризується генними частотами $D^{dk}D^{cgm}$, окрім л. Лоу Ганновера і Заморського Чуда. Лінія Заморського Чуда є найодноріднішою за алельним спектром. Вважається, що причина однорідності — у наявності коней лише від одного плідника цієї лінії — жеребця Глобуса (Лимарівський кінний завод № 61). Зроблено висновок, що у новостворених л. Приказа та Запада зменшилась концентрація алеля D^{bcm} і збільшилась — D^{de} серед нащадків л. Приказа та алеля D^{cgm} у л. Запада. У л. Репріза зберігся алель D^{ceq} від л. Воломайта, але в меншій кількості (генна частота D^{ceq} зменшилась на 0,012 од.), а серед коней л. Стар'с Прайда немає жодного носія цього алеля.

УДК 636.13.046.082.12/251:577.212

2012.3.249. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГЕНЕТИЧЕСКИХ МАРКЕРОВ ПРИ ГЕНОТИПИЧЕСКОЙ ОЦЕНКЕ ЛОШАДЕЙ / Храброва Л.А. // Зоотехния. — 2012. — № 5. — С. 5–7. — Библиогр.: 5 назв.

Коні чистокров. верхової породи, гомозиготність коней, гетерозиготність коней, селекція коней, алельні маркери (коні), ДНК-аналіз коней, генетика коней.

Вивчення впливу методів селекції на ступінь гомозиготності коней (К) проводили на чистокровній верховій породі (ЧВП), яку понад 3 століття вдосконалюють методом чистопорідного розведення, без прилиття крові інших порід. Дослідили 1945 коней за 13 локусами мікросателітів ДНК (таблиця). Встановлено, що найчисельніша група із 475 гол. (24,4%) формує модальний клас зі ступенем гомозиготності 30,8%. Практично 60% К ЧВП одержано методом неспорідненого парування, або аутбридингу, які не мали повторюваних клочок предків в 5 рядах родоводу. У структурі поголів'я інбредних К переважали особини з віддаленим інбридингом. У цих 2 групах (аутбредних та помірно інбредних) К спостерігали максимальну амплітуду мінливості гомозиготності — від 0 до 76,9%. Одержані результати свідчать, що коефіцієнт інбри-

дингу не може слугувати критерієм гомозиготності, а лише характеризує вірогідність переходу частки генів у гомозиготний стан, тому для оцінки гетерозиготності К на індивідуальному та груповому рівнях доцільно використовувати дані тестування за мікросателітами ДНК і будь-якими іншими генетичними маркерами, які мають високий рівень поліморфізму. Порівняльний аналіз генотипів повних сибсів за 13 локусами мікросателітів ДНК показав, що генотипні відмінності між рідними братами і сестрами можуть бути досить значними, особливо у випадках генетичних відмінностей поміж тваринами, яких парують. У К ЧВП з однаковим родоводом (повних сибсів) число загальних алелів у мікросателітних локусах становило

42,3–69,2%. Тобто за одного добору батьківських пар, згідно із законом довільної рекомбінації гамет, одержуємо тварин, які різняться за генотипом. Створена в конярстві централізована база даних генетичних маркерів К різних порід дає змогу прослідкувати передачу конкретних батьківських алелів у найближчих поколіннях і вивчати їхній зв'язок з господарськи корисними ознаками. Наведено результати оцінки генетичної схожості нащадків з висококласним жеребцем Аніліном 1961 р.н. (Елемент — Аналогічная), генотипування якого за локусами мікросателітів ДНК здійснено завдяки багаторічному зберіганню його замороженої сперми у спермобанку ВНДІ конярства РАСГН.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.084.4/.087.7:546.76:612.128

2012.3.250. АНТИОКСИДАНТИ І ДЕЗІНТОКСИКАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОРГАНІЗМІ БУГАЙЦІВ ТА ПРИРОСТИ МАСИ ТІЛА ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ХРОМУ В РАЦІОНІ / Хомин М.М. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 254–260. — Бібліогр.: 18 назв.

ВРХ (волинська м'ясна), бугайці, м'ясне скотарство, антиоксидантний статус бугайців, хром у раціоні ВРХ.

Дослідження провели на бугайцях (30 гол.) волинської м'ясної породи у період відгодівлі до 22-міс. віку, яких утримували прив'язно (племзавод “Зоря” Ковельського р-ну Волинської обл.). Контрольна група (10 гол.) одержувала основний раціон (ОР), 1-ша дослідна група ОР + хром хлорид ($\text{CrCl}_3 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$) у комбікормі 0,1 мг $\text{Cr}/100$ кг маси тіла (м.т.)/добу, 2-га дослідна — ОР + 0,5 мг $\text{Cr}/100$ кг м.т./добу. На 10-ту добу підготовчого періоду, а також на 2-, 4-, 6- та 9-му місяцях дослідного брали зразки крові з яремної вени тварин. Результати показали, що за згодовування хрому хлориду — 0,1 мг $\text{Cr}/100$ кг м.т./добу на 4-, 6- і 9-му місяцях його застосування спостерігалось підвищення вмісту вітаміну Е у крові бугайців 1-ї дослідної групи на 17,0; 36,1 та 21,8% відповідно. Окрім цього, у 9-му міс. зросла активність супероксиддисмутази (СОД) на 21,7% і глутатіонпероксидази (ГП) — на 6,7% на тлі зменшення вмісту гідроперекисів ліпідів (ГПЛ) та малонового діальдегіду (МДА) на 16,9 та 7,6% відповідно. При цьому концентрація вільних фенолів була меншою та вірогідно зросла кількість фенолсульфатів і фенолглюкуронідів порівняно з контролем. Додавля до раціону бугайців хрому хлориду 0,5 мг $\text{Cr}/100$ кг м.т./добу (2-га дослідна група) зумовила підвищення на 6- і 9-му міс. у крові вітаміну Е на 20,5 і 12,1% відповідно на тлі зменшення на 4- та 9-му міс. ГПЛ на 14,3 та 11,9%; при цьому на 2-, 6- і 9-му міс. — МДА знизився на 4,6; 8,6 та 10,3% відповідно. Щодо середньодобових приростів маси тіла, то бугайці 1- і 2-ї дослідних груп у 22 міс. віці переважали контрольних на 6,8 і 3,0% відповідно (427,3 і 419,2 кг проти 411,5 кг).

УДК 636.22/.28.033/.034.085.532

2012.3.251. ФУНКЦІОНАЛЬНІ І ПРОДУКТИВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЙНИХ КОРІВ ТА БУГАЙЦІВ НА ВІДГОДІВЛІ ПРИ ЗГОДОВУВАННІ СІНАЖУ ІЗ ГАЛЕГИ СХІДНОЇ (GALEGA ORIENTALIS LA) / Дармограй Л.М. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 211–214. — Бібліогр.: 4 назви.

ВРХ укр. червоно-ряба молочна, молочне скотарство, годівля ВРХ, кукурудза, галега східна у раціоні ВРХ, яловичина, бугайці на відгодівлі, силос, сінаж.

Дослідження (120 діб) проводили у ТЗОВ “Мар’янівське” Тернопільської обл. на дійних коровах (Ко) і бугайцях на відгодівлі української червоно-рябої молочної породи. Контрольній 1-й групі Ко згодовували господарський раціон, характерний для стійлового зимового періоду, в якому основним соковитим кормом був силос кукурудзяний. У раціоні дослідних груп силос кукурудзяний замінили: 2-й групі — на 1/2 за поживністю та 3-й — повністю — сінажем із галеги східної. За аналогічною схемою проведено дослідження на відгодів-

вельному молодняку. Встановлено достовірне підвищення середньодобових надойів молока на 1,35 кг (10,9%) у Ко 2-ї дослідної групи порівняно з контролем і на 2,2 кг (17,9%), ніж у Ко 3-ї групи. Вміст жиру у молоці дослідних груп був також більшим на 0,10–0,12%, ніж у контролі, і становив відповідно 3,79–3,81%, а вміст білка у 3-й групі збільшився на 0,15%, у 2-й — на 0,12% порівняно з контролем. Наведено морфо-біохімічні показники крові Ко, які засвідчують, що в дослідних груп метаболічні процеси проходять інтенсивніше, а напруженість білкового обміну вища, що й збільшило молочну продуктивність. Серед бугайців інтенсивність росту найвища була у 2-й групі тварин, яким згодовували силос кукурудзяний із сінажем галеги — 1:1 за поживністю. Так, середньодобовий приріст за період досліді становив 831,6 г, що на 18,7% більше, ніж у контролі. Проте повна заміна силосу кукурудзяного на сінаж із галеги східної у раціоні бугайців 3-ї дослідної групи призвела до зниження середньодобових приростів на 11,8% порівняно з 2-ю дослідною групою, але вони були вищі на 4,6%, ніж у контролі.

УДК 636.22/.28.034.082.2

2012.3.252. СУЧАСНИЙ СТАН СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ В ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА / Башенко М.І. // Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва: міжвід. темат. зб. наук. пр. — Черкаси, 2011. — Вип. 11. — С. 103–107. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 06 536924.

Молочне скотарство, бугай-плідники, відбір ВРХ, відтворення ВРХ, корови (продуктивний вік), селекція ВРХ, неплідність корів, хвороби голштинізованих корів.

Базові дослідження проведено у племзаводах молочних порід корів (Ко) Черкаської обл.: СГ ПП “РВД-Агро” Черкаського р-ну (350 гол.), ВТ ПЗ ДГ “Золотоніське” (240 гол.) та СТОВ “Нива” (620 гол.) Золотоніського р-ну, корпорації “Укр-агротех” (340 гол.) Христинівського р-ну. Племінну цінність батьків Ко та батьків бугаїв (Б) визначали за даними каталогів Б-плідників, допущених до використання у 2000–2011 рр. Акцентується, що в стаді Ко української черно-рябої та червоно-рябої молочних порід вклад батьків Б виявився негативним (–8,2...–9,6%) через низьку племінну цінність, а сумарний внесок матерів Б і матерів Ко (49,8–51,1%) є майже рівнозначним вкладу батьків Ко (57,1–59,8%). Основним недоліком визначено відсутність системи добору, оцінки та використання Б вітчизняної селекції. Встановлено, що для висококрівних за голштинською породою Ко тривалість сервіс-періоду — від 122 до 186 днів (серед. 142,6 дн.). Зі зростанням генетичного потенціалу за надоем, найвищу молочну продуктивність мають тварини за тривалості сервіс-періоду 64–106 днів, тобто ті, що запліднюються в 3–5-ту охоту. Середня тривалість використання Ко з високою часткою спадковості за голштинською породою знизилась до 2,9 лактації. При цьому зі зростанням продуктивності, навіть у кращих умовах утримання, тривалість господарського використання Ко має тенденцію до зниження. У висновках підкреслено, що враховуючи строки окупності Ко (1,7–2,9 лактацій) та тривалість використання у стаді (2,9–3,4 лактації), Ко вибувають

у віці найкращої своєї продуктивності, а 10% первісток залишають стадо навіть не відшкодувавши затрат, понесених на їхнє виховання. Наголошується на терміновій потребі відродження системи відбору ВРХ та оцінці Б-плідників вітчизняної селекції у власних племзаводах.

УДК 636.22/.28.034.082/.087.7:619:637

2012.3.253. МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО В ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: монографія / Гончар О.Ф., Сотніченко Ю.М., Башенко В.М. — Черкаси, 2012. — 286 с. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 536663.

Молочне скотарство, ВРХ малих господарств, раціони ВРХ, пасовище утримання ВРХ, хвороби ВРХ.

Висвітлено узагальнені результати багаторічних експериментальних досліджень відділу селекції с.-г. тварин Черкаського інституту АПВ (нині Черкаська дослідна станція біоресурсів) та інших наукових установ з розведення, годівлі, селекції, відтворення, технологій утримання ВРХ у малих фермерських та особистих селянських господарствах.

УДК 636.22/.28.034.084.4/.087.7:546.23:612.128

2012.3.254. ВПЛИВ СЕЛЕН-МЕТІОНІНУ НА БІОХІМІЧНИЙ ПРОФІЛЬ ПЛАЗМИ КРОВІ КОРІВ ЗА РІЗНОГО ВМІСТУ ЖИРУ В РАЦІОНІ / Голова Н.В., Дідович А.П., Вудмаска І.В. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 206–209. — Бібліогр.: 11 назв.

ВРХ укр. червоно-ряба молочна, молочне скотарство, корови високопродуктивні, раціон корів, антиоксидантний статус корів, селен, метіонін, кров корів, жири в раціоні корів, ріпакова дертя.

Відзначається, що особливо важливо контролювати антиоксидантний стан у високопродуктивних корів (Ко), які споживають значну кількість концентратів, у т.ч. насіння і макуху олійних рослин. Для попередження негативного впливу перекисів на організм тварин використовують низку антиоксидантів, важливе місце серед яких займає селен. Основна його біологічна функція — участь у функціонуванні антиоксидантних ферментів. У представленому дослідженні вивчали ефективність добавки до раціону Ко селен-метіоніну. Упродовж першої третьої лактації Ко української червоно-рябої молочної породи продуктивністю 5–6 тис. кг молока (4 групи по 5 гол.) згодовували збалансований за поживністю раціон. Зокрема 1- та 2-й групам: сіно лучне — 15,0 кг, брагу пшеничну — 22,0 кг, дерть ячмінно-пшеничну — 6,0 кг, мелясу — 2,0 кг; 3- і 4-й групам: 1,5 кг ячмінно-пшеничної дерті замінили на 1,0 кг ріпакової. До раціону 2- та 4-ї груп додавали селен-метіонін (0,3 мг/кг сухої речовини корму у перерахунку на елементарний селен). Отже, раціони різнилися за вмістом жиру і крохмалю: у 1- та 2-й групах кількість їх була 590 і 3380 г, а в раціонах 3- та 4-ї груп — 920 і 2590 г відповідно. Результати засвідчили, що згодовування Ко повножирової ріпакової дерті посилює процеси перекисного окислення в організмі Ко. При цьому зростає концентрація ліпідів у плазмі крові. Додавання до раціону селен-метіоніну активує глутатіон-пероксидазу та супероксиддисмутазу і зменшує концентрації перекисних продуктів у плазмі крові, а за високожирового корму збільшувалась концентрація усіх класів ліпідів. Селен-метіонін, доданий до раціону Ко разом з ріпаковою дертю, збільшував кількість загального білка і зменшував — сечовини у плазмі крові. Визначено, що антиоксидантна дія селен-метіоніну більш виражена за раціону з більшим вмістом жиру.

УДК 636.22/.28.034.084.523

2012.3.255. СТРУКТУРА І ПОЖИВНІСТЬ РАЦІОНІВ ДЛЯ ДІЙНИХ КОРІВ ІЗ РІЧНИМ НАДОЄМ МОЛОКА ВІД ШЕСТИ ДО ДЕВ'ЯТИ ТИСЯЧ КІЛОГРАМІВ / Трончук І.С., Рак Т.М., Чижанська Н.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 107–111. — Бібліогр.: 9 назв.

ВРХ, корови високопродуктивні, молочне скотарство, кормові раціони корів, нормована годівля корів, надой молока, комбікорми-концентрати.

Представлено перспективну фізіологічно та економічно обґрунтовану структуру раціонів для високопродуктивних дійних корів (Ко). Звертається увага на те, що за високих добових надойів варто обмежувати у раціонах тварин кількість кукурудзяного силосу до 25–30 кг/гол./добу, а концентрованих кормів

збільшити до 46–54% за поживністю. Концентровані корми рекомендується використовувати у вигляді комбікормів-концентратів поживністю в 1 кг не менше 10,5 МДж обмінної енергії. Зі збільшенням у Ко добового надоя від 20 до 40 кг уміст перетравного протеїну в кормі має підвищитися від 100 до 120–130 г. Грубі, соковиті та зелені корми необхідно подрібнювати, змішувати з добавкою 2–3 кг комбікормів і згодовувати 2–3 рази на добу. Кращим білковим компонентом комбікормів вважають екструдат сої в кількості 10–15% за масою. Достатня мінеральна забезпеченість 1 кг комбікорму така: кухонна сіль — 10 г, кальцій — 6, фосфор — 10–7,5 г. Нормальний уміст вітамінів та мікроелементів забезпечується введенням у комбікорми преміксів, рекомендованих для Лісостепу України.

УДК 636.22/.28.034.084.523:612.6

2012.3.256. ЗАВИСИМОСТЬ МОЛОЧНОЙ ПРОДУКТИВНОСТИ КОРОВ И ИХ ДОЛГОЛЕТИЯ ОТ КАЧЕСТВА ЗАГОТОВЛЯЕМЫХ КОРМОВ / Овчинникова Л.Ю. // Кормопроизводство. — 2012. — № 4. — С. 36–37. — Библиогр.: 4 назв.

Молочное скотарство, корови дійні, годівля молочних корів, корми об'ємисті, корми концентровані, вік продуктивних корів.

Акцентується увага на тому, що за останні десятиліття (приклад Челябінської обл., Урал) технології заготівлі основних об'ємистих кормів для худоби не поліпшуються, а якість їх погіршується. Натомість, для поповнення дефіциту енергії і білка в організмі тварин у їхньому раціоні збільшують частку концентрованих кормів до 40% і більше. Концентратно-силосний і концентратно-сінажний тип годівлі дійного стада негативно впливає на фізіологічний стан тварин, викликаючи кетоз, ацидоз, остеодистрофію, диспепсію новонародженого молодняку, авітаміноз тощо. Особливо гостро це віддзеркалюється на динаміці продуктивності корів (Ко) та їхньому довголітті. Так, з 1995 по 2010 рік середній річний надій на фуражну Ко в господарствах області збільшився з 1755 по 4082 кг. При цьому спостерігали зменшення віку Ко в отелах від 3,30 в 1955 р. до 2,6 у 2010 р. Вік вибуття Ко в отелах за останні 10 років значно зменшився: із 4,40 у 2001 р. по 3,70 років у 2010 р. Тобто, тварини не доживають до віку максимальної молочної продуктивності — 5–6-го отелення. У висновках підкреслено, що необхідне глибоке вивчення обмінних процесів в організмі ВРХ, відповідне підвищення якості об'ємистих кормів, поліпшення технології заготівлі і консервування для згодовування тваринам.

УДК 636.22/.28.034.085:637.2.07

2012.3.257. ВМІСТ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ЖИРНИХ КИСЛОТ У ВЕРШКОВОМУ МАСЛІ, ВИРОБЛЕНОМУ В УКРАЇНІ / Голубець Р.А., Голубець О.В., Шкаруба С.М., Віщур О.І. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 77–84.

Молочне скотарство, молочний жир, жирні кислоти, годівля корів, макухи, насіння олійних культур, корми зелені гроби.

Представлено жирнокислотний склад зразків масла вершкового, виробленого в Київській, Житомирській, Волинській, Полтавській, Миколаївській та Одеській областях у лютому 2011 р. Особлива увага приділяється біологічній цінності молочного жиру. Його унікальною ознакою є наявність потенційно антиканцерогенних сполук — дієнових кон'югатів лінолевої кислоти, бутирату та розгалужених жирних кислот (ЖК). Відзначено, що споживання людиною молочних продуктів з високим вмістом жиру зменшує частоту виникнення онкологічних захворювань. Недоліком молочного жиру є високий вміст насичених ЖК, які негативно впливають на серцево-судинну систему. Одним із засобів подолання його є збільшення частки мононенасичених ЖК за рахунок транс-ізомерів і дієнових кон'югатів. Масло з підвищеним вмістом цих сполук знижує у крові концентрацію загального та HDL холестерину. У зв'язку із цим у країнах ЄС та США набуває популярності "органічне молоко", одержане із застосуванням традиційних раціонів корів з використанням зелених та грубих кормів. Воно містить більше ваксенової, рубцевої та ω -3 ЖК, ніж молоко із господарств зі звичайною технологією виробництва, і перевищує його за харчовою цінністю. Перспективним напрямом збільшення у молоці частки ненасичених

ЖК, зокрема їх ізомерних форм, є введення до раціонів корів жакх та насіння олійних культур.

УДК 636.22/28.034.087.7:637.12.07

2012.3.258. СПОСОБИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МОЛОЧНОГО СЫРЬЯ / Мосолова Н., Злобина Е. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 3. — С. 24–26. — Библиогр.: 8 назв.

Молочне скотарство, годівля дійних корів, молоко, кормові добавки, важкі метали.

Показано результати 4-х дослідів. У 1-му вивчали ефективність використання нової кормової добавки (КД), її вплив на молочну продуктивність корів (Ко) і якість молока. До складу КД входили сульфат амонію, мінеральні й органічні речовини (бішофіт, калій йод, кухонна сіль, гліцин). Через 2 міс. у молоці піддослідних Ко підвищився вміст: жиру на 2,29%, білка — 1,79, сухої речовини — на 0,73%. Концентрація важких металів при цьому знизилась: Zn — на 71,0%; Cd — 64,0; Pb — на 36,36% порівняно з контролем. У 2-му досліді вивчали ефективність згодовування білково-вітамінних комплексів (жмихи: кавунний, динний та з насіння гарбуза); контроль: використання препарату “Тыквет”. Через 3 місяці згодовування жмихів у молоці піддослідних Ко збільшився вміст: жиру на 1,03–1,54%; білка — 4,09–4,37, сухої речовини — на 1,78–2,09% відповідно. Концентрація важких металів знизилась: Zn — на 76,81–78,26%; Cd — 60,0; Pb — на 54,55–63,64% порівняно з контролем. У 3-му досліді — введення до раціону дійних Ко біологічно активної добавки “Лактусил” засвідчило підвищення їх молочної продуктивності на 8,21–9,06%. При цьому у молоці збільшився вміст: жиру на 5,96–7,39%; білка — 3,09–4,27; сухої речовини — на 3,36–4,28%. А вміст токсичних елементів зменшився: Zn — на 4,25–13,21%; Cd — 20,0–34,3; Pb — на 23,64–43,64%. У 4-му досліді у Ко, які одержували у раціоні силос, заготовлений із сульфатом амонію і новим консервантом “СилАСС”, середній добовий надій був вищим на 8,02–15,21%, а вміст жиру в молоці — на 0,26%, білка — 0,21, лактози — 0,12, казеїну — 0,09, кальцію — 9,16, фосфору — 21,78, сухої речовини — на 0,62%, ніж у контролі. При цьому концентрація важких металів значно зменшилась: Zn — на 35,38–41,04%; Cd — 71,43–80,0; Pb — на 66,36–72,73%.

УДК 636.22/28.082.451

2012.3.259. ТОТАЛЬНА СИНХРОНІЗАЦІЯ — ПАНАЦЕЯ ЧИ АЛЬТЕРНАТИВА / Баняс Ю. // Agroexpert. — 2012. — № 4. — С. 112–114.

ВРХ (відтворення), молочне скотарство, гормональна стимуляція (корови), статеві охоти в корів, препарат Сурфагон, безпека для людини, гормони у сечі дітей.

Звертається увага на те, що в Україні на молочних фермах корів (Ко) широко використовують такий технологічний прийом запліднення тварин як тотальна гормональна синхронізація. Цьому досвіді вітчизняні фермери їздять навчатись до США. Проте слід розрізняти гормональну стимуляцію овуляції як лікувальний метод і тотальну гормональну синхронізацію як технологічний прийом у відтворенні ВРХ, який віддзеркалює несерйозне та недбайливе ставлення до Ко як до живої істоти, яка може давати прибуток за належного догляду і годівлі. Автор підкреслює, що практикуючи тотальну гормональну синхронізацію статевого циклу в Ко, вітчизняні фермери не замислюються про кінцевий результат — негативний вплив продукції таких Ко на здоров'я людини, зокрема, українських дітей. Медична статистика свідчить, що нині все більше випадків простатиту у хлопчиків 13–14 років та переродження яєчників у дівчаток цього ж віку. Використовуваний на фермах гормональний препарат “Сурфагон” у 50 разів активніший від природного аналога, і все ж, незважаючи на очевидну потенційну безпеку для людини, тотальне застосування гормонів стає дедалі “моднішим”. Наведено зміни концентрації статевих гормонів у сечі дітей у препубертатний період після вживання коров'ячого молока (а-естрон, b — естріол, c — естрадіол і d — прегнадіол).

УДК 636.22/28.084.1/085.53

2012.3.260. ВПЛИВ РОЗМІРУ ЧАСТОК НА ПЕРЕТРАВНІСТЬ ГРУБИХ КОРМІВ ТА ВМІСТ ДОСТУПНОЇ ДЛЯ ОБМІНУ ЕНЕРГІЇ / Єлецька Т.О., Василевський М.В., Польщико-

ва І.Л., Шишленко Л.Ф., Гребень Л.Г. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 25. — С. 242–245. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 536615.

Годівля молодняку ВРХ, корми подрібнені для ВРХ, перетравність грубих кормів, силос, сіно.

Дослідження проведено на 2 кастрованих бичках та 3 телицях (фізіологічний двір Ін-ту тваринництва НААН). Утримання тварин — прив'язне, годівля — дворазова, поїння — вволю. Показано, що подрібнення часток грубих кормів достовірно впливає на їх споживання та перетравність окремих поживних речовин. Так, у дослідах на силосі при зменшенні “середньозваженого розміру” часток зі 100 мм до 55 та 14 мм відбувалось значне і достовірне зменшення перетравності сирової клітковини із 72% до 63 та 49% відповідно. Перетравність сухої речовини при цьому підвищувалась, а надходження доступної для обміну енергії (ДЕ) спочатку зменшувалось, а потім збільшувалось. Загальна концентрація ДЕ при цьому вірогідно підвищувалась на 11%. Максимальне значення вмісту ДЕ було при споживанні часток силосу розміром 13,7±0,2 мм. Переведення тварин на годівлю сіном із “середньозваженого розміру” часток 450 мм на подрібнене до 70, 40 та 25 мм зумовлювало зменшення перетравності сирової клітковини до 9%. За подрібненого сіна напрям змін перетравності і надходження ДЕ співпадав — спочатку зниження рівня, потім невелике зростання і знову зниження. Максимальне значення вмісту ДЕ було за споживання тваринами сіна із частками розміром 40,2±2,2 мм. Загалом при годівлі подрібненими кормами спостерігалось вибіркоче поїдання бичками часток корму з меншим умістом сирової клітковини порівняно з натуральним кормом.

УДК 636.22/28.084.523:619:616.152.112–085

2012.3.261. НОРМАЛИЗАЦІЯ РУБЦОВОГО ПИЩЕВАРЕННЯ В УМОВАХ ТЕХНОГЕННИХ ПРОВІНЦІЙ / Гертман А., Самсонова Т. // Молочное и мясное скотоводство. — 2012. — № 3. — С. 28–29. — Библиогр.: 3 назв.

ВРХ, молочне скотарство, техногенні провінції, ацидоз, рубець, корови, кальцію хлорид, глюкоза, вітаміни групи В, годівля корів, дріжджі, сірка, ентеросорбенти, вермикуліт.

В умовах природно-техногенного пресингу на фоні білкової перегодівлі у високопродуктивних корів (Ко) розвивається ацидоз рубця, знижується молочна продуктивність. У предстваненому дослідженні за диспансеризації молочних Ко (n = 296) виявлено симптоми гепатозу (19,4%), остеодистрофії (36,8%), кетозу (10,2%), хвороби нирок (5,8%). Лише 23,8% тварин не мали клінічних порушень. Дослідження рубцевого вмісту засвідчили закономірність зниження активної реакції середовища в кислий бік (рН 6,1–6,2), загальної кількості летких жирних кислот — на 10–17%, інфузорій у 3–3,5 рази. Також спостерігалось порушення ЛЖК у бік збільшення відсотку масляної, валеріанової та ізовалеріанової кислот. Хворим Ко вводили внутрішньовенно кальцій хлорид, глюкозу та внутрішньом'язово вітаміни групи В. Для корекції рубцевого травлення Ко в основний раціон вводили дріжджову культуру “И-сак” — 1 г/1000 кг молока, сірку аліментарну — 3 г/100 кг живої маси, мінеральний ентеросорбент — вермикуліт упродовж 15 днів — 0,1 г/кг маси тіла з інтервалом 15 діб. Така корекція сприяла зниженню токсичних елементів у крові Ко, особливо на 45-ту добу експерименту: нікелю — на 76,0%, свинцю — 27,8, кадмію — на 30,8%. При цьому підвищився рН рубцевого вмісту, загальна кількість інфузорій і ЛЖК відносно контролю — на 7,9; 2,8 та 23,1% відповідно; активізувалась моторна діяльність рубця, інше. Середньодобові надой молока у піддослідних Ко підвищились (на 45-ту добу) на 35,5%.

УДК 636.22/28.084:612.015.31:612.664:“322”/“324”

2012.3.262. ПОКАЗНИКИ МІНЕРАЛЬНОГО ОБМІНУ В КОРІВ НА РІЗНИХ ФАЗАХ ЛАКТАЦІЇ ТА ПЕРІОДАХ УТРИМАННЯ / Влізко В.В., Петрух І.М., Сімонов М.Р. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 65–71. — Бібліогр.: 7 назв.

ВРХ чорно-ряба, мінеральний обмін у корів, молочне скотарство, корови лактуючі.

Представлено аналіз активності лужної фосфатази, концентрації загального кальцію, неорганічного фосфору, кальцитоніну та паратгормону в крові корів (Ко) чорно-рябої по-

роди 2- і 3-ї лактації (молочна продуктивність понад 5 тис. кг) за різних періодів утримання. Встановлено, що в зимово-стійловий період вміст загального кальцію в сироватці крові корів (СККо) вірогідно знижувався ($P < 0,05-0,01$) порівняно з пасовищним. Так, у стійловий період кількість Са в перші 2 місяці після отелення була нижчою на 23,4%, 2–3 міс. лактації — на 24,3%, а в кінці лактації — на 20,8% ніж у пасовищний. Найнижчими ці показники були на початку лактації — $1,9 \pm 0,07$ ммоль/л. Зниження вмісту загального кальцію в зимово-стійловий і на початку та в кінці лактації літньо-пасовищного періодів утримання зумовлює зростання активності лужної фосфатази та активацію прищитоподібних залоз, синтез паратгормону, що стимулює резорбцію кісткової тканини, мобілізацію з неї кальцію і зниження рівня кальцитоніну. Зміни вмісту загального кальцію та неорганічного фосфору позитивно корелювали між собою протягом лактації у літньо-пасовищний та зимово-стійловий періоди. У більшості Ко вміст неорганічного фосфору був у нормі. Узимку на всіх фазах лактації рівень паратгормону у СККо був вищим. Максимальна його концентрація була на початку лактації ($9,5 \pm 0,29$ пг/мл). Залежність між вмістом загального кальцію у крові Ко і концентрацією паратгормону за всіх періодів утримання та лактації є стійкою, з високим рівнем зворотної кореляційної залежності. Уміст кальцитоніну у сироватці крові лактуючих Ко змінювався протилежно до вмісту паратгормону.

УДК 636.234.1.082.232:575.224.4

2012.3.263. ПРО ЩО СВІДЧИТЬ СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ПЛІДНИКІВ-ГОЛШТИНІВ / Сірацький Й., Каменська І., Бойко О., Стародуб Л., Федорович Є., Федорович В. // Тваринництво України. — 2012. — № 5. — С. 11–15. — Бібліогр.: 3 назви.

ВРХ (голштини), бугаї-плідники, генетичні аномалії у ВРХ, мутагенез червоно-рябої ВРХ, хромосомні порушення у бугаїв, кров бугаїв.

Проведено цитогенетичну експертизу бугаїв-плідників голштинської (БПГ) породи чорно- (n=19) та червоно-рябої (n=5) масті. Встановлено, що тварини (Т) чорно-рябої масті мали значно менший відсоток частоти цитогенетичних аномалій ніж червоно-рябої. Частота метафаз (ЧМ) із асинхронністю

розщеплення центромірних районів хроматид у БПГ червоно-рябої масті була більшою на 5%, ЧМ з аберантними клітинами — на 4,9, частота метафазних пластинок з анеуплоїдією ($2n \pm 1$) — на 1,7, розриви хромосом — на 1,0 та розриви хроматид — на 4,6% ($P < 0,10$), ніж у БПГ чорно-рябої масті. Такі генетичні порушення, як поліплоїдія, гаплоїдія, парні та поодинокі фрагменти, кільцеві хромосоми та транслокації у тварин обох мастей не виявлено (табл.). Показано, що ріст живої маси БПГ у різні вікові періоди відбувався нерівномірно. Тварини, які мали відсутні цитогенетичні аномалії, мали кращі показники росту та середньодобові прирости ж.м. Констатується, що відносна інтенсивність росту ж.м. тварин у період 15–18 місяців, порівняно з віковим періодом 0–3 місяці, зменшилась: у БПГ з відсутністю порушень хромосомного апарату — в 5,64 раза, у БПГ з хромосомними порушеннями в межах норми — в 7,10 раза, у БПГ з підвищеним рівнем аберантних клітин в 7,26 раза.

УДК 636.293.2.033

2012.3.264. ПОКАЗАТЕЛИ ПРОДУКТИВНОСТІ МОЛОДНЯКА БУЙВОЛІВ ПРИ ІСПОЛЬЗОВАННІ БІОГЕННОГО СТИМУЛЯТОРА ІХ ТРУТНЕВОГО РАСПЛОДА (СИТР) / Погадаєв В.А., Мамбетова М.М., Мамбетов М.М. // Зоотехнія. — 2012. — № 3. — С. 12–14. — Бібліогр.: 5 назв.

Буйволи (Карачаєво-Черкеська Респ.), м'ясне скотарство, стимулятор біогенний.

Науково-виробничий дослід проводили в СПК "Тохтамыш" Карачаєво-Черкеської Республіки (РФ) у 2008–2011 рр. на 15 новонароджених буйволятах, яким підшкірно вводили біогенний стимулятор СИТР з личинок трутневого розплоду бджіл. Триразова ін'єкція СИТРу в дозі 0,1–0,2 мг/кг живої маси з інтервалом у 7 діб підвищила продуктивні якості тварин і позитивно вплинула на морфологічний склад туш молодняку буйволів. Так, у 24-міс. віці жива маса дослідних тварин була більшою, ніж у контрольних на 46,9 кг (2-га група, за дози — 0,1 мг/кг) та 66,7 кг (3-тя група, за дози — 0,2 мг/кг ж.м.). Кращий морфологічний склад туш одержали у 3-й дослідній групі: вихід м'язової тканини — 73,9%, кісток — 19,7%, індекс м'ясності — 3,8. При цьому у 2-й дослідній — 72,4%, 21,0% і 3,4 та в контрольній — 70,9%, 22,3% і 3,2 відповідно.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.082.1:576.316.7

2012.3.265. ДОСЛІДЖЕННЯ КАРІОТИПУ ОВЕЦЬ (OVIS ARIES) / Дзіцюк В.В., Туринський В.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 50–52. — Бібліогр.: 8 назв.

Вівці (племенні ресурси), цитогенетика овець, каріотип овець, селекція овець (контроль), хромосомні аберації овець.

Узагальнюються численні дослідження щодо кількісних і структурних хромосомних аберацій овець (О). Показано їхній зв'язок з життєздатністю, репродуктивністю та хворобами тварин. Установлено, що каріотипи диких видів роду *Ovis* мають внутрішньовидовий поліморфізм за кількістю хромосом ($2n = 52, 54, 56, 58, 53$). У великорослих О каріотип має формулу $2n = 54$, у європейського й азійського муфлону також $2n = 54$. Кількість хромосом у сайгака — 60, вівцебика — 48, кози — 60, архара й аргалі — 56, уріала (Тібет) — 58. За різними свідченнями дослідників хромосомні аномалії виявляють у 25 і понад 58% овець під час спонтанних абортів. Стабільність показників анеуплоїдії (А) в О підтверджено дослідженнями багатьох цитогенетиків і може вважатись видовою особливістю. В овець А трапляється частіше, ніж у ВРХ. Поліплоїдність клітин (ПК) в О також вища, ніж у ВРХ, але нижча, ніж у свиней. Рівень ПК в О становить 0,53–1,36%, зареєстровано 4-, 6-, 8-, 16-плоїдності і більше. Основна маса поліплоїдів — тетраплоїди — 64%, а кількість триплоїдів та інших поліплоїдностей незначна — 15%. При цьому октаплоїди становлять 21%. У овець найчастіше тра-

пляються транслокації робертсонівського типу, які утворюються внаслідок центричних з'єднань акроцентриків різних пар: 6 і 11; 7 і 12; 4 і 25; 7 і 25; 8 і 25. Зроблено висновок, що виявлені в О хромосомні аберації (анеуплоїдія, поліплоїдія, транслокації хромосом) свідчать про необхідність проведення цитогенетичного контролю за племенними тваринами, особливо баранами-плідниками, і вилучати із селекційного процесу тварин-носіїв хромосомних аномалій.

УДК 636.32/.38.082.12(470)

2012.3.266. ГЕНЕТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОВЕЦ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ И ЗАРУБЕЖНЫХ ТОНКОРУННЫХ ПОРОД / Марзанов Н.С., Амерханов Х.А., Фокеев В.С., Насибов М.Г., Озеров М.Ю., Кантанен Ю., Марзанова Л.К., Ажмулаев Р.Р., Бурабаев А.А., Комкова Е.А., Петров С.Н. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 2. — С. 14–26. — Бібліогр.: 23 назв.

Вівці Росії, алелофонд овець, генетика овець, селекція овець, породи овець, генні технології (вівці), генофонд овець, мериноси.

У Росії розводять 46 порід овець (ПО): 16 — тонкорунних, 13 — напівтонкорунних, 2 — напівгрубововнових і 15 — грубововнових. Представлено диференціацію ПО за системами крові. Показано можливість використання трьох типів генетичних маркерів у розведенні тонкорунних овець. Відзначено, що з російських тонкорунних овець у кавказької, грозненської, волгоградської порід алель HV^A зустрічався найчастіше.

Серед причин може бути інтенсивне використання австралійського племінного матеріалу з високою частотою цього алеля (Ал). Одержані показники овець породи французький рамбуль засвідчили, що фізична ізоляція призводить до інбридингу, який супроводжується наростанням частоти одних Ал і зменшенням — інших, а за локусом трансферину і групами крові — повною втратою деяких антигенів та Ал. У більшості тонкорунних ПО найчастіше виявлялось 5 Ал трансферину: TF^A , TF^B , TF^C , TF^D , TF^E . Мікросателіти ефективні не тільки для оцінки ступеня гетерозиготності, але й для визначення генетичної чистоти, особливо у родинно-близьких тонкорунних ПО, яких розводять у різних природно-кліматичних зонах РФ та СНГ. У казахських тонкорунних до цих пір достатньо висока частота генів від похідних материнських форм — місцевих грубововнових вівцематок і мериносів, незважаючи на досить тривалий період виведення породи. У висновках наголошується, що для характеристики алелофонду, вивчення генетичних відмінностей, встановлення генетичної чистоти породи, а також при визначенні участі популяції в породотворчому процесі й оцінці генофонду за поколіннями важливо виконувати комплексне маркування за групами крові, поліморфними білками і мікросателітами.

УДК 636.32/38.082.26(470)

2012.3.267. ПРОДУКТИВНОСТЬ ОВЕЦ КУЙБИШЕВСКОЙ ПОРОДЫ И ЕЁ ПОМЕСЕЙ С БАРАНАМИ ПОРОДЫ РОМНИ-МАРШ И СЕВЕРОКАВКАЗСКАЯ-ТЕКСЕЛЬ / Ерохин А.И., Карасёв Е.А., Юлдашбаев Ю.А., Магомадов Т.А., Медведев М.В. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2012. — № 2. — С. 126–135. — Библиогр.: 3 назв.

Вівці м'ясо-вовнові, племзавод овець (Самарська обл.), схрещування овець, баранина, вовна.

У дослідженні використовували вівцематок куйбишевської породи 3–4-річного віку ($n = 360$), помісних баранів-плідників: північнокавказька-тексель та ромні-марш. Контролем слугували барани куйбишевської породи. Маток осіменяли штучним методом у серпні. Ягнят відлучали у 4-міс. віці і сформували 3 відгодівельні групи: 1-ша — чистопорідні куйбишевські баранці (ЧКБ) — 42 гол.; 2-га — помісі: куйбишевська $\times$ північнокавказька-тексель ($1/2$ КБ $\times$ $1/4$ Пк-Тк) — 42 гол.; 3-тя — куйбишевська $\times$ ромні-марш: $1/2$ (КБ $\times$ РМ) — 37 гол. Тривалість відгодівлі становила 3 місяці. Наведено раціон, показники живої маси баранців у віці 130, 165 та 221 дні, проміри статей, індекси тілобудови, забійні показники та характеристику якості м'яса, а також вовни у 14-місячних ярок. Відзначено, що найкращі забійні показники були у помісних баранців 2-ї групи, які переважали чистопорідних ровесників за масою парної туші на 3,8%, внутрішнього жиру — на 29, забійній масі — на 4,5%, забійному виходу — на 1,6 абс%. Дегустаційна оцінка м'яса і бульйону також засвідчила перевагу за смаковими якостями у помісей 2-ї групи. У 14-міс. ярок найвищий настриг немитої вовни (5,48 кг) мали тварини куйбишевської породи — 1-ша група, хоча переваги над помісями 2- і 3-ї груп були незначними (2,6–1,3%). Тонина вовни у ярок 2-ї групи — 26,85 мкм, 1- та 3-ї — 27,5 мкм (56°). Міцність вовни у ярок всіх груп — НТД — 8,1–8,5 сН/текс. Загалом у досліджуваних тварин виявлено 2 алелі β -лактоглобуліну: А і В, сполучення яких дає три генотипи АА, АВ та ВВ. Частота алеля А в усіх варіантів більша, ніж алеля В. Гетерозигот АВ у тварин 2-ї групи значно більше, ніж у ровесників 1- та 3-ї груп.

УДК 636.32/38.084.12:612.116.2

2012.3.268. ВПЛИВ ЗАЛІЗОВІСНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ОРГАНІЗМУ ОВЕЦЬ / Ладиш І.О., Долгая М.М., Белогурова В.І., Ладиш К.І. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Лу-

ганськ, 2011. — № 25. — С. 250–254. — (Сер. С.-г. науки). — Библиогр.: 4 назви. Шифр 536615.

Вівці асканійські тонкорунні, анемія у ягнят, залізовмісні препарати, мікроелементози, регуляція гомеостазу заліза.

Акцентується увага, що аліментарна анемія у ягнят розвивається до 45-добового віку з причини інтенсивного росту, що зумовлює зниження вмісту заліза у сироватці крові, гемоглобіну, еритроцитів, гематокриту, порушення апетиту, швидко втому і подальше відставання в рості. Показано ефективність впливу залізовмісного препарату "Сілкефер" на фізіологічні показники ягнят, хворих на аліментарну анемію, при застосуванні його у період їх відлучення від вівцематок (ТОВ "Айдар", Марківський р-н, Луганська обл.). Розроблений авторами "Сілкефер" є комплексним препаратом імуноглобулінів з мікроелементами. Його вводили внутрішньом'язово двічі по 3 мл з інтервалом у 5 діб. Для порівняння 2-й піддослідній групі ярок застосовували залізовмісний препарат "Броваферан". Установлено, що "Сілкефер" не має токсичної дії на організм тварин, сприяє активації процесів кровотворення (підвищуються гемоглобін, еритроцити), стабілізації сполучної тканини, при цьому зростають середньодобові прирости. Препарат "Броваферан" підвищував рівень α_1 та α_2 глобулінів, що може свідчити про наявність кровозоговального процесу та збільшення активності гіалуронідази, однак рівня β -глобулінів він не підвищував. У таблицях наведено показники загального білка і білкових фракцій, рівні серомукоїдів у крові ярок за використання залізовмісних препаратів.

УДК 636.39.084/085:64

2012.3.269. НОТАТКИ КОЗОВОДА-ПОЧАТКІВЦЯ / Корнієнко О. // Тваринництво сьогодні. — 2012. — № 1. — С. 67–69.

Кози, присадибне господарство, годівля кіз, корми кіз.

Подаються практичні поради щодо ведення невеликої козиної ферми. Перевагу слід надавати породам, пристосованим до місцевих умов. До раціону повинні входити соковиті корми: гарбуз, морква, буряк. Кабачки слід обмежувати, оскільки вони активізують виведення кальцію з організму. Дорослим тваринам треба згодовувати ≈ 1 кг вівса, ячменю чи пшениці, а малечі — до 0,5 кг. Зранку годують кіз небагато, щоб вони добре паслися і не зменшували надої. Проте ввечері — вдосталь, і обов'язково макуху (2 жменьки/гол.). Кукурудзяну дерть слід давати: 3 рази на тиждень, краще зранку. Концентровані корми згодовують у сухому вигляді. Влітку доцільно також давати тваринам сіно як сухе, так і свіжоскошене, кожного дня по обіді, невеликими порціями. Взимку кози витрачають багато енергії на зігрівання тіла, тому зранку кількість кормів збільшують. Воду випоюють тільки кімнатної температури. Вибір підстилки залежить від т повітря взимку й утеплення приміщення, яке має бути охайним і сухим, без протягів. Молодняк утримують окремо. Козенята, народжені в березні, дуже слабкі. Найкраща запорука їхнього здоров'я — випоювання їм материнського молозива. Перший тиждень — 4–5 разів на добу по 20–50 г за одну годівлю, із 2-го тижня до 1 місяця молоко випоюють до 250 г за одне годування. Потім молоко розбавляють кип'яченою водою (обережно, поступово, щоб не було діареї). До такого молока можна додавати у невеликій кількості відвар із ромашки. Привчати до каші потрібно за поступового введення до молока вівсяного або пшеничного борошна. В 1,5 місяці молодняку починають давати мелений овес та пшеничну крупу в сухому вигляді — 1 жменьку. Із трьох місяців у раціон вводять моркву, буряк і гарбуз, а як зазеленіє трава, кіз виводять на пасовище. Необхідно слідкувати за спокоєм і здоров'ям тварин, вчасно чистити і підрізати ратиці (копата у кіз оновлюються двічі на рік). Для "дитячого молока" краще обирати наймолодшу і найспокійнішу козу і доїти її окремо, тому що енергетика тварин передається людям через молоко.

636.4 Свилярство

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.082

2012.3.270. СЕКРЕТИ УСПІШНОГО СВИЛЯРСТВА: за матеріалами інформ. ресурсу Breeders of Denmark // Ветеринарна практика. — 2012. — № 3. — С. 26–27.

Свилярство, поросята.

Вивчали досвід ведення свилярства в Данії. Зазначено, що кількість поросят на свиноматку в рік становить — 28–34 гол., середньодобовий приріст і відсоток смертності тварин на відгодівлі відповідно 1 кг і 1%. Встановлено, що розмір секцій для відлучених поросят становить 0,15–0,3 м² на голову, для свиной на відгодівлі з живою масою 30–50 кг — 0,4 м²; 50–85 — 0,55; 85–110 кг — 0,65–1 м² на голову, для супоросної свиноматки — міні. 1,3 м², кнур — 6 м². При вирощуванні свиной, коли світловий день стає коротшим (узимку), необхідно використовувати штучне освітлення, щоб не порушити біоритм. Наведено температурний режим для різних вікових груп свиной. Таким чином, державна підтримка, жорстке законодавче регулювання і застосування передових технологій вивели свилярство на якісно новий рівень.

УДК 636.4.082.25

2012.3.271. ОЦІНКА ПОРОДНИХ ТА ГЕОГРАФІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГЕНЕТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ СВИНОЙ ЗА ЛОКУСАМИ МІКРОСАТЕЛІТІВ / Топіха В.С., Крамаренко С.С., Луговий С.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 274–277. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536533.

Свиной, ДНК свиной, генетичне різноманіття свиной.

Досліджено особливості генетичної структури популяції свиной залежно від різних умов антропогенного пресу (насамперед, наслідків Чорнобильської аварії), в яких вони відтворюються, з використанням мікросателітів ДНК. Для дослідження було використано дані генетичного поліморфізму 12 локусів мікросателітів (SW24, S0155, SW72, SW951, S0386, S0355, SW240, SW857, SW0101, SW936, SW911 та S0228) свиной різних порід (велика біла (ВБ), дюрк (Д), ландрас (Л), українська м'ясна (УМ), червона білопояса (ЧБП), яких розводять у господарствах Миколаївської, Запорізької, Херсонської та Чернігівської областей. Встановлено, що середню кількість алелів на локус зафіксовано серед свиной ВБ породи — 6,33–9,33, тоді як серед свиной порід Д та Л рівень генетичного різноманіття значно нижчий — у середньому 4,75–6,00. Дві популяції свиной, що представлені тваринами ВБ породи характеризуються наявністю унікальних алелів за локусами S0355, SW0101 та SW936. Серед свиной порід Д та Л зустрічаються “приватні” алелі у локусах мікросателітів (МС) SW72 та SW951. Зазначається, що суттєві відхилення найчастіше відмічаються у тварин ВБ породи — по 10–11 локусів МС–ДНК. Таким чином, значна мінливість щодо генетичної структури та за 12 локусами МС (селекційно-нейтральні генетичні маркери) більшою мірою відображає міжпорідні особливості досліджених популяцій свиной. У географічному плані проглядається тенденція до формування двох пулів свиной — південноукраїнської (Миколаївська, Запорізька, Херсонська області) та північноукраїнської (Чернігівська область).

УДК 636.4.082.25:591.11

2012.3.272. ТЕПЛОСТІЙКІСТЬ ТА ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СВИНОМАТОК ПОРОДИ ЛАНДРАС У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ / Топіха В.С., Лихач В.Я., Лихач А.В., Коновалов І.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 271–274. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Свиноматки, гематологічні показники крові свиноматок, теплостійкість свиноматок.

Завезене в Україну імпордне поголів'я потребує вивчення адаптаційних особливостей у нових екологічних і кліматичних умовах. Для дослідів були відібрані свиноматки по шість голів кожної породи: дюрк, ландрас, великої білої зарубіжної селекції. Температуру тіла свиноматок за 5 днів до та в день опоросу наведено в таблиці. Відмічено, що міжпорідні відхилення за індексом теплостійкості незначні. Встановлено, що вміст кальцію в крові свиноматок відповідає нормі. Значення цього показника достовірно знижується від вихідного покоління до 3-го на 0,08 ммоль/л (P>0,95), найнижчий вміст кальцію в крові відмічено у тварин 2-го покоління — 2,63 ммоль/л. У свиной всіх поколінь спостерігається гіперфосфатемія, що свідчить про порушення кальцій-фосфорного обміну. Вміст цукру у сироватці крові свиноматок відповідає нормі і незначно знижується в 1-, 2- і 3-му поколіннях порівняно з вихідним. У 3-му поколінні цей показник на 0,17 ммоль/л нижче, ніж у вихідному. Кількість альбумінів у сироватці крові свиноматок 3-го покоління на 0,43% нижча порівняно із вихідним. Незначно збільшився вміст бета- та гамма-глобулінів, що свідчить про деяке підвищення природної резистентності організму. Отже, у дослідних тварин спостерігалось встановлення адаптивного гомеостазу про що свідчить зниження напруженості основних функцій та підвищення рівня природної резистентності організму.

УДК 636.4.082:636.424

2012.3.273. ВПЛИВ ЕНЕРГІЇ РОСТУ РЕМОНТНИХ СВИНОК ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ НА ЇХ ПРОДУКТИВНІСТЬ / Суол Р.Л. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 266–269. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Свинки, велика біла порода свиной, ремонтні свинки, продуктивність ремонтних свинок.

Вивчали продуктивні якості свиной внутрішньопорідного (ВП) типу “Причорноморський”, що створюється у великій білій (ВБ) породі з покращеними м'ясними якостями і цільовим стандартом та визначено оптимальний рівень енергії росту ремонтного молодняку на його подальшу продуктивність. Дослід проведено на 7 дослідних групах ремонтних свинок ВБ породи (ВП тип УВБ-3 “Причорноморський”) з градацією середньодобового приросту між ними у 50 г (1 гр. — 350–449 г). Структуру комбікормів та аналіз раціонів дослідних груп наведено в таблиці. Встановлено, що середньодобовий приріст свинок на відгодівлі вище цільового стандарту на 8,9 г, вихід м'яса — на 1,37%, площа “м'язового вічка” — на 3,53 см². Незначно відхиляються від вимог цільового стандарту такі показники, як витрата корму, товщина шпигу над 6–7 грудними хребцями, довжина туші. Вплив енергії росту ремонтних свинок на їх відтворювальну здатність наведено в таблиці. Виявлено, що підвищені показники багатоплідності, кількості опоросів (3,54), кількості життєздатних (37,27 гол.) та ділових поросят (9,98 гол./опорос), молочності (55,6 кг), маси гнізда при відлученні (84,65 кг), а отже і продуктивності в цілому відмічено у свинок 4-ї дослідної групи. Таким чином, оптимальні значення відтворювальної здатності та прижиттєвої продуктивності свиноматок ВБ породи ВП типу УВБ-3 “Причорноморський” з покращеними м'ясними якостями були відзначені при рівні вирощування 500–549 г у період їхнього вирощування від початку статевого дозрівання (4,0–4,5 міс. при живій масі близько 60 кг) до початку парувальної кампанії (7,5–8,0 міс. при живій масі 120 кг і більше). Небажаними є рівні вирощування ремонтних свинок, які передбачають надмірно низькі середньодобові прирости: — 449 г і менше та надмірно високі на рівні 650 г і більше.

УДК 636.4.083.614.76.631.862.2

2012.3.274. ВЛАСТИВОСТІ, ХІМІЧНИЙ СКЛАД ТА ГІГІЄНІЧНІ ПОКАЗНИКИ ГНОЙОВИХ СТОКІВ СВИНОКОМПЛЕКСІВ ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ ВИДАЛЕННЯ І ОБРОБКИ / Яремчик О.С., Захаренко М.О., Коваленко В.О. // Збірник

наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2012. — Вип. 20. — С. 330–333. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536533.

Свинокомплекси, стоки свинокомплексів, гідрозмив, самоплив.

Дослід проведено протягом 2009–2010 рр. Гнойові стоки для досліджень відбирали на діючих підприємствах з виробництва свинини потужністю 12; 24; 36 і 80 тис. постановочного поголів'я. Встановлено, що застосування гідрозмиву відходів із свинарників не впливає на загальний вміст домішок (ЗВД) порівняно з самопливом. Однак, вміст завислих речовин у стоках за гідрозмиву був у 1,75 раза нижчий, ніж за самопливного способу безперервної дії. Виявлено, що хімічне (ХСК) і біохімічне споживання кисню (БСК₅) у стоках за гідрозмиву було нижчим відповідно в 1,76 і 3,5 разів, ніж у стоках за самопливного способу безперервної дії. Вміст загального азоту в стоках за гідрозмивного способу видалення був нижчим у 1,9 раза порівняно із самопливом тоді, як рівень амонійного азоту знизився на 31,8%. Зазначено, що значне розбавлення екскрементів свиней водою, що потребує гідрозмиву, сприяло зниженню вмісту золи на 16,7% та рівня загального фосфору у 2,3 раза порівняно з аналогічними даними за самопливного способу видалення. У стоках, одержаних гідрозмивом, зменшується кількість неперетравлених решток корму діаметром 0,5 і 5,0 мм, збільшується вміст частинок з розміром 1,0, а з величиною решток 3,0; 2,0; 0,25 мм і менше — не змінюється порівняно з аналогічними даними за самопливного способу видалення відходів. Хімічний склад та гігієнічні показники стоків свинокомплексу залежно від способу видалення та обробки наведено в таблиці. Зазначено, що після відстоювання стоків у відстійнику за самопливного способу їх видалення вміст завислих речовин у біомасі знизився в 1,9 раза, золи — у 1,4, загального фосфору — у 2,2, а значення ХСК зменшилось у 3,4 раза, в той час як рівень загального та амонійного азоту, БСК₅ і щільність, не змінювались порівняно з аналогічними даними у вихідних стоках. Отже, властивості, хімічний склад та гігієнічні показники стоків свинокомплексів залежать від способу їх видалення та обробки на дугових ситах або відстоюванні у відстійниках.

УДК 636.4:591.463.1

2012.3.275. ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ СПЕРМИ / Бабань О. // *Agroexpert*. — 2012. — № 3. — С. 110–111.

Кнури, сперма кнурів, концентрація сперми кнурів.

Наводяться методи визначення концентрації спермій (КС) кнурів. Відомо, що у 99% осіменінь використовують сперму кнурів, яку зберігали за температури 15–17°C. Зазначається, що для визначення КС кнурів використовують фотоелектроколориметри, спектрофотометри, порівняння каламутності розбавленої сперми зі спеціально відкаліброваними стандартами, портативні фотометри та ін. Одним із доступних методів є підрахунок спермій у лінійній камері із сіткою Горяєва. Концентрацію спермій обчислюють за формулою: $C = (h \cdot d \cdot 4000 \cdot 1000) / 80$, де C — концентрація спермій (млрд) у 1 мл сперми; h — кількість спермій, підрахованих у 80 малих квадратах; d — ступінь розрідження. Найзручнішим і швидким методом визначення концентрації сперми в умовах виробництва є використання фотометрів.

УДК 636.4:611.018.1

2012.3.276. ЦИТОГЕНЕТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА КОСТНОГО МОЗГА ПОРОСЯТ С РАЗЛИЧНОЙ ЖИВОЙ МАССОЙ / Никанова Л.А. // *Ветеринарная медицина*. — 2011. — № 3/4. — С. 31–33. — Библиогр: 6 назв.

Поросята, мозок кістковий, хромосомний набір поросят.

Вивчали зв'язок цитогенетичних показників організму свиней з живою масою, ростом і розвитком. Досліджували поросят з живою масою при народженні 753 г, які при відлученні в 42-добовому віці мали масу 6640 г. Контролем були нормально розвинуті поросята-сисби. Встановлено, що поросята з малою масою при народженні та відлученні поступалися за живою масою нормально розвинутим одноліткам відповідно у 2,0 ($P < 0,01$) і 2,5 раза ($P < 0,001$). Зазначено, що з віком у дослідній і контрольній групах частота поліплоїдії змінювалася. У нормально розвинених поросят до моменту відлучення частота поліплоїдії була в 2,2 раза вища, ніж у

новонароджених, а у поросят, що відставали в рості вона знизилася в 2,4 раза. Виявлено, що у піддослідних новонароджених поросят у середньому 0,98% клітин кісткового мозку були поліплоїдними. У всіх досліджуваних поросят поліплоїдія була представлена переважно тетраплоїдами, і лише в 8,5% серед виявлених поліплоїдів зустрічались октаплоїдні клітини. Таким чином, різниця в живій масі поросят має аліментарний і ендогенний характер. Вікові зміни поліплоїдії можуть слугувати критерієм оцінки інтенсивності процесів росту.

УДК 636.4:616.022.03

2012.3.277. РЕСПІРАТОРНІ ЗАХВОРЮВАННЯ СВИНЕЙ ТА РПС / Платонівська І. // *Agroexpert*. — 2012. — № 3. — С. 106–109.

Свині, хвороби свиней, респіраторні захворювання свиней.

У сучасному свинарстві сезонність респіраторних інфекцій виражена не дуже яскраво. Спалахи захворювань можуть траплятися як узимку, так і влітку. Зазначено, що різке зниження температури повітря на 10°C і більше спричиняє стрес у свиней. Дорослі тварини адаптуються до нових умов швидко і майже на 100%. Вказано, що респіраторні хвороби є наслідком дії на організм багатьох чинників, тому йдеться не про окремі хвороби, а про респіраторний симптомо-комплекс свиней. Найнебезпечнішим визнано вірус репродуктивно-респіраторного синдрому свиней (РПС). Встановлено, що до українських господарств РПС був завезений з імпортними свинями. При РПС часто виникають важкі вторинні інфекції — мікоплазмоз, сальмонельоз, полісерозит (хвороба Гласера), пастерельоз, інфекційний атрофічний риніт, вірус грипу тощо. Виявлено, що найпоширенішим, швидким і недорогим способом виявлення РПС є імуноферментний аналіз (ІФА). Тест визначає наявність антитіл у сироватці крові уже на 7-му добу після зараження. Лікування є симптоматичним. Разом із антибіотикотерапією потрібно покращити годівлю, збільшити освітленість, знизити вологість, забезпечити наявність сухої підстилки та оптимальну температуру в приміщеннях, де утримують свиней.

УДК 636.4:616.15:636.085

2012.3.278. БІОХІМІЧНІ ТА МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ ПРИ ЗГОДОВУВАННІ КОМБІНОВАНИХ СИЛОСІВ / Славов В.П., Васильєв Р.О., Кривий М.М., Степаненко В.М. // *Вісник Житомирського національного агрологічного університету: наук-теорет. зб.* — Житомир, 2011. — Вип. 2, т. 1. — С. 138–143. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536390.

Молодняк свиней, силос, кров свиней.

Вивчено вплив комбінованого силосу (КС), виготовленого на основі зеленої маси амаранту, на вміст еритроцитів, лейкоцитів, гемоглобіну, загального білка, глобулінів та альбумінів у крові молодняку свиней на відгодівлі. Проведено два науково-господарські досліді на тваринах великої білої породи. За принципом пар-аналогів сформували одну контрольну та три дослідні групи. Молодняку 1-ї групи згодовували основний раціон (ОР): дерть ячмінну, горохову, сироватку + КС з конюшини, 2-ї — ОР+30% за поживністю КС з амаранту, 3-ї — ОР+55% за поживністю КС з амаранту, 4-ї — ОР+75% за поживністю КС з амаранту. Кількість еритроцитів у крові тварин всіх груп підвищувалась від 4 до 8-місячного віку. У крові молодняку 3-ї та 4-ї груп кількість еритроцитів у всі вікові періоди коливались від 5,1 до 5,7 млн/мм³, а 1-ї і 2-ї — від 4,9 до 5,3 млн/мм³. Встановлено, що найвищий показник вмісту загального білка у різні вікові періоди були у тварин 3-ї та 4-ї дослідних груп — 6,7–7,3 г%, а у 1-ї і 2-ї — 6,4–7,3 г%. Кількість альбумінів у крові молодняку 1-ї групи у віці 4–8 місяців коливалась від 3,1 до 3,6 г%, а у 2-ї, 3-ї та 4-ї груп — 3,2–3,9 г%. Вміст гемоглобіну у тварин контрольної групи становив 3,2–3,9 г%, а 2-, 3- та 4-ї відповідно 3,3–3,9; 3,4–3,9; 3,3–4,1 г%. Таким чином, за основними морфологічними та біохімічними показниками крові тварини 3-ї та 4-ї дослідних груп (ОР+55 (75%) за поживністю КС з амаранту) перевищували контрольну.

УДК 636.4:616.37

2012.3.279. МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА БИОЛОГИЧЕСКИХ СУБСТРАТОВ СВИНЕЙ ПРИ МОДЕЛИРОВАНИИ ОСТРОГО ДЕСТРУКТИВНОГО ПАНКРЕАТИТА / Русских А.П., Андреева С.Д., Панфилов А.Б. // *Ветеринарная*

медицина. — 2011. — № 3/4. — С. 74–76. — Библиогр: 6 назв.

Свині, панкреатит свиней, діагностування панкреатиту свиней.

Досліджено функціональний статус організму свиней при розвитку гострого деструктивного панкреатиту (ГДП) в умовах експерименту. Тварин за принципом аналогів розділили на 2 групи: дослідну і контрольну. Поросятам дослідної групи впливали на підшлункову залозу препаратом "КріоФарма", тваринами контрольної кріоконсервацію не проводили. Встановлено, що у тварин дослідної групи відмічають зміни в гемограмі: лейкоцитоз (23,7 тис.), лімфоцитоз (13,9 тис.), еритропенія (3,0 млн) і прискорення ШОЕ (до 6 мм/год на 7-му добу розвитку патології); на 14-ту добу відмічається лейкопенія (12,2 тис.), моноцитоз (2,19 тис., 18%), лімфоцитоз (6,22 тис., 51%) та прискорення ШОЕ (до 5 мм/год). У тварин контрольної групи гематологічні показники знаходилися в межах фізіологічної норми: кількість еритроцитів — $6,5 \pm 0,8$ млн, лейкоцитів — $15,0 \pm 0,1$ тис., лімфоцитів — $5,1 \pm 0,5$ тис., моноцитів — 300 ± 5 тис., ШОЕ — 2 мм/год. Зазначено, що розвиток експериментального ГДП супроводжувався вираженим зміщенням гомеостазу організму. Виявлено, що кристалограми сечі тварин з ГДП характеризувались наявністю чітко вираженої граничної зони; у фаціях сечі, отриманої від тварин контрольної групи, дана зона відсутня. Таким чином, ГДП викликає поліорганный недостатність, яка може бути діагностована як основними, так і додатковими методами (кристалоскопічні дослідження).

УДК 636.4:619:616

2012.3.280. МІЦНІ НОГИ — МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я / Морару І. // Agroexpert. — 2011. — № 10. — С. 88–91.

Свині, ратиці свиней, здоров'я свиней.

На сучасних промислових свинокомплексах та невеликих фермах причинами хвороб ратиць є порушення технології утримання, експлуатації, годівлі свиней, неправильна постава кінцівок, але насамперед, неналежний догляд за ними, що, зрештою, призводить до значних збитків, пов'язаних з лікуванням і вибраковуванням тварин. Встановлено, що до найпоширеніших захворювань ратиць у свиней належать: пододерматити, тріщини ратиць і флегмона вінчика. Зазначено, що для профілактики захворювань кінцівок рекомендується раз на тиждень змащувати риг ратиць сумішшю з рівних частин рибачого (або свинячого) жиру та безрезовим дьогтем, ратиці слід регулярно оглядати й за потреби обрізати і чистити. У племінних тварин такі заходи проводять регулярно — раз на квартал.

УДК 636.4:636.082.455

2012.3.281. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРОСНОСТІ / Альфред Грісслер // Agroexpert. — 2011. — № 10. — С. 82–83.

Свиноматки, поросність, охота у свиноматок.

Для діагностики поросності у свиней існують різноманітні методи: доплерівський, ехографія, зовнішнє УЗД і УЗД через пряму кишку. Зазначається, що доплерівський метод із 90% успіхом можна використовувати з 25-го по 30-й день поросності, ехографію — із 30-го по 90-й день з точністю 90%. Відомо, що при успішному заплідненні ембріони прикріплюються до слизової оболонки матки на 12–15-й день і потім живляться її секретом. За два тижні після успішного запліднення утворюються окремі навколоплідні оболонки, із 14-го по 21-й день — навколоплідні води, які є основою для діагностики поросності за допомогою ультразвуку. Накопичення вапна у скелеті ембріонів починається з 32-го–35-го дня. Визначати стадію поросності можна на підставі розмірів ембріонів. Найчастіше для дослідження поросності у свиноматок використовують переносні прилади УЗД і прилади УЗД із проекцією зображення в окуляри. Отже, діагностика поросності є невід'ємною частиною управління відтворенням.

УДК 636.424:636.082.12

2012.3.282. МІНЛИВІСТЬ ГЕНА ІНСУЛІНОПОДІБНОГО ФАКТОРА РОСТУ У СВИНЕЙ ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ / Топіха В.С., Крамаренко С.С., Луговий С.І. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: зб. наук. пр. — Миколаїв, 2011. — Вип. 4, т. 1: С.-г. науки. — С. 188–192. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536386.

Свині, велика біла порода свиней, ген інсуліноподібного фактора росту.

Досліджено поліморфізм гена інсуліноподібного фактора росту IGF2 у свиней. Для дослідів було використано дані поліморфізму генетичного маркера IGF2 in3 G3072A свиней великої білої породи (ВБП), яких розводять на племінних заводах Запорізької (ВАТ "Племзавод "Степной", n = 23) та Миколаївської областей (СГПП "Техмет-Юг", n = 29). Матеріалом для виділення ДНК були зразки тканини (вушні вищипи) свиней. Встановлено, що свині ВБП різних популяцій (із господарств Миколаївської та Запорізької областей) мають відмінності за частотою алелів та генотипів гена інсуліноподібного фактора росту. Частоту генотипів даного гена у свиней із досліджуваних господарств наведено в таблиці. Зазначено, що свині, які мають у своєму генотипі бажаний алель Q, відрізняються вищими середньодобовими приростами живої маси, високою м'ясністю туш та меншою товщиною шпиків. Частота бажаного алеля Q серед свиней ВБП господарств Запорізької та Миколаївської областей відносно висока — 0,543...0,870. При цьому, у стаді свиней ВБП СГПП "Техмет-Юг" можна очікувати більшої ефективності селекції за м'ясними та відгодівельними якістьми, яка базується на використанні генетичних маркерів (MAS).

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.002.84:662.767.2

2012.3.283. ОСОБЛИВОСТІ ДЕСТРУКЦІЇ ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН ПОСЛІДУ КУРЕЙ-НЕСУЧОК ЗА РІЗНОЇ ТРИВАЛОСТІ ПРОЦЕСУ АНАЕРОБНОЇ БІОФЕРМЕНТАЦІЇ / Яремчук О.С., Захаренко М.О., Курбатова І.М. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 3. — С. 27.

Птахівництво, біогаз, курячий послід, переробка відходів птахівництва, біоферментер.

Показано, що ступінь деструкції вуглеводів, протеїну та жирів посліду курей-несучок залежить від тривалості процесу зброджування біомаси та вмісту органічної речовини в ній, що у свою чергу впливає на кількість утвореного біогазу. Ступінь розпаду органічної речовини посліду (ОРП), який піддавався зброджуванню у ферментері протягом 46 діб за t 32°C, становив 64,8%. При цьому ступінь деструкції жирів сягав 62%, білків — 57,2, вуглеводів — 81,2, а вуглецю — 64,4%. Однак за такого високого ступеня зброджування ОРП знижується ефективність процесу загалом, оскільки це істот-

но збільшує термін біоферментації (Б). Найінтенсивніше Б при мезофільному режимі відбувається протягом перших 7–9 діб. У подальшому до 20-ї доби цей процес стає незначним. За 20 діб Б ступінь розпаду ОРП становить близько 57%, при цьому зброджена біомаса не має неприємного запаху, набуває темно-сірого кольору, добре розділяється на фракції. Визначено, що збродження 1 г ОРП дає можливість одержати 1,1–1,2 л біогазу, який містить 64% метану і 36% диоксиду вуглецю. Наведено санітарно-гігієнічні показники вихідного і збродженого курячого посліду.

УДК 636.5/6.082.474

2012.3.284. ІННОВАЦІОННІ РОЗРОБОКИ В ІНКУБАТОРОСТРОЕННІ І ТРЕБОВАННЯ К СОВРЕМЕННЫМ ПРОМЫШЛЕННЫМ ИНКУБАТОРАМ / Данилов Р.В. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 324–326.

Інкубатори, сталь нержавіюча, обладнання інкубаторів, дезінфекція, управління інкубацією яєць.

Окреслено основні технічні параметри сучасного інкубатора (Ін). Кращим матеріалом для виготовлення Ін є нержавіюча сталь, що значно поліпшує якість миття машин і подовжує строки їх використання. Конструкцією передбачено відсутність важкодоступних місць для миття, а обладнання має витримувати мийні і дезінфікуючі засоби. Показано температурне поле, обладнання секцій та параметри енергетичних затрат. Надійний контроль і регулювання усіх параметрів інкубації забезпечує сучасна комп'ютерна система контролю й управління, яка повинна мати високий ступінь надійності і зрозумілий графічний інтерфейс. Відзначено, що інкубатори "Чик Мастер" гарантують високі результати інкубації та відмінну якість добового молодняку.

УДК 636.5/.6:631.227:613.646

2012.3.285. ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ УЛУЧШЕНИЯ МИКРОКЛИМАТА В ПТИЧНИКАХ И СНИЖЕНИЯ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ / Мельник В.А., Ионов И.А., Кизь Т.В., Мельник А.В. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 365–366.

Птахофабрики, мікроклімат у пташниках, екологія у птахівництві.

Дослідженнями мікроклімату в промислових пташниках за кліткового і підлогового утримання птиці встановлено, що вже з 3-го тижня її вирощування мікробне обмінені повітря (МОП) перевищує допустимі рівні. В холодний період року, на 6-му тижні за підлогового-підстилкового утримання, воно становить 700–1300 тис. м.т./м³, концентрація аміаку (КА) — 17–23 мг/м³, а вуглекислого газу (ВГ) — 0,26–0,34%. Водночас, за утримання курей-несучок у кліткових батареях МОП — 400–700 тис. м.т./м³, КА — 15–19 мг/м³, ВГ — 0,26–0,29%. Такий мікроклімат, без сумніву, негативно впливає на фізіологічний стан птиці, її збереженість та продуктивність, а також на здоров'я обслуговуючого персоналу і навколишнє середовище. Представлено технологію, у якій запропоновано додавати до підстилки різні реагенти, а для зменшення МОП — періодично опромінювати бактерицидними лампами за розробленими авторами режимами, зокрема при вирощуванні курчат-бройлерів та батьківського стада індиків. Застосування цих режимів забезпечує зниження рівнів МОП і шкідливих газів у 2–3 рази, підвищення збереженості птиці на 1,8–2,3%, живої маси бройлерів у 6-тижневому віці на 87–202 г, поліпшення відтворювальної здатності індиків на 3,2–4,7%. У кліткових батареях для зменшення МОП запропоновано бактерицидні лампи, де забруднене повітря переганяється через скруббер з реагентами або сорбентами. Перше і друге здійснюється у повітрязмішувачі системи підсушування посліду. Обґрунтовано параметри і режими роботи. При цьому зменшуються КА у пташниках і викиди його в атмосферу в 1,6–2,7 рази, МОП — до ГДК (ПДК) і нижче, а збереженість курей-несучок підвищується на 1–2%, несучість — на 2–4 яйця.

УДК 636.5:338.433:006.03

2012.3.286. IFS — МЕЖДУНАРОДНЫЙ СТАНДАРТ ПО РЕАЛИЗАЦИИ ПТИЦЕВОДЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ / Голубев И., Прянишников В. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 320–324.

Птахівництво Росії, стандартизація у птахівництві, якість продукції птахівництва, управління, системи (НАССР, ISO та IFS), торгівля птахопродукцією.

Відзначається, що міжнародний стандарт IFS розроблено спеціально для підприємств харчової індустрії, які виробляють власні марки для підприємств торгівлі. Метою IFS є встановлення такої системи управління (СУ) якістю харчової продукції, яка б гарантувала безпечне виробництво харчових продуктів. IFS повністю визнано у європейській роздрібній торгівлі (Німеччина, Франція, Австрія, Італія, Іспанія, Польща та ін.). При запровадженні СУ якістю на основі IFS необхідно передбачити: щоб відповідальний за неї спеціаліст володів англійською чи німецькою мовами, створення належної команди НАССР, чітких документів-інструкцій для всього процесу виробництва на птахівничому підприємстві, установ-

лення системи НАССР та ISO 9001 тощо. Охарактеризовано поетапне втілення стандарту IFS у Росії.

УДК 636.52/.58.033.083.37

2012.3.287. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ ЦЫПЛЯТ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СПОСОБА СОДЕРЖАНИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО БРОЙЛЕРНОГО ПРОИЗВОДСТВА / Сахацкий Н.И. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 400–402.

Курчата-бройлери, кліткове утримання птиці, підлогове утримання бройлерів, енергоощадні технології у птахівництві.

Представлено порівняльний аналіз ефективності вирощування курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" за різних технологій: кліткове і підлогове утримання. Відзначено переваги кліткової технології щодо енергозбереження, економії газу, зменшення витрат праці, проведення ветеринарно-санітарних заходів. Вона не потребує підстилкового матеріалу та його утилізації. Затрати корму за 42-добового вирощування бройлерів у кліткових батареях у середньому становлять 4,42 кг/гол., або 1,62 кг/кг приросту ж.м. тіла. Водночас, за підлогового утримання протягом 45 діб затрати корму були 4,93 кг/гол. (1,73 кг/кг приросту). Затрати газу відповідно становили 0,389 м³/гол. (0,161 м³/кг приросту) та 0,643 м³/гол. (0,161 м³/кг приросту), електроенергії — 0,185 кВт/гол. (0,77 кВт/кг приросту) та 0,270 кВт/гол. (0,105 кВт/кг приросту), що достовірно свідчить про перспективність кліткового утримання птиці. Деталізуються показники відносно щільності посадки курчат при підлоговому і клітковому утриманні та динаміки маси тіла бройлерів у 32–45-добовому віці.

УДК 636.52/.58.033:087.7:637.631:54–116

2012.3.288. ИННОВАЦИОННЫЙ СПОСОБ ПЕРЕРАБОТКИ ПЕРО-ПУХОВОГО СЫРЬЯ / Волик В.Г., Зиновьев С.В., Ерохина О.Н., Исмаилова Д.Ю. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 440–443.

Птахофабрики (екоп. аспект), бройлери, переробка сировини бройлерів, кормові добавки (білок), рибне борошно, перо-пухова сировина.

Висвітлено сучасну ефективну технологію переробки відходів патрання птиці на основі високотемпературної короточасної обробки у безперервному потоці, яка дає змогу переробляти сировину практично будь-якої вологості, не погіршуючи якість жиру і зберігаючи 80–90% доступних амінокислот. Виготовлена таким чином кормова добавка для птиці може повністю замінити у раціоні бройлерів рибне борошно (РБ) без зниження зоотехнічних і техніко-економічних показників вирощування. Використовуючи на птахофабриках власну перо-пухову сировину при переробці бройлерів, можна на 50% зменшити закупівлю дорогого РБ. Водночас, заміна тонни РБ на тонну кормової білкової добавки з пір'я дає відчутну економію (28,0 тис. рос. руб.). При цьому забезпечується екологічність виробництва, у 2 рази скорочується енергозатрати, собівартість комбікорму зменшується на 18%, а м'яса птиці — на 5,6%. Для птахофабрики продуктивністю 10,0 млн бройлерів/рік економічний ефект від запровадження інноваційної технології переробки перо-пухової сировини становитиме 22 млн рос. руб. у рік, а термін окупності капітальних затрат — 1 рік.

УДК 636.52/.58.033–022.532

2012.3.289. НАНОТЕХНОЛОГИИ — В ПРОМЫШЛЕННОМ ПТИЦЕВОДСТВЕ / Фисинин В.И., Егоров И.А., Мухина Н.В., Черкай З.Н. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергиев Посад, 2012. — С. 268–271.

Курчата-бройлери, нанотехнології у птахівництві, мікосорбенти, стимулятори росту птиці, годівля птиці, кормові добавки.

Дослідження проведено в умовах "ГУП "Загорское ЭПХ ВНИТИП" РАСГН. Проаналізовано ефективність використання у промисловому птахівництві біологічно активних кормових добавок і сорбентів: "МТох + " (мікосорбент) і "МFeed"

(натуральний стимулятор росту). Показано, що збагачення стандартного комбікорму для курчат-бройлерів кросу "Кобб-авиан 48" стимулятором "MFeed" у кількості 2, 3 і 4 кг/т підвищило збереженість птиці на 1,4%, тобто до 98,6–100%. За дози 5 і 6 кг/т вона була 98,6%. Динаміка живої маси у віці 21 і 36 днів мала переваги над контрольною птицею — $P < 0,01 \div P < 0,001$, а витрати корму на 1 кг приросту були нижчими на 9,1%. Перетравлення сирого протеїну та азоту корму стало кращим на 3,0%, жирів — на 1,4, кальцію — 2,8, фосфору — 3,0%. При цьому доступність лізину і метіоніну підвищилась на 1,7–1,8%. За результатами випробування натурального стимулятора росту "MFeed" оптимальною дозою в комбікормах визначено 3 кг/т. Введення міксорбенту "МТох +" у комбікорми, які мали середню контамінацію мікотоксинами (охратоксин А, афлатоксин В1, Т-2 токсин) також виявило позитивний вплив на збереженість птиці, яка перевищила контроль на 2,8–5,6%. При цьому спостерігалась тенденція до збільшення живої маси в 14, 21, 36 днів життя птиці відповідно на 1,7–5,8%; 2,5–6,1 та 4,4–7,2% порівняно з контрольною групою. Проаналізовано показники перетравності поживних речовин, які засвідчили позитивний вплив "МТох +" на організм бройлерів. Економічна ефективність застосування міксорбенту в кількості 1 кг/т комбікорму становила 2,99 рос. руб./гол., а 2 кг/т — 3,61 рос. руб./гол. У розрахунку на 1000 курчат на купівлю препарату витрачено 780,44 рос. руб., одержано прибутку 2990 рос. руб.

УДК 636.52/58.034.084/087.7

2012.3.290. НОВЫЙ ИСТОЧНИК ОМЕГА-3 ЖИРНЫХ КИСЛОТ В КОРМЛЕНИИ ПТИЦЫ / Околелова Т., Мансуров Р., Новиков В. // Птицеводство. — 2012. — № 4. — С. 17–18.

Кури-несучки, яйця курей, годівля курей, жири, кормові добавки, кислоти жирні поліненасичені (омега-3).

Показано спосіб поліпшення якості продукції птахівництва. З огляду на ризик серцево-судинних захворювань звертається увага на необхідність зменшення споживання насичених жирів у харчуванні людей. Натомість, сприятливий вплив на організм мають поліненасичені жири — Омега-3. Найважливішими із серії Омега-3 є ліноленова, ейкозапентоєнова і докозагексаєнова жирні кислоти. Нинішній раціон курей — це переважно рослинні компоненти, базовий уміст жирів у яких — це рослинні олії (кукурудзяна, соєва, соняшникова, ріпакова) — Омега-6 жирних кислот. Типові раціони птиці мають дуже мало ліноленової кислоти і практично повну відсутність докозагексаєнової та ейкозапентоєнової. Співвідношення у них Омега-6: Омега-3 = 10:1, а оптимальне співвідношення має становити 4:1. Омега-3 жирні кислоти одержують переважно з лляного насіння і маслянистих риб. Наведено результати експерименту у дослідному господарстві ВНІП (Росія) на яєчних курах, яким із 60- по 64-тижневий вік згодовували кормову добавку "Киомега" (3%). При цьому відмічено підвищення продуктивності курей (несучість — на 5%, вихід яєчної маси/гол./добу — на 5,5%) і зменшення затрат кормів на 10 яєць — на 6,1%. Загальна сума поліненасичених Омега-3 жирних кислот у вмісті яєць дослідної птиці підвищилась у 2 рази порівняно з контрольною.

УДК 636.52/58.082(477)

2012.3.291. КУРЫ УКРАИНСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Катеринич О.А., Хвостик В.П., Панькова С.Н., Лютий Ю.С., Захарченко О.П. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергеев Посад, 2012. — С. 74–75.

Кури української селекції, несучість курей.

Серед останніх селекційних напрацювань Ін-ту птахівництва НААН виділено нову породу курей — сріблястий леггорн "Бірківська кольорова". Генетичний потенціал цієї птиці достатньо високий: несучість — 255–265 яєць/рік, збереженість молодняку до 17-тижн. віку — 94,0–95,0%, дорослої птиці — 93,0–95,0%, жива маса курей у 17-тижн. віці — 1,1–1,2 кг. До генофонду належить і лінія курей породи "Червоний род-айленд" із комбінованою яєчно-м'ясною продуктивністю. Її несучість — 225–230 яєць/рік, маса яєць 59,5–61 г, жива маса курочок у 17-тижн. віці — 1,4–1,5 кг, у 52 тижні — 2,0–2,1 кг, а півників у 52 тижні — 3,0–3,2 кг, збереженість молодняку до 17-тижн. віку — 95,0–96,0%, а дорослої птиці — 94,0–95,0%. Описано курей м'ясо-яєч-

ного напрямку, яких виведено за використання птиці місцевої і зарубіжної селекції. Відзначено перспективність щодо використання у селекції півнів "Червоного род-айленда" і курочок "Бірківська кольорова" та півнів м'ясо-яєчної популяції і курочок породи "Полтавська глиняста" або "Червоний род-айленд".

УДК 636.52/58.082:619:616.98:578.828.11ХМ

2012.3.292. АНАЛИЗ АБОРИГЕННОЙ ПТИЦЫ НА РЕЗИСТЕНТНОСТЬ К БОЛЕЗНИ МАРЕКА / Белецкая А.В., Катеринич О.А. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергеев Посад, 2012. — С. 45–46.

Кури породи "Полтавська глиняста", резистентність курей до вірусу ХМ, хвороба Марек.

У 2007 р. як нове селекційне досягнення в українському птахівництві затверджено породу курей яєчно-м'ясної продуктивності "Полтавська глиняста". Несучість за рік — 230–235 яєць, жива маса дорослих півнів — 3,0 кг, курей — 2,2 кг. Збереженість молодняку — 95–96%, дорослої птиці — 94–95%. Шкаралупа яєць коричнева, м'ясо — ніжне, соковите. Птиця спокійна і має природну стійкість до хвороби Марек (ХМ). Висвітлено дослід, у якому добових курчат експериментально інфікували вірулентним штамом вірусу ХМ. Об'єктом порівняльного аналізу слугували дослідні кури породи "Полтавська глиняста" та контрольні — породи "Червоний род-айленд". За період спостереження — 60–140 днів серед контрольної птиці (при забої або ж загибелі) клінічні ознаки хвороби виявляли у 100%. Водночас, серед дослідних курей породи "Полтавська глиняста" цей відсоток не перевищував 15,8. Дослід проведено дворазово, результати виявились повністю ідентичні.

УДК 636.52/58.616.98:579.842.14С

2012.3.293. ИМУНОГІСТОХІМІЧНА ОЦІНКА КЛІТИННОГО ІМУНІТЕТУ ЗА САЛЬМОНЕЛЬОЗУ КУРЕЙ / Шутченко П.О. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 4. — С. 47–52. — Бібліогр.: 8 назв.

Кури, імунітет клітинний у курчат, сальмонельоз курчат, вакцинація курчат.

Вивчали зміни вмісту найпоказовіших кластерів клітин імунітету CD3, CD4, CD8, IgG, IgM, IgA та CVI у бурсі фабриціуса (БФ) й селезінці курчат (К) у період від 1- до 51-доб. віку. Висвітлено нові дані про стан органів імунітету на курах у нормі та після зараження сальмонельозом. Так, К добоного віку (п. "Білий леггорн"), інфікованих диким штамом *Salmonella enteritidis* SE 147 (33 гол.), імунізовано вакциною *Salmovac* SE. Контроль — нещеплені К. Наведено динаміку змін субпопуляції лімфоцитів з поверхневим маркером IgA у БФ в імунізованих К, які свідчать про активну участь спеціалізованих кластерів БФ в утворенні імунoglobulinів. Найбільший відсоток секреторних імунoglobulinів продукувався в бурсі ($7,263 \pm 0,045\%$) на 21-шу добу, а найменший — у селезінці ($0,606 \pm 0,013\%$) на 51-шу (кінець досліду). Отже, імуногістохімічне визначення кількості клітин кластера IgG у БФ в щепленої птиці в інтервалі між 8- і 51-ю добою після вакцинації може бути одним з критеріїв оцінки активності протисальмонельозних вакцин. У БФ птиці, зараженої диким штамом *S. enteritidis* SE 147, превалювали клітини з маркером IgA, що можна враховувати під час диференціації поствакцинального та постінфекційного імунітету за сальмонельозу курей. Імунітет у щепленої птиці відрізнявся від такого в зараженої більшою кількістю клітин з маркерами CD8 та IgG у БФ, а в селезінці — клітин з маркерами CD8, CVI, CD3.

УДК 636.597.085.12:611/612

2012.3.294. ПРОДУКТИВНІ ТА ІНТЕР'ЄРНІ ПОКАЗНИКИ У КАЧЕНЯТ ЗА РІЗНОГО КАЛЬЦІЙ-ФОСФОРНОГО ЖИВЛЕННЯ / Голубев М.І., Сичов М.Ю. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 3. — С. 23–26. — Бібліогр.: 10 назв.

Качки, кальцій, фосфор, живлення качок, кров качок.

Дослідження проводили на каченятах (Ka) кросу "Star 53H. Y." (300 гол., віком 1–42 доби). Визначено оптимальний для Ka вміст кальцію у 100 г комбікорму — 1,1 та фосфору — 0,9%, що сприяє збільшенню маси непатраної, напівпатраної та патраної тушок відповідно на 2,3; 2,2 та 1,9%. При цьому зменшуються витрати корму на одиницю приросту на 2,0%

порівняно з тими, яким згодовували 1,0% кальцію та 0,8 фосфору у 100 г комбікорму. За підвищення у раціоні Ca рівня кальцію до 1,1% та фосфору до 0,9, кількість сегментоядерних лейкоцитів у крові зменшується на 2,2, магнію — на 9,1%, число лімфоцитів та активність лужної фосфатази зростають відповідно на 4,7 і 8,0%. За зниження рівня цих макроелементів у кормі на 0,1% частка еозинофілів у крові Ca збільшується на 2,0%, β -глобулінів — на 1,9 та зменшується число лімфоцитів на 11,6, вміст α -глобулінів — на 1,0, активність аланінамінотрансферази і лужної фосфатази відповідно на 16,5 і 13,3, кількість фосфору — на 8,0%. У таблицях наведено м'ясну продуктивність Ca, морфологічні та біохімічні показники їхньої крові.

УДК 636.597+636.598:639.3

2012.3.295. І ПТИЦЯ, І РИБА / Корнієнко І. // Наше птахівництво. — 2012. — № 5. — С. 20–23.

Качки, гуси, риба, водоймища.

Розглянуто комбіновану організацію рибо-качиного або рибо-гусячого господарства, що дає змогу ефективніше використовувати кормові ресурси водойм, одержувати більше харчової продукції з одиниці площі водойми за нижчих витрат. Саме завдяки таким технологіям Китай та інші країни Південно-Східної Азії нині виробляють майже 90% м'яса качок і гусей у світі. Ці види птиці не є ворогами риб і не є конкурентами в харчуванні основним видам вирощуваних риб. Основним кормом качок є м'яка водна рослинність, а гусей — лугова. Качки та гуси — це чудові меліоратори, які сприяють очищенню водоймищ, а їхній послід є високоцінним і майже безкоштовним органічним добривом, що в результаті слугує поживою для риби. Спільне вирощування птиці і риби сприяє збільшенню виходу риби на 10–30% (1–3 ц/га) залежно від щільності посадки птиці. Водний вигул сприятливо позначається на здоров'ї і рості птиці та дає змогу зменшити витрати кормів на 20–30%. Конкретизуються особливості вирощування качок та гусей на водоймищах, оптимальні параметри якого такі: площа — 5–50 га, глибина — 0,8–1,3 м. При організації культурного пасовища для гусей площу можна скоротити у 2–3 рази. Охарактеризовано сумісне вирощування певних видів риб. Наведено орієнтовну щільність посадки риби і птиці. Показано способи вирощування її (прибережний та екваторіальний), інтенсивну та екстенсивну відгодівлю.

УДК 636.598.082.26

2012.3.296. ЕФФЕКТ ГЕТЕРОЗИСА В ГУСЕВОДСТВЕ / Фисинин В.И., Гадиев Р.Р., Фаррахов А.Р., Галина Ч.Р. // Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве: материалы XVII Междунар. конф. ВНАП. — Сергеев Посад, 2012. — С. 114–116.

Гуси, схрещування гусей, гетерозис у гусівництві, породи гусей.

Об'єктом дослідження були гуси білої угорської і кубанської порід та їх поміси, яких вирощували у 2010–2011 рр. в умовах ТОВ "Башкирська птиця" (Башкортостан). Найкращі показники збереженості гусенят виявили у помісей білих

угорських (БУ) гусок і кубанських (К) гусаків — 98%, що на 4,0; 2,0 та 1,0% вище порівняно з молодняком білої угорської, кубанської порід та помісями від схрещування гусаків БУ з гусками К породи. Вплив гетерозису на ріст і м'ясну продуктивність птиці був наступним: найвищий рівень живої маси спостерігали також у гусенят помісей БУ гуска $\times$ К гусак. Так, ж.м. самців у 9-тижневому віці становила 5067,5 г, що на 672,8; 1156,3 та 300,8 г більше, ніж у ровесників БУ, К та помісей БУ гусак $\times$ К гуска. При цьому найвищі середньодобові прирости виявили у 5-тижневому віці. Найкращу позитивну динаміку екстер'єрних даних також спостерігали у помісей білих угорських гусок з кубанськими гусакими.

УДК 636.598.617.1.087.73

2012.3.297. БІОХІМІЧНІ КРИТЕРІЇ ВІТАМІННОГО ЖИВЛЕННЯ МОЛОДНЯКУ ПЕРЕПЕЛІВ / Отченашко В.В. // Сучасне птахівництво. — 2012. — № 3. — С. 10–13. — Бібліогр.: 8 назв.

Перепели, вітамінне живлення перепелів, метаболізм у перепелів, годівля перепелів.

Акцентується увага на тому, що оцінка вітамінного живлення птиці повинна здійснюватись за показниками діагностики накопичення вітамінів (В) у кормі, біологічних субстратах (кров, послід, тканини, яйця), функції вітамінів у метаболічних процесах. Результати представлених досліджень на перепелах п. фараон (600 гол.), проведених у лабораторних умовах НУБіП України, свідчать про певну взаємозалежність різних вітамінів. Установлено, що зниження вмісту вітаміну А у кормі від 1500 до 900 МО/100 г призводило до вірогідного ($P < 0,05$) зниження вмісту ретинолу в плазмі крові на 13%. Також відзначено позитивний вплив підвищення рівня рибофлавіну в кормі на вміст ретинолу (+9%, $P < 0,001$). Критеріями для вибору оптимальної дози в. А та рибофлавіну є відносно максимальний їх вміст у плазмі крові та печінці, який зумовлює сприятливу дію на вміст інших вітамінів (тамін, фолієва кислота, біотин). Виявлено помірний зв'язок між кількістю в. А у кормі та піридоксину й ніацину ($r_s=0,40$), а також сильний — відносно вмісту ретинолу ($r_s=0,82$), тіаміну ($r_s=-0,97$), рибофлавіну ($r_s=0,82$), пантотенової кислоти і біотину ($r_s=0,80$), фолієвої кислоти ($r_s=0,99$). Також визначено помірний зв'язок між вмістом рибофлавіну в кормі та у плазмі крові — ретинолу, пантотенової кислоти і ніацину ($r_s=0,50$), а сильний зв'язок спостерігався відносно кількості у плазмі крові рибофлавіну, тіаміну, піридоксину, фолієвої кислоти та біотину ($r_s=0,9$). У висновках підкреслено, що дослідження активності глутатіонредуктази (ГР) є недостатнім для інтерпретації результатів, оскільки зміна активності цього ферменту залежно від дії різноманітних факторів може відбуватись у різних напрямках: як у бік збільшення, так і зменшення. Тому використання такого індикатора, як коефіцієнт активності ГР-EGRAC (за методикою G.E. Nichoalds), є найбільш раціональним як з точки зору визначення дефіцитних станів, так і порівняльної оцінки. Щодо визначення оптимальної дози рибофлавіну в кормі за EGRAC рекомендується орієнтуватись на найнижче значення в експерименті. Критичний рівень досі залишається предметом вивчення.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК [636.934.2+636.934.25/.26]:636.087.7:591.111

2012.3.298. СОСТОЯНИЕ АНТИОКСИДАНТНОЙ И ИМУННОЙ СИСТЕМЫ У ЛИСИЦ И ПЕСЦОВ В ПОСТВАКЦИНАЛЬНЫЙ ПЕРИОД ПРИ ДОБАВЛЕНИИ В КОРМ ЯНТАРНОЙ КИСЛОТЫ / Беспятых О.Ю., Донский И.А., Бельтюкова З.Н., Кокорина А.Е., Тебенкова Т.В. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных. — 2012. — № 2. — С. 106–112. — Библиогр.: 22 назв.

Звірівництво хутрове, лисиця червона, песець, бурштинова кислота, вакцинація хутрових звірів.

Досліджувався вплив бурштинової (янтарної) кислоти на стан антиоксидантної та імунної систем у лисиць і песців

у поствакцинальний період. Установлено, що на початку даного періоду відбувається підвищення вмісту антитіл і глобулінів, бактерицидної активності сироватки крові, індексу фагоцитозу за одночасного зменшення активності SH-груп білків і церулоплазміну. Після формування імунної відповіді на антигени активність SH-груп білків і церулоплазміну відновлюється. З'ясовано, що бурштинова кислота сприяє підсиленню імунної відповіді і швидшому відновленню SH-груп білків і церулоплазміну в період після вакцинації, тому її рекомендовано вводити в раціон лисиць і песців у дозі 5 мг/кг живої маси протягом 5 діб перед вакцинацією.

УДК 636.92.4:631.1

2012.3.299. ЕКОНОМІКА ШИНШИЛЛОВИДСТВА / Лазарев М. // Тваринництво сьогодні. — 2012. — № 1. — С. 64–66.

Шиншила, економіка шиншилівництва, годівля шиншил, приміщення для шиншил, хутро шиншил.

Розглянуто питання щодо економічної ефективності розведення шиншил (Ш.), інтерес до якого в Україні і країнах СНД неухильно зростає. У нашій країні є близько 1000 невеликих господарств, де вирощують 20–50 самок і більше. Вже можна стверджувати, що ця підгалузь хутрового звірівництва в Україні набула динамічного розвитку. Рентабельність виробництва і гарантований збут продукції приваблюють підприємців, оскільки цей бізнес дуже вигідний і довгостроковий. На Копенгагенському хутровому ринку, найбільшому у світі, за останні 2 роки відбулося 10 торгів, на яких 5 разів було продано 100% шкур, 4 рази — 95–99 і лише один раз — 88%, що свідчить про супервисоку реалізацію продукції. В Україні шкурки Ш. коштують дорожче порівняно із Заходом. Хутрова продукція має великий попит у всьому світі. Максимальна ціна шкур за останні 2 роки перевищувала 100 доларів 9 разів з 10, проте виробник повинен постійно піклуватися про випуск якісної шкурки і селекцію власного стада. Реальним і прибутковим напрямом реалізації Ш. є їх закупівля для утримання як домашніх улюбленців. “Середня ціна” дуже важлива для аналізу рентабельності стаття. В цілому можна говорити про середню ціну 45–65 дол. Розглянуто основні статті затрат шиншилвода: на корми (70–80 грн), утримання приміщення (недорого) і робітників (1 людина доглядає 500 Ш.), вичинка шкурки (5 дол.) та ін. затрати. Шиншили, відібрані для племінної роботи, з хорошим хутром, реалізуються сьогодні за ціною 100–150 дол. і більше у віці 7–8 місяців. З 2012 р. почне функціонувати зона вільної торгівлі СНД — отже, товар українського шиншилівництва буде на рівних конкурувати з продукцією галузі інших країн.

УДК 636.92:577.115.16:612.1:636.087.72:546.76

2012.3.300. ВМІСТ ВІТАМІНІВ А І Е У КРОВІ КРОЛІВ ТА ПОКАЗНИКИ ПЕРЕКИСНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ ЗА ЗГОДОВУВАННЯ РІЗНИХ ДОЗ ХЛОРИДУ ХРОМУ / Ковальчук І.І., Федорук Р.С., Ковальська Л.М., Ковальський Ю.В., Гавраняк А.Р. // Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1/2. — С. 221–225.

Кролі, годівля кролів, хром у раціоні кролів, вітаміни у крові кролів, антиоксидантний захист.

Наведено результати досліджень впливу введення в раціон кролів (К.) з 90- до 174-добового віку хрому у кількості 50, 100 і 150 мг/кг маси комбікорму, у вигляді $\text{CrCl}_3 \times 6\text{H}_2\text{O}$, на вміст токоферолу, ретинолу, продуктів перекисного окиснення ліпідів та активність антиоксидантних ферментів у їхній крові. З'ясовано, що застосування в раціоні тварин меншої дози хлориду хрому (50 мг/кг маси комбікорму) супроводжувалося вірогідно вищим рівнем у крові вітаміну Е на 49- і 84-ту доби дослідження на 17,4 і 20,2% та гідроперекису ліпідів і малонового діальдегіду на 6 і 7% відповідно на останньому етапі дослідження порівняно з контрольною групою. Виявлено вищу ($P < 0,001$) активність глутатіонпероксидази в крові К. 1-ї дослідної групи на всіх етапах дослідження порівняно з аналогічними показниками в тварин контрольної групи. Зроблено висновок, що введення хрому до раціону К. стимулює зростання вмісту вітамінів А і Е та сприяє активації системи антиоксидантного захисту, особливо це виражено у кролів 1-ї групи, яким згодовували меншу кількість хрому.

УДК 636.92:619.99:616.36:612.12

2012.3.301. ДИНАМІКА АКТИВНОСТІ ОКРЕМИХ ФЕРМЕНТІВ СІРОВАТКИ КРОВІ ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ІНВАЗУВАННЯ КРОЛІВ ЗБУДНИКОМ E. STIEDAE / Манжос О.Ф., Передера О.О., Лаврінченко І.В., Передера Р.В., Жерносик І.А. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 1. — С. 122–124. — Бібліогр.: 7 назв.

Кролі, хвороби паразитарні кролів, еймеріоз кролів, інвазування еймерій, печінка кролів (патологія).

Досліджувалася динаміка активності окремих ферментів сироватки крові за експериментального інвазування кролів збудником E. Stiedae з метою вивчення його патогенної дії в різні періоди розвитку. Визначалася активність ферментів,

які характеризують стан печінки, жовчовивідних шляхів і загальний стан організму кроленят у різні стадії паразитування еймерій. З'ясовано, що біохімічні показники сироватки крові залежать від стадії паразитування збудника еймеріозу в організмі кролів. На 6-ту добу експерименту, незважаючи на відсутність клінічних ознак, було зареєстровано підвищений рівень білірубіну, активності ферментів (аланінаміно-трансфераза (АлАТ), аспартатамінотрансфераза (АсАТ) та гамаглутамілтранспептидаза), що свідчить про порушення структури печінки. Зазначено, що домінуюче значення активності АлАТ над АсАТ на 16-ту добу дослідження вказує на розвиток гострих запальних процесів у паренхімі печінки, а підвищення активності цих ферментів у сироватці крові відповідає наявності синдрому цитолізу, що розвивається внаслідок порушення цілісності гепатоцитів та епітеліальних клітин жовчовивідних шляхів.

УДК 636.93.084

2012.3.302. АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КОРМЛЕНИЯ КЛЕТОЧНЫХ ПУШНЫХ ЗВЕРЕЙ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ / Квартникова Е.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 4. — С. 35–38. — Библиогр.: 5 назв.

Звірі хутрові, годівля хутрових звірів, БАР (біологічно активні речовини), дефекти шкуркової продукції, комбікорм для звірів.

Висвітлено основні проблеми годівлі кліткових хутрових звірів, а саме: відсутність централізованої кормової бази, дефіцит тваринного білка, висока вартість (до 70% собівартості шкуркової продукції), низький контроль у звірогосподарствах за співвідношенням поживних речовин у раціонах хутрових звірів і їх санітарно-хімічною якістю, безсистемне використання біологічно активних речовин (БАР), недостатнє застосування комбікормів-концентратів. Запропоновано шляхи і способи усунення найгостріших проблем: систематичне визначення поживної цінності традиційних кормів методом повного зоотехнічного аналізу, нетрадиційних — у балансових дослідах зі звірами; схема залежності найрозповсюдженіших дефектів шкуркової продукції (білопухсть, “підмокання”, побуріння волоссяного покриву, “стрижка”, зниження виходу щенят на самку) від конкретних помилок в організації годівлі та методи їх профілактики; схеми раціонального використання БАР, яке забезпечує одержання максимального ефекту. Обґрунтовано доцільність запровадження у виробництво прогресивної системи годівлі хижих хутрових звірів з широким використанням комбікормів-концентратів, які дають змогу підвищити енергоємність раціону й наблизитись до переведення звірів на сухий тип годівлі.

УДК 636.934.56:636.082.12:636.036.1

2012.3.303. РАЗНООБРАЗИЕ ОКРАСКИ ОПУШЕНИЯ У ХОРЬКОВ / Федосеева Г.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 4. — С. 53–57. — Библиогр.: 5 назв.

Тхір, селекція тхора, хутро тхора, забарвлення хутра тхора, розведення тхора.

Вивчалась різноманітність і характер успадкування основного і загального забарвлення опушення тхора (Т.) кліткового розведення з метою консолідування селекційних груп золотистих, перламутрових і пастелевих тварин та розробки рекомендацій для одержання максимальної кількості звірів бажаного типу. Тхори перламутрового і золотистого типів забарвлення мають один генотип основного кольору, а мінливість вираженості перламутрових і золотистих відтінків зумовлена полігенами. Ген, який зумовлює пастелеве забарвлення, — алель гена білого забарвлення, який домінує над ним, але не повною мірою: гомозиготні пастелеві Т. достовірно відрізняються від гетерозиготних темнішим забарвленням опушення. Сріблястий колір хутра у Т. зумовлений полігенами. Тхори з великою плямистістю — домінантні гомозиготи, з малою — гетерозиготи. За результатами досліджень розроблено наступні рекомендації: бонітування Т. слід проводити за цілковитою зрілості волоссяного покриву — у кінці вересня; для оцінки забарвлення поділяти тварин на 3 кольорові типи: золотисті, перламутрові і пастелеві; у кращій частині стада здійснювати гомогенний підбір пар за типом забарвлення опушення (золотисті × золотисті; перламутрові × перламутрові; пастелеві × пастелеві); широко використовувати чистих за забарвленням самців для злучення з такими ж

самками, або такими, що поступаються їм за цією ознакою; не залишати на плем'я Т. з пометів, у яких вищепилися білі щенята, а також гетерозиготних (Сс) батьків; вибракувати Т. з білою плямистістю, відносячи їх за відсаджування до групи забійного молодняку.

УДК 636.934.57.082.14:636.064

2012.3.304. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕНСИВНОСТІ РОСТУ МОЛОДНЯКУ НОРОК СКАНДИНАВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Гончар О.Ф. // Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва: міжвід. темат. зб. наук. пр. — Черкаси, 2011. — Вип. 11. — С. 112–116. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 536924.

Норка, ріст молодняку норки, селекція скандинавська норки, вирощування норки в Україні, генотипи норки імпортовані, жива маса норки.

Досліджувалася інтенсивність росту молодняку норок скандинавського типу (сканбраун, сканблек, перл). Вивчення рівня інтенсивності росту норок різних типів скандинавської селекції засвідчило, що в молодняку спостерігалася на 60-й день від народження (10, 13–15, 66%), у подальшому мінливість показників живої маси самців і самок мала тенденцію до зниження і на 180 день становила за групами 1,68–5,63% для самок та 6,44–7,57% для самців ($P > 0,95$). Самці кольорових типів сканбраун і сканблек практично не мають відмінностей в темпах росту. Деяко вищі константи росту на 90- та 150-й дні мають самці перл. Максимальне значення константи росту за період проведення досліджень у самців зафіксовано на 60-й день і дорівнювало 0,73 з подальшим зниженням показника до 0,06–0,21.

УДК 636.934.939:599.322.2:636.083.312.5/084

2012.3.305. ТЕХНОЛОГІЯ КОРМЛЕННЯ СУРКОВ КЛЕТОЧНОГО СОДЕРЖАННЯ / Федосеева Г.А., Плотников И.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 4. — С. 38–41. — Библиогр.: 19 назв.

Бабака, годівля бабака, утримання бабака, комбікорм повнораціонний, раціон годівлі бабака.

Наведено результати дослідження ефективності типів годівлі бабака (Б.) з метою розроблення оптимальних раціонів для тварин, утримуваних у клітках. Зазначено, що степові Б. (Marmota bobak Muller, 1776), як новий об'єкт кліткового звірівництва, адаптуються до споживання кормів, які використовують для інших рослиноїдних гризунів і кролів. За утримання Б. у клітках найефективнішим є сухий тип годівлі повнораціонними комбікормами. Витрата концентратів за рік для дорослих тварин становить 50–54 кг/гол. Бабаки 5–6 місяців перебувають у сплячці і корм не поїдають. Потреби степових Б. у перетравлюваних поживних речовинах на 1 МДж обмінної енергії становить: суха речовина — 82,5 г, протеїн — 15,2, жир — 1,9, клітковина — 2,8 г, БЕР (безазотисті екстрактивні речовини) — 31,6 г. Потреба тварин у всіх перетравлюваних поживних речовинах на 1 кг ж.м. навесні збільшується, а восени знижується на 23–30%. Годувати Б. слід двічі на день — вранці і ввечері. Потребу Б. у поживних речовинах за кліткового утримання можна забезпечити гранульованим комбікормом за розробленим рецептом. Найтехнологічнішою годівницею для тварин є ККБ-1М. Для зниження втрати корму на дно вигулу під бункерну годівницю необхідно додатково прикріпити полицю з листового заліза, яка не дає провалюватися корму під клітку. За годівлі сухими комбікормами і високих температурах докілька витрата води для напування сягає 500 г/гол. на добу.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.

УДК 638.1:638.15

2012.3.306. ДІАГНОСТИКА, МЕРЫ БОРЬБЫ И ПРОФИЛАКТИКА МИКОЗОВ ПЧЁЛ / Попов Е.Т. // Лесное хозяйство. — 2011. — № 6. — С. 30–32. — Библиогр.: 4 назв.

Бджоли, мікози бджіл, діагностика мікозів бджіл, профілактика мікозів бджіл.

Розглянуто найбільш поширені грибкові хвороби бджіл — мікози. Зазначено, що найбільш небезпечними з них є аскофероз, аспергільоз, меланоз і кандидамікоз бджіл. Встановлено, що в господарствах, де є дані хвороби, бджолині сім'ї погано розвиваються, кількість особин в них зменшується більш ніж на 20%, а у інших знижується здатність до літання та збирання меду. Наводиться характеристика вищевказаних грибкових хвороб. Вказується, що для попередження мікозів необхідно: дотримуватися ветеринарно-санітарних правил утримання бджіл; не допускати утримання безматкових і слабих бджолиних сімей; проводити карантинування завезених сімей протягом 30 діб у місці, віддаленому від інших пасік на 5–7 км; щороку проводити заміну маток у 50% бджолиних сімей; вибракувати стільники з заггилим розплодом; постійно забезпечувати бджіл повноцінним білковим кормом; проводити дезінфекцію бджолиного інвентарю і обладнання тощо. Таким чином, виконання повного комплексу діагностичних, лікувальних і ветеринарно-санітарних заходів забезпечує оздоровлення бджіл протягом одного бджолиного сезону.

УДК 638.11

2012.3.307. ПРОФЕСІЙНІСТЬ — ОСНОВА БДЖІЛЬНИЦТВА США / Пономарьов А.С. // Пасіка. — 2012. — № 4. — С. 26–27.

Бджільництво Сполучених Штатів Америки, бджолярі, пасіка.

Виробництво меду в США протягом останніх десятиліть, завдяки зростанню продуктивності праці, залишається на рівні 85–100 тис. т на рік. Розмір середньої пасіки за цей час

збільшився від 22 до 27 бджолиних сімей. У 1993 р. доходи бджолярів від продажу меду оцінювалися в 125 млн доларів, інших продуктів бджільництва — 5 млн доларів, маток і пакетів бджіл — 27 млн доларів. Споживання меду в США становить 0,5 кг на рік на людину. Зазначається, що в середині 80-х років минулого століття назріла необхідність у централізованій рекламі меду в масштабах країни та координації взаємодії між різними секторами бджільницької галузі. У 1987 році з цією метою було створено Національну раду з меду. У 1943 р. було створено Федерацію американських бджолярів та Асоціацію американських виробників меду. Розглядаються основні функції даних організацій. Нині успішно функціонує лише кооператив "Су Хані", який об'єднує понад 300 бджолярів і займається оптовою торгівлею медом.

УДК 638.121.2.3

2012.3.308. СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ ДО АСКОСФЕРОЗУ ЛИЧИНОК РОБОЧИХ БДЖІЛ ТА ТРУТНІВ / Метрюк Ю.Ю. // Пасіка. — 2012. — № 4. — С. 21.

Робочі бджоли, трутні, аскофероз личинок робочих бджіл.

Вивчали сприйнятливості до зараження грибом *Ascosphaera apis* личинок трутнів та робочих особин залежно від стадії їх розвитку. Дослід проводили упродовж літнього періоду в польових умовах. Встановлено, що сприйнятливості бджіл до зараження аскоферозом значною мірою залежить від стадії розвитку особин. Личинки робочих бджіл віком від 1 до 3 діб були найменш вразливими до аскоферозу — до 15%. Найбільш сприйнятливими до даного збудника були трутневі личинки віком від 3 до 6 діб, і їх зараження становило від 5 до 58%. Виявлено, що сприйнятливості до аскоферозу личинок бджіл суттєво залежить і від ступеня сприйнятливості до зараження *Ascosphaera apis* кожної окремої сім'ї. Зазначено, що у бджолиних сім'ях, матки яких спаровувалися на своїй пасіці, сприйнятливості до даного збудника була вищою, ніж у тих, що спаровувалися на чужій, віддаленій на значну відстань, пасіці.

УДК 638.124

2012.3.309. КОРРЕКЦИЯ РАЗВИТИЯ ОСНОВНЫХ СЕМЕЙ ПЧЕЛ ПОСЛЕ РОЕНИЯ / Маннапов А.Г., Легочкин О.А. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 2. — С. 72–73. — Библиогр.: 2 назв.

Бджолина сім'я, роїння, матка.

Вивчали можливість використання нуклеусів із зверхраними плідними матками для прискореного розвитку сімей, що рояться, і наступного перетворення їх у медозбірні сім'ї. Дослідження проводили на пасіці, яка розташована в селі Поминово Тверської області. Для цього було відібрано 10 сімей з запізним роїнням, яких розділили на дві групи по 5 сімей у кожній. Сім'ї 1-ї групи після роїння доводили до медозбору тільки розширенням гнізда за сушнями і рамками з вощиною та об'єднували з роєм перед головним медозбором. Сім'ї 2-ї групи через 2–3 дні після виходу рою об'єднували з нуклеусом, які мали надранню плідну матку і робочих бджіл весняної генерації. В якості контролю із 5 бджолиних сімей з запланованим роїнням, проведеним у стислі терміни, формували 3-тю групу. Встановлено, що використання нуклеусів із надраними плідними бджолиними матками для прискореного розвитку сімей, що рояться, і наступного перетворення їх у медозбірні сім'ї підвищує господарсько-корисні ознаки, які забезпечують показники медопроодуктивності. Виявлено, що кількісні показники працездатності таких сімей (2-га група) і виходу товарної продукції лише незначно поступалися аналогічним значенням контрольної групи (3-тя група) і перевершували сім'ї з запізним роїнням (1-ша група). Медозбірна діяльність сімей 2-ї групи виявилася в 1,13 раза вищою, ніж у 1-й на підтримувальному медозборі, на головному — в 1,4 раза. Сім'ї цієї групи відбудували в 1,5 раза більше рамок з вощиною, товарного меду виробили більше в 2,8 раза.

УДК 638.13

2012.3.310. БДЖОЛОЗАПИЛЕННЯ ВИГІДНЕ ДЛЯ ВСІХ / Шевчук М.К. // Пасіка. — 2012. — № 4. — С. 19–20.

Бджоли, мед, бджолозапильнення, сільськогосподарські культури.

Показано два способи запилення рослин: самозапилення та перехресне. Зазначено, що бджоли лише однієї сім'ї відвідують 50–60 млн квіток. Виявлено, що для запилення плодоягідних культур достатньо мати 1–2 бджолині сім'ї на 2 га, а для баштанних та деяких овочевих культур — 1 бджолосім'ю на 2 га. Встановлено, що деякі кормові культури (квітки конюшини, люцерну) бджоли відвідують неохоче, тому застосовують ароматичну підгодівлю. Цукровий сироп (1 кг цукру на літр води) з розрахунку 150–200 г на бджолосім'ю, охолоджують і занурюють у нього квітки потрібної рослини і настоюють. Настояний на квітках сироп дають сім'ям щоденно протягом усього періоду квітання запилюваної культури рано-вранці до вильоту бджіл. Бджоли, забравши сироп із запахом певних квіток, негайно вилітають з вулика і розшукують ці квітки. Багато плодоягідних, кісточкових, зернових, кормових, олійних, технічних, баштанних та овочевих культур від бджолозапилення мають вищі врожаї.

УДК 638.144

2012.3.311. БДЖОЛА НАВЕСНІ / Приймак Г.М., Паливода В.О., Метрюк Ю.Ю. // Пасіка. — 2012. — № 4. — С. 9.

Бджоли, підгодівля бджіл, стільники.

Розглянуто питання створення належних умов для активного розвитку бджіл. Зазначається, що головними з них є: наявність у гнізді достатньої кількості вуглеводного та білкового корму, води, добре утеплене гніздо, в тому числі за рахунок електрообігріву, наявність у бджолиній сім'ї доброї плідної матки. Однією з найпоширеніших хвороб бджіл є нозематоз. Встановлено, що оздоровчу дію на бджіл справляє згодовування їм підкисленого оцтом цукрового сиропу. Для зростання кількості розплоду ефективним є скорочення гнізда бджіл за методом Блінова. В цей період заготовляють бруньки сосни для виготовлення препарату КАС-81. Виготовляють та навощують рамки для майбутнього розширення та поновлення гнізда. Виконують профілактичні операції щодо попередження захворювання бджіл, у т.ч. проти вароатозу. Складають план кочівель. Дезінфікують вулики, стільникові рамки, які при потребі ремонтують. Готують бджіл до вико-

ристання ранніх нектаро- та пилюконосів, кочівель до масивів білої акації, посівів гречки, соняшнику тощо.

УДК 638.145

2012.3.312. ПРИСКОРЕНИЙ РОЗВИТОК БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ / Приймак Г.М., Паливода В.О., Метрюк Ю.Ю. // Пасіка. — 2012. — № 5. — С. 24–25.

Бджільництво, пасіка, бджолина сім'я.

Зазначається, що за утримання бджіл у багатокорпусних вуликах навесні проводять перше розширення гнізда: біля бічної стінки вулика розміщують медо-пергову рамку, за нею — стільник з маткою, відкритим розплодом та бджолами, за ним — світло-коричневий стільник, потім — 5–6 рамок з вощиною, решта — стільники до заповнення об'єму корпусу. Гніздо нижнього корпусу перекривають плівкою. У другому корпусі льоток закритий. У першому корпусі створено умови, характерні для рою. Бджоли інтенсивно відбудовують стільники на вошині, матка розвиває інтенсивну яйцекладку. Показано, що друге розширення гнізда бджіл з початком квітання білої акації здійснюють наступним чином. Знімають другий корпус, а на його місце ставимо порожній на дно. В нього переносимо з першого медо-пергового стільника, потім стільник з відкритим розплодом, за ним — стільник з маткою. Ці стільники ставимо біля торцевої стінки вулика. Решту площі корпусу заповнюємо стільниками та рамками зі штучною вощиною. Корпус, що був нижнім, поповнюємо стільниками до повного комплекту і ставимо третій. Плівку між корпусами видаляємо. Другим ставимо корпус з медом, в другому та третьому корпусах льотки закриті. Матка інтенсивно працює в першому корпусі. У третьому поступово виходить розплід, бджоли виробляють мед. Після освоєння першого корпусу матка переходить у другий. Для забезпечення інтенсивної яйцекладки матки практикують переведення її в нижній корпус, помінявши місцями два нижніх корпуси, коли матка вже перейде в другий корпус. Практикують також розміщення над першим корпусом з маткою решітки Прокоповича.

УДК 638.145.3

2012.3.313. ВНУТРІШНЬОПОРОДНИЙ ТИП “ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ” УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ БДЖІЛ В ГЕНЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ / Метлицька О., Поліщук В., Головецький І. // Тваринництво України. — 2012. — № 3. — С. 15–18 — Бібліогр.: 6 назв.

Українська порода бджіл, хмельницький тип української породи бджіл, маркерний амплікон.

Генетичному тестуванню підлягали робочі бджоли сімей різних генеалогічних груп плембджолрозплідника “Прибузькі медобори”. Встановлено, що у сімей внутрішньопородного типу “Хмельницький” із заводською маркою УХм виявлено 13 маркерних ампліконів, наявність істотної кількості рідкісних ампліконів високої молекулярної маси із розмірами 3000–1200 п.н., що були відсутніми у пробах іншої внутрішньопородної структури, і низької (500, 400, 340–220 п.н.) молекулярної маси. Виявлено, що формула відселекціонованого типу УХм складається із 33 відносних поліморфних маркерів. Зазначено, що для бджіл із сімей з високою медопродуктивністю відмічено більш високий рівень поліморфізму — 71,4% поліморфних локусів проти 68,6% у бджіл із сімей альтернативної групи ($p < 0,01$). Показано, що медова продуктивність чистопородних бджіл відселекціонованого типу УХм за сезон порівняно з сім'ями місцевої популяції цієї ж української породи була більшою на 20 кг (в середньому 70 і 50 кг відповідно). Матки хмельницької селекції упродовж усього сезону проявили вищу яйценосність і відкладали всередині літа по 2088 яєць за добу — на 30% більше порівняно з місцевими (1596 яєць). Отже, одержано переконливі дані щодо генетичної специфіки внутрішньопородного типу хмельницьких українських бджіл як унікального селекційного продукту.

УДК 638.16

2012.3.314. ІНФОРМАТИВНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ БДЖОЛИНОГО МЕДУ З УРАХУВАННЯМ БІОТИЧНИХ ФАКТОРІВ В УМОВАХ СХОДУ УКРАЇНИ / Бескровна К.А., Зелюкіна Я.С., Бондар В.М. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Л, 2011. — № 31. — С. 13–16. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр. 536614.

Бджолиний мед, біотичні фактори, якість меду.

Матеріалом для досліджень були 67 зразків меду, з яких 56 досліджували у лабораторії ветсанекспертизи Центрального ринку м. Луганськ. Встановлено, що більше закристалізованого меду надходить у реалізацію з листопада по травень, а з червня по жовтень, навпаки, більше реалізується сироподібного. Відмічено, що кристалізація меду — звичайне, власне йому явище, що полягає у перетворенні перенасиченого розчину цукрів у твердий кристалічний стан. Зазначено, що коливання показників масової частки води в меду коливається від 15,0 до 22,6%. Показано, що в деяких видах меду (наприклад з білої акації, плодівих дерев) при дотриманні правил зберігання через 1–2 роки вміст натурального інвертованого цукру може знизитись до 40%. Загальна кислотність меду коливається від 1° до 6,7°. Показники загальної кислотності вище 4° є результатом закисання меду. Вміст нітратів у меду перебуває в межах від 4,1 до 11 мг/кг.

УДК 638.16

2012.3.315. ОРГАНІЧНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ / Зіновчук Н.В., Зіновчук В.В., Скидан О.В. [та ін.]. — Житомир, 2011. — Р. 5: Досвід виробництва органічного меду. — С. 98–104. Шифр 536563.

Мед органічний, бджільництво органічне, виробництво органічного меду.

Зазначено, що світовим лідером у галузі виробництва й експорту органічного меду є Бразилія, яка виробляє його щороку в середньому близько 40 тис. т. У Європі лідерами з виробництва органічного меду є Італія, Іспанія, Болгарія. Показано, що в Україні лише одна пасіка сертифікована як органічна й ще п'ять перебувають у процесі оформлення сертифікатів, що відповідають стандартам ЄС. Регламентом Комісії ЄС № 889/2008 від 5 вересня 2008 р. "Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва та маркування органічних продуктів" окремими пунктами визначені вимоги до утримання пасік. Вимоги і умови утримання бджіл зазначено у ст.13 згаданої Постанови "Специфічні вимоги і умови утримання у бджільництві". В Україні бджільництво регламентується законом "Про бджільництво", а якість і безпека меду — Державним стандартом (ДСТУ 4497:2005). Стимулом для розвитку органічного бджільництва є більш висока ціна й стійкий попит на його продукцію. Стримуючими факторами, які гальмують розвиток органічного бджільництва, є висока загибель бджолиних сімей, поширення генетично модифікованих організмів, розширення застосування агрохімічних препаратів, забруднення навколишнього середовища, розширення меж міст та інші "виклики глобалізації".

УДК 638.162

2012.3.316. ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ МЕДУ / Богатко Н.М., Власенко В.В., Букалова Н.В., Богатко Л.М., Голуб О.Ю. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Л., 2011. — № 31. — С. 19–22. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 536614.

Мед, якість меду, ветеринарно-санітарний контроль меду, показники безпечності меду.

Проведено ветеринарно-санітарну оцінку якості та безпечності меду, що реалізується на агропродовольчих ринках м. Біла Церква Київської області. Досліджено 10 проб меду, згідно з ДСТУ 4497:2005. Встановлено, що підвищений вміст вологи був у акацієвому меду — 21,1%, сахарози — 6,8% у люцерновому. Масова частка відновлених цукрів у еспарцетовому меду була знижена — 68,5%, за норми 70% для першого ґатунку. Виявлено, що у всіх видах монофлорних та поліфлорних медів наявні пилкові зерна. Домішок медової пади було знайдено у гречаному меду та у меду з двох трав (гречка, люцерна). Наводиться вміст токсичних елементів

у різних видах меду. Таким чином, досліджувані проби меду за показниками якості відповідали вимогам першого ґатунку згідно з ДСТУ 4497, крім еспарцетового та люцернового. Вміст проліну в акацієвому меду становив $208,5 \pm 12,5$ мг/кг та у інших — в середньому $319,17 \pm 10,5$ мг/кг, що вказувало на натуральність меду. Монофлорний та поліфлорний мед за показниками безпеки відповідали вимогам ДСТУ 4497. Фальсифікації меду не виявлено.

УДК 638.19:633.854.78

2012.3.317. БДЖОЛИ — АГЕНТИ ЗАПИЛЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СОНЯШНИКА (*HELIANTHUS ANNUUS*) ПІДЗИМОВОГО СТРОКУ СІВБИ / Решетняк М.В., Косонова Т.М., Ганзій Ю.А. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 25. — С. 148–151. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536615.

Бджоли, соняшник, мед.

Досліджували відвідування квіток гібридного соняшнику "Ясон" різних строків сівби комахами-запилювачами. Соняшник вирощували на полях ННАВК "Колос" ЛНАУ у 2009–2010 рр. Зазначено, що бджоли активно збирають нектар з квіток соняшнику підзимового терміну сівби та запилюють їх у перший тиждень цвітіння від 6-ї до 13-ї години. Для повного запилення при сприятливих погодних умовах необхідно 5–6 повторних відвідувань бджолами квіток соняшнику, що забезпечується 1 сильною бджолородиною на 1 га посівів. Збирання меду з 1 га посівів становить 40–50 кг. Доведено, що запилення квіток соняшнику бджолами підвищує його врожайність у середньому на 25–30% порівняно із запиленням іншими видами комах. Відмічено, що на ділянках соняшнику підзимового терміну сівби, які розташовані ближче до вуликів (на відстані до 350 м), ступінь утворення сім'янок становить до 95,0%. На віддалених ділянках та на тих на які вулики не вивозять, ступінь утворення насіння становить менше 75,0%. Показано, що в господарствах Луганської області для запилення квіток бджолами не вистачає бджолородин. Посівні площі під соняшником в області становлять майже 400 тис.га, забезпеченість бджолородинами становить 15,0–20,0%.

УДК 638.22

2012.3.318. РІВЕНЬ БІЛКА ГЕМОЛІМФИ ГУСЕНИЦЬ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА ЯК ІНДИКАТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЙОГО ГІБРИДНИХ КОМБІНАЦІЙ / Аре-тинська Т.Б., Трокоз В.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 61–63. — (Сер. Лісицтво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 536674.

Шовкопряд дубовий, продуктивність дубового шовкопряда, білок гемолімфи гусені дубового шовкопряда.

Вивчали зміни концентрації білка гемолімфи у гусені різних гібридних комбінацій. Для досліджень використовували гібридні комбінації трьох селекційних кормових груп — дубової (Д), букової (Б) і грабової (Г) (остання була контролем у подальших розрахунках): $X_d \times Y_b$; $X_b \times Y_d$; $X_d \times Y_g$; $X_g \times Y_d$; $X_b \times Y_g$; $X_g \times Y_b$. Встановлено, що після схрещування самок і самців Д й Б та Б і Г кормових ліній життєздатність гібридів зросла майже на 10% порівняно з чистими лініями. Максимальну перевагу за ваговими характеристиками гусені, коконів та їхніх оболонок у самок і самців мали гібридні комбінації Д і Б кормових груп. Зазначено, що у гусені 4–5 добового віку максимально збільшується концентрація загального білка гемолімфи в гібридних комбінаціях $X_d \times Y_b$ та $X_b \times Y_d$ порівняно з чистими кормовими групами. В інших досліджених варіантах уміст білка дещо перевищував контроль або знаходився на тому ж рівні. Збільшення вмісту білка у гемолімфі гусені пов'язано з накопиченням фіброгену в шовковидільній залозі. Таким чином, використання показників обміну білка в організмі дубового шовкопряда, зокрема його вмісту у гемолімфі, може бути індикатором продуктивності комах.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.
Науковий консультант — кандидат с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.2.215

2012.3.319. ВИРОЩУВАННЯ РИБОПОСАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ КОРОПА У ВИРОЩУВАЛЬНИХ СТАВАХ І САДКАХ ЗА ДВА ЕТАПИ / Желтов Ю.О., Олексієнко О.О. // Рибогосподарська наука України. — 2011. — № 4. — С. 65–68. — Бібліогр.: 18 назв.

Короп, вирощувальні стави, садки.

Вивчали технологічні особливості вирощування великих цьоголіток коропа у ставах із дорощуванням у сітчастих садках чи басейнах, установлених на скиді відпрацьованих теплих вод електростанцій чи інших об'єктів. Матеріалом досліджень була молодь коропа нивківського внутрішньопорідного типу української лускатої породи, яким згодовували такі комбікорми: стандартний К 111-3 Укр. і експериментальні — Укр. 3-81, М-1 Укр., М-2 Укр. Дослідження було проведено в 2 етапи: 1-й — із підрощуванням личинок протягом 30 днів у вирощувальних ставках з годівлею комбікормом Укр. 3-81; 2-й — проведено на теплих водах у сітчастих садках, які були зариблені молоддю коропа масою 5,7 г, вирощеною у вирощувальному ставу. Риб годували кормами М-1 Укр. і М-2 Укр. Молодь коропа, що залишилась у ставу, продовжували вирощувати, використовуючи для годівлі корморецепт К 111-3. Встановлено, що середня кінцева маса цьоголіток коропа, вирощених у садках, для годівлі яких використовували експериментальні комбікорми була вищою порівняно з рибами, вирощеними у ставу при згодовуванні К 111-3 Укр. відповідно в 3,0 і 3,7 рази. Зазначено, що витрати корму на приріст маси риб були на 12,6–15,0% більшими при вирощуванні цьоголіток у садках, ніж у ставу. Отже, рибопосадковий матеріал індивідуальною масою 80–100 г — майбутніх товарних дволіток коропа масою не менше 800–1000 г — можна вирощувати як у ставах з годівлею комбікормами із вмістом протеїну 23% (К 111-3 Укр.), так і у садках, згодовуючи рибаком комбікорми із вмістом протеїну 36–40% (М-1 Укр., М-2 Укр.).

УДК 639.2.311

2012.3.320. РОЗВИТОК ФІТО- І ЗООПЛАНКТОНУ ВИРОЩУВАЛЬНИХ СТАВІВ ПРИ УДОБРЕННІ ЇХ БІОГУМУСОМ І “РІВЕРМОМ” / Чужма Н.П., Базасева А.М., Хижняк М.І. // Рибогосподарська наука України. — 2011. — № 4. — С. 19–25. — Бібліогр.: 6 назв.

Фітопланктон, зоопланктон, вирощувальні стави, не-традиційні органічні добрива.

Вивчали закономірності формування кількісних та якісних показників розвитку фіто- та зоопланктону, їхній взаємний вплив у екосистемі ставів за умов застосування біогумусу і “Ріверму”. Дослідження проводили у вирощувальних ставках господарства “Нивка”. Проведено три серії дослідів. У досліді протягом першого сезону досліджень став № 1 удобрювали біогумусом (600 кг/га), № 2 — контроль. Протягом другого сезону досліджень стави № 1 і № 2 відповідно удобрювали біогумусом (300 кг/га) і “Рівермом” (50 л на 500 м³). На третій рік досліджень у два стави вносили біогумус і “Ріверм” у тих самих кількостях, що і попереднього року, став № 3 — контроль (не удобрювали). Встановлено, що основу чисельності фітопланктону усіх дослідних вирощувальних ставів у період досліджень формували на 58–99% синьо-зелені водорості, а біомасу — синьо-зелені (42–87%), зелені (30–40%) та евгленові (3–22%). Виявлено, що застосування для удобрення ставів біогумусу в кількості 600 кг/га сприяло більш інтенсивному розвитку планктонних водоростевих угруповань із зростанням біомаси фітопланктону майже у 2,5 рази порівняно із контролем. Внесення у вирощувальний став “Ріверму” в кількості 50 л на 500 м³ стимулювало розвиток чисельності та біомаси фітопланктону вирощувальних ставів. Показано, що у всіх варіантах дослідів і контролю серед представників зоопланктонного угруповання виявлено види, що належать до трьох основних груп: *Rotatoria*, *Copepoda*, *Cladocera*. У дослідних ставах основу біомаси зоопланктону на 94–98% формували гідробіонти, які відносяться до

кладоцерно-копеподного комплексу. Отже, коли розвиток фітопланктону штучно не стимулюється внесенням добрив, в екосистемі ставів спостерігаються асинхронні, почергові піки біомаси фіто- і зоопланктону.

УДК 639.2:619

2012.3.321. ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТУ ВЕТОКС-1000 ПРИ ЛІКУВАННІ АЕРОМОНОЗУ КОРОПІВ / Фотіна Т.І., Петров Р.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2011. — Вип. 95. — С. 231–232. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 535959.

Коропи, аеромоноз короїв, препарат Ветокс-1000.

Розроблено новий метод лікування аеромонозу короїв. Аеромоноз короїв — інфекційна хвороба ставкових риб. Для досліду було сформовано 1 контрольну та 3 дослідні групи по 6 особин у кожній. Усі риби контрольної та дослідної груп були попередньо (за 14 діб) перорально заражені виділенням польовим ізолятом *Aeromonas hydrophila* в кількості 0,5 мл при розведенні 10⁷. Обробка риби препаратом ВетОкс-1000 здійснювалась шляхом триразового занурення риби у ванночки з концентрацією 5, 10, 15 мг/л на 30 хв з інтервалом 3 доби. Встановлено, що у дослідних групах 2 і 3 після триразової обробки препаратом ВетОкс-1000, 100% дослідної риби одужало. Застосування препарату ВетОкс-1000 в концентрації 5 мг/л виявилось недостатнім і в 1-й дослідній групі одужало чотири з шести особин. Всі вони містили збудника аеромонозу. Таким чином, отримано однакові позитивні результати в 2 і 3 групах, але рекомендовано використовувати розчин 10 мг/л, бо це більш економічно доцільно.

УДК 639.2:639.21

2012.3.322. ВИКОРИСТАННЯ ISSR-PCR МЕТОДУ ДЛЯ ГЕНОТИПУВАННЯ ПОПУЛЯЦІЙ САЗАНА АМУРСЬКОГО // Крась С.І., Залоїло О.В., Маріуца А.Е., Тарасюк С.І. // Рибогосподарська наука України. — 2011. — № 4. — С. 106–109. — Бібліогр.: 13 назв.

Амурський сазан, ISSR-PCR метод, генетична структура популяцій амурського сазана.

Вивчено особливості генетичної структури амурського сазана зі стада, що утримується в рибецьху “Конотон” ВАТ “Сумирибгосп”. Матеріалом для досліджень була кров з хвостової вени у 32 особин сазана. Зазначено, що одним із методів, який дає можливість провести аналіз генетичної структури, оцінити ступінь інбредності та генетичні відстані між лініями, породами і популяціями тварин, філогенетичні взаємовідносини, є використання ISSR-PCR аналізу. Встановлено, що праймери (структура яких дає змогу оцінити гетерогенність) (CTC)₆C і (AGC)₆G давали однаковий діапазон молекулярних мас ампліконів (1500–350 п.н.). Дещо меншу межу розподілу демонстрували праймери (AGC)₆C і (AGC)₆G (1200–450 та 1100–300 п.н. відповідно). Найменша межа розподілу спостерігалась при використанні праймеру (GAG)₆C — 1100–600 п.н. Відмічено, що паттерни ампліконів представлені як мажорними, так і міnorними смугами. Так, для праймера (CTC)₆G відмічалось 4 мажорних та 5 міnorних ампліконів, (AGC)₆G — 4 і 6, (GAG)₆C — 3 і 2, (ACG)₆G — 3 і 7 відповідно. Таким чином, у досліджуваному племінному стаді сазана наявний високий ступінь внутрішньопопуляційної консервативності.

УДК 639.2:639.215.4

2012.3.323. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОПУЛЯЦІЙ ЛЯЩА (ABRAMIS BRAMA L.) КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ТА КИЇВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩ / Рудик-Леуська Н.Я., Котовська Г.О., Христинко Д.С., Бойко О.С. // Біоресурси і природокористування. — 2011. — Т. 3, № 3/4. — С. 93–97. — Бібліогр.: 10 назв.

Популяції ляща, Кременчуцьке водосховище, Київське водосховище.

Наведено порівняльний аналіз продуктивності та окремих біологічних показників популяцій ляща Кременчуцького

і Київського водосховища за 2008–2010 рр. Іхтіологічний матеріал зібрано з усієї акваторії Кременчуцького водосховища на контрольно-спостережних пунктах Інституту рибного господарства НААН. Дані щодо стану популяцій ляща Київського водосховища було взято зі звітів Інституту рибного господарства НААН. Установлено, що промисловий вилов ляща у Кременчуцькому водосховищі у 15 разів більший, ніж у Київському, хоча його площа більша лише у 2,5 раза. Основу промислового стада обох популяцій ляща формують особини у віці 4–6 років. Зазначено, що середня маса ляща у 2008–2010 рр. у Київському водосховищі становила 888 г, а у Кременчуцькому — 981 г. Таким чином, більша рибопродуктивність Кременчуцького водосховища пояснюється кращими біологічними показниками особин у популяції та раціональнішою організацією промислу з точки зору повноти використання запасів популяції.

УДК 639.212

2012.3.324. ПРИМЕНЕНИЕ ГРАДУАЛЬНЫХ ИНЪЕКЦИЙ СУРФАГОНА В НЕТРАДИЦИОННЫЕ СРОКИ ПРИ ВОСПРОИЗВОДСТВЕ ОСЕТРОВЫХ / Бубунец Э.В., Лабенец А.В. // *Аграрная наука*. — 2012. — № 2. — С. 26–28. — Библиогр.: 8 назв.

Відтворення осетрових, гормональна стимуляція овуляції яйцеклітин осетрових, сурфагон.

Вивчали застосування експериментальної схеми гормональної стимуляції самок осетрових в умовах замкнутого водопостачання. Дослідження проводили на Можайському виробничо-експериментальному рибницькому заводі (МПЭРЗ). Результативність застосування препарату оцінювали на самках стерляді: 1-й групі (контроль) — для стимулювання овуляції ооцитів використовували суспензію гіпофізів (4 мг/кг); 2-й дослідній — проводили ін'єкції сурфагону (дворазово по 2 мл), за схемою, що застосовується в промислових господарствах; 3-й — застосовували стандартний розчин сурфагону (1, 3, 8 мл), який вводили в передню третину спинного м'яза (градуальні ін'єкції — триразові). Встановлено, що в групі риб з використанням загальноприйнятих дозувань сурфагону не відповіли на стимуляцію більше половини самок, у дослідній схемі — лише одна. Таким чином, при певному стані гонад запропонований варіант введення сурфагону в два або три етапи є, очевидно, єдиною можливістю для успішної індукції дозрівання.

УДК 639.215.2

2012.3.325. ВПЛИВ СИРОЇ НАФТИ І ДИЗПАЛИВА НА АКТИВНІСТЬ СУКЦИНАТДЕГІДРОГЕНАЗИ ТА ЦИТОХРОМОКСИДАЗИ В ОРГАНІЗМІ КОРОПА / Миронюк М.О., Арсан О.М., Хоменчук В.О. // *Гидробиологический журнал*. — 2011. — Т. 47. — № 2. — С. 112–118. — Библиогр.: 14 назв.

Риби, короп, нафта, дизпаливо.

Наведено порівняння особливостей впливу сирової нафти та дизпалива на активність сукцинатдегідрогенази (СДГ) і цитохромоксидази (ЦО) в організмі коропа. Об'єктом досліджень були дволітки коропа масою 250–300 г, вирощені на Білоцерківській експериментальній гідробіологічній станції Інституту гідробіології НАН України. Встановлено, що в печінці риб під впливом сирової нафти в концентраціях 5, 10, 15, 20 та 30 ГДК спостерігається зниження відповідно на 33%, 40, 40, 36 та 34% активності СДГ, що свідчить про порушення окиснення сукцинату. За концентрації дизпалива у воді 5, 10, 20 та 30 ГДК активність СДГ в печінці риб зростає відповідно на 128%, 61, 106 та 33% порівняно з контролем, що свідчить про активність окиснення сукцинату до фумарату. Активність ЦО в печінці коропа під впливом 5 ГДК сирової нафти у воді не відрізняється від величини цього показника у контролі. Під впливом сирової нафти в концентраціях 10, 15, 20 та 30 ГДК активність ЦО в печінці коропа зменшується відповідно на 69%, 68, 52 та 49% порівняно з контролем, що свідчить про пригнічення функціонування дихального ланцюга мітохондрій печінки риб. Виявлено, що при концентрації дизпалива у воді 5, 10 та 20 ГДК активність ЦО зростає відповідно на 176%, 31 і 64%, що вказує на високу інтенсивність окиснювального фосфорилування в печінці коропа. За дії сирової нафти в концентраціях 5, 10, 20 та 30 ГДК активність СДГ в зябрах коропа не відрізняється від показників контрольної групи, тоді як активність ЦО знижується відповідно на 44%, 39, 40 та 50%. Отже, на рівні функціонування ферментів енергетичного об-

міну, а саме СДГ та ЦО, сира нафта є більш токсичною для організму риб, ніж дизпаливо.

УДК 639.215.2:575

2012.3.326. ДИНАМІКА ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛУСКАТИХ І РАМЧАСТИХ КОРОПІВ АНТОНІНСЬКО-ЗОЗУЛЕНЕЦЬКОГО ТИПУ / Тарасюк С.І., Маріуца А.Е., Нагорнюк Т.А. // *Вісник аграрної науки*. — 2012. — № 2. — С. 41–46. — Библиогр.: 13 назв.

Коропи лускати, коропи рамчасті, антонінсько-зозуленецький тип коропа, генетична структура коропів.

Досліджено генетичну структуру різновікових груп лускатого (ЛК) і рамчастого коропів (РК) антонінсько-зозуленецького (АЗ) типу за 10 генетико-біохімічними маркерами. Особливості вікового розподілу алейних варіантів за локусами генетико-біохімічних систем у коропів АЗ типу представлено в таблиці. Встановлено, що у ЛК 1-річного віку гетерозиготність, яку виявили, достовірно переважала очікувану через надлишок гетерозигот за локусами MDH ($p < 0,05$), ALB ($p < 0,001$), CA ($p < 0,001$), SOD ($p < 0,001$) і KAT ($p < 0,001$). У ЛК 2-річного віку статистично достовірні відмінності між H_F і H_0 також виявлено за локусами MDH ($p < 0,01$), ME ($p < 0,01$), ALB ($p < 0,01$), CA ($p < 0,05$), SOD ($p < 0,001$) і KAT ($p < 0,001$). У 3-річок ЛК лише за локусом ME виявили надлишок гетерозиготних особин FS (90%), тому фактична гетерозиготність достовірно відрізнялася від очікуваної. Зазначено, що в 1-річок РК надлишок фактичної гетерозиготності порівняно з очікуваною, виявлено за локусами EST ($p < 0,05$), MDH ($p < 0,05$), ALB ($p < 0,001$), CA ($p < 0,001$), SOD ($p < 0,001$) і KAT ($p < 0,001$). У коропів 2-річного віку вищий рівень фактичної гетерозиготності спостерігався за локусами EST ($p < 0,001$), ME ($p < 0,01$), ALB ($p < 0,01$), CA ($p < 0,05$), SOD ($p < 0,001$) і KAT ($p < 0,005$). За фактичним та очікуваним рівнем середньої гетерозиготності всіх досліджуваних локусів лише РК 3-річного віку виявились у врівноваженому стані. Отже, розподіл алейних частот у досліджених ЛК і РК АЗ типу свідчить про генетичну неоднорідність за низкою білків і ферментів. Генетична структура груп ЛК і РК 3-річок певним чином відрізняється від інших вікових груп.

УДК 639.215:639.3.043

2012.3.327. ВИКОРИСТАННЯ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ “ГУМІЛІД” ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ КОРОПА / Безкровна Н.І., Рожков В.В., Степченко Л.М. // *Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.*, 14–16 берез. 2012 р. — Кам'янець-Поділ., 2012. — С. 38–39. — Библиогр.: 2 назви. Шифр 536555.

Короп, кормова добавка “Гумілід”, ефективність вирощування коропа.

Досліджено ефективність використання добавки гумінових речовин препарату “Гумілід” у складі базового комбікорму на ріст та фізіологічний стан коропа. Об'єктом досліджень були коропа однорічки у трьох варіантах дослідів за вирощування в акваріумах об'ємом 300 л. Годівлю риб у контрольному варіанті здійснювали гранульованим комбікормом К-111-9. У дослідних варіантах № 1 та № 2 до складу комбікорму вводили добавку препарату “Гумілід” у кількості відповідно 0,5 та 0,75 мл, що забезпечувало вміст гумінових речовин на рівні 50 та 75 мг/кг корму. Встановлено, що в 1-й місяць вирощування більш інтенсивний темп росту відмічався у коропа, який споживав контрольний корм. Проте впродовж наступних двох місяців у риб, при споживанні експериментальних кормів з добавкою препарату “Гумілід”, спостерігалася тенденція до інтенсивного масонакопичення. Виявлено перевагу за масою у риб дослідних варіантів № 1 та № 2 порівняно з контрольним відповідно на 9,3 та 5,2%. Вживання коропа в обох дослідних варіантах було вищим на 7,4%, ніж у контролі. Зазначено, що в дослідних варіантах № 1 і № 2 було отримано рибної продукції відповідно на 18,5 та 12,6% більше, ніж у контрольному. Таким чином, вищі рибницькі результати одержано при включенні до складу комбікорму гумінових речовин препарату “Гумілід” у кількості 50 мг/кг корму.

УДК 639.3/6

2012.3.328. ГИСТОМОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИХТИОФАУНЫ ЮГА УКРАИНЫ: монографія / Козий М.С.,

Шерман И.М. — Херсон, 2011. — 323 с. — Библиогр.: 432 назв. Шифр 536708.

Південь України, їхтіофауна, гістоморфологічні особливості риб.

Наведено дані, які характеризують особливості гістологічної будови органів і тканин риб. Показано окремі аспекти мікроструктурної організації представників рідкісних і зникаючих видів. Розкрито роль тканин як адаптогенів. Висвітлено інформацію, що демонструє на мікрорівні видову специфічність адаптації у риб, яка сформувалася протягом філогенезу безпосередньо під впливом екзогенетичних чинників. Зазначено, що інформація про мікроструктуру тканин риб у нормі дає можливість використовувати гістологічні критерії для оцінки стану навколишнього середовища за показниками тест-об'єктами, а також якістю особин, яких вирощують у промислових умовах, що може бути спрямовано на нейтралізацію негативних процесів (у тому числі вплив антропогенного чинника) при розробці і удосконаленні корисуючих технологій.

УДК 639.3:575

2012.3.329. СЕЗОННА ДИНАМІКА РІВНЯ ЦИТОГЕНЕТИЧНИХ АНОМАЛІЙ УКРАЇНСЬКИХ КОРОПІВ / Глушко Ю.М., Тарасюк С.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 53–56. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 536533.

Короп рамчастий, короп лускатий, хромосомний апарат коропів, цитогенетичні аномалії коропів.

Наведено порівняльний аналіз частот цитогенетичних аномалій (еритроцити і лімфоцити із мікроядрами, двоядерні лімфоцити, апоптоз) у клітинах периферичної крові українського рамчастого та лускатого коропів у весняний та осінній сезони 2010–2011 рр. у БАТ “Хмельницькрибгосп” с. Меджибіж Хмельницької обл. Виявлено, що група рамчастого коропа від 23.04.2010 р. характеризується меншими значеннями частот еритроцитів з мікроядрами (ЕМЯ) ($2,7 \pm 0,3$ ‰), лімфоцитів з мікроядрами (ЛМЯ) ($1,9 \pm 0,3$ ‰), двоядерних лімфоцитів (ДЛ) та апоптозу ($2,5 \pm 0,2$ ‰) порівняно з групою від 27.10.2010 р. Статистично вірогідні відмінності спостерігалися за частотами виникнення апоптозу ($P < 0,01$; $t_5 = 2,8$) між групами рамчастого коропа, відібраними у весняно-осінній сезони 2010 р. У досліджуваних групах лускатого коропа, відібраних 23.04.2010 р., виявлено менші значення ЕМЯ ($1,1 \pm 0,1$ ‰) та апоптозу ($2,4 \pm 0,4$ ‰) порівняно з групою від 27.10.2010 р., у свою чергу, кількість

аномальних лімфоцитів знаходилася практично на одному рівні. Сезонну динаміку рівня цитогенетичних аномалій у клітинах периферичної крові рамчастого та лускатого коропів у весняний та осінній сезони 2011 р. наведено на рисунку. Таким чином, рамчастий короп характеризується вищим рівнем дестабілізації хромосомного апарату порівняно з лускатим.

УДК 639.311:631.8

2012.3.330. ЗАСТОСУВАННЯ БАКТЕРІАЛЬНИХ ПРЕПАРАТІВ В АКВАКУЛЬТУРІ / Вовк Н.І., Базаєва А.В. // Збірник наук. пр. Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2012. — Вип. 20. — С. 51–52. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 536533.

Бактеріальний препарат, аквакультура, стави вирощувальні.

Досліджено вплив бактеріального препарату поліміксобактерину (П) на екосистему водойм. Досліди проводили в трьох вирощувальних ставках площею 8, 10 та 13 га. Цьогоріток коропа вирощували в полікультурі з білим товстолобом і білим амуром. Установлено, що внесення П у водойми не впливало на сольовий склад (іони Ca, Mg, K, SO_4 , гідрокарбонати, хлориди), вміст розчинених органічних речовин, водневий показник (рН), які відповідали нормативним величинам для риборозведення. Зазначено, що використання бактеріального добрива П у рибиницьких ставках сприяло збільшенню вмісту мінерального фосфору у воді в 1,3–2,3 раза порівняно з контрольним варіантом. При використанні П, відмічено більш активну вегетацію фітопланктону, в основному за рахунок групи зелених водоростей, що переважають у живленні білого товстолоба. Водночас внесення у стави П сприяло збільшенню біомаси зоопланктону в 4,1 та 2,4 раза порівняно з контрольним варіантом, переважно за рахунок активного розвитку коловороток, які є важливими кормовими організмами для живлення мальків різних видів риб. Використання бактеріального препарату П у рибиницьких ставках при вирощуванні різновікових груп коропа в полікультурі з рослиноїдними рибами, сприяло підвищенню продуктивності як коропа, так і риб-фітопланктофагів. Отже, внесення поліміксобактерину в рибиницькі стави дає можливість значно зменшити застосування фосфорних добрив, що сприяє поліпшенню екологічного стану водойм, підвищенню їх продуктивності та одержанню органічної рибної продукції.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:546.6–022.532

2012.3.331. ОЦІНКА ГЕНОТОКСИЧНОСТІ ТА ІМУНОГЕННОСТІ НАНОЧАСТИНОК МЕТАЛІВ, ПЕРСПЕКТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ ВЕТЕРИНАРНИХ НАНОНУТРИЦЕВКІВ / Дибкова С.М., Романько М.Є., Резніченко Л.С., Грузіна Т.Г., Ульберг З.Р., Ушкалов В.О., Куцан О.Т. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 19. — С. 61–69. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 536584.

Нанонутрицевтики у ветмедицині, золото, срібло, мідь, марганець, залізо, цинк, кобальт, мутагени.

В ін-ті біологічної хімії НАН України, Держ. наук.-контрол. ін-ті біотехнології та штамів мікроорганізмів і ННЦ “ІЕКВМ” НААН лужним методом ДНК-комет здійснювали дослідження генотоксичності наночасток (Н) металів: золота, срібла, міді, цинку, заліза, кобальту, гексаціаноферрату кобальту, марганцю, які б були біобезпечними у складі ветеринарних нанонутри-

цевтиків. Установлено генотоксичні властивості Н кобальту, гексаціаноферрату Со та Zn у всьому досліджуваному концентраційному діапазоні: Со — $C = 664$ мкг/мл, $C = 124$, $C = 0,12$ мкг/мл; гексаціаноферрату Со — $C = 830$ мкг/мл, $C = 155$, $C = 0,16$ мкг/мл та Zn — $C = 802$ мкг/мл, $C = 150$, $C = 0,25$ мкг/мл. Визначення мітотичної активності в клітинах апікальної меристеми корінців використаної рослинної тест-системи показало, що наночастки Au та Ag інтенсифікували мітотичні процеси в тестових рослинних клітинах, а Cu, Mn і Fe — істотно не впливали на даний параметр. Проте наночастки Zn, гексаціаноферрату Со та Со їх пригнічували в тестових клітинах апікальних меристем *Allium cepa* (таблиці). Зроблено висновок, що наночастки золота, срібла, міді, заліза і марганцю не виявляють генотоксичної та мутагенної дії і є перспективними для біобезпечного використання у складі ветеринарних нанонутрицевтиків.

УДК 619:614.31:637.12:615.33

2012.3.332. ВИВЧЕННЯ АНТИБІОТИКОЧУТЛИВОСТІ ШТАМУ БАКТЕРІЙ ENTEROBACTER SAKAZAKII M1 / Бергілевич О.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 2. — С. 46–48. — Бібліогр.: 7 назв.

Ветсанекспертиза молока, штаму бактерій E. sakazakii M, антибіотикочутливість бактерій, харчові продукти.

Констатується, що в останні 25 років у світі все частіше реєструють випадки летальності серед новонароджених дітей з ознаками менінгіту, сепсису та некротичного ентероколіту, що пов'язують із вживанням сухих молочних сумішей для дитячого харчування, з яких виділяли патогенний збудник з родини *Enterobacteriaceae*-*Enterobacter sakazakii*. Цей мікроорганізм виявляють також у сировині та різноманітних харчових продуктах. Наведено результати дослідження штаму бактерій *E. sakazakii* M1, який в Україні виділено вперше із сирого збірного молока корів (Держ. наук.-контрол. ін-т біотехнології та штамів мікроорганізмів, N 503, свідоцтво від 17.11.2010 р.). Встановлено, що штаму бактерій *E. sakazakii* M1 має характерні для даного виду біохімічні властивості, а саме: глюкозидазна активність (утворення кислоти із α -метил-D-глюкозиду), негативна реакція на оксидазу та D-сорбітол. Цей штаму виявився чутливим до лінкоміцину, помірно стійким до олеандоміцину, левоміцетину та цефотаксому. Найбільшу чутливість штаму бактерій *E. sakazakii* M1 проявив до ванкоміцину, еритроміцину, неоміцину, еноксису, рифампіцину, налідиксової кислоти; при цьому зона пригнічення росту мікроорганізму становила від $30 \pm 0,54$ мм до $35 \pm 0,67$ мм.

УДК 619:614.31:637.513

2012.3.333. ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНИЙ КОНТРОЛЬ М'ЯСА ПРИ ВИНУЖДЕННОМУ УБОЮ ЖИВОТНИХ / Сергін І.Г., Бутко М.П., Васильєв Д.А. // Ветеринарія. — 2012. — № 5. — С. 3–9.

Хвора худоба, ветсанконтроль, забій тварин вимушений, м'ясо хворих тварин, безпека продуктів тваринництва.

Звертається увага працівників ветеринарної служби на посилення наглядку при забої саме хворої худоби, активізацію термінового виявлення та ліквідацію усіх порушень щодо переробки м'яса і його продажу. Спостерігаються випадки, коли підприємці забувають щеплених і лікованих тварин, не враховуючи належних строків витримки, і реалізують м'ясо за фальсифікованими документами. Наголошується на необхідності підготовки нових нормативів і вимог та вдосконалення методів ветеринарно-санітарного контролю, спрямованого на підвищення гігієни та безпеки продуктів тваринництва для населення.

УДК 619:614.31:637.615

2012.3.334. ВЕТЕРИНАРНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ОСТАТОЧНИМИ КОЛИЧЕСТВАМИ ЛЕКАРСТВЕННИХ СРЕДСТВ В ПРОДУКЦИИ ЖИВОТНОВОДСТВА НА ПРИМЕРЕ ПРЕПАРАТОВ НА ОСНОВЕ ЦИМІНАЛЯ / Шабунін С.В., Вострилова Г.А., Близнєцова Г.Н. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 1. — С. 21–23. — Бібліогр.: 6 назв.

Ветсанекспертиза, продукти тваринництва, препарат "Циміналь" (n-нітро- α -хлоркоричний альдегід), забій тварин.

Досліджували 2 лікарські форми ветпрепаратів на основі циміналя (Ц) — цидисепт-оральний (для профілактики і терапії шлунково-кишкових захворювань с.-г. тварин і птиці) та цидисепт-гель (для лікування ран і профілактики маститу в корів). Концентрація Ц в обох препаратах — 0,3%. Розроблено спосіб найбільш повної екстракції Ц і високочутливий метод виявлення його у м'язовій тканині тварин, паренхіматозних органах і молоці. Вивчено залишкові кількості цидисепту-о та цидисепту-г у продуктах (м'ясо, бульйон). Зазначено, що через добу після останнього введення цидисепту-о залишкові кількості Ц виявились в усіх досліджуваних органах і біологічних рідинах поросят. Найбільше — у печінці: $8,55 \pm 0,22$ мкг/г. При цьому в нирках — $7,04 \pm 0,65$ мкг/г, сечі — $6,63 \pm 0,37$ мкг/мл, легенях — $5,79 \pm 0,29$ мкг/г, крові — $3,69 \pm 0,31$ мкг/мл та у м'язах — $1,42 \pm 0,11$ мкг/г. Через 3 доби слідові кількості препарату виявляли тільки в м'язах. На 7-му добу Ц був відсутній в усіх органах, тканинах і рідинах організму поросят. У досліді на коровах через добу після

5-денного застосування цидисепту-г активніюча речовина в молоці і в крові була відсутня. Зроблено висновок, що забій тварин на м'ясо, за використання на них цидисепту-о, можна дозволяти не раніше, ніж через 7 діб після введення їм препарату. При зовнішньому застосуванні цидисепту-г строки забою тварин на м'ясо, а також використання їх молока та іншої продукції після обробки препаратом — не обмежені.

УДК 619:615.28:616.98:579.873.221Т

2012.3.335. ПОРІВНЯЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ БАКТЕРИЦИДНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ДЕЗІНФЕКТАНТІВ ЩОДО МІКОБАКТЕРІЙ / Завгородній А.І., Стегній Б.Т., Палій А.П., Горжєєв В.М. // Ветеринарна медицина України. — 2012. — № 4. — С. 6–9. — Бібліогр.: 11 назв.

Деззасіб "ДЗПТ-2", мікобактерії, туберкульоз, препарати бактерицидні.

Відзначається, що більшість дезінфекційних препаратів, пропонованих на ринку України, мають бактериостатичні властивості щодо збудників туберкульозу й атипичних мікобактерій, і тільки деякі виявляють туберкулоцидні властивості. Наведено порівняльну оцінку дезінфекційних препаратів: "Бровадез плюс", "Волдез", "ТН4+", "ДЗПТ-2". Показано, що з досліджених засобів лише "ДЗПТ-2", у концентрації робочого розчину 2% за ДР й експозиції одна година, проявляє суббактерицидну дію, а через 5 год — згубно впливав на атипичні мікобактерії. Застосування препарату в концентрації 2% за ДР і вище при експозиції 5–24 год повністю зумовлювало девіталізацію тест-культури збудника туберкульозу. Крім того, "ДЗПТ-2" проявляв бактерицидні властивості щодо ентеробактерій, грампозитивних коків і бацил. Стафілококи, стрептококи, кишкова паличка, коки та мікобактерії після дезінфекції цим препаратом у концентрації 2% за ДР, при експозиції 24 год, на поверхні живильного середовища не спостерігались.

УДК 619:616.33/34:615

2012.3.336. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА АНТАГОНІСТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДЕЯКИХ ПРОБІОТИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ / Калашніков В.О., Шаповалов С.О., Долгая М.М., Вержак В.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 19. — С. 70–74. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536584.

Пробіотики, шлунково-кишковий тракт, свині, мікроорганізми патогенні, бактерії (лакто- та біфідо-), стафілокок, паличка кишкова, паличка синьогнійна.

Перший досліджуваний препарат (П) був "Праймікс-Біонорм-К" — пробіотик, основою якого є ліофілізовані клітини *Lactobacillus acidophilus* та *Bifidobacterium bifidum* у концентрації 1×10^8 КУО в г, пребіотик — фруктоолігосахариди, вітаміни групи В, пектин, натуральний підкислювач. Другий — "Біфідумбактерин" — сорбційно-пробіотичний П, основою якого є ліофілізовані клітини *Bifidobacterium bifidum* 1×10^7 КУО в 1 г. Тест-культурами у досліді були польові ізоляти бактерій: *Escherichia coli*, *Proteus vulgaris*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Enterococcus faecium*, *Staphylococcus saprophyticus*, які виділено з калових мас свиней. Показано, що П "Праймікс-Біонорм-К" порівняно з П "Біфідумбактерин" є активнішим щодо дії на польові ізоляти умовно-патогенних мікроорганізмів. Найчутливішими серед них виявились кишкова паличка, синьогнійна паличка та стафілокок. Він забезпечує швидку колонізацію слизової оболонки кишечника травного каналу лакто- та біфідобактеріями й уповільнює зростання умовно-патогенної мікрофлори.

УДК 619:616.98.579.873.21Т:636.083.39

2012.3.337. ІМУНОЛОГІЧНІ ТА ГІСТОМОРФОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ ОПРОМІНЕНИХ ТВАРИН / Касіч В.Ю., Волосянко О.В., Камбур М.Д. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина. — 2011. — Вип. 2. — С. 65–67. — Бібліогр.: 14 назв.

Туберкульоз ВРХ, морські свинки опромінені, діагностика туберкульозу, гістопатогенез туберкульозу, бруцелін, малейн, гамма-промені (туберкульоз).

Експериментальні дослідження проведено на морських свинках, попередньо опромінених гамма-променями в дозах 0,00645–0,0516 Кл/кг (25–200 Р) і заражених *M. bovis*. Пока-

зано, що опромінення тварин дозою 0,00129 Кл/кг (50 Р) за 10 діб перед зараженням *M. bovis* ініціює посилення стійкості гепатоцитів і затримує розвиток некрозу паренхіми печінки і нирок. У зрізах із печінки цих морських свинок виявляли осередки, переважно продуктивного типу, рідко з дуже дрібними ділянками некрозу. Загибель таких тварин від туберкульозу (Т) наставала з достовірною затримкою порівняно до контрольних — неопромінених заражених Т тварин. Проте опромінення гамма-променями дозою 0,0516 Кл/кг (200 Р) спричиняло опосередкований радіацією імунodefіцит у морських свинок, що супроводжувалося посиленням процесів розпаду тканин, послабленням проліферативної реакції епітеліоїдних клітин жовчних каналців та прискоренням розвитку Т процесу. За результатами досліджень розроблено "Спосіб диференціації і псевдоалергічних ("хибних") реакцій при алергічній діагностиці Т ВРХ", який полягає в тому, що разом з туберкуліном та алергеном з атипичних мікобактерій хворим на Т або ж інтактним тваринам внутрішньоживотно вводять бруцелін або малейн. При виникненні реакцій на сенситини різного походження їх вважають псевдоалергічними.

УДК 619:616.98:578.13—002—084:636.1

2012.3.338. ОСНОВИ ПРОФІЛАКТИКИ ВІРУСНОГО АРТЕРІТУ КОНЕЙ / Синицин В.А., Синицин А.Ю., Куликова В.В., Пекій М.В., Ольшанська О.І., Сініцина С.Д. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 18. — С. 237–241. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 536583.

Вірусний артеріїт коней, профілактика вірусних хвороб, коні імунізовані, вакцини.

Для боротьби з вірусним артеріїтом коней (ВАК) застосовують неспецифічну та специфічну профілактику (П). Неспецифічна — це регулярні серологічні дослідження, особливо при підозрі на ВАК (спалахи респіраторних хвороб, абортів, після міграції на великі відстані). За діагнозу ВАК хоча б в однієї тварини необхідне обстеження всього поголів'я. Лошата від інфікованих кобил можуть бути здоровими до 80–90%. Для специфічної П ВАК використовують інактивовані і живі вакцини (інактивована вакцина — "ARTERVAC", Ірландія, з атенованого штаму "ARVAC", США). Проте в коней у результаті вакцинації утворюються антитіла, які важко відрізнити від антитіл після хвороби. Вакцинація живою вакциною є ризиком тому, що вакцинний вірус може реверсувати і викликати інфекцію. Через це вакцинацію роблять не поголівно, а в окремих випадках: цінному жеребцю-пліднику тощо. Офіційно Україна вважається вільною від ВАК, але щорічний серологічний моніторинг виявляє близько 6,5% серопозитивних тварин. Для профілактики ВАК рекомендується використовувати заходи неспецифічної П і лише в окремих випадках для захисту цінних тварин застосовувати вакцини (бажано інактивовані) з подальшим проведенням регулярних ревакцинацій для підтримки імунітету, обов'язково вказувати на факт вакцинації при діагностичних дослідженнях.

УДК 619:616.98:578.821.21:615.371:636.39

2012.3.339. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ВИРУСВАКЦИНА ПРОТИВ ОСПИ КОЗ / Балышев В.М., Болгова М.В., Грачев Д.В., Мирзоев Д.М., Тураев Р.А. // Ветеринария. — 2012. — № 5. — С. 24–26. — Бібліогр.: 6 назв.

Кози (ангор. порода), віспа кіз і овець, вірусні хвороби, вакцини (Таджикистан), імунізація кіз, штами.

Віспа кіз та овець належить до особливо небезпечних хвороб дрібних жуйних, які призводять до великого економічного збитку. За останні 20 років у 68 країнах світу спостерігали понад 18 тис. випадків віспи дрібних жуйних тварин. Показано епізоотичну ситуацію щодо інфекції у Таджикистані, де хвороба мала важкий перебіг у кіз ангорської породи (90%), а смертність тварин становила 26%. Мета досліджень: адаптувати атенований штам вірусу віспи кіз до первинної і перещеплюваної культурам клітин нирки вівці; вивчити біологічні властивості експериментальної вірус-вакцини, одержаної на його основі. У результаті було виготовлено експериментальну серію вірусвакцини у кількості 82,5 тис. доз, яка підтвердила позитивну ефективність у комісійних випробуваннях Вет. ін-ту Таджикистану та господарствах Дангаринського р-ну Кулябської обл. на 1580 козах різного

віку, зокрема на ангорській породі. Вірусвакцина — нешкідлива для кіз та овець при введенні їм 10 та 100 доз препарату. Через 14 діб після імунізації у 1-й (2,5 Іг ТЦД₅₀) та 2-й (1,5 Іг ТЦД₅₀) прищеплюваних дозах вона захищала кіз від зараження вірулентним вірусом.

УДК 619:616.98:578.825.1:636.1

2012.3.340. АНАЛИЗ ТЕРАПЕВТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ ПРИ ГЕРПЕСВИРУСНОЙ МИЕЛОНЦЕФАЛОПАТИИ ЛОШАДЕЙ / Недосеков В.В., Бруско Е.П. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 19. — С. 121–127. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 536584.

Герпесвірусні інфекції, мієлоенцефалопатії, коні, ацикловір, інтерферон, диметилсульфоксид, нестероїди, кортикостероїди, сульфаніламід, цистити (вірус герпесу), ламініти в коней.

Висвітлено схеми застосування різних груп хіміотерапевтичних засобів при мієлоенцефалопатії, викликаній герпесвірусною інфекцією (ГІ) коней 1-го типу. Показано перспективу використання противірусних препаратів групи ацикловіра та індукторів синтезу інтерферону на фоні симптоматичного лікування з урахуванням патогенезу цієї патології. Зазначено, що у ветеринарній практиці при ГІ 1- та 4-го типу коней добре зарекомендував себе препарат "Зілекс" (Zylexis). Це потужний індуктор ендogenous інтерферону, який у короткий час блокує поширення вірусу в організмі хворого коня, тим самим знижуючи рівень патологічних змін і прискорюючи процес реконвалесценції.

УДК 619:616.98:578.831.3—085:636.2

2012.3.341. ПРИМЕНЕНИЕ НОВОКАИНОВОЙ БЛОКАДЫ ГРУДНЫХ ВНУТРЕННЫХ НЕРВОВ И СИМПАТИЧЕСКИХ СТЕЛОВ В КОМПЛЕКСНОЙ ТЕРАПИИ БРОНХОПНЕВМОНИИ ТЕЛЯТ / Черницький А.Е., Золотарев А.И. // Достижения науки и техники АПК. — 2012. — № 1. — С. 48–51. — Бібліогр.: 13 назв.

Бронхопневмонія, телята, новокаїнова блокада, кров телят, пероксидне окислення ліпідів, інтоксикація ендогенна.

Дослідження проведено у 2011 р. на молодняку ВРХ: 31 гол. віком 1–1,5 міс., з яких 24 гол. — хворіли на гостру катаральну бронхопневмонію, а 7 телят були клінічно здорові (контроль). Хворих тварин розділили на 2 групи по 12 гол. Лікування: 1-й групі — внутрішньом'язово вводили антимікробний препарат "Тілоколін-АФ" 1 раз/добу в дозі 0,05 мл/кг маси тіла впродовж 5 днів, у перший і п'ятий дні внутрішньом'язово — "Тривіт" (2 мл/гол.); 2-й групі — додатково в перший, четвертий і сьомий дні лікування здійснювали новокаїнову блокаду грудних внутрішньом'язових нервів і симпатичних стовбурів 0,5% розчином новокаїну в дозі 0,3 мл/кг маси тіла. Показано, що додаткове введення в схему лікування вищевказаної блокади сприяло нормалізації низки біохімічних показників конденсату видихуваного повітря (КВП), а також підвищенню активності ферментативного ланцюга системи антиоксидантного захисту, зниженню інтенсивності пероксидного окислення ліпідів у крові та ендogenous інтоксикації. Індекс ендogenous інтоксикації визначено за вмістом у сироватці крові речовин низької і середньої молекулярної маси (РНСММ). Відмічено зниження активності γ -глутаміл-трансферази на 41,0% і вмісту загального кальцію на 14,7% у КВП після лікування телят. Також підвищилась активність глутатіонпероксидази у крові на 40,2%, зменшилась концентрація малонового діальдегіду, а також РНСММ на 31,3% ($P < 0,05$) і 7,5% ($P < 0,05$) відповідно. Після лікування хвилинний об'єм КВП, порівняно з фоном, зменшився на 18,5% і досягнув рівня цього показника у здорових тварин. Період видужання скоротився на 0,6 доби, а частка видужалих тварин зросла на 8,4%.

УДК 619:616.98:578.834.11:636.5:615.371

2012.3.342. ВИДЕЛЕНИЕ ТА ИДЕНТИФИКАЦИЯ ПОЛЬОВОГО ИЗОЛЯТА ВИРУСА ИНФЕКЦИОННОГО БРОНХИТА У ВІД БРОЙЛЕРІВ ПРИ ЗАХВОРЮВАННІ СЕРЕД ЩЕПЛЕНОГО ПОГОЛІВ'Я / Краснобаев Е.О., Дерябин О.М., Полова Г.А., Кубаев А.П., Краснобаева О.Е., Собко І.О., Килименко В.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 18. — С. 125–134. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 536583.

Інфекційний бронхіт курей, бройлери, ембріони курей, вакцини серотипу Massaguetts, імунізація птиці, метод ЗТ-ПЛР, віруси (мінливість).

Одна з важливих особливостей вірусу інфекційного бронхіту (ВІБ) курей — надзвичайно велика мінливість за рахунок змін геному під дією різних механізмів: мутацій, делецій, вставок, рекомбінацій. Нині ідентифіковано понад 50 серотипів та варіантів ВІБ. У даному дослідженні вивчення патогенності польового ізоляту проводили на курчатах добового віку, одержаних з ВПФ-КЕ, яких заражали матеріалом 4-го пасажу польового досліджу (інтраназально — окулярний метод). У 4-му пасажі через 72 год після зараження загинуло по 2 ембріони у кожному з розведень. Привертає увагу факт, що загиблі ембріони, заражені розведенням 1:100, були менших розмірів, ніж за 1:10. Титрування матеріалу 4-го пасажу засвідчило інфекційність 2×10^{-4} ЕІД₅₀/см³. У 5-му пасажі загибель ембріонів також відбулась через 72 год. При розтині ембріонів після 7-добової інкубації помітні більш виражена карликовість, скуйовдженість, затримка розвитку амніону, щільне прилягання амніотичної оболонки до ембріона. Наведено дані 7 пасажів вірусу на ВПФ-КЕ, які свідчать, що виділений польовий ізолят є вірусом інфекційного бронхіту (ВІБ). Цей ізолят відрізнявся антигенно від вакцинного штаму Н120 ВІБ серотипу *Massaguetts*, який застосовували для щеплення бройлерів у господарстві.

УДК 619:616.98:578.636.2/3

2012.3.343. БОЛЕЗНЬ ШМАЛЛЕНБЕРГ — НОВОЕ ЗАБОЛЕВАНИЕ ЖВАЧНЫХ В ЕВРОПЕ / Луницин А.В., Сальников И.С., Никитина Е.Г., Цыбанов С.Ж., Колбасов Д.В. // Ветеринария. — 2012. — № 4. — С. 23–26. — Библиогр.: 20 назв.

Хвороба Шмалленберга, вірусні хвороби жуйних, ВРХ, метод ОТ-ПЛР, діагностика хвороби Шмалленберга.

Зауважується, що вірус хвороби Шмалленберга (ХШ) поширений у 5 країнах (Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Великобританія, Франція), проте, це не значить, що він відсутній в інших країнах. Зокрема, починаючи із серпня 2011 р., у Німеччині та Нідерландах з'явилися повідомлення про захворювання ВРХ, яке супроводжувалось лихоманкою, зменшенням надойв (до 50%), маси тіла, втратою апетиту, діареєю, абортми; кількість уражених ферм становила відповідно 80 та 150. Нині діагностику проводять на основі клінічних ознак і виявлення вірусного геному методом ПЛР (розроб. в Ін-ті ім. Ф. Ліффлера), що ґрунтується на ампліфікації фрагмента S-сегмента геномної РНК з гібридизаційно-флуоресцентною детекцією результатів у режимі реального часу. Валідація використання "ОТ"-ПЛР для діагностики хвороби потребує додаткових даних з вивчення його кінетики. Встановлено, що в крові експериментально інфікованих тварин методом "ОТ"-ПЛР вірусний геном можна виявити на 2-гу–6-ту добу після зараження. Однак, антитіла у високих титрах вдається виявити через 22 доби після інфікування. Спеціалісти Ін-ту ім. Ф. Леффлера виділили даний вірус і адаптували його для розмноження у клітинах ВНК-21. Це дасть змогу розробити тести, основані на "РИФ" та реакції нейтралізації, які можна буде використовувати для виявлення антитіл. За прогнозом сприятливий варіант захворювання буде мати форму імунізуючої інфекції без епізоотичних і/або економічних наслідків за типом хвороби Акабане, і, навпаки, — несприятливий — хвороба Шмалленберга буде харак-

теризуватись як типова епізоотія з економічними наслідками подібно до РРСС тощо (сценарій емерджентної інфекції).

УДК 619:616.98:579.852.13Н:615.371

2012.3.344. ОСОБЛИВОСТІ ГУМОРАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ ЗА ЩЕПЛЕННЯ КОРІВ ПРОТИ НЕКРОБАКТЕРІОЗУ (ФУЗАРІОЗУ) / Риженко В.П., Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І., Андріяшук В.О., Жовнір О.М., Белік С.М., Галка І.В., Константинов П.Д. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 19. — С. 158–165. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 536584.

Некробактеріоз (фузаріоз), корови, вакцина "Некросан", імунізація ВРХ, гуморальний імунітет ВРХ (вакцинація).

Показано, що застосування вакцини "Некросан" для імунізації корів проти некробактеріозу з профілактичною метою зумовлює достатній імуногенез, вірогідно ($P < 0,01$) збільшуючи титри специфічних антитіл в 13 разів за результатами РА, що забезпечує напруженість імунітету проти збудника *F. necrophorum*. Імунізація зумовлює зростання специфічних антитіл до нього в 32 рази проти контролю та в 16 разів проти початкових показників у РНГА. Метод РНГА є досить чутливим і дає можливість виявляти підвищення активності імуногенезу вже через 7 діб за першої імунізації корів. При цьому в сироватці периферичної крові тварин виявлено вірогідне зростання титрів гетероаглютининів від 1,0 log₂ на початку досліджень до 3,4 log₂ на 21-шу добу після повторного щеплення. Через 28 діб після повторної імунізації титри нормальних антитіл знижувалися до 2,6±0,2 log₂ порівняно з попередніми показниками внаслідок концентрації Ig G, що корелювало з результатами зростання титрів специфічних антитіл в РА та РНГА.

УДК 619:616.98:579.882

2012.3.345. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ХЛАМІДІОЗУ ТА ТАКСОНОМІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ЗБУДНИКА / Ксьонз І.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — Ніжин, 2011. — № 18. — С. 140–148. — Библиогр.: 39 назв. Шифр 536583.

Хламідіози (історія досліджень), зооантропонози, класифікація хламідій, інфекційні хвороби тварин і людей.

Хламідіоз існував з давніх давен, проте вивчення зооантропонозу здійснювалось останні 100 років. За останні шість десятиліть виявлено роль хламідій (Х) у спонтанному виникненні інфекцій у людини, багатьох видів тварин і птахів. З'ясувалось, що Х викликають різноманітні за патогенезом і клінічними проявами хвороби: аборт, пневмонії, ентерити, енцефаломієліти, кон'юнктивіти, поліартрити тощо. Наведено дані зарубіжних дослідників. Хламідії, як самостійна група організмів, у своїй еволюції займають проміжне положення між рикетсіями та вірусами, як попередники істинних вірусів (В). Однак від В відрізняються тим, що Х містять як ДНК, так і РНК. Незважаючи на внутрішньоклітинний паразитизм, Х не вступають у безпосередній контакт з геномом клітини-господаря. Вони на будь-якій стадії паразитування розмножуються за рахунок власних структур, містять енергетичні ензими тощо. Останніми роками розвиток молекулярної біології уможливив виявлення нових мікроорганізмів із характерним для Х циклом розвитку. Це зумовило необхідність чергового перегляду їхньої номенклатури. Згідно з новою таксономічною класифікацією (Everett, 1999) Х віднесено до грамнегативних бактерій порядку *Chlamydiales* родини *Chlamydiaceae*, до складу якої входять 2 роди: *Chlamydia* та *Chlamydophila* (конкретизуються їх характеристики).

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук КАПРАЛЮК О.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЛУКАНИН О.С.

УДК 614.31:637.5

2012.3.346. ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПРЕСНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ М'ЯСНОЇ СИРОВИНИ ЗА ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОЇ ОЦІНКИ / Богатко Н.М., Букалова Н.В., Власенко В.В., Голуб О.Ю. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2011. — Вип. 8(87). — С. 12–16. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 536408.

М'ясна сировина, експресний метод, ветеринарно-санітарна оцінка м'ясної сировини.

Розроблено експресний метод бактеріоскопічного оцінювання ступеня обсіменіння яловичини та свинини мікроорганізмами. Для дослідження використовували 48 проб м'язової тканини, отриманої під час забою великої рогатої худоби віком 24–36 міс., та 36 проб від свиней віком 10–12 міс. на переробному підприємстві ТОВ “Поліс” м. Біла Церква, ТОВ “Візит” м. Узин та ПП “Балаєн” м. Феодосія АРК. Зазначено, що суть експресного методу ґрунтується на бактеріоскопічному оцінюванні ступеня обсіменіння яловичини та свинини мікроорганізмами, зміні кількості мазків-відбитків м'яса, фарбуванні їх за Грамом у модифікації Хукера, а також зміні кількості полів зору під час підрахування мікроорганізмів, за врахування їх форми, спорушення та фарбування. Встановлено ступінь обсіменіння мікроорганізмами яловичини: м'ясо свіже — 34 проби, м'ясо сумнівної якості — 10, м'ясо несвіже — 4 проби; та свинини: м'ясо свіже — 28 проб, м'ясо сумнівної якості — 7, м'ясо несвіже — 3 проби. Зазначено, що під час підрахування мікроорганізмів у свіжій яловичині та свинині виявили від 6 ± 2 до 4 ± 2 коків, як G^+ так і G^- ; в яловичині та свинині сумнівної свіжості виявляли коки, мікрококи та паличкоподібні мікроорганізми — G^+ та G^- — від 14 ± 1 до 16 ± 2 ; у несвіжій яловичині та свинині переважали паличкоподібні мікроорганізми — G^+ та G^- у кількості від 64 ± 6 до 72 ± 8 коків. Ці дані були достовірні. Найвища стабільність показників за ступенем обсіменіння мікроорганізмами м'ясної сировини за розробленим експресним методом становила 93,5%. Таким чином, розроблений експресний метод може застосовуватися для визначення ступеня обсіменіння яловичини та свинини щодо їх безпечності у виробничих лабораторіях потужностей із переробки м'яса, забійних підприємствах та лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи на агропродовольчому ринку.

УДК 637.1:637.112.02

2012.3.347. РОЗВИТОК МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ: монографія / Божидарнік Т.В. — Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2011. — 412 с. — Бібліогр.: 427 назв. Шифр 536463.

Молокопродуктовий підкомплекс, глобалізація, АПК, молочна продукція.

Розглянуто теоретичні та методологічні основи формування молокопродуктового (МП) підкомплексу, проблеми його розвитку в сучасних умовах, вплив глобалізації та формування МП підкомплексів національних господарств. Зазначено, що погіршилася техніко-технологічна база та інфраструктурне облаштування МП підприємств, а в окремих адміністративних районах ці підприємства було ліквідовано. Обґрунтовано необхідність масового впровадження процесових та продуктових інновацій як у сферу молочного скотарства, так і на МП підприємствах. Проаналізовано досвід низки країн щодо організації МП бізнесу та регулювання ринку молока, особливо досвід Білорусії, і виявлено можливість застосування такого передового досвіду в Україні. Встановлено, що в першу чергу це стимулювання створення великотварних молочних ферм, організація молочарських кооперативів на

основі об'єднання активів особистих селянських господарств, формування МП кластерів.

УДК 637.12:637.3

2012.3.348. СПОСІБ ПОЛІПШЕННЯ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ МОЛОКА — СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ТВЕРДОГО СИРУ / Буділович І.В. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 72–74. — Бібліогр.: 4 назв.

Молоко, сир твердий, мікробіологічні показники молока.

Визначали ефективний спосіб поліпшення мікробіологічних показників молока — сировини для виробництва твердих сирів. Дослідження проводили на ДП “Старокостянтинівський молочний завод” Хмельницької обл. Для виробництва 1-ї партії сирів підготовку молока було здійснено загальновідомим способом. Для виробництва твердих сирів 2-ї партії сировину після термізації і визрівання піддавали бактофугуванню та пастеризації. Встановлено, що пастеризація бактеріально забрудненого молока за температури $72-74^\circ\text{C}$ з витримкою 20–25 с зменшує загальну чисельність мікроорганізмів (від $7,6 \cdot 10^5$ КУО/см³ до $1,3 \cdot 10^3$ КУО/см³), але практично не знижує спорової технічно шкідливої мікрофлори. Термізація молока за температури $63-67^\circ\text{C}$ з витримкою 20–25 с дала змогу досягти знищення більшої частини вегетативних форм мікроорганізмів (ефективність термізації — 85,6%) без істотних змін фізико-хімічних та біохімічних властивостей молока. Виявлено, що за бактофугування молока відбулося його очищення від вегетативних клітин спорушувальних бактерій, спор маслянокислих бактерій, що знизило вміст загальної кількості бактерій (від $7,1 \cdot 10^4$ до $5,6 \cdot 10^3$ КУО/см³), при цьому ефективність очищення молока досягла 96,5%. Зазначено, що частка лактобактерій та ароматоутворювальних молочнокислих мікроорганізмів у сирах обох партій після пресування сирної маси становила 92% від загальної об'єму молочнокислої мікрофлори, та після 14 діб перебування в камері для визрівання у сирах 1-ї партії цей показник знизився до 84%, тоді як у сирах 2-ї партії вміст ароматоутворювальних лактобактерій у цей період становив 90%. Таким чином, спосіб при якому молоко після термізації і визрівання піддають бактофугуванню та пастеризації, є ефективним заходом поліпшення якості несприятливої за мікробіологічними показниками сировини у виробництві сирів.

УДК 637.13:637.133.3

2012.3.349. СПОСІБ ПОЛУЧЕННЯ НИЗКОКАЛОРИЙНОГО МОЛОЧНОГО НАПИТКА / Божкова С.Е., Духанина Е.Г., Тарлыгіна Н.В., Пяткова Ю.П. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 1. — С. 28–29. — Библиогр.: 4 назв.

Напій молочний, лактоза, напій молочний низьколактозний.

Розроблено спосіб виробництва і оптимізації рецептури низьколактозного молочного напою для дієтичного харчування. Зазначено, що технологія виробництва нового молочного напою передбачає нормалізацію молока по жиру з попередньо відновленим сухим знежиреним молоком, пастеризацію при температурі $76 \pm 2^\circ\text{C}$ протягом 15–20 с, охолодження. В охолоджене до $4-6^\circ\text{C}$ нормалізоване пастеризоване молоко вносять ферментний препарат β -галактозидази грибового походження в кількості 0,4%, витримують при цій температурі 15–16 год, потім змішують з розчинами мінеральних речовин, водо- і жиророзчинних вітамінів. Одержана суміш підлягає УВТ-стерилізації, гомогенізації і охолодженню. Показано, що в готовому продукті вміст лактози знижено до 1,0%. Органолептичні і фізико-хімічні показники низьколактозного молочного напою наведено в таблиці. Таким чином, роз-

роблена технологія дає змогу отримати новий збагачений низьколактозний молочний напій високої харчової цінності. Понижена концентрація лактози надає продукту дієтичні властивості.

УДК 637.333.336

2012.3.350. ВИЗРІВАННЯ ТВЕРДОГО СИРУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕМПЕРАТУРНИХ РЕЖИМІВ / Буділович І. // Продовольча індустрія АПК. — 2011. — № 6. — С. 30–33. — Бібліогр.: 4 назв.

Сир твердий, визрівання твердого сиру, температурні режими оброблення сирного зерна.

Вивчали основні фізико-хімічні, мікробіологічні та органолептичні показники твердих сирів з низькою температурою другого нагрівання в процесі визрівання залежно від температурних режимів оброблення сирного зерна. Дослідження здійснювали у виробничих умовах на ДП "Старокостянтинівський молочний завод" у Хмельницькій області. Визрівання сирів тривало протягом 20 діб за температури 12–14°C і відносної вологості повітря 85–90%. Для дослідів були вибрані температурні режими оброблення сирого зерна: 38–39°C — перша дослідна партія сиру; 40–41°C — друга; 42–43 — третя, тривалість його оброблення становила 10–15 хв. Зміна масової частки вологи, активної кислотності, молочнокислої мікрофлори в твердих сирах при визріванні наведено на рисунку. Встановлено, що температурні режими оброблення сирного зерна за температури 40–41°C покращують органолептичні показники твердих сирів та забезпечують досягнення оптимальних показників масової частки вологи (42,2%), активної кислотності (5,2 од. рН), молочнокислої мікрофлори (370 КУО/г).

УДК 637.5:637.52

2012.3.351. РЫНОК МЯСА И МЯСНЫХ ПРОДУКТОВ УКРАИНЫ / "УкрАгроКонсалт" // Мясоное дело. — 2011. — № 10. — С. 16–25.

М'ясо, м'ясопродукти, поголів'я тварин.

За даними Держкомстату, станом на 1 жовтня 2011 року кількість великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств порівняно з даними минулого місяця зменшилася на 100,5 тис., і становила 5068,0 тис. голів. Найбільше зменшення чисельності поголів'я у вересні порівняно з серпнем спостерігалося в АР Крим (–4,0%). Зазначено, що у вересні 2011 р. виробництво яловичини становило 5,7 тис. т, у т.ч. замороженої — 1,3 і охолодженої — 4,4 тис. т. Об'єм виробництва ковбасних виробів у вересні 2011 р. порівняно з минулим місяцем зменшився на 5,0% і становив 24,9 тис. т (серпень 2011–26,2 тис. т), а порівняно з вереснем 2010 (25,1 тис. т) року зменшення виробництва ковбасних виробів становило 0,8%. Основними виробниками цього виду м'ясопродуктів у вересні були підприємства Дніпропетровської, Донецької і Полтавської областей. Встановлено, що у вересні 2011 р. порівняно з минулим місяцем експортні поставки основних видів м'яса і м'ясопродуктів збільшилися і становили близько 7,9 тис. т (серпень — 6,6 тис. т), а імпорт збільшився на 10,3% (22,3 тис. т). Середні роздрібні ціни на м'ясо птиці, яловичину та свинину представлено на рисунках.

УДК 637.523.2

2012.3.352. КОВБАСКИ ДЛЯ ГРИЛЯ, ЗБАГАЧЕНІ МІКРОЕЛЕМЕНТАМИ / Крижова Ю.П., Галенко О.О., Яворський В.В. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 3. — С. 42–44. — Бібліогр.: 10 назв.

Ковбаски, гриль, мікроелементи.

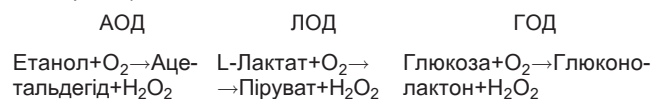
Розроблено рецептури та технології ковбасок для гриля з додаванням водоростей фукус та цистозіра чорноморська. Варіанти розроблених рецептур ковбасок для гриля, фізико-хімічні та функціонально-технологічні показники наведено в таблиці. Зазначено, що додавання морських водоростей у кількості 2% на 100 кг сировини забезпечує добове надходження йоду до організму людини та необхідне надходження селену. Втрати йоду при термічній обробці ковбасок становлять 15,0–20,0%, що значно нижче, ніж при тушкуванні тюфтельок у соусі або смаженні котлет. Таким чином, розроблені рецептури ковбасок для гриля можуть бути рекомендовані у закладах громадського харчування з метою профілактики йодо- та селенодефіциту широких верств населення.

УДК 663.25.255

2012.3.353. АМПЕРИМЕТРИЧНІ БІОСЕНСОРІ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЛАКТАТУ, ЕТАНОЛУ ТА ГЛЮКОЗИ У ВИНІ ТА ВІНОМАТЕРІАЛАХ / Кійко В.В., Третьяков С.В., Бондарчук М.Є. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 3. — С. 65–67. — Бібліогр.: 6 назв.

Вино, лактат, етанол, глюкоза.

Протестовано ферментні біосенсори, розроблені на основі іммобілізованих оксидаз. Дослідження проводили на субстратах 23 зразків вин різного типу, 2 зразків білих та червоних виноматеріалів, а також 29 зразків виноматеріалів на різних стадіях бродіння при різних температурах протягом 13 діб в умовах мікрівинаробства в Інституті винограду та вина "Магарач" (м. Ялта). Зазначено, що в основі роботи амперетричних ферментних біосенсорів за використанням лактатоксидази, алкогольоксидази та глюкозооксидази для визначення лактату, етанолу та глюкози лежать ферментативні реакції:

Встановлено, що за допомогою розроблених лабораторних систем було вивчено динаміку змін концентрацій лактату, етанолу та глюкози в процесі зброджування виноградного сусла при температурі бродіння 17°C та 26°C.

УДК 663.257

2012.3.354. ВЛИЯНИЕ СПОСОБОВ ОБРАБОТКИ МЕЗГИ НА ВКУС КРАСНЫХ СУХИХ ВІНОМАТЕРІАЛІВ / Геок В.Н. // Наукові праці південного філіалу національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнічний університет". — Сімферополь, 2011. — Вип. 138. — С. 64–73. — (Сер. Технічні науки). — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 536425.

М'язга, червоні столові виноматеріали, фенольні речовини.

Досліджено вплив способів обробки м'язги винограду червоних сортів Каберне Совіньон, Мерло, Сапераві і Бастардо на смак вина. Обробка м'язги відбувалася наступним чином: зброджування на м'яззі 75% і 50% цукру; термовиніфікація +65°C; нагрівання м'язги до +40°C з бродінням; настоювання м'язги протягом 1 доби; вуглекислотна мацерація. Встановлено, що найбільші втрати фенольних речовин виникли в матеріалах всіх сортів, отриманих із застосуванням термовиніфікації (+65°C). Зниження температури нагрівання м'язги сприяло зменшенню втрат цих речовин у виноматеріалах. При зброджуванні на м'яззі 75% цукру у виноматеріалах всіх сортів також спостерігаються великі втрати фенольних речовин. Найменшим зниженням фенольних сполук відрізнялися зразки, отримані шляхом зброджування на м'яззі 50% цукру і 18 настоюванням. Зазначено, що нагрівання до +40°C і настоювання м'язги сприяло зниженню частини полімерних флавоноїдів у сортах Мерло, Каберне Совіньон і Сапераві. Найбільш сприятливим для смаку сухих виноматеріалів сорт Сапераві є значення концентрації фенольних речовин від 2,0 до 2,5 г/дм³, а частин полімерів — від 65 до 70%. Сорт Бастардо магарачський характеризується високою концентрацією фенольних речовин. Найкращі її значення для смаку — 1,5...1,8 г/дм³. Таким чином визначено способи обробки м'язги сортів винограду Каберне Совіньон, Мерло, Сапераві і Бастардо магарачський для отримання високоякісних червоних столових вин.

УДК 663.4.423.439

2012.3.355. ВИКОРИСТАННЯ ХМЕЛЮ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЦУКРОВІСНИХ ЗАМІННИКІВ СОЛОДУ У ВІРОБНИЦТВІ ПИВА / Проценко Л.В., Венгер О.О., Мелетьєв А.Є., Дерій О.І. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 2. — С. 63–66. — Бібліогр.: 5 назв.

Пиво, замітники солоду, хміль.

Вивчали вплив цукровісних заміників солоду на якість сусла та пива. У 1-й серії випробувань досліджено сусло, отримане за 3-ма варіантами: 1 — чистосолодове (контроль), 2 і 3 — із заміною солоду на екстракт патоки мальтозної в кількості 6 і 9%. Для охмеління використовували гранули

хмелю сорту Промінь з вмістом α -кислот — 7,3%. Фізико-хімічні показники сула солодового, готового пива та патоки наведено в таблиці. Зазначено, що використання хмелю, навіть гірко сорту Промінь, забезпечує при заміні частки солоду на патоку мальтозну високі смакові показники пива. У 2-й серії дослідів випробовували заміну 25–30% солоду на патоку мальтозну та глюкозно-фруктозні сиропи. Дослідні зразки пива були продегустовані й отримали відмінну оцінку. Зниження вмісту поліфенолів, особливо антоціаногенів, свідчить про підвищення не лише біологічної, а й колоїдної стійкості пива. Виявлено, що величина гіркоти пива, виготовленого з додаванням патоки та сиропів, є вищою порівняно з чистосолодовим пивом, що має об'єктивне обґрунтування: менші втрати гіркоти з хмелевою дробиною і білковим осадом та більш повна ізомеризація α -кислот за рахунок збільшення величини рН у лужний бік. Отже, використання гірких речовин дає можливість економити 12–15% хмелю за використання в пивоварінні часткової заміни солоду на патоку мальтозну та глюкозно-фруктозні сиропи.

УДК 663.423:664.61

2012.3.356. ВПЛИВ КІЛЬКОСТІ ТА ЯКОСТІ СИРОВИНИ ХМЕЛЮ НА ВИХІД ГІРКИХ РЕЧОВИН В ХМЕЛЬОВОМУ ВІДВАРІ / Пасічник І.О. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук-теорет. зб. — Житомир, 2011. — Вип. 2, т. 1(29). — С. 249–254. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 536390.

Хміль, хмелевий відвар, гіркі речовини хмелевого відвару.

Досліджено вплив кількості та якості сировини хмелю на вихід гірких речовин у хмелевому відварі, протягом 60-хвилинної екстракції. Для дослідів використовували ароматичні та гіркі сорти хмелю, в яких вміст альфа-кислот становив: у Злато Полісся — 1,9%; Гайдамацький — 4,4 та Оболенський — 9,7% до сухої речовини. З кожного сорту хмелю готували 4 відвари з різними дозуваннями хмелевої сировини: 1,25 г; 2,5 ; 5,0; 10 г в 1 дм³ води. Встановлено, що при виготовленні хмелевого відвару з найменшої кількості хмелю, маса якого була 1,25 г, вихід гірких речовин становив 97,14% від внесеної кількості альфа-кислот у даний зразок відвару, а найбільшою — 76,0%. Отже, за 60 хвилин екстракції хмелю з різним вмістом альфа-кислот вихід гірких речовин у хмелевому відварі коливається від 29,8 до 97,4%. Чим вищий вміст альфа-кислот у сорті хмелю, з якого був виготовлений хмелевий відвар, тим менший вихід гірких речовин у ньому.

УДК 663.67:664.78

2012.3.357. ЗЕРНОВІ ПРОДУКТИ У ВИРОБНИЦТВІ МОРОЗИВА / Рибак О.М. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 3. — С. 35–37. — Бібліогр.: 7 назв.

Морозиво, виробництво морозива, зернові продукти.

Вивчали можливість використання вівсяного борошна як стабілізатора структури при виробництві морозива. Встановлено, що для утворення стійкої структури та забезпечення високих показників якості морозива можливою є лише часткова заміна стабілізаційної системи вівсяним борошном (до 50%). Зазначено, що використання вівсяного борошна у виробництві морозива дає змогу знизити ризик виникнення борошністої і піщанистої консистенції у процесі його зберігання. Із внесенням кожного 1% (по масі) вівсяного борошна вміст сухого знежиреного молочного залишку у продукті знижується на 8,2%, при цьому вміст лактози знижується відповідно. Після 12 місяців зберігання розмір кристалів лактози у морозиві становив 3,40–3,80 мкм (рекомендований середній розмір кристалів — 4 мкм). Формування у морозиві жирової фази із дисперсністю, що не перевищує 4 мкм, і середнім діаметром жирових кульок не більше 2 мкм забезпечується застосуванням гомогенізації за температури 75–85°C та тиску 12,5–15,0 МПа. Отже, використання вівсяного борошна у виробництві морозива сприяє отриманню високої якості готового продукту і сприяє зниженню його собівартості.

УДК 664.6:664.33

2012.3.358. НЕТРАДИЦІЙНІ ВИДИ ОЛІЙ У ВИРОБНИЦТВІ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ / Давидович О.Я., Палько Н.С. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 3. — С. 8–9. — Бібліогр.: 10 назв.

Вироби кондитерські, нетрадиційні види олій, борошно.

Розроблено рецептуру печива цукрового та тістечок пісочних з поліпшеним жирнокислотним складом, в яких замінено маргарин на нетрадиційні види олій: у печиві “З сиром” — 10% олій з насіння розторопші плямистої, у печиві “Промінчик” — 10% олій волоського горіха, у тістечках “Кизиліві” — 15% олій з насіння винограду. Як контрольні зразки були обрані печиво цукрове “Наша марка” та тістечка пісочні “Кошички з желеино-фруктовою начинкою”. Встановлено, що за рахунок заміни маргарину на нетрадиційні види олій відбулося збільшення частки ненасичених жирних кислот (НеЖК) і відповідно зменшення насичених. Так, у печиві “З сиром” кількість НеЖК порівняно із контролем збільшилася на 2%, у печиві “Промінчик” — на 3,4%, а у тістечках “Кизиліві” — на 3,2%. Водночас, підвищено співвідношення НеЖК до насичених у нових зразках печива до 1,6 та 1,7 проти 1,4 та тістечок — до 2,4 проти 2,1 рази у контрольних відповідно. Зазначено, що за використання олій з насіння розторопші плямистої у рецептурі печива “З сиром” збільшилася частка лінолевої кислоти порівняно з контролем на 2,7%. Заміна 10% маргарину на олію волоського горіха у рецептурі печива “Промінчик” сприяла тому, що в ньому виявлено у невеликих кількостях насичені низькомолекулярні кислоти, проте збільшилася частка поліненасичених жирних кислот. Використання олій з насіння винограду у рецептурі тістечок “Кизиліві” сприяло збільшенню кількості незамінної лінолевої кислоти порівняно з контролем на 3,5%. Отже, введення нетрадиційних видів рослинних олій, зокрема з насіння розторопші плямистої, винограду та волоського горіха, у рецептурі нового печива цукрового та тістечок пісочних значно поліпшило їх жирнокислотний склад, що відповідає сучасним вимогам нутріціології.

УДК 664:641.17.18

2012.3.359. ЗБАГАЧЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ В МІКРОНУТРІЄНТАХ / Гончарова О.І. // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. — Луганськ, 2011. — № 31. — С. 30–33. — (Сер. Ветеринарні науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр. 536614.

Мікронутрієнти, харчові продукти, якість харчових продуктів.

Збагачення харчових продуктів мікронутрієнтами передбачає або заповнення втрат у процесі технологічної обробки і переробки, або додаткове введення мікронутрієнтів у продукти, що в природних умовах їх не містять, або поєднання цих двох підходів. Встановлено, що при збагаченні необхідно враховувати можливість хімічної взаємодії збагачувальних добавок між собою і з компонентами збагачувального продукту, і обирати такі їх поєднання, форми, способи та стадії внесення, які забезпечують їх максимальну схоронність у процесі виробництва і зберігання. Зазначено, що борошно і хліб збагачують, як правило, вітамінами групи В, кальцієм і залізом. У соки і напої найчастіше додають вітамін С і водорозчинні вітаміни групи В, нікотину, пантотену і фолієву кислоти. Жиророзчинні вітаміни А, Д, Е і каротин частіше додають у продукти, що містять жир, — рослинна, вершкова олія, маргарин, молоко і кисломолочні продукти. Для збагачення раціону мікроелементами, такими, наприклад, як йод, фтор і деякі інші, найчастіше використовують харчову сіль, питну воду і мінералізовані напої. Процес впровадження збагачених продуктів знаходиться під контролем органів держпостереження, що забезпечує повну безпеку збагачених продуктів.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*1/9:691.11:504.03/06

2012.3.360. ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО, ЛІСОВА, ПАПЕРОВА І ДЕРЕВООБРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ. ВИП. 37.2 [Текст]: міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Максимів В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Л.: НЛТУ України, 2011. — 170 с. — (англ. мова). Шифр 536668.

Лісове господарство, лісова промисловість, паперова промисловість, деревообробна промисловість, економіка лісового господарства.

Представлено матеріали наукових досліджень і проектно-конструкторських робіт, спрямованих на вдосконалення технологій і техніки лісового господарства, лісової, паперової та деревообробної промисловостей, а також економіки галузі. Висвітлено питання щодо стану й перспектив вдосконалення лісотранспортної мережі. Обґрунтовано розрахунок основних елементів і параметрів канатних лісотransпортних систем для групово-вибіркових рубок. Проведено аналіз поширення, структури й продуктивності дубових лісостанів у межах Заходу України. Розглянуто методологічні принципи енергоменеджменту в аспекті проблем сталого розвитку підприємств деревообробної галузі. Досліджено вплив модифікаторів на процес гранулювання відходів деревини листяних порід, а також фізико-механічних властивостей деревинно-стружкових плит із вживаної деревини. Розкрито основні напрями гірської лісової політики і стратегії як відповідь на виклики зміни клімату (на прикладі Українських Карпат).

УДК 630*11.116:556.166(292.452)

2012.3.361. ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПАВОДКОВОГО СТОКУ ВОДИ В ГІРСЬКИХ ЛІСАХ КАРПАТ / Олійник В.С. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.2. — С. 21–26. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536947.

Гідрологія лісових ґрунтів, метеомови, рельєф, опади, паводковий стік, лісистість, лісогосподарська діяльність.

Проаналізовано вплив атмосферних і літогенних факторів на формування паводків у гірських лісах. Надмірне атмосферне зволоження, різко розчленований рельєф і незначна потужність ґрунтів Карпат спричиняють часте виникнення паводків й супроводжуючих їх ерозійних процесів. Головним природним чинником запобігання цим негативним явищам є лісовий покрив. Однак, незважаючи на те, що він є основним рослинним компонентом ландшафтів регіону (лісистість гір сягає 50%), стихія систематично завдає значної шкоди довкіллю та різним галузям господарства, що зумовлює суперечливість поглядів щодо паводкоутворювальної (ПУ) здатності лісового покриву. Важливою передумовою об'єктивної ПУ оцінки лісового покриву є аналіз абіотичних, біотичних і антропогенних гідрологічних чинників та їх ранжування за ступенем впливу на виникнення шкідливого стоку води. Результати досліджень засвідчили, що формування стокоформувальної ролі гірських лісів, передусім, залежить від атмосферних і літогенних чинників та меншою мірою — від біотичних особливостей лісового покриву та антропогенної діяльності. За ступенем впливу на паводковий режим гірських лісів Карпат основні стокоформувальні чинники можна ранжувати в такому порядку: атмосферні фактори (погодні умови); чинники підстилаючої поверхні (ґрунти, геологічна будова, рельєф); лісівничі умови (лісистість, таксаційні особливості насаджень; лісогосподарська діяльність (способи і види рубок, лісовідновлення).

УДК 630*161.03:577.34:504.064.3(477.41/42)

2012.3.362. ЛІС: РЯТІВНИК І ПОСТРАЖДАЛИЙ / Краснов В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2012. — № 2. — С. 16–17.

Радіоекологія, лісокористування, екосистеми лісові, забруднення лісів радіаційне, реабілітація радіаційно забруднених лісів.

Висвітлено питання щодо радіаційної ситуації в лісах Полісся України та можливість відновлення лісокористування. Обґрунтовано необхідність постійного моніторингу міграції радіонуклідів, їхнього перерозподілу і накопичення у певних компонентах лісових екосистем. Радіоекологи відзначають, що лісові масиви затримують значно більше радіоактивних аерозолів, що потрапляють у довкілля внаслідок техногенних катастроф, порівняно з іншими природними екосистемами. На сьогодні радіаційна ситуація в лісах визначається розпадом основних радіоактивних елементів (^{137}Cs , ^{134}Cs та ^{90}Sr), за рахунок чого їхня сумарна активність за 26 років зменшилася майже вдвічі; необхідним закріпленням значної частини ^{137}Cs і дещо меншою мірою ^{90}Sr у ґрунті, внаслідок чого спостерігається зменшення їхньої міграційної здатності; перерозподілом радіонуклідів між компонентами лісових екосистем, у результаті чого змінилися можливості їхнього практичного використання. Довготривалі радіоекологічні спостереження за міграцією ^{137}Cs у лісових екосистемах дали змогу створити прогностичні моделі його міграції, які можна використовувати для довготермінового планування певної лісогосподарської діяльності та лісовикористання.

УДК 630*161.03:577.34:550.424:546.36(477.82)

2012.3.363. РОЗПОДІЛ ВАЛОВОГО ЗАПАСУ ^{137}Cs У МЕЗОТРОФНІЙ ЛІСОБОЛОТНІЙ ЕКОСИСТЕМІ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Головка О.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.4. — С. 96–101. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536949.

Лісоболотна мезотрофна екосистема, радіонуклід, валовий запас ^{137}Cs , питома активність ^{137}Cs , радіоактивне забруднення екосистеми.

Наведено результати дослідження розподілу валового запасу ^{137}Cs у мезотрофній лісоболотній екосистемі Західного Полісся України. Встановлено, що в дослідженій екосистемі обводнених мезотрофних боліт переважну частку ^{137}Cs утримував торфопо-болотний ґрунт — 99,16%, при цьому очісував 17,19 валового запасу радіонукліда, а власне торф — 81,97%. Роль фітоценозу в утриманні ^{137}Cs виявилася незначною (0,84%). Розподіл валового запасу радіонукліда між компонентами фітоценозу продемонстрував, що найважливішу роль у цьому відіграють 2 яруси рослинності — деревостан і моховий ярус. При цьому роль останнього в утриманні ^{137}Cs у 7 разів більша, ніж деревного ярусу. Роль решти ярусів рослинності в розподілі валового запасу радіонукліда між компонентами фітоценозу є незначною. Варто наголосити, що сфангові мохи утримують ^{137}Cs біогеохімічно разом з водою в процесі своєї життєдіяльності, очищаючи цим самим поверхневу та, значною мірою, торфову воду зазначених боліт. Отже, дренажна вода з цих болотних екосистем, яка потрапляє до меліоративної системи, є фактично очищеною від радіонукліда.

УДК 630*164.4:630*81:630*17:582.632.2:674.038.17

2012.3.364. МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ БУКА ЛІСОВОГО (FAGUS SYLVATICA L.) ІЗ ЗАВИЛЬКУВАТОЮ ДЕРЕВИНОЮ / Сопушинський І.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.4. — С. 67–72. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 536949.

Бук лісовий, деревина бука завилькувата, крона бука, кора бука, стовбур бука, листок бука.

Досліджувалися біометричні параметри бука лісового (БЛ) у районі букових гірських лісів відповідно до геоботанічно-лісівничого районування Українських Карпат. За текстурою деревини виділяють стовбури БЛ із прямоволокнистою (ПД) і

завилькуватою деревиною (ЗД). Останню форму досліджено недостатньо. Цінність декоративної деревини для деревообробної галузі є безперечною. Завилькувата деревина характеризується естетичними якостями поверхні, яка підкреслюється рисунком, утвореним серцевинними променями, ширинною хвилі деревних волокон, річними кільцями, шириною ранньої та пізньої деревини. З'ясовано основні морфологічні ознаки для діагностування БЛ із ЗД, а саме: частка запасу ЗД природних букових деревостанів змінюється від 4 до 9% і є тенденційно більшою для субучин; висота БЛ із ЗД на 20% менша, ніж із ПД, а за діаметром на 18% ширша; крона у дерев із ЗД починається на відстані в середньому 7,1 м, а довжина аномальної деревини знаходиться в межах від 5 до 8 м; співвідношення довжини та ширини листової пластинки БЛ із ЗД більше на 6%, ніж із ПД; середня ширина хвилі у БЛ із ЗД становить 58 мм; кора БЛ із ЗД є дрібнотріщинуватою. Зазначено, що декоративну деревину аномалій та паростків класифікують в Україні як дров'яну або напівділову, що відповідно знижує її економічну вартість, проте в Європі попит на декоративну і резонансну деревину дедалі зростає, і виробники готові заплатити за неї високу ціну.

УДК 630*17:582.973:631.529:581.1.032.3(477)

2012.3.365. ПОСУХОСТІЙКІСТЬ СХІДНОАЗІЙСЬКИХ ВИДІВ КАЛИНИ (*VIBURNUM L.*) ПРИ ІНТРОДУКЦІЇ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Демченко О.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 167–170. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536674.

Лісівництво декоративне, калина, посухостійкість калини, інтродукція калини, види калини.

Наведено результати досліджень щодо визначення посухостійкості калини східноазійського походження в умовах Лісостепу, а також її водоутримувальної здатності та стійкості до зневоднення в цих умовах. Виявлено високу екологічну пластичність і посухостійкість східноазійських видів калини, що забезпечує їхнє успішне вирощування в культурі в зоні Лісостепу. Усі вони витримують нетривалі посушливі періоди без помітних пошкоджень їх органів. Однак під час тривалих літніх посух спостерігалася тимчасова втрата тургору опущеними листками *V. burejaeticum* та *V. vietchii*. З'ясовано, що найбільшу водоутримувальну здатність мають вічнозелені види калини *V. rhytidophyllum* та *V. buddleifolium*, а найвищу стійкість до зневоднення — *V. carlesii*, *V. vietchii* та *V. sargentii*.

УДК 630*18:504.53

2012.3.366. НАУКОВИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІСОТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УКРАЇНИ. Вип. 21.16: зб. наук.-техн. пр. [Текст] / Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Л.: РВВ НЛТУ України, 2011. — 360 с. Шифр 536942.

Лісівництво гірське, ландшафт гірський, урбанізація, екосистема лісова, рекреація.

Висвітлено особливості урбанізаційних процесів у гірських ландшафтах (Лш) і шляхи їхнього регулювання, а також питання щодо формування культурних Лш. Зазначено, що гірські Лш зазвичай мало урбанізовані, але вони є надзвичайно вразливими до цих процесів. Густо пересічений рельєф з дуже великою стрімкістю схилів зумовлює лінійну і площинну ерозії, збіднюючи і так бідний ґрунтовий шар. Господарська діяльність є причиною частих зсувів, селів та снігових лавин. Хижацьке вирубування лісів в Українських Карпатах і їх знеліснення спричинили активацію вітровальних процесів (за останні 50–60 років повалено кілька десятків мільйонів кубометрів лісової деревини). Велику загрозу гірським Лш становить гірськолижний бізнес, зокрема Буковель, який став прикладом незворотного екологічного процесу зі значними ушкодженнями лісових екосистем (велика густота спусків, що спричиняє деградацію ґрунтового покриву і ксерофілізацію прилеглих смуг лісу). Негативні урбанізаційні процеси відбуваються і в сільських зонах, де з'являються будівлі з підвищеною поверховістю, вносяться в забудову нехарактерні для гірських сіл матеріали та незвичні для краю барви. Проблеми рекультивації урбанізаційних процесів

у гірських Лш було обговорено на науковій конференції (10–19 листоп. 2011 р.) в Національному лісотехнічному університеті України. Її доповіді, зміст яких викладено в даному збірнику у вигляді наукових статей, висвітлюють не лише негативні урбанізаційні процеси, але й дають рекомендації щодо формування культурних ландшафтів та охорони і заповідання цінних природних ландшафтів.

УДК 630*182:630*23(292.452)

2012.3.367. ЕФЕКТИВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АГРОЛІСОЛАНДШАФТІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ / Солоний В.Д., Лавров В.В., Робулець С.В. // Агроєкологічний журнал. — 2012. — № 1. — С. 5–10. — Бібліогр.: 10 назв.

Агролісололандшафт, охорона лісу, лісокористування раціональне, лісовідновлення, біорізноманіття.

Обґрунтовано ефективні підходи до формування агролісололандшафтів Українських Карпат. Дослідження засвідчило, що лукопасовищне господарство в регіоні нині перебуває на низькому рівні розвитку, а це спричиняє певну трансформацію території, порушення рослинного покриву на схилах. Внаслідок надмірного пасовищного та господарського навантаження верхня межа лісу знизилась у регіоні на 200–300 м. У приполюсній смузі верхнього поясу гір Буковинських Карпат лісові фітоценози істотно деградовані. Це зумовило збільшення частоти і масштабів ерозійних процесів, порушення стабільності розвитку водозбірних басейнів. Тому відновлення рослинного покриву верхнього поясу гір є одним з базових напрямів підвищення екологічної ролі лісів у водозборах, відновлення стабільного гідрологічного режиму гірських ландшафтів. В умовах економічної кризи, яку зараз переживає Україна, необхідно переглянути стратегію лісовідновлення в напрямі досягнення балансу між соціально-економічними та екологічними цілями діяльності. Важливим складником цієї стратегії є заміна лісокультурного методу відтворення лісів ефективним використанням природного лісовідновлення в сприятливих лісорослинних умовах. Наведені заходи є складовими основних завдань "Стратегії виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат" та інших регіональних, національних і міжнародних програм.

УДК 630*228.7.238:630*24:504(430+477)

2012.3.368. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПЛАНТАЦІЙ У НІМЕЧЧИНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Беманн А., Вицгеа Р.Р. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.5. — С. 9–14. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 536950.

Плантації дерев енергетичні, енергія зелена, біомаса, оборот рубки, інвестиції в лісове господарство.

Висвітлено досвід Німеччини щодо використання енергетичних плантацій як джерела поновлювальної енергії. Аналізуються проблеми запровадження плантацій з коротким оборотом рубки (нім. KUP) та шляхи їх вирішення. Велике значення в країні надається пошуку напрямів збільшення обсягу використання відповідних джерел енергії. Сьогодні німецькі фахівці розглядають три напрями вирішення цього питання: короткотерміновий (до 10 років) — інтенсивне використання лісових ресурсів (деревного запасу), що передбачає додаткову щорічну заготовку 20 млн м³ деревини; середньотерміновий (5–30 років) — використання деревини від KUP (3–5 років); довготерміновий (від десятків років до століть) — потреба в деревині забезпечується зміною стратегії ведення лісового господарства (проте такий варіант розвитку має дискусійний характер). Зазначено, що KUP — це енергетичні плантації, які не слід ототожнювати з традиційними плантаціями в Україні, оскільки вони здатні швидко забезпечувати обсяг дендромаси, насамперед, для енергетичних потреб і традиційної деревообробки. У Німеччині наразі в рамках низки наукових проектів вивчаються дослідження щодо особливостей організації KUP, їх потенціалу, раціонального використання, економічної ефективності та соціально-економічного значення. Станом на сьогодні в країні створено близько 7000 га енергетичних плантацій і цьому напрямку надається стратегічне значення. Передовий досвід використання відновних джерел енергії в Німеччині доцільно використати в умовах України, оскільки питання енергетич-

ного забезпечення й енергобезпеки є сьогодні надзвичайно актуальними. Проте широкомасштабне функціонування енергетичних плантацій необхідно розпочати з розроблення стратегії щодо використання біопотенціалу та закріплення її окремих норм на законодавчому рівні.

УДК 630*23:[631.445.12:631.62](477.41)

2012.3.369. ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОРозВЕДЕННЯ НА ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИЩАХ ЛІСОСТЕПУ / Ткачов О.І., Вірвока В.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2011. — Вип. 83. — С. 47–53. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 536703.

Лісорозведення, торфовища осушувати, верба прутковидна, верба тритичинкова, продуктивність верби.

Наведено результати досліджень з визначення найпродуктивніших видів і форм верби, пристосованих до умов осушуваних торфовищ, для вирощування з метою отримання з їхньої біомаси твердого палива. Вирощування верби не призводить до збільшення викидів CO₂, а сировина від її переробки може використовуватись також і для виробництва альтернативних видів палива (деревинний газ, біометанол тощо). Дослідними рослинами слугували 30 видів верби, з яких верба прутковидна (ВП), отримана в Польщі, та верба тритичинкова (ВТ), місцева форма, виявилися найперспективнішими. Вищезгадані види мали найбільші темпи приросту за висотою (до 3,5 м), відначалися максимальними показниками вкорінення живців (до 100%) та найвищою накопиченням біомаси. Вивчення енергетичної продуктивності цих видів верби показало істотну перевагу ВТ, яка за 2 роки сформувала врожай на 30–40% більший порівняно з ВП. Накопичення біомаси першим видом за 2 роки досягло 2,5–3,8 кг з однієї рослини, або до 40 т абсолютно сухої маси з 1 га. Істотним чинником, який вплинув практично на всі показники продуктивності верби, виявився спосіб підготовки ґрунту. Обґрунтовано перевагу висаджування живців у борозни порівняно з фрезуванням. Урожайність сировини збільшилась на 30–50% у ВТ і на 50–100% у ВП. Зазначено, що внесення калійних добрив (K₉₀) сприяло значному збільшенню продуктивності верби, що забезпечувало істотне поліпшення практично всіх показників на досліджуваних видах верби.

УДК 630*232:630*17:582.475.4

2012.3.370. ЛІСІВНИЧА ОЦІНКА СПОСОБІВ ПІДГОТОВКИ ЛІСОКУЛЬТУРНИХ ПЛОЩ ПІД ШТУЧНІ СОСНОВІ НАСАДЖЕННЯ / Гойчук А.Ф., Гриб В.М., Білоус М.М. // Наукові праці Лісівничої академії наук України: зб. наук. пр. — Л., 2011. — Вип. 9. — С. 80–82. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536951.

Лісорозведення, лісокультурні площі, сосна, схеми змішування дерев, вирощування сосни.

Висвітлено результати досліджень особливостей росту 30-річних соснових насаджень, створених на зрубках з різними способами підготовки лісокультурної площі. Наведено комплекс агротехнологічних заходів щодо вирощування саджанців сосни: схема змішування, густина садіння та кількість агротехнічних доглядів, їхній вплив на збереження та розвиток лісових культур. Охарактеризовано лісорослинні умови району проведення досліджень (Боярська ЛДС). Результати досліджень модельних дерев на пробних площах, закладених в 30-річних штучних насадженнях, засвідчили, що таксаційні показники насаджень вищі на ділянках пробних площ, де проводили звалювання дерев з корінням. За однакової суми площ поперечних перерізів середні діаметри насаджень мають істотну різницю, як і середні об'єми стовбурів на різних етапах вирощування. Зазначено, що на ділянках, де проводили звалювання дерев з корінням, середній об'єм стовбура без кори у віці 10, 20 і 30 років становив 0,01; 0,11 і 0,27 м³. На контрольній ділянці цей показник був відповідно 0,01; 0,08 і 0,18 м³, що зумовлено різною густиною насаджень.

УДК 630*266:504.06(477.41)

2012.3.371. РОЛЬ І МІСЦЕ СИСТЕМ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ КІЇВЩИНИ / Лобченко Г.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 192–196. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 536674.

Лісосмуги полезахисні, екологічна мережа, лісистість, екокоридор, біоценоз лісовий.

Проведено аналіз стану і ролі існуючих систем полезахисних лісових смуг (ПЛС) Київської області, як просторового елементу екологічної мережі цього регіону, на основі обробки даних, отриманих під час закладання тимчасових пробних площ. Зазначено, що ПЛС, як штучно створені об'єкти, не можуть виконувати функції ключових територій екомережі, тому вони відіграють важливу роль у подальшій розбудові національної екологічної мережі як просторової основи формування сполучних територій (екокоридорів), відновлюваних районів і буферних зон. Виявлено здатність формування в ПЛС лісового біогеоценозу, що зумовлено присутністю у трав'яному покриві притаманних лісу видів рослин, лісової підстилки, підліску, лісової фауни і характерних для лісового середовища грибів. Результати досліджень підтвердили можливість ПЛС виконувати роль сполучного елемента екомережі. Обґрунтовано необхідність створення нових насаджень для досягнення оптимальних нормативів лісистості України, і в зв'язку з цим здійснювати заходи з лісорозведення згідно з вимогами щодо формування національної екомережі.

УДК 630*4/.432:630*528.8:539.16

2012.3.372. МОНІТОРИНГ ЛІСІВ, ПОШКОДЖЕНИХ ПОЖЕЖАМИ ТА ШКІДНИКАМИ, У ЗОНІ ВІДЧУЖЕННЯ ЧАЕС ЗА ДАНИМИ ДЗЗ / Гілітук Д.В., Зібцев С.В., Борсук О.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2011. — Вип. 164, ч. 3. — С. 71–78. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 536674.

Моніторинг лісів, пожежа лісова, шкідники лісу, зона відчуження ЧАЕС, дистанційне зондування.

Проаналізовано низку випадків верхових пожеж з використанням ГІС-технологій та запропоновано методику аналізу пожежної небезпеки й картування деревостанів, пошкоджених пожежами й шкідниками, з використанням дистанційного зондування землі в оптичному діапазоні. Результати дешифрування космічних знімків і геопросторового аналізу дали змогу оцінити площі вищезгаданих насаджень, які мають надзвичайно високу пожежну небезпеку (1024 га). Одержана інформація може бути використана в подальшому для планування заходів, спрямованих на зниження ризиків виникнення катастрофічних лісових пожеж та нормалізацію пожежної ситуації в зоні відчуження ЧАЕС, що дає можливість вийти на якісно новий рівень у забезпеченні пожежної безпеки радіоактивно забруднених земель. Застосування ГІС-технологій максимально сприяє ефективному спільному використанню різних типів інформації та її просторового аналізу в охороні радіоактивно небезпечних лісів від пожеж і є важливим засобом забезпечення екологічної стабільності забрудненої території та України в цілому.

УДК 630*416.16:630*17:582.475.2

2012.3.373. ВСИХАННЯ СМЕРЕКОВИХ ЛІСІВ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ / Дебринюк Ю.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2011. — Вип. 21.16: Урбанізаційні процеси в гірських ландшафтах і шляхи їхнього регулювання. — С. 32–38. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 536942.

Смерека, всихання смерекових лісів, чинники всихання смереки, інтродуценти лісові, фітоценоз лісовий.

Проаналізовано причини всихання смерекових деревостанів у Передкарпатті та зовнішніх Карпатах. Виділено й охарактеризовано групи чинників антропогенного та абіотичного характеру, які зумовлюють цей негативний процес. Окреслено шляхи підвищення стійкості породи та виявлено тенденції щодо подальшої трансформації складу лісових насаджень. Результати досліджень засвідчили, що причинами всихання ялиників Передкарпаття та Зовнішніх Карпат є негативні антропогенні впливи, а також кліматичні зміни і пов'язані з цим посухи, у процесі яких пересихає верхній 40–50-сантиметровий шар ґрунту, де знаходиться майже вся коренева система ялини. Процес всихання ялиників прискорюють порівняно теплі зими, збільшення тривалості вегетаційного періоду, нерівномірність розподілу опадів упродовж вегетації. Вторинною причиною всихання ялини є її ураження

фітохворобами та пошкодження шкідниками. Ослаблені насадження заселяють короїди, коренева губка та опеньок. З лісгосподарських заходів необхідно зосередитись на питаннях селекції ялини європейської, стійкі та продуктивні аборигенні форми якої можна культивувати на північних схилах і в змішаних деревостанах, а також утриматися від вирубок високої інтенсивності. Значну увагу слід приділити введенню порід-інтродуцентів, які забезпечуватимуть найвищу стійкість і продуктивність у змінених кліматичних умовах, насамперед, модрина європейської та японської. Важливим напрямом є створення плантаційних лісових культур з коротким оборотом рубання (модрина, ялина у зволжених місцях, а в подальшому — дуб північний, псевдотсуга Мензиса, ялиця гігантська та ін.).

УДК 630*43:528.837:629.783

2012.3.374. ВИЗНАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ ЗА СУПУТНИКОВИМИ ЗНІМКАМИ / Бутко І.М., Маковейчук О.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.3. — С. 80–84. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 536948.

Пожежа лісова, супутникова з'йомка, джерело лісової пожежи (координати).

Проаналізовано процес формування зображення за рахунок уведення простої, але фізично адекватної моделі для розроблення ефективного алгоритму визначення джерел лісових пожеж за допомогою супутникових знімків (СЗ) оптичного діапазону. Ефективність цього підходу продемонстровано на прикладі обробки реального супутникового зображення. Розроблено й запропоновано алгоритм знаходження джерел лісових пожеж за кольоровими СЗ: здійснення переходу від кольорової моделі RGB до синтетичного зображення в градаціях сірого шляхом перемноження значення яскравості по каналах. На одержаному синтетичному зображенні знаходяться компактні зв'язні області максимальної яскравості, для чого проводиться порівняння із заданим порогом (у роботі значення порогу дорівнювало 0,75), за необхідності здійснюється додаткова обробка методами математичної морфології. Для визначення географічних координат джерела пожежі використовуються стандартні методи геоприв'язки. Однак слід зауважити, що реперні об'єкти доцільно вибирати в незакритих ділянках, а для віднайдення координат точок, які знаходяться в задимлених областях, треба робити інтерполяцію.

УДК 630*5:630*17:582.475.2(292.452)

2012.3.375. ЛІСІВНИЧО-ТАКСАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА СКЛАДУ ГІРСЬКИХ БУКНЯКІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Гриник Г.Г. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.3. — С. 22–38. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 536948.

Таксація лісу, бук європейський, ріст букових деревостанів, лісівництво гірське, орографічні особливості рельєфу.

Наведено результати аналізу лісівничо-таксаційних особливостей та динаміки частки головної породи в складі букових деревостанів (БД) на території держлісфонду Українських Карпат з метою встановлення типологічної та вікової структури БД з різною часткою головної породи з урахуванням орографічних особливостей місцевості (висота над рівнем моря (н.р.м.) та експозиція схилу). Дослідження проводились у діапазоні висот 300–1800 м н.р.м. Зазначено, що частка бука лісового (БЛ) в деревостанах ялини європейської та ялиці білої сприяє підвищенню їхньої стійкості до корневих патогенів та фітошкідників. На різних експозиціях та висотах н.р.м. частка участі БЛ як головної породи по-різному впливає на формування та ріст деревостанів. Установлено крайні умови росту для змішаних насаджень з різною часткою БЛ з урахуванням орографічних особливостей рельєфу. Виявлено особливості вікової динаміки частки головної породи

від експозиції та висоти н.р.м. Аналіз результатів досліджень ґрунтується на основі великого обсягу опрацьованих даних.

УДК 630*6(100+477)

2012.3.376. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ФОРСАЙТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ / Карпук А.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2012. — Вип. 22.2. — С. 37–42. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 536947.

Лісове господарство, форсайт-технології, сталий розвиток лісового комплексу.

Висвітлено зарубіжний досвід застосування форсайт-технологій у лісовому господарстві. Подано визначення форсайта й побудовано схему форсайт-аналізу як мистецтва передбачення майбутнього. Під форсайт-технологією, або просто форсайт (Фт), розуміють процес систематичних спроб заглянути в майбутнє розвитку технологій, економіки і суспільства з метою ідентифікації стратегічних технологій, які принесуть найбільшу вигоду від її розвитку й застосування. За використання Фт для передбачення майбутнього лісового сектору й окремих його підгалузей велике значення має обґрунтування ефективної стратегії. Особлива роль у сприянні необхідним лісовим дослідженням та впровадженні інноваційних технологій у лісовому господарстві належить державі та транснаціональним компаніям. Галузеві та корпоративні Ф-проекти спрямовані на вибір технологічних пріоритетів, визначення основних факторів, здатних вплинути на зміну ринків, оцінку потенційних продуктів, які можуть бути затребувані на цих ринках, виявлення технологічного потенціалу галузей і корпорацій, вибір заходів, необхідних для розвитку існуючих і досягнення нових конкурентних переваг. Висвітлено досвід Фінляндії, Німеччини, Японії, Канади та Швеції щодо використання у лісовому секторі Ф-технологій, який має важливе значення для розвитку лісового господарства України. Аналіз Ф-проектів розвинутих країн дає змогу по-новому подивитись на реформування лісового сектору нашої країни. За умов застосування Ф-технологій можна досягти якісних структурних перетворень у всьому лісовому комплексі. Зроблено висновок, що відповідні зрушення в напрямі інновацій, високої конкурентоспроможності та сталого розвитку повинні починатися із сформованого бачення майбутнього.

УДК 630*62:339.747

2012.3.377. ФАКТОРИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ / Ткачевська О.В. // Агроінком. — 2012. — № 1/3. — С. 46–48. — Бібліогр.: 10 назв.

Лісгосподарські підприємства, криза ендогенна, криза екзогенна.

Проаналізовано підходи різних дослідників щодо трактування поняття криз, кризових явищ та факторів їх виникнення в діяльності лісгосподарських підприємств (ЛГП). Результати аналізу багатьох формувань лісового господарства засвідчили, що в їх діяльності спостерігаються майже однакові симптоми кризових явищ, які можна умовно розділити на екзогенні й ендогенні. Головними екзогенними факторами є такі, як спад кон'юнктури в економіці в цілому; зменшення купівельної спроможності населення; значний рівень інфляції; нестабільність господарського та податкового законодавства; нестабільність фінансового й валютного ринків; посилення конкуренції в галузі; криза окремої галузі; зменшення природних ресурсів та ін. До основних ендогенних чинників можна віднести низьку якість менеджменту; дефіцити в організаційній структурі; низький рівень кваліфікації персоналу; недоліки у виробничій сфері; низький рівень маркетингу і втрату збуту продукції; прорахунки в інвестиційній політиці тощо. В сучасних умовах діяльності ЛГП більшого значення набуває вплив зовнішнього середовища, зокрема його дестабілізуючих факторів. Наведено й обґрунтовано пріоритети пошуку і мобілізації резервів виведення ЛГП з кризи. Висвітлено основні аспекти поліпшення фінансового стану підприємств лісової промисловості.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авраменко С.В. 106
Адамень Ф.Ф. 220
Адиб Абуобайд 205
Ажмулаев Р.Р. 266
Алексеев А. 235
Алещенко О.О. 248
Амбросов В.Я. 31
Амерханов Х.А. 266
Андреева С.Д. 279
Андрієнко А.Л. 195
Андріяшук В.О. 344
Андрушко О. 109
Аранчій В.І. 2
Аретинська Т.Б. 318
Аркавенко А.А. 45
Арсан О.М. 325
Артюхов А.И. 179, 188

Б

Бабань О. 275
Бабіна Р.Д. 206
Базаєва А.В. 330
Базаєва А.М. 320
Балабанова Г.И. 163
Балаєв А.Д. 60
Балашова Г. 223
Балков І.Я. 10
Балышев В.М. 339
Балюк С.А. 63, 71
Баняс Ю. 259
Барабаш Л.І. 212
Бараболя О.В. 168
Барановський О.В. 177
Бартев І.И. 105
Бащенко В.М. 253
Бащенко М.І. 252
Безкровна Н.І. 327
Безуглова О.С. 55
Белецкая А.В. 292
Белова Н.В. 128
Белоліпський В.О. 129
Бельтюкова З.Н. 298
Беманн А. 368
Бергілевич О.М. 332
Бердін С.І. 76
Березівський П.С. 25
Бескровна К.А. 314
Беспятых О.Ю. 298
Белік С.М. 344
Белогурова В.І. 268
Бикін А.В. 113
Білоус М.М. 370
Благовещенский Г.В. 181
Блезнюк О.В. 43
Близнецова Г.Н. 334
Бобось И.М. 222
Бобро М.А. 75
Богатко Л.М. 316
Богатко Н.М. 316, 346
Богатырёва Е.В. 111
Богач Є.М. 2
Боговін А.В. 186
Богомолів М.А. 159
Богоріл О.В. 214
Божидарнік Т.В. 347
Божкова С.Е. 349
Бойко О. 263
Бойко О.С. 323
Болгова М.В. 339

Болоташвили Е.П. 42
Болоташвили З.У. 42
Болотских А.С. 233
Большева Т.Н. 240
Бондар В.М. 314
Бондарчук М.Є. 353
Борзих О.І. 145
Бородіна О.М. 11
Бородуля М.В. 115
Борсук О.А. 372
Босак В.Н. 104
Ботік І.І. 242
Бочарникова Н.И. 158
Брагіна Е.Е. 245
Броун І.В. 142
Бруско Е.П. 340, 247
Бублик М.О. 206
Бубунец Э.В. 324
Бугаєнко Т.А. 3
Буділович І. 350
Буділович І.В. 348
Букалова Н.В. 316, 346
Булавка О.Г. 26
Булгаков В.М. 54
Бундук Ю.М. 224
Бурабаєв А.А. 266
Бурдига В.М. 85
Бурнукіна О.А. 19
Буслаєв Д.О. 40
Бутко І.М. 374
Бутко М.П. 333
В.В. 262

В

Вариченко Т. 244
Варчук С.С. 186
Василевський М.В. 260
Василенко А.О. 232
Василенко М.О. 40
Василенко Н.Є. 83
Василенко О.В. 116
Василенко Р.М. 79
Васильєв Д.А. 333
Васильєв Р.О. 278
Васюта С.О. 211
Венгер О.О. 355
Вергунов В.А. 1, 3, 8
Вержак В.В. 336
Верягіна Н.В. 186
Викторова Е.В. 151
Вицега Р.Р. 368
Вірьовка В.М. 369
Віщур О.І. 243, 257
Власенко В.В. 316, 346
Власов В.В. 218
Власова О.Ю. 218
Вовк Д.В. 155
Вовк Н.І. 330
Вожегова Р. 223
Войтюк А.В. 14
Войтюк Д.Г. 6
Волик В.Г. 288
Волкова И.М. 151
Волкогон В.В. 117
Володин А.Б. 162
Волосянко О.В. 337
Волощук С.І. 170
Воронюк З.С. 80
Востроилова Г.А. 334
Вудмаска І.В. 254

Г

Гавраняк А.Р. 300
Гаврилов С.О. 61
Гаврилюк М.В. 60
Гаврилюк О.С. 229
Гаврин Д.С. 105
Гадиев Р.Р. 296
Гайдено О.М. 46
Галенко О.О. 352
Галина Ч.Р. 296
Галка І.В. 344
Ганзій Ю.А. 317
Гармаш Т.І. 118
Гесць В.М. 11
Геок В.Н. 354
Гера О.М. 92, 95
Гертман А. 261
Герус Л.В. 154
Гілітуха Д.В. 372
Гірко В.С. 170
Гірко О.В. 170
Глибокий О.М. 78
Глушко Ю.М. 329
Гнаткович О.Д. 18
Гойчук А.Ф. 370
Голова Н.В. 254
Головецький І. 313
Головко О.В. 363
Голуб Г.А. 46
Голуб О.Ю. 316, 346
Голубев И. 286
Голубець О.В. 257
Голубець Р.А. 257
Голубев М.І. 294
Гольченко Н.М. 57
Гончар О.Ф. 253, 304
Гончарова О.І. 359
Гораш О.Є. 176
Горбатюк О.І. 344
Горбач М.М. 101
Горжеев В.М. 335
Горова Т.К. 231
Горшенин Д.В. 198
Горшков В.М. 216
Господаренко Г.М. 112
Грабовський М.Б. 190
Грабовський П.В. 90
Грахов В.П. 3
Грачев Д.В. 339
Гребень Л.Г. 260
Грег О. 172
Гриб В.М. 370
Гриб С.И. 165
Григорьева А.В. 194
Григорюк І.П. 2
Гризодуб С.М. 206
Гриник Г.Г. 375
Гриник І.В. 117
Гринів С.М. 217
Гродзинська Г.А. 3
Грузіна Т.Г. 331
Губенко В.І. 15
Гудзь О.Є. 22
Гудков І.М. 131
Гумокин М.И. 151
Гуторов А.О. 11
Гутянський Р.А. 197

Д

Давиденко М.М. 3

Давидович О.Я. 358
Давидюк Г.В. 167
Данилов Р.В. 284
Данильченко О.М. 81
Дармограй Л.М. 251
Даскалюк О.П. 224
Дебрюк Ю.М. 373
Дегтярьов В.В. 66
Дем'яненко М.Я. 34
Демиденко О.В. 58
Демченко О.О. 365
Демченко О.П. 148
Денисенко Е. 237
Деребізова О.Ю. 232
Дерев'янський В.П. 146
Дерій О.І. 355
Деркач О.П. 6
Дерябін О.М. 342
Дзіцюк В.В. 265
Дибкова С.М. 331
Дідович А.П. 254
Довгеля В. 141
Долгая М.М. 268, 336
Доманов Н.М. 86
Донский И.А. 298
Дорошенко О.Л. 103
Доценко С.Г. 87
Драніщев М.І. 204
Дригидер В.К. 162
Дроник Н.І. 206
Дубовик Д.В. 124
Дубовик Е.В. 124
Дубровін В.О. 44
Дунаєва Л.І. 211
Дутов О.І. 126
Духанина Е.Г. 349
Дюльгер Г. 244

Е

Егоров И.А. 289
Емелин В.А. 189
Ерохин А.И. 267
Ерохина О.Н. 288
Есманова Л.І. 33

Є

Єлєцька Т.О. 260
Єрмаков О.Ю. 36

Ж

Жебраускас Г. 54
Желтов Ю.О. 319
Жемела Г.П. 166, 168
Жерносик І.А. 301
Жовнір О.М. 344
Жук А.Ф. 37
Журавльов О.В. 89

З

Завадська О.В. 219
Завгородній А.І. 335
Завгородній В.М. 219
Завірюха П. 109
Зайцев Н.И. 192
Закараєв А.С. 86
Залоїло О.В. 322
Замула Х.П. 126
Запольська Н.М. 137
Запороженко Е.И. 215

Заришняк А.С. 63, 117
Захаренко М.О. 274, 283
Захаренко О. 234
Захарченко О.П. 291
Зацерковна Н.С. 114
Зелюкіна Я.С. 314
Зиновьев С.В. 288
Зібцев С.В. 372
Зіновчук В.В. 315
Зіновчук Н.В. 315
Зінченко Є.В. 230
Зінченко Н.М. 113
Злобина Е. 258
Зозуля О. 174
Золотарев А.И. 341
Зубова Л.Г. 130

И

Иванов А.А. 121
Игнатова С.А. 152
Ионов И.А. 285
Исаева Г.И. 179
Исмаилова Д.Ю. 288

І

Іваніна В.В. 114
Іванова Н. 153
Ільчук Р. 109
Інютін С. 51

К

Кабанець В.В. 139
Калашніков В.О. 336
Калініченко А.В. 2
Камбур М.Д. 337
Каменська І. 263
Кантанен Ю. 266
Каражбей Г.М. 217
Карасєв Е.А. 267
Каращук С.В. 91
Карпук А.І. 376
Кассіч В.Ю. 337
Катеринич О.А. 291, 292
Катигрובה О.В. 23
Квартникова Е.Г. 302
Квасов Н.А. 72
Кепко О.І. 46
Кертієва Н. 244
Кизь Т.В. 285
Килименко В.В. 342
Кириленко І.Г. 20
Кириченко В.В. 199, 200, 201, 203
Кириченко В.Е. 42
Китаєв О.І. 206
Кійко В.В. 353
Кишак О.А. 212, 213
Кіях О.О. 12
Климишена Р.І. 176
Климович П.В. 112
Кныш В. 226
Кобзев І.С. 120
Коваленко А.М. 84
Коваленко В.О. 274
Ковальова І.А. 154
Ковальська Л.М. 300
Ковальський Ю.В. 300
Ковальчук І.І. 300
Ковальчук Н.А. 243
Ковальчук О. 48
Ковтун Н.В. 42

Ковтунюк З.І. 225
Когут Б.М. 62
Кожевников В.И. 162
Кожухова Н.Е. 157
Козаченко О.В. 43
Козий М.С. 328
Козинская О.В. 98
Козлова Л.В. 101
Коковіхін С.В. 90
Кокорина А.Е. 298
Колбасов Д.В. 343
Колеснік А.П. 93
Колич Н.Б. 247
Коломацька В.П. 200
Коломиец Т.М. 216
Кольцов О.В. 80
Кольцов С.О. 80
Коман Р. 47
Комариста А.В. 63
Комаров Н.М. 162
Комкова Е.А. 266
Кондратенко П.В. 207
Коновалов І.М. 272
Конончук В.В. 115
Константинов П.Д. 344
Копилова К.В. 150
Корецкая Е. 132
Корнеева М.О. 10
Корнієнко І. 295
Корнієнко О. 269
Корольов А.Г. 155
Корчагіна І. 110
Косогова Т.М. 317
Косолап С. 174
Косолапов В.М. 160
Котовська Г.О. 323
Котяш І.О. 182
Кочев О.В. 41
Кочерга М.М. 125, 127
Кочик Г.М. 69
Кравец М.В. 105
Кравцов В.В. 162
Кравчук В.П. 20
Крамаренко С.С. 271, 282
Краснобаєв Є.О. 342
Краснобаєва О.Є. 342
Краснов В. 362
Крась С.І. 322
Кривий М.М. 278
Кривошапка В.А. 206
Крижова Ю.П. 352
Кропивко М.Ф. 26, 30
Кружилін І.П. 98
Крупкіна Л.І. 238
Кручек А.Н. 214
Ксьонз І.М. 241, 345
Кубаєв А.П. 342
Кузнецова Е.И. 87
Кузнецова І.В. 221
Кузьменко В.Ф. 49
Кук Р. Джеймс 140
Куликова В.В. 338
Кулыгин В.А. 99
Курбатова І.М. 283
Курило В.Л. 73
Курман А.Ф. 241
Курочка А.О. 166
Кутовенко В.Б. 229
Куцан О.Т. 331
Куценко М.В. 71
Кучер М.Ф. 206
Кучеренко В.Р. 17
Кучинская В.Ю. 50

Л

Лабенец А.В. 324
Лавріненко І.В. 301
Лавров В.В. 367
Ладиш І.О. 268
Ладиш К.І. 268
Лазарев М. 299
Лазебная И.В. 156
Лазебный О.Е. 156
Лактионова Т.Н. 59
Левчук Л.М. 207
Левчук П.Л. 41
Легочкин О.А. 309
Лепета Л.В. 241
Леус В.В. 208
Лисанюк В.Г. 214
Литвиненко І.В. 64
Лихач А.В. 272
Лихач В.Я. 272
Лісовий М.В. 63
Лісовий М.П. 134
Лобченко Г.О. 371
Луговий С.І. 271, 282
Луницин А.В. 343
Лупенко Ю.О. 133
Лютій Ю.С. 291
Лютко П.Ю. 52
Ляліна Н.С. 29
Ляшенко Г.В. 218

М

Магомадов Т.А. 267
Мазур Г.М. 114
Майдебура О.П. 131
Макарова Д.Г. 209
Макляк К.М. 203
Маковейчук О.М. 374
Максименко В.Ф. 156
Максимів В.М. 360
Максіменко В.В. 49
Макуха С.М. 17
Малік М.Й. 26
Малюк Т.В. 65, 210
Мамбетов М.М. 264
Мамбетова М.М. 264
Манжос О.Ф. 301
Маннапов А.Г. 309
Мансуров Р. 290
Манько К.М. 78
Манько Ю.П. 64
Марзанов Н.С. 266
Марзанова Л.К. 266
Маріуца А.Е. 322, 326
Мартиненко В.М. 108
Марущак Ю.В. 236
Марчук О.Л. 202
Матвієць О.М. 102
Матвійченко В.С. 40
Матросова Л.Е. 121
Матус В.М. 217
Мацай Н.Ю. 74
Мащенко Ю.В. 195
Медведев В.В. 59, 67
Медведев М.В. 267
Мелетьєв А.Є. 355
Мелешко Г.І. 239
Мельник А. 107
Мельник А.В. 205, 285, 285
Мельник П.О. 224
Метлицька О. 313
Метрюк Ю.Ю. 308, 311, 312
Мирзоев Д.М. 339

Миронюк М.О. 325
Митрофанов Ю.И. 38
Митрофанова И.В. 149
Митрошина О.В. 171
Михайлов В.В. 129
Михеев В.А. 87
Мірошніченко О.А. 177
Мозоль Н.В. 97
Мойса І.І. 224
Молдован В.Г. 185
Молдован Т.А. 185
Морару І. 280
Мороз А.І. 44
Морозов Н.А. 162
Мосолова Н. 258
Музафаров Н.М. 78
Музыка Л.П. 118
Мурашко В.Н. 184
Мухина Н.В. 289
Муштай В.С. 42

Н

Нагорний В.І. 193
Нагорнюк Т.А. 326
Надикто В.Т. 39
Назаренко В.І. 148
Назарова Л.Н. 144
Найдьонов В.Г. 57
Накісько С.Г. 71
Нарушев В.Б. 198
Насибов М.Г. 266
Насталенко І.П. 206
Науменкова В.А. 245
Недосеков В.В. 340
Несін І.В. 118
Нестеров Г.І. 56
Нестерцов О.Ю. 43
Нижеголенко В.М. 57
Никанова Л.А. 276
Никитина Е.Г. 343
Никиткина Е.В. 245
Нінієва А.К. 161
Новиков В. 290
Носівська Т.А. 129

О

Образцова З.Г. 227
Овсяников А.А. 45
Овчинникова Л.Ю. 256
Огієнко Н.І. 76
Озеров М.Ю. 266
Околелова Т. 290
Олексієнко О.О. 319
Олійник В.С. 361
Олійник К.М. 167
Ольшанська О.І. 338
Омельченко В.В. 212
Омельянчик Л.О. 119
Оничко В.І. 76
Отченашко В.В. 297

П

Паєвський С.В. 41
Паладова Г.Г. 164
Паливода В.О. 311, 312
Палій А.П. 335
Палько Н.С. 358
Панахид Г.Я. 182
Панфилов А.Б. 279
Панькова С.Н. 291
Парамонова Т.В. 82

Парпан В.І. 123
Пасічник І.О. 356
Патика Т.І. 206
Пекний М.В. 338
Пенчуков В.М. 192
Передера О.О. 301
Передера Р.В. 246, 301
Песіс Е. 207
Петренко М. 228
Петренко Ю.М. 96
Петриченко В.Ф. 187
Петров Р.В. 321
Петров С.Н. 266
Петрух І.М. 262
Петкова І.М. 238
Пинчук Н. 136
Писаренко П.В. 90, 91
Піковська О.В. 68
Піщенко О. 5
Платонівська І. 277
Пліско І.В. 71
Плотников І.А. 305
Погодаєв В.А. 264
Подобєдов А.В. 188
Поздняков В.В. 232
Позняк А. 228
Полежай О. 107
Поліщук В. 313
Польщікова І.Л. 260
Пономарьов А.С. 307
Попитченко Л.М. 204
Попов Е.Т. 306
Попова Г.А. 342
Потриваєва Н.В. 24
Потьомкін В. 138
Приймак Г.М. 311, 312
Приймачук Л.С. 206
Присяжнюк М.В. 7
Пріб К.А. 32
Прокопенко К.О. 28
Просвіряк П.Н. 183
Проценко Л.В. 355
Прощуття Є.Ю. 75
Прянишников В. 286
Пудова Х.С. 177
Пузік Л.М. 227
Пчолкіна Н.Г. 65
Пыльнев В.В. 171
Пяткова Ю.П. 349

Р

Рак Т.М. 255
Рахимова О.В. 178
Резніченко Л.С. 331
Решетняк М.В. 204, 317
Рибак О.М. 357
Риженко В.П. 344
Риженко Г.Ф. 344
Робулець С.В. 367
Роганіна В.Е. 12
Рожков А.О. 75
Рожков В.В. 327
Роик Н.В. 73
Роїк М.В. 10
Романько М.Є. 331
Рубец В.С. 171
Рудик-Леуська Н.Я. 323
Рудь В.П. 12
Русских А.П. 279
Рыбалка А. 169, 175
Ряба О.І. 9

С

Савранчук В.В. 4
Савченкова І.П. 151
Сайко О.Ю. 231
Сальников І.С. 343
Самарина Л.С. 216
Самаріна М.О. 242
Самойленко І. 147
Самсонова Т. 261
Санжарова Н.І. 128
Санин С.С. 144
Сахарова О.Ю. 246
Сахацкий Н.І. 287
Семеняка І.М. 195
Сербенюк В.О. 92
Сергієнко В.Г. 145
Серегин І.Г. 333
Середа І.І. 77
Сивенко В.І. 201
Сивенко О.А. 199
Сиволап Ю.М. 157
Сидоренко Р.В. 34
Сидорчук О. 132
Синицин А.Ю. 338
Синицин В.А. 338
Синченко В.Н. 73
Сичов М.Ю. 294
Сігайов А.О. 16
Сімонов М.Р. 262
Сініцина С.Д. 338
Сірацький Й. 263
Скалецька Л.Ф. 219
Скидан О.В. 315
Славов В.П. 278
Слободяник Т.М. 180
Слюсар І.Т. 92
Снигур Н.Н. 42
Собко І.О. 342
Соколов В.М. 157
Соколовська І.М. 74
Солнцев П.І. 86
Солодкий В.Д. 367
Солоха М.О. 71
Соляник О.П. 94
Сопушинський І.М. 364
Сорочинский Л.В. 143
Сотніченко Ю.М. 253
Стародуб Л. 263
Стасіневич О.Ю. 112
Сташкина А.Ф. 220
Стегній Б.Т. 335
Стендер С.В. 35
Степаненко В.М. 278
Степченко Л.М. 327
Стецюк П.А. 22
Стопа В.П. 60
Стотченко В.Ю. 204
Стригун О.О. 191
Сулимова Г.Е. 156
Супрун О.Г. 201
Сусол Р.Л. 273
Сысуев С.А. 62

Т

Табаків Г. 244
Тараріко Н.М. 61
Тарасюк С.І. 322, 326, 329
Тарлыгина Н.В. 349
Тархов П.В. 33
Тебенькова Т.В. 298
Тимошенко Г.З. 84
Тимчук В.М. 232

Тимчук С.М. 201, 232
Тищенко С.А. 55
Тищенко С.С. 44
Тімченко Д.О. 71
Ткаленко Г.М. 145
Ткаліч І.Д. 202
Ткачевська О.В. 377
Ткачов О.І. 369
Токар І.В. 203
Токарь А. 132
Тонконоженко А.А. 214
Тонха О.Л. 70
Топіха В.С. 271, 272
Топіха В.С. 282
Тремасов М.Я. 121
Третьяков С.В. 353
Трибель С.О. 191
Трокоз В.О. 318
Трончук І.С. 255
Трохимчук А.І. 209
Троценко В.І. 205
Трускавецький С.Р. 71
Труш Н.І. 36
Тряпичина Н.В. 211
Туниця Ю.Ю. 366
Тураєв Р.А. 339
Туринський В.М. 265
Туртанов В.С. 177

У

Улич Л.І. 217
Улич О.Л. 217
Ульберг З.Р. 331
Ульянченко О.В. 12
Улянич О.І. 116
Уминський С. 51
Ушкалов В.О. 331

Ф

Фаррахов А.Р. 296
Федоренко В.П. 135, 142
Федоркова М.В. 128
Федорович В. 263
Федорович Є. 263
Федорук Р.С. 300
Федосеева Г.А. 303, 305
Федулова Т.П. 159
Фейенберг О. 207
Фессет Р. Дж. 140
Фисинин В.І. 289, 296
Філонова О.М. 116
Фокеев В.С. 266
Фостолович С.І. 187
Фотіна Т.І. 321
Фролова І.Н. 192

Х

Халін С.Ф. 186
Ханджарян В.М. 241
Хареба В.В. 221
Хареба О.В. 221
Харламова А.В. 130
Хвостик В.П. 291
Хижняк М.І. 320
Ходаківська О.В. 21
Ходаківської О.В. 133
Холодов В.А. 62
Хоменчук В.О. 325
Хомин М.М. 250
Храброва Л.А. 249
Храмой В.К. 178

Храмцов В. 244
Христинко Д.С. 323

Ц

Ценюх Я. 48
Цыбанов С.Ж. 343

Ч

Чайка В.Н. 135
Черевичный Ю. 100, 226
Черевко Г.В. 25
Черевко Д.Г. 25
Черепухін В.Д. 41
Черкай З.Н. 289
Черненко Ю.Ю. 12
Черницький А.Е. 341
Черчель В. 173
Чесноков Ю.В. 158
Чижанська Н.В. 255
Чикуркова А.Д. 13
Чужма Н.П. 320
Чумакова В.В. 162
Чунихин А. 234
Чухіль С.М. 206

Ш

Шабунин С.В. 334
Шапар А.Г. 122
Шаповалов С.О. 186, 336
Шаповалова Н.Н. 111
Шапошнікова О.Ф. 218
Шарубін І.О. 193
Шатковский А. 100, 226
Шахнович Н.Ф. 206
Швець І.С. 134
Шевченко А.М. 88
Шевченко В.А. 183
Шевченко Є.В. 41
Шевчук І.В. 214
Шевчук Л.М. 207
Шевчук М.К. 310
Шендрик К.М. 137
Шерман І.М. 328
Шишленко Л.Ф. 260
Шиян Н.І. 29
Шкаруба С.М. 257
Шкрегаль О.М. 43
Шоферистов Е.П. 215
Шофман Л.І. 184
Шпокас Л. 54
Шуршин К.А. 240
Шустикова Е.П. 111
Шутченко П.О. 293

Ю

Юлдашбаєв Ю.А. 267

Я

Яворська Т.І. 27
Яворський В.В. 352
Яіков І.О. 204
Ямпольський С.М. 49
Яременко В.В. 53
Яременко В.М. 52
Яременко М.П. 52
Яремчик О.С. 274, 283
Ярмолюк М.Т. 182
Ятчук В.Я. 61

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абрикос 206, 211
 агроекологія 131, 132
 агроландшафт 124
 агроландшафт екологічно збалансований 127
 агролісоландшафт 367
 агротехніка 75, 108
 агротехніка ячменю ярого 78
 агротехнічні заходи 72
 агротехнології 68
 агрофітоценоз 185
 агроформування 14
 адаптивні показники 154
 аджамська дослідна станція 4
 аеромоноз коропів 321
 азот (нітратна форма) 210
 азот 107, 110
 аквакультура 330
 актофіт 132
 алелопатія 3
 алелюфонд овець 266
 алельні маркери (коні) 249
 алича 212
 ампелоекологічне районування 218
 амурський сазан 322
 анемія у ягнят 268
 антибіотикочутливість бактерій 332
 антиоксидант SkQ1
 ("іон Скулачова") 245
 антиоксидантний захист 300
 антиоксидантний статус бугайців 250
 антиоксидантний статус корів 254
 антонінсько-зогуленецький тип коропа 326
 антоціани 215
 апельсин 216
 АПК 347
 аскофероз личинок робочих бджіл 308
 аспекти оранки 39
 ацидоз 261
 ацикловір 340

Б

бабак 305
 база демографічна 23
 баклажан 230
 бактеріальна обробка 146
 бактеріальний препарат 330
 бактерії (лакто- та біфідо-) 336
 баланс вологи 67
 баланс гумусу 63,65
 БАР (біологічно активні речовини) 302
 баранина 267
 батьківські лінії 199
 баштанні рослини 221
 бджільництво 312
 бджільництво органічне 315
 бджільництво Сполучених Штатів Америки 307
 бджоли 306, 310, 311, 317
 бджолина сім'я 309,312
 бджолиний мед 314
 бджолозапилення 310
 бджолярі 307
 бегонія 153
 безпека продуктів тваринництва 333
 берізка польова 138
 бізнес у сільському господарстві 27
 білково- та жиромолочність 156

білок гемоліфи гусені дубового шовкопряда 318
 Білорусь 143
 біогаз 283
 біогеоценоз 119
 біоіндикація 119
 біокліматичний потенціал України 127
 біокліматичні фактори 200
 біологізація землеробства 60
 біологічний захист рослин 144
 біологічні методи захисту 147
 біологія розвитку 136
 біомаса 368
 біометод 132
 біометричні показники 190, 202
 біопестициди 144
 біопрепарати 145
 біорізноманіття 367
 біосировина високоенергетична 16
 біотестування стічних вод 121
 біотехнології 159
 біотехнологічні методи 156
 біотехнологія 149, 153, 155, 223
 біотехнологія цитрусових 216
 біотичні фактори 314
 біоферментер 283
 біохімія 213
 біоценоз лісовий 371
 боби кормові 81
 бонітування ґрунтів 59
 бор 103, 107
 борони дворядні 37
 борошно 358
 ботанічні сади 3
 бройлери 288, 342
 бронхопневмонія 341
 бруцелін 337
 бугай-плідники 252, 263
 бугайці 250
 бугайці на відгодівлі 251
 буйволи (Карачаєво-Черкеська Респ.) 264
 бук європейський 375
 бук лісовий 364
 бур'яни 197
 бур'яни на пшениці 138
 бурштинова кислота 298
 буряк цукровий 56
 буряки цукрові 86, 114
 буряківництво 10
 бюджети підрозділів 34

В

важкі метали 258
 вакцина "Некросан" 344
 вакцинація курчат 293
 вакцинація хутрових звірів 298
 вакцини (Таджикистан) 339
 вакцини 338
 вакцини серотипу Massaguscems 342
 валовий запас ¹³⁷Cs 363
 валовий збір білка та жиру 195
 вапнування 146
 Василенко П.М. — розробник науки землеробська механіка 6
 Васильки (базилік) 233
 вдосконалення способів сіви 38
 вегетаційний період сої 194
 велика біла порода свиней 273, 282
 вентиляція 46
 верба прутковидна 369
 верба тритичинкова 369
 вермикуліт 261
 ветеринарна ортопедія 246

ветеринарно-санітарна оцінка м'ясної сировини 346
 ветеринарно-санітарний контроль меду 316
 ветсанекспертиза 334
 Ветсанекспертиза молока 332
 ветсанконтроль 333
 види калини 365
 визрівання твердого сиру 350
 вика посівна 178
 вика яра 187
 використання біопалива 50
 використання ґрунтів 71
 використання добрив 111
 використання меліорованих земель 97
 використання раціональне 95
 використання торфовищ 92
 вино 353
 виноградники України 218
 винос із ґрунту 107
 випаровуваність 101
 вироби кондитерські 358
 виробники с.-г. 125
 виробництво біодизельного палива 51
 виробництво гливи 46
 виробництво морозива 357
 виробництво надлишкове 20
 виробництво органічного меду 315
 виробництво прибуткове 29
 вирощувальні стави 319, 320
 вирощування васильків 233
 вирощування весняних квітів 235
 вирощування гарбуза голонасінного 226
 вирощування грибів 234
 вирощування кампсису 236
 вирощування капусти кольрабі 225
 вирощування картоплі в Степу 223
 вирощування моркви 222
 вирощування норки в Україні 304
 вирощування овочів 219
 вирощування помідора 229
 вирощування сосни 370
 висота рослин 112
 висота стерні 54
 витрати пального 54
 вишнева муха 214
 вівсяно-соева і пайзово-соева суміш 180
 вівці (племінні ресурси) 265
 вівці асканійські тонкорунні 268
 вівці м'ясо-вовнові 267
 вівці Росії 266
 відбір ВРХ 252
 Відділення механізації і електрифікації 5
 відмови напівпричіпних обприскувачів 47
 відновлені робочі органи 40
 відтворення ВРХ 252
 відтворення коней 244
 відтворення осетрових 324
 вік продуктивних корів 256
 вірулентність 134
 віруси (мінливість) 342
 вірусний артеріт коней 338
 вірусні хвороби 140, 339
 вірусні хвороби абрикоса 211
 вірусні хвороби жуйних 343
 віспа кіз і овець 339
 вітаміни групи В 261
 вітаміни у крові кролів 300
 вітамінне живлення перепелів 297

властивості ґрунтів 59, 67
 властивості чорноземів 58
 вміст гумусу 64
 внесення добрив роздільне 106
 вовна 267
 води ґрунтові 93
 води підґрунтові 96
 водний режим ґрунту 129
 водозбір 129
 водоймища 295
 водообмін у яблуні 209
 водоспоживання 100
 водостійкість 62
 волога у садах 206
 вологість ґрунту 102
 вологозабезпеченість 67
 вологозабезпечення 90
 вплив метеорологічних умов 101
 впровадження результатів досліджень 5
 врожай 111
 врожай зерна 72
 врожайність 1 га сівозміни 179
 врожайність 78, 85, 113, 115, 143, 160, 162, 165, 177, 180, 187, 189, 191, 192, 193, 198
 врожайність гречки 103
 врожайність зерно-просапних сівозмін 108
 врожайність і вихід олії 190
 врожайність коріандру 116
 врожайність сої 194, 195, 196, 197
 врожайність соняшнику 204
 врожайність травосумішей 178
 врожайність ячменю озимого 74
 ВРХ (відтворення) 259
 ВРХ (волинська м'ясна) 250
 ВРХ (голландська) 263
 ВРХ 150, 255, 261, 343
 ВРХ малих господарств 253
 ВРХ укр. червоно-ряба молочна 251, 254
 ВРХ чорно-ряба 262
 всеросійська агрономічна нарада 163
 всеросійське товариство цукрозаводчиків 8
 всихання смерекових лісів 373

Г

газон рулонний 240
 галега східна у раціоні ВРХ 251
 гамма-промені (туберкульоз) 337
 гарбуз голонасінний 226
 гематологічні показники крові свиноматок 272
 ген інсуліноподібного фактора росту 282
 генеалогічні лінії рисаків 248
 генетика овець 266
 генетична структура коропів 326
 генетична структура популяцій амурського сазана 322
 генетичне різноманіття свиней 271
 генетичні аномалії у ВРХ 263
 генетичні дистанції 199
 гени гормону росту та профілактину 156
 генна інженерія 160, 172
 генні технології (вівці) 266
 генобанк 149
 геном 160
 генотип 232
 генотипи винограду 154
 генотипи норки імпортовані 304
 генофонд 161
 генофонд коней 248, 249
 генофонд овець 266
 географічні інформаційні системи 123
 гербіциди 73, 192, 197, 198
 герпесвіруси в коней 247
 герпесвірусні інфекції 340
 гетерозиготність коней 249
 гетерозис у гусівництві 296
 гібриди 157, 174, 177
 гібриди кукурудзи 173
 гібриди овочів 220
 гібриди півонії 237
 гібриди соняшнику 190, 200, 202, 205
 гідрозмив 274
 гідрологія лісових ґрунтів 361
 гідроприводи с.-г. машин 52
 гіркі речовини хмелевого відвару 356
 ГІС-технології 218
 гістологічні дослідження (ринопневмонія) 247
 гістоморфологічні особливості риб 328
 гістопатогенез туберкульозу 337
 глина 234
 гліцериди олеїнової кислоти 201
 глобалізація 347
 глобалізація світова 24
 глюкоза 261, 353
 глюкозинолати 113
 гнилі коренеплодів 137
 гній 128
 гнотобіологія в Україні 241
 годівля бабака 305
 годівля ВРХ 251
 годівля дійних корів 258
 годівля кіз 269
 годівля корів 257, 261
 годівля кролів 300
 годівля курей 290
 годівля молодняку ВРХ 260
 годівля молочних корів 256
 годівля перепелів 297
 годівля птиці 289
 годівля хутрових звірів 302
 годівля шиншил 299
 гомозиготність коней 249
 гормональна стимуляція (корови) 259
 гормональна стимуляція овуляції яйцеклітин осетрових 324
 гормони у сечі дітей 259
 горох 81, 84
 горох овочевий 232
 гранулометричний склад ґрунтів 59
 грейпфрут 216
 гречка 103
 грибівництво промислове 234
 грибівництво українське 234
 грибні хвороби яблуні 209
 гриль 352
 Гродзінський А.М. — видатний вчений-ботанік і фізіолог 3
 ґрунт дерново-підзолистий супіщаний 69
 ґрунт сірий лісовий 61
 ґрунт темно-каштановий 57, 84
 ґрунти вологі 42
 ґрунти зрошувані 57
 ґрунти окультурені 87
 ґрунти Південного Степу 210
 ґрунти торфові осушені староорні 96
 ґрунти торфові осушувані 95
 ґрунтоутворення 3
 група стійкості 203
 груша (Конференція та Ізюминка Криму) 210
 гумати 105
 гуморальний імунітет ВРХ (вакцинація) 344
 гумус чорноземів 66
 гумусовий стан ґрунтів 55
 гумусові речовини лабільні 62

гуси 295, 296
 густина стояння рослин 91, 177, 190

Д

двигун дизельний 50
 деззасіб "ДЗПТ-2" 335
 дезінфекція 284
 демографічна ситуація 11
 дерева яблуні 102
 деревина бука завилькувата 364
 деревообробна промисловість 360
 дерново-підзолистий ґрунт 128
 дефекти шкуркової продукції 302
 джерело лісової пожежі (координати) 374
 дизпаливо 325
 дикі й культурні бобові рослини 186
 диметилсульфоксид 340
 динаміка гумусових речовин 56
 динаміка цін 21
 дистанційне зондування 372
 діагностика мікозів бджіл 306
 діагностика рисаків генетична 248
 діагностика туберкульозу 337
 діагностика хвороби Шмалленберга 343
 діагностування гідравлічних приводів 53
 діагностування панкреатиту свиней 279
 ДНК свиней 271
 ДНК-аналіз 159
 ДНК-аналіз коней 249
 ДНК-технології 154, 158
 добрива (біогумус) 116
 добрива (мікроелементи) 103
 добрива (окремі елементи) 112
 добрива 108, 177, 182
 добрива азотні 115, 178
 добрива для квітів 235
 добрива мінеральні 77, 110, 111, 124, 240
 добрива мінеральні і органічні 118
 добрива органічні 63, 128
 добробут населення 19
 долота 44
 дослідження експлуатаційно-технологічні 41
 дослідження наукові 4
 драгана жовта 214
 дренаж гончарний 93
 дріжджі 261

Е

еймеріоз кролів 301
 екокоридор 371
 екологізація АПК 120, 133
 екологізація зрошення 88
 екологічна мережа 371
 екологічна небезпека териконів 130
 екологічна пластичність 200
 екологічна рівновага 127
 екологічний аудит 125
 екологічні умови 205
 екологічно безпечний захист овочевих культур 132
 екологія 119, 122
 екологія ландшафтна 123
 екологія с.-г. 129
 екологоорієнтовані технології 122
 економіка виробництва біоетанолу 16
 економіка лісового господарства 360
 економіка національна 17
 економіка трансформційна 17
 економіка шиншилівництва 299
 економічна ефективність 86
 економічний ефект 143

екосистема 119
 екосистема лісова 366
 екосистеми лісові 362
 екотехнології у птахівництві 285
 експланти садових та декоративних культур 149
 експлуатація осушувальної мережі 93
 експозиція схилу 124
 експресний метод 346
 електронні бази даних 242
 елементи біогенні 94
 елементи живлення 110
 елементи продуктивності сої 194
 елементи структури врожайності 166
 елементи технології вирощування 170
 ембріогенез *in vitro* 149
 ембріони курей 342
 енергія зелена 368
 енергія проростання зерна 176
 енергоощадні технології у птахівництві 287
 ентеросорбенти 261
 ентомофаг 142
 епідемії 242
 ерозійно-гідрологічний індикатор 129
 ерозія ґрунтів водна 129
 етанол 353
 ефективність виробництва овочів 12
 ефективність вирощування коропа 327
 ефективність економічна 118
 ефективність енергетична 96

Є

Європейська федерація луківників (ЄФЛ) 181

Ж

жаростійкість картоплі 224
 жеребці 245
 жива маса норки 304
 живлення качок 294
 живці хризантеми 238
 живцювання зелене троянди 239
 жири 290
 жири в раціоні корів 254
 жирні кислоти 257
 жирнокислотний склад олії 201
 жирова тканина 151
 жито озиме 143

З

забарвлення хутра тхора 303
 забезпеченість азотом 115
 забезпечення ресурсно-технічне 36
 забій тварин 242, 334
 забій тварин вимушений 333
 забруднення водойм 119
 забруднення лісів радіаційне 362
 заводи спиртові 16
 загар плодів 207
 зайнятість населення 27
 законодавство у тваринництві 242
 залізо 331
 залізовмісні препарати 268
 заміники солоду 355
 запліднення 171
 запліднюваність кобил 245
 засади соціально-економічні 26
 засоби захисту 136
 засоби сівби технічні 38
 засоби технічні 46
 засоби хімізації 86
 застосування 148
 застосування мікробних

препаратів 117
 захист 142
 захист антимонопольний 22
 захист від хвороб 146
 захист плодів 206
 західний Лісостеп України 85
 зберігання плодів баклажана 230
 зберігання яблук 207
 збирання врожаю гарбуза голонасінного 226
 збирання плодів помідора 229
 збудник — *Pirenophora tritici-repentis* Died. 134
 звірі хутрові 302
 звірівництво хутрове 298
 здатність пропускна 54
 здоров'я свиней 280
 зелена маса 189
 зелена яблунева попелиця 142
 землекористування 18, 62
 землеробство меліоративне 97
 землі осушені 38
 землі цілинні 65
 зернобобові культури 104
 зернові і бобові культури 183
 зернові продукти 357
 зимостійкість сливи 212
 злаки 240
 злаково-бобові трави 185
 зміни інституційні 23
 змішані насадження 147
 значення граничні 52
 золото 331
 зона відчуження ЧАЕС 372
 зона гумідна 97
 зооантропонози 345
 зоопланктон 320
 зрошення 87, 131
 зрошення краплинне 100, 102
 зрошення рослин помідора 229
 зрошувальна вода 131

І

ідентифікація 154
 ізотопи радіоактивні 2
 ізоферменти 159
 іларвіруси 211
 імунізація ВРХ 344
 імунізація кіз 339
 імунізація птиці 342
 імунітет клітинний у курчат 293
 імунітет коней верхових порід 243
 інбредна лінія 157, 203
 інбредні лінії
 інвазування еймерій 301
 інвестиції в лісове господарство 368
 інвестиційні витрати на селекцію кукурудзи 172
 індуктори стійкості 144
 інженерія 46
 інкубатори 284
 інновації в овочівництві 12
 інокулянти насіння 196
 інсектицид Кораген 141
 інсектициди екологічні 214
 інститут коноплі 2
 інститут цукрових буряків (90-річчя) 10
 інтерферон 340
 інтоксикація ендогенна 341
 інтродукція калини 365
 інтродуценти лісові 373
 інфекційний бронхіт курей 342
 інфекційні хвороби тварин і людей 345
 інфільтрація 92
 інформаційні технології 123
 інфраструктура села 17
 історія 9

історія ІЦБ 10
 історія кримського овочівництва 220
 історія розвитку 155
 історія України (освіта наука і техніка) 1
 іхтіофауна 328

К

кабачок 227
 кадастр виноградників 218
 калина 365
 калій 110
 кальцій 107, 294
 кальцію хлорид 261
 кампсис 236
 капіталоозброєність 36
 капуста білоголова 145
 капуста кольрабі 225
 каріотип овець 265
 картографування ґрунтів 71
 картоплекопалка навісна КМГ-1 48
 картопля 99, 100, 109, 223, 224
 картоплярство 223
 качки 294, 295
 квасоля овочева 231
 квітництво 237, 238
 квітництво промислове 235
 київське водосховище 323
 кислота ерукова 113
 кислоти 216
 кислоти жирні поліненасичені (омега-3) 290
 киснева обробка яблук 207
 ківі 216
 кінні заводи 248
 Кіровоградський ін-т АПВ 4
 кістковий мозок 151
 класифікація хламідій 345
 клітинні технології 151, 152
 кліткове утримання птиці 287
 клональне розмноження 153
 клони 208
 клоп-черепашка 168
 кнури 275
 кобальт 331
 кобили 244, 245
 ковбаски 352
 когенерентна установка 50
 кози (ангор. порода) 339
 кози 269
 колір зерна 169
 комбайни зернозбиральні 54
 комбайни кормозбиральні 49
 комбикорм для звірів 302
 комбикорм повнораціонний 305
 комбикорми-концентрати 255
 комплекс агрегатів 41
 комплекс прокаріотний 70
 комплексне добриво Folicare 113
 комплексний захист рослин 170
 комплементарний білок 188
 конвеєр сировинний 180
 коні 246, 247, 340
 коні імунізовані 338
 коні рисистих порід 248
 коні спортивні 243
 коні чистокров. верхової породи 249
 конідії 134
 конкурентоздатність трав 184
 конкурентоспроможність 18, 25, 45
 конопля посівна 139
 конопляна білшка 139
 константи гідролітичні 67
 конструкції доподрібнювальних пристроїв 49
 контракція 28
 контролінг фінансових результатів 33
 контроль 88
 контроль витрат 35

конференція всеукр.
(м. Київ 16.03.2012 р.) 1
концентрація сперми кнурів 275
кооперація 28
копита коней (деформації) 246
кора бука 364
кореляція 161, 227
корисні комахи 142
коріандр посівний 116
корми зелені грубі 257
корми кіз 269
корми концентровані 256
корми об'ємисті 256
корми подрібнені для ВРХ 260
кормова добавка «Гумілід» 327
кормова одиниця 179
кормовиробництво 31
кормові добавки (білок) 288
кормові добавки 258, 289, 290
кормові раціони корів 255
корови (продуктивний вік) 252
корови 151, 344
корови високопродуктивні 254, 255
корови дійні 256
корови лактуючі 262
корови ярославської породи 156
короп 319, 325, 327
короп лускатий 329
короп рамчастий 329
коропи 321
коропи лускаті 326
коропи рамчасті 326
кортикостероїди 340
країни-виробники сої 196
кредитування іпотечне 14
Кременчуцьке водосховище 323
криза екзогенна 377
криза ендогенна 377
криза фінансово-економічна 32
кризові умови 15
кріоконсервація сперми жеребців 245
кров бугаїв 263
кров качок 294
кров коней 243
кров корів 254
кров рисаків 248
кров свиней 278
кров телят 341
кролі 300, 301
крона бука 364
кукурудза 141, 157, 172, 174, 251
кукурудзяний стебловий метелик 141
культіватори просапні 45
культивування 151
культура *in vitro* 153
культура клітин *in vitro* 152
культури бобові 9
культури зернові 38
культури с.-г. 163
культури с.-г. різні 117
кури 293
кури породи "Полтавська
глиняста" 292
кури української селекції 291
кури-несучки 290
курчата-бройлери 287, 289
курячий послід 283
кут атаки 37

Л

лактат 353
лактоза 349
ламінити в коней 340
ландшафт гірський 366
ландшафти локально
перезволені 55
ландшафтна екологічна система 123
ланка сівозмін 86
лапи плоскоріжучі 44

Лебедев С.І. — видатний фізіолог
і біохімік рослин 2
легені коней 247
лежкість плодів баклажана 230
леліодид 132
лимон 216
лисиця червона 298
листок бука 364
ліана декоративна 236
Лівобережжя України 82
лізинг 45
лікарські властивості персика
Червоном'ясо 215
лікувальні властивості овоче-
баштаних рослин 221
лімфоцити 243
лісистість 361, 371
лісівництво гірське 366, 375
лісівництво декоративне 365
лісоболотна мезотрофна
екосистема 363
лісова промисловість 360
лісове господарство 360, 376
лісовідновлення 367
лісогосподарська діяльність 361
лісогосподарські підприємства 377
лісознавство гірське 123
лісокористування 362
лісокористування раціональне 367
лісокультурні площі 370
лісорозведення 369, 370
лісосмуги ползахисні 371
локуси кількісних ознак 150
луки низинні 182
люпин — високобілкова
культура 188
люпин 9

М

м'язга 354
м'ясна сировина 346
м'ясне скотарство 250
м'ясне скотарство 264
м'ясо 351
м'ясо хворих тварин 333
м'ясопродукти 351
магній 103, 107
макухи 257
малеїн 337
малі аграрні підприємства 28
марганець 331
маркери використання 175
маркерна селекція 175
маркерний амплікон 313
маса кукурудзи 49
матка 309
машини ґрунтообробні 40
машини дощувальні 98
мед 310, 316, 317
мед органічний 315
меліорант 58
мережа каналів 93
мериноси 266
метаболізм у перепелів 297
метали важкі 130
метеоумови 361
метилциклопропен 207
метіонін 254
метод витоку електролітів 224
метод ЗТ-ПЛР 342
метод ОТ-ПЛР 343
методичні рекомендації 152
механіко-математичні методи
дослідження 6
Миронівська дослідно-селекційна
станція 8
мідь 103, 124, 331
мієлоенцефалопатії 340
міжвидова гібридизація 159

міжвидовий гібрид томата 158
міжнародне співробітництво 181
міжнародні економічні відносини 15
мікобактерії 335
мікози бджіл 306
мікосорбенти 289
мікро- і макроелементи 107
мікробіологічні показники молока 348
мікробіологічні препарати 146
мікродобрива 105
мікроелементи 104, 105, 110, 352
мікроелементи у відвалах
теріконів 130
мікроелементози 268
мікророзшення плодів культур 101
мікроклімат у пташниках 285
мікронутрієнти 359
мікроорганізми патогенні 336
мінеральне живлення груші 210
мінеральне живлення рослин 2
мінеральний обмін у корів 262
мінеральні добрива 198
мінімалізація обробітку 60
міцність структури 39
моделі іпотечні 14
модель аграрного розвитку 11
мозок кістковий 276
молекулярні маркери 157
молекулярно-генетичний аналіз 150
молодняк свиней 278
молоко 258, 348
молокопродуктовий підкомплекс 347
молочна продукція 347
молочне скотарство 251, 252,
253, 254, 255, 256, 257, 258, 259,
261, 262
молочний жир 257
моніторинг довкілля 122
моніторинг лісів 372
моніторинг міграції радіонуклідів 131
морква 222
морозиво 357
морозостійкість плодів культур
206
морські свинки опромінені 337
мультипотентні мезенхімні стоволові
клітини 151
мутагенез 159
мутагенез червоно-рябої ВРХ 263
мутагени 331
мутантні лінії 201
мутація 232

Н

надої молока 255
накопичення сирі маси 90
нанобіотехнологія 148
наноензимологія 148
нанокомпозити 148
наноматеріали 148
нанонутрицевтики у ветмедицині 331
нанотехнології у птахівництві 289
наночастинки 148
напій молочний 349
напій молочний низьколактозний 349
напрямок використання 169
напрями використання 175, 176
напрями досліджень 155
насиченість соєю сівозмін 195
насіництво 7, 162
насіництво гібридів 173
насіння олійних культур 257
насіння соняшнику 203
наукова школа 3
Науковий інститут селекції 10
наукові досягнення 155
науково-дослідна робота 5
науковці 155
нафта 325

небезпека для людини 259
некробактеріоз (фузаріоз) 344
неплідність корів 252
нестероїди 340
несучість курей 291
нетрадиційні види олій 358
нетрадиційні органічні добрива 320
ННЦ ІЕКВМ 155
новокаїнова блокада 341
норка 304
норма добрив 114
норми висіву італійського проса 79
норми висіву рису 80
норми витрат 141
норми мінеральних добрив 187
норми поливу 102
нормована годівля корів 255

О

обладнання гідродинамічне 51
обладнання інкубаторів 284
обласна дослідна станція 4
облік 34, 35
оборот рубки 368
обприскування 73
обрізування дерев 206
обробіток ґрунту (способи) 108
обробіток ґрунту 41, 44, 61, 64, 124, 192
обробка електроерозійна 40
овес 178
овочеві культури 99, 100
овочі 221
овочі для дитячого харчування 219
овочівництво закритого ґрунту 12
овочівництво Криму 220
огірки 145, 228
озеленення 240
озеленення вертикальне 236
ознаки 161
ознаки пшениці 164
олійність насіння 202
олія 113
опаді 227, 361
органи робочі 46
організаційна структура 181
органічне виробництво 133
органогенез 149
оренда 20
оренда с.-г. земель 21
орний шар 39
орографічні особливості рельєфу 375
особливості здійснення земельних відносин 18
охорона довкілля 121
охорона лісу 367
охорона меліорованих земель 88
охота у свиноматок 281
оцінка бонітетна 67
оцінка молекулярно-генетична 70
оцтова кислота 168
очищення стічних вод 121

П

паводковий стік 361
паливо біодизельне 51
паличка кишкова 336
паличка синьогнійна 336
панкреатит свиней 279
паперова промисловість 360
параметри дискових борін 37
параметри діагностичні 52
параметри конструктивно-режимні 42
пасіка 307, 312
пасовищне утримання ВРХ 253
паспорт виноградарів 218
паспорти аграрні 30

передпосівний обробіток ґрунту 73
передумови створення станції 8
перелік хвороб 2011 р. 135
перепели 297
переробка відходів птахівництва 283
переробка люпину 188
переробка сировини 15
переробка сировини бройлерів 288
перетравний протеїн 179
перетравність грубих кормів 260
перехресне запилення 171
пероксидне окислення ліпідів 341
перо-пухова сировина 288
персик 206
персик Червоном'ясий 215
персонал суб'єктів господарювання 13
песець 298
печериця 234
печінка кролів (патологія) 301
пиво 355
питома активність ¹³⁷Cs 363
південний Степ України 84
південь України 79, 328
півонія 237
підвиди баклажана 230
підвищення надійності обприскувачів 47
підвіска одношарнірна 43
підгодівля бджіл 311
підживлення плодівих 206
підживлення позакореневе 105
підлогове утримання бройлерів 287
підприємництво 19
підприємства аграрні 13
підприємства великотоварні 31
підприємства молокопереробні 25
підприємства с.-г. 32
підприємства солодові 176
підщепи сливи Лісостепу 212
підщепи черешні 213
підщепи яблуні 208
піренофороз 134
Плантації дерев енергетичні 368
племзавод овець (Самарська обл.) 267
плоди черешні (товарність, біохімія) 213
плодові насадження 65
площі посіву 193
ПЛР-аналіз 157
ПЛР-ПДРФ 150
погодні умови 177, 182
погодні умови вегетації 202
поголів'я ВРХ 29
поголів'я тварин 351
поєднання з мінеральними добривами 117
пожежа лісова 372, 374
поживність овоче-баштанних рослин 221
показники безпечності меду 316
показники ресурсні 40
показники фінансово-економічні 33
показники якості зерна 167
показники якості технологічного процесу 48
покращення рециркуляційне 58
полив краплинний 89
поліморфізм 156
помідор ранній 229
попередники 166, 192
попередники пшениці озимої 77
попередники у сівозміні 78
попередники ячменю озимого 74
популяції ячменя 323
популяції 134
породи гусей 296
породи овець 266

поросність 281
поросята 270, 276
посіви чисті і змішані 183
посівні площі 191
посухостійкість калини 365
посухостійкість яблуні 209
потенціал ресурсний 24
потенціал села 26
потужність 50
потужність двигуна мотоблока Зоря 101 48
пошкодження зерна 168
препарат "Циміналь" (п-нітро-α-хлоркоричний альдегід) 334
препарат Ветокс-1000 321
препарат Старане Преміум 138
препарат Сурфагон 259
препарати "Нім Ацаль-Т/С" та "Спінтор" 214
препарати бактерицидні 335
препарати контролю репродуктивності кобил 244
препарати мікробні 117
прибавка врожаю зерна 78
прибуток 27
приживлюваність хризантеми 238
прийоми агроеліоративні 98
прийоми агротехнічні 99
приміщення для шинил 299
приріст зеленої маси 116
природокористування раціональне 122
природокористування с.-г. 120
присадибне господарство 269
причини виникнення відмов 47
пріоритети розвитку агропродовольчого підкомплексу 24
пробіотики 336
проблеми земельного ринку 20
проблеми фінансові 22
продукти тваринництва (біобезпека) 242
продукти тваринництва 334
продукти харчування 133
продуктивність (соя і квасоля овочева) 104
продуктивність 99, 146, 183
продуктивність білкова травосумішей 178
продуктивність верби 369
продуктивність гібридів 173
продуктивність дубового шовкопряду 318
продуктивність луків 182
продуктивність ремонтних свиней 273
продуктивність рослин газону 240
продуктивність сівозміни 111
продуктивність соняшнику 205
продуктивність сортів рицини 83
продуктивність травостоїв 184
продуктивність травосумішей 185
продукція побічна 58
продукція скотарства 29
просо італійське 79
протеїн перетравний 95
протеїнове співвідношення 186
протруйник Круїзер 350FS 139
профілактика вірусних хвороб 338
профілактика мікозів бджіл 306
процес вегетації 56
процес гумусово-аккумулятивний 66
псевдотенції 134
птахівництво 283
птахівництво Росії 286
птахофабрики (екон. аспект) 288
птахофабрики 285
пшениця 152
пшениця м'яка 164

пшениця м'яка озима 168
пшениця озима 72, 77, 86, 115, 166,
167, 169
пшениця тверда 160
пшениця тверда озима 90
пшениця яра 75, 165, 178

Р

радіоактивне забруднення
екосистеми 363
радіоактивність териконів 130
радіоекологія 126, 128, 362
радіонуклід 363
радіонуклідне забруднення
"ґрунт — рослина" 131
радіонуклідне забруднення с.-г.
продукції 126
районування сортів 7
расовий склад 134
ратиці свиней 280
рахунки аналітичні внутрішні 34
раціон годівлі бабака 305
раціон корів 254
раціони ВРХ 253
реабілітація радіаційно забруднених
лісів 362
регулювання виробництва 15
регулювання водного режиму 93
регулятори росту 105, 109, 153, 225
регуляція гомеостазу заліза 268
реєстрація тварин 242
режим ґрунту водний 101
режим зрошення 89, 91
резистентність курей до вірусу
ХМ 292
результати наукової діяльності 8
рекреація 366
рекультивация териконів 130
рельєф 361
ремонт 53
ремонтні свинки 273
рентабельність 204
репродуктивність кобил 244
респіраторні захворювання
свиней 277
реформа 20
речовини органічні 65
речовини поживні 63
риба 295
риби 325
рибне борошно 288
ризогенез 239
ризогумін 81
ризоктоніди 137
ринок агропродовольчий 30
ринок земель с.-г. призначення 21
ринок землі 18
ринок праці 23
ринопневмонія у лошат 247
рицина 83
різні форми господарювання 19
різноманіття видове 119
ріпак озимий 113, 192
ріпак ярий 107
ріпакова дерть 254
ріст букових деревостанів 375
ріст молодняку норки 304
робочі бджоли 308
родючість ґрунту 9, 39
родючість чорноземних ґрунтів 66
родючість чорнозему
опідзоленого 60
розведення тхора 303
розвиток аграрного виробництва 22
розвиток підприємств 19
розвиток сільських територій 26
розмноження кампсису 236
розмноження троянди
вегетативне 239

розповсюдженість в Америці 140
розпушування ґрунту 44
розсада помідора 229
розсадники сливи
(Ін-т садівництва НААН) 212
роїння 309
рослини-відлякувачі шкідників 147
рослинництво 35, 163
ротація сівозмін 179
рубець корови 261

С

сади сливи промислові 212
садки 319
сайт інтеграції 158
сальмонельоз курчат 293
самоплив 274
самоскладання 148
свинарство 270
свині 271, 277, 279, 280, 282, 336
свинки 273
свинокомплекс 274
свиноматки 272, 281
сектор економіки аграрний 23
секції культиватора 43
секція дискова 42
селекційні установи 10
селекційні фірми 172
селекція 154, 162, 165
селекція ВРХ 252
селекція гороху овочевого 232
селекція картоплі 224
селекція квасолі овочевої 231
селекція коней 249
селекція овець (контроль) 265
селекція овець 266
селекція огірка 228
селекція скандинавська норки 304
селекція тхора 303
селекція цитрусових 216
селен 254
сертифікація органічної
промисловості 133
сидерат 128
сидерати 118
сидерація 9
силос 251, 260, 278
сильфій пронизанолистий 189
сир твердий 348, 350
сировина с.-г. 126
система бюджетування 35
система заготівлі сировини 25
система захисту 191
система захисту рослин 143
система землеробства 9
система стратегічного управління 13
система удобрення 106
система управлінського обліку 33
система фінансово-кредитна 22
системи (НАССР, ISO та IFS) 286
системи автомат. управління 242
системи землеробства 64
системи машин 5
системи обробітку і удобрення 69
системи удобрення 195
сівалки 73
сівба 73
сівба озимого ріпаку 41
сівозміна 124
сівозміни 95, 179
сівозміни короткоротаційні 108
сільськогосподарські культури 310
сінаж 251
сіно 260
сірка 107, 261
слива 206, 212
смерека 373
солестійкість рослин 160
солома 128
соняшник 110, 198, 199, 200, 201,
203, 204, 205, 317
сорго зернове 112, 177
сорт 166
сорт огірка Дарунок осені 228
сорта 162, 167, 187
сорта абрикоса ранні 211
сорта баклажана 230
сорта гороху овочевого 232
сорта і гібриди васильків 233
сорта і гібриди соняшнику 198
сорта капусти кольрабі 225
сорта картоплі 224
сорта овочів 220
сорта півонії 237
сорта рису 80
сорта соняшнику 205
сорта сорго 85
сорта хризантеми 238
сорта чорниці 217
сорта яблуні 209
сортовипробування 7
сортозразки квасолі овочевої 231
сортозразок сої 194
сортомережа 7
сортнаслідницьке управління 10
сосна 370
соціоекономічна переорієнтація 11
сочевиця 81
соя 146, 193, 195, 196, 197
спельта озима 161
сперма кнурів 275
спеціалізація галузей 31
співвідношення насіння у нормах
висіву 183
співвідношення норм висіву 184
сполуки біогенні 92
способи обробітку ґрунту 198
способи сівби 85
срібло 331
стабілізація діяльності 32
стабілізація радіаційної ситуації 126
стави вирощувальні 330
ставропольський НДІСГ 162
сталій розвиток 122
сталій розвиток лісового
комплексу 376
сталь нержавіюча 284
стан агроенергетичний 57
стан використання 88
стан ґрунтів гумусовий 65
стан гумусний 61, 69
стандарт якості овочів 219
стандарт виробничі 30
стандартизація у птахівництві 286
станція олійних культур 4
статевая охота в корів 259
стафілокок 336
стиглість гібридів 174
стимулятор біогенний 264
стимулятори ризогенезу 239
стимулятори росту птиці 289
стійкий розвиток аграрної сфери 120
стійкість до посухи 172
стійкість руху 43
стільники 311
стічні води 121
стовбур бука 364
стоки свинокомплексів 274
строки використання 180
строки сівби 72
строки сівби підзимовий
і весняний 204
структура екологічного аудиту 125
структура посівних площ за стиглістю
сортів 193
субсидії тваринникам 242
субстрати в розсадниках 208
сульфаніламід 340

сульфат міді 240
суміші трав 178
супутникова з'йомка 374
сурфагон 324
суха речовина 232
сфера соціальна 17
схеми змішування дерев 370
Східний Лісостеп України 75
схрещування гусей 296
схрещування овець 267

Т

таксація лісу 375
тварини с.-г. (ідентифікація) 242
тварини-гнотобіоти 241
телята 341
температура повітря 227
температурні режими оброблення
сирного зерна 350
теплостійкість 203
теплостійкість свинюматок 272
термін експлуатації 36
технічна готовність комбайнів 53
технічне обслуговування 53
техногенні провінції 261
технології *in vitro* 154
технології вирощування 167, 179
технології геоінформаційні 71
технології енергоощадні в
овочівництві 220
технології інтенсивні 104
технологія (цибуля) 118
технологія вирощування 174
технологія вирощування
тритикале 76
технологія оптимізації живлення
рослин 117
типовість 157
тирса 208
токсичність важких металів 119
токсичність стічних вод 121
томати 145
торгівля птахопродукцією 286
торговий обіг 15
торф верховий 240
торфовища осушувані 369
трави бобові багаторічні 82
травматизм коней 246
травосуміші 185
травосуміші сіяні 184
трансформація осушуваних
торфовищ 94
тренінг коней 243
тритикале 152
тритикале озиме 106, 170, 171
тритикале яре 75, 76
трихограма 132
триходермін 132
троянда паркова 239
трутні 308
туберкульоз 335
туберкульоз ВРХ 337
тхір 303

У

угіддя кормові 87
удобрення (системи) 108
удобрення 72, 87, 107, 114, 118,
удобрення тритикале 76
українська академія аграрних наук 5
українська порода бджіл 313
умови зрошення 99
умови метеорологічні 106
управління 286

управління інкубацією яєць 284
урбанізація 366
урожайність 112, 167, 202
урожайність кабачка 227
урожайність капусти кольрабі 225
урожайність картоплі 109, 223
урожайність квасолі овочевої 231
урожайність моркви 222
урожайність рису 80
урожайність сої 91
урожайність соняшнику 200
урожайність тритикале 106, 170
утримання бабака 305

Ф

фази розвитку рослин 144
фенольні речовини 354
фенотип 164
фінансова підтримка виробників 163
Фітопланктон 320
фітоценоз лісовий 373
фітоценози 94
фон живлення 91
фон мінерального живлення 90
фони живлення 78
формування пропозицій 30
форсайт-технології 376
фосфор 110, 294
фотосинтетична активна радіація
(ФАР) 89
фотосинтетичний потенціал 187
фузаріозні хвороби 137

Х

харчова промисловість 133
харчові продукти 332, 359
харчування раціональне 221
хвора худоба 333
хвороба Марека 292
хвороба Шмалленберга 343
хвороби 145
хвороби ВРХ 253
хвороби голштинізованих корів 252
хвороби копит 246
хвороби кукурудзи 136
хвороби моркви 222
хвороби окремих культур 135
хвороби паразитарні кролів 301
хвороби рослин 140
хвороби рослин України 135
хвороби свиней 277
хелати 105
хімічний склад рослин 186
хімічні засоби боротьби 138
хімічні засоби захисту 139
хламідіози (історія досліджень) 345
хмелевий відвар 356
хмельницький тип української породи
бджіл 313
хміль 355, 356
хризантема дрібноквіткова 238
хром у раціоні ВРХ 250
хром у раціоні кролів 300
хромосомний апарат коропів 329
хромосомний набір поросят 276
хромосомні аберації овець 265
хромосомні порушення у бугаїв 263
хутро тхора 303
хутро шиншили 299

Ц

цезій 128
центри відповідальності 34

цибуля 145
цибуля ріпчаста 89, 118
цинк 331
цистити (вірус герпесу) 340
цитогенетика овець 265
цитогенетичні аномалії коропів 329
цитрусові (культивування *in vitro*) 216
цукри 232
цукрові буряки 73, 137, 159, 191

Ч

частота обертання двигуна 54
червоні столові виноматеріали 354
черешневі сади 213
черешня (Ніжність,
Драгана жовта) 214
черешня 206
чина 81
чинники всихання смереки 373
чисельність шкідників 142
чистий прибуток 144
чорниця щиткова 217
чорнозем 124
чорнозем звичайний 68
чорнозем південний 57
чорнозем типовий 56, 64, 70, 82
чорнозем типовий вилугуваний 114
чорноземи незрошувані 55
чужорідна екзогенна ДНК 158

Ш

шиншила 299
ширина захвату 37
шкідники 145
шкідники кукурудзи 136
шкідники лісу 372
шкідники моркви 222
шкідники рослин 147
шкодочинні комахи 140
шкодочинність 136
шлунково-кишковий тракт 336
шляхи відтворення тваринництва 31
шляхи розвитку 28
шовкопряд дубовий 318
шпаруватість 68
штам бактерій *E. sakazakii* M 332
штами 339

Щ

щільність популяції коріандру 116

Я

яблука (товарність і лежкість) 207
яблуня 208
яблуня Правобер. Захід.
Лісостепу 209
яйця курей 290
якість 146
якість бульб картоплі 109
якість зерна 112, 115, 164, 165, 166,
169
якість корму 180
якість меду 314, 316
якість насіння 113
якість насіння сої 197
якість поливу 98
якість продукції птахівництва 286
якість сортів рицини 83
якість харчових продуктів 359
якість хліба 168
яловичина 251
ячмінь 86, 152, 178
ячмінь озимий 72, 74, 175, 176

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. **Аграрная наука.** — 2011. — № 12; 2012. — № 2.
2. **Агроекологічний журнал.** — 2011. — № 4; 2012. — № 1.
3. **Агроінком.** — 2012. — № 1/3.
4. **Агроном.** — 2012. — № 1.
5. **Агропромислове виробництво Полісся.** — 2011. — Вип. 4.
6. **Агрохимический вестник.** — 2012. — №№ 1, 2.
7. **Біологія тварин.** — 2011. — Т. 13, № 1/2.
8. **Біоресурси і природокористування.** — 2011. — Т. 3, № 3/4.
9. **Біотехнологія.** — 2012. — Т. 5, № 2.
10. **Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук.** — 2012. — № 1.
11. **Ветеринария сельскохозяйственных животных.** — 2012. — № 5.
12. **Ветеринария.** — 2012. — №№ 1, 4, 5.
13. **Ветеринарна медицина України.** — 2012. — № 4.
14. **Ветеринарна практика.** — 2012. — № 3.
15. **Ветеринарная медицина.** — 2011. — № 3/4; 2012. — № 4.
16. **Вісник аграрної науки.** — 2012. — №№ 1, 2, 3, 4, 6.
17. **Вісник Полтавської державної аграрної академії.** — 2012. — № 1.
18. **Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрохімія і біологія.** — 2011. — Вип. 11.
19. **Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Ветеринарна медицина.** — 2011. — Вип. 2.
20. **Гидробиологический журнал.** — 2011. — Т. 47, № 2.
21. **Дім, сад, город.** — 2012. — № 3.
22. **Дом, сад, огород.** — 2012. — № 5.
23. **Достижения науки и техники АПК.** — 2012. — №№ 1, 2, 3, 4.
24. **Економіка АПК.** — 2012. — №№ 4, 5, 6.
25. **Защита и карантин растений.** — 2012. — №№ 3, 4.
26. **Земледелие.** — 2012. — №№ 2, 3.
27. **Зерно.** — 2012. — №№ 1, 3, 4, 5.
28. **Зоотехния.** — 2012. — №№ 1, 3, 5.
29. **Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии.** — 2012. — Вып. 2.
30. **Карантин і захист рослин.** — 2012. — №№ 2, 3.
31. **Кормопроизводство.** — 2012. — №№ 1, 3, 4, 5.
32. **Лесное хозяйство.** — 2011. — № 6.
33. **Лісовий і мисливський журнал.** — 2012. — № 2.
34. **Мир ветеринарии.** — 2012. — № 2.
35. **Молочное и мясное скотоводство.** — 2012. — № 3.
36. **Мясное дело.** — 2011. — № 10.
37. **Насінництво.** — 2012. — № 1.
38. **Настоящий хозяин.** — 2012. — №№ 4, 5.
39. **Наше птицеводство.** — 2012. — № 5.
40. **Облік і фінанси АПК.** — 2012. — № 1.
41. **Овощеводство.** — 2012. — №№ 3, 4, 5, 6.
42. **Пасіка.** — 2012. — №№ 4, 5.
43. **Плодородие.** — 2012. — №№ 1, 2.
44. **Почвоведение.** — 2012. — №№ 2, 5.
45. **Проблемы агрохимии и экологии.** — 2011. — № 4.
46. **Продовольча індустрія АПК.** — 2011. — № 6.
47. **Продукты & ингредиенты.** — 2012. — № 3.
48. **Птицеводство.** — 2012. — № 4.
49. **Рибогосподарська наука України.** — 2011. — № 4.
50. **Садоводство и виноградарство.** — 2011. — № 6.
51. **Сахарная свёкла.** — 2012. — №№ 1, 2, 4, 5.
52. **Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология животных.** — 2012. — №№ 1, 2.
53. **Сучасне птицеводство.** — 2012. — № 3.
54. **Тваринництво сьогодні.** — 2012. — № 1.
55. **Тваринництво України.** — 2012. — №№ 3, 5.
56. **Техніка і технології АПК.** — 2012. — № 6.
57. **Хранение и переработка зерна.** — 2012. — № 2.
58. **Хранение и переработка сельхозсырья.** — 2012. — № 1.
59. **Цветоводство.** — 2012. — № 3.
60. **Agroexpert.** — 2011. — № 10; 2012. — №№ 3, 4, 5.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Ветеринарна біотехнологія** [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний інститут біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ображей А.Ф. і Ушкалов В.О. (голов. редактори) [та ін.]. — Київ: Дорадо, 2001 — № 18. — 2011. — 287 с. Шифр 536583
№ 19. — 2011. — 243 с. Шифр 536584
2. **Ветеринарна медицина** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 — Вип. 95. — 2011. — 452 с. Шифр 06 535959
3. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 — Вип. 4 (61), т. 1: Екон. науки, с.-г. науки, техн. науки. — 2011. — 270 с. Шифр 536386
4. **Вісник Житомирського національного агроекологічного університету** [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 — Вип. 2(29), т. 1. — 2011. — 341 с. Шифр 536390
5. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 — № 15 (1): Агрономія. — 2011. — 524 с. Шифр 536392
6. **Вісник Львівського університету** [Текст] / редкол.: Федоренко В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2010 — Вип. 57. — 2011. — 254 с. — (Сер. Біологічна). Шифр 536588
7. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 — № 10. — 2011. — 261 с. — (Сер. Рослинництво, селекція і насінництво, плодоовочівництво). Шифр 536694
8. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: науково-виробничий збірник / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 2003 — Вип. 10. — 2011. — 387 с. Шифр 536492
9. **Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва** [Текст]: міжвід. темат. зб. наук. пр. / НААН, Черкаський ін-т агропромисл. вир-ва; редкол.: Ба-

- щенко М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Черкаси, 2000 — **Вип. 11.** — 2011. — 182 с. Шифр 06 536924
10. **Екологія і природокористування** [Текст]: зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т проблем природокористування та екології; редкол.: Шапар А.Г. (голова) [та ін.]. — Д., 2011. — 260 с. Шифр 536601
 11. **Економіка та управління АПК** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — **Вип. 6(89).** — 2011. — 203 с. Шифр 536665
 12. **Збірник наукових праць** [Текст] / НААН, Ін-т біоенергетичних культур і цукрових буряків; редкол.: Роїк М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 2000 — **Вип. 14:** Новітні технології вирощування с.-г. культур і цукрових буряків. — 2012. — 587 с. Шифр 536666
Вип. 13. — 2012. — 350 с. Шифр 536534
 13. **Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т; редкол.: Бахмат М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Кам'янець-Подільський, 1996 — **Спецвипуск:** Сучасні проблеми збалансованого природокористування: матеріали VI наук.-практ. конф., листопад 2011 р. — 2011. — 360 с. Шифр 536179
Вип. 20. — 2012. — 340 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 536533
 14. **Землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Сайко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 — **Вип. 83.** — 2011. — 142 с. Шифр 06 536703
 15. **Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи** [Текст]: матеріали II міжнародної наук.-практ. конф., 14–16 березня 2012 р. / М-во аграр. політики і продовольства України, Подільський держ. аграрно-технічний ун-т та ін.; редкол.: Бахмат М.І. (голова) [та ін.]. — Кам'янець-Поділ., 2012. — 423 с. Шифр 536555
 16. **Зрошуване землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 — **Вип. 55.** — 2011. — 346 с. Шифр 06 536178
 17. **Инновационные разработки и их освоение в промышленном птицеводстве** [Текст]: матеріали XVII Междунар. конф. / Всемирная научная ассоциация по птицеводству (ВНАП), Российское отделение; НП "Научный центр по птицеводству"; редкол.: Фисинин В.И. (ред.) [и др.]. — Сергиев Посад, 2012. — 669 с.
 18. **Історія освіти, науки і техніки в Україні** [Текст]: матеріали VII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, м. Київ, 16 березня 2012 р. / НААН, ДНСГБ, ННЦ "Ін-т землеробства НААН", Панфільська дослідна станція; редкол.: Вергунов В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2012. — **Ч. 1.** — 292 с. Шифр 537069
Ч. 2. — 216 с. Шифр 537072
Ч. 3. — 72 с. Шифр 536789
 19. **Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість** [Текст]: міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. лісотехнічний ун-т України; редкол.: Максимів В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів: НЛТУ України, 1964 — **Вип. 37.2.** — 2011. — 170 с. Шифр 06 536668
 20. **Механізація та електрифікація сільського господарства** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т механізації та електрифікації сіл. госп-ва"; редкол.: Братішко В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Глеваха, 1965 — **Вип. 96.** — 2012. — 769 с. Шифр 06 536931
 21. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — **Вип. 8 (87).** — 2011. — 212 с. Шифр 536408
 22. **Науковий вісник Луганського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Луган. нац. аграр. ун-т; редада: Ткаченко В.Г. (голова) [та ін.]. — Луганськ: Елтон-2, 2009 — **№ 25.** — 2011. — 314 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 536615
№ 26. — 2011. — 370 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 536669
№ 29: Спецвип. — 2011. — 456 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 536670
№ 30: Спецвип. — 2011. — 449 с. — (Сер. Техн. науки). Шифр 536671
№ 31. — 2011. — 283 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 536614
 23. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 — **Вип. 21.16.** — 2011. — 360 с. Шифр 536942
Вип. 22.1. — 2012. — 404 с. Шифр 536946
Вип. 22.2. — 2012. — 404 с. Шифр 536947
Вип. 22.3. — 2012. — 404 с. Шифр 536948
Вип. 22.4. — 2012. — 400 с. Шифр 536949
Вип. 22.5. — 2012. — 404 с. Шифр 536950
 24. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 — **Вип. 162, ч. 1.** — 2011. — 346 с. — (Сер. Агрономія). Шифр 536933
Вип. 162, ч. 2. — 2011. — 268 с. — (Сер. Агрономія). Шифр 536936
Вип. 164, ч. 3. — 2011. — 326 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 536674
 25. **Наукові праці Лісівничої академії наук України** [Текст]: зб. наук. пр. / Нац. лісотехнічний ун-т України, Лісівнича академія наук України; редкол.: Туниця Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Л.: РВВ НЛТУ України, 2008 — **Вип. 9.** — 2011. — 255 с. Шифр 536951
 26. **Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет"** [Текст] / НУБіП, Південний філіал "Кримський агротехнологічний ун-т"; редкол.: Дубровін В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Сімферополь, 1946 — **Вип. 138:** Техн. науки. — 2011. — 169 с. Шифр 536425
 27. **Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні** [Текст]: зб. наук. пр. / ННЦ "Ін-т аграр. економіки"; за заг. ред. Лупенка Ю.О., Ходаківської О.В. — К., 2012 — 182 с. Шифр 537019
 28. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / Ін-т садівництва НААН; редкол.: Гриник І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Нора-прінт, 1968 — **Вип. 64.** — 2011. — 247 с. Шифр 06 536954
Вип. 66. — 2012. — 375 с. Шифр 06 536957
 29. **Селекція і насінництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва; редкол.: Кириченко В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1964 — **Вип. 99.** — 2011. — 202 с. Шифр 06 535988
Вип. 100. — 2011. — 343 с. Шифр 06 536517
Вип. 101. — 2012. — 302 с. Шифр 06 537606
 30. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробнич. комплекс "Херсонський агроуніверситет"; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 — **Вип. 76.** — 2011. — 602 с. Шифр 536733

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ ДНСГБ НААН (1998–2011 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 1998 р. (55 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
6. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
7. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
8. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
9. ГОЛІК В.С. (2007)
10. ГУДКОВ І.М. (2005)
11. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
12. ЄЖОВ В.М. (2009)
13. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
14. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
15. КИРИК М.М. (2008)
16. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
17. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
18. КОЗИРЬ В.С. (2007)
19. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
20. КУЧКО А.А. (2006)
21. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
22. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
23. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
24. МАЗУР Г.А. (2006)
25. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
26. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
27. МУСІЄНКО М.М. (2008)
28. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
29. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
30. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
31. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
32. РИБАЛКО В.П. (2006)
33. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
34. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
35. САЙКО В.Ф. (2001)
36. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
37. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
38. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
39. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
40. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
41. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
42. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
43. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
44. ЦИКОВ В.С. (2006)
45. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
46. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 2005 р. (10 кн.)

1. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)

2. ГЕРМАН В.В. (2011)
3. ГОЛОВКО А.М. (2006)
4. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
5. МАЛІК М.Й. (2005)
6. СИТНИК В.П. (1999)
7. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
8. СЛАВОВ В.П. (2007)
9. СОБКО О.О. (2009)
10. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 2009 р.
(1 кн.)

- ГРАБОВЕЦЬ А. І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ДНСГБ НААН у 2005 р.
(1 кн.)

- НОВАКОВСЬКИЙ Л. Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ДНСГБ НААН у 1998 р.
(44 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)

29. ЛОПАТИН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
засн. проф. В. А. Вергуновим у 2001 р.
(55 кн.)**

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. РЕМЕСЛО В.М. (2011)
9. АЛЕШО О.Г. (2011)

Монографії:

1. *Вергунов В.А.* Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. *Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.):* моногр. (2004).
3. *Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича:* моногр. (2005).
4. *Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи* (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2 — 2008; ч. 3 — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЬОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).

11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920 років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К. К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII–1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В. М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. *Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки:* моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції с.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І. І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Вергунов В.А.* Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В. Н. Ремесло): моногр. (2011).

30. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
31. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
32. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
33. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
34. Збірки документів і матеріалів: С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
35. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
36. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
37. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
38. Всеукраїнська академія с.-г. наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
39. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
40. Агрогрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
41. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
42. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
43. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
44. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
45. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
46. Присяжнюк М.В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В. А. Вергуновим у 2004 р. (4 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ- КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”

засн. НБУВ НАНУ і ДНСГБ НААН
у 2007 р. (1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ДНСГБ НААН ТА НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(3 кн.)

1. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
2. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
3. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГД НААН (1822–2010).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ (21 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ДНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ДНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
10. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. Індекс УДК — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. Бібліографічний опис (БО) документа — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. Ключові слова (5–10 слів) — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398—93).

4. Номер реферату — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. Текст реферату подається українською мовою і складається за таким планом:

- об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
- основні питання, які розглядаються в первинному документі;
- результати, висновки, галузь застосування.

Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. Результати роботи викладаються точно і гранично інформативно.

7. Висновки подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:

- без формул неможлива побудова тексту реферату;
- формули виражають результати роботи;
- формули значно полегшують розуміння змісту роботи.

Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. Обсяг реферату:

- для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
- для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	журн.	журнал	підгот.	підготував
аграр.	аграрний	зб.	збірник	посіб.	посібник
акад.	академія	зем-во	землеробство	пр.	праці
АПК	агропромисловий комплекс	зерн.	зерновий	пром-сть	промисловість
бібліогр.	бібліографія	ін.	інший	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бух.	бухгалтерський	ін-т	інститут	ред.	редактор
бюл.	бюлетень	інформ.	інформаційний	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
вет.	ветеринарний	К.	Київ	РЖ	реферативний журнал
вид-во	видавництво	канд.	кандидат	РНК	рибонуклеїнова кислота
вип.	випуск	конф.	конференція	с	секунда (при цифрах)
вир-во	виробництво	КСП	колективне с.-г. підприємство	с.	сторінка
відп.	відповідальний	Л.	Львів	с.-г.	сільськогосподарський
вісн.	вісник	м	метр	сер.	серія
вод.	водний	машинобуд.	машинобудування	сіл.	сільський
ВРХ	велика рогата худоба	метод.	методичний	ст.	стаття
г	грам (при цифрах)	міжвід.	міжвідомчий	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
генет.	генетичний	міжнар.	міжнародний	тез.	тези (си)
год	година (при цифрах)	міс.	місяць	темат.	тематичний
госп-во	господарство	млн	мільйон (при цифрах)	техн.	технічний
грн	гривня	млрд	мільярд	тис.	тисяча (при цифрах)
Д.	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
ДАУ	Державний аграрний університет	НАН	Національна академія наук	НААН	Національна академія аграрних наук
держ.	державний	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	УДК	універсальна десяткова класифікація
дис.	дисертація	наук.	науковий	уклад.	укладач (і)
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	нац.	національний	укр.	український
довід.	довідник	НДІ	Науково-дослідний інститут	ун-т	університет
доп.	доповідь	НТБ	науково-технічний бюлетень	упоряд.	упорядник
дослід.	дослідний	О.	Одеса	Х.	Харків
д-р	доктор	обл.	область	хв	хвилина (при цифрах)
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція	перероб.	переробка (ний)	ч.	частина (при цифрах)
екон.	економічний				

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

**Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека**

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*